

Rigsombudsmanden
på
Færøerne

Beretning

1991

Rigsombudsmanden
på
Færøerne

Beretning 1991

*Publikationen kan købes i
boghandelen eller hos*

STATENS INFORMATION
Postboks 1103, 1009 København K

trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-9153-4
Stougaard Jensen/København

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord.	1
1. Geografi og Historie.	2
1.1. Geografi	2
Areal	2
Undergrund	2
Klima	3
Plantevækst	3
Dyreliv	3
Fisk og hvaler m.v.	3
1.2. Historie	3
2. Politiske og administrative forhold.	6
2.1. Statsretlige forhold	6
Særanliggender	6
Fællesanliggender	8
Fællesanliggender administreret af hjemmestyret (hjemmestyrelovens § 9)	8
Forholdet til udlandet	9
Deltagelse i internationale organisationer	10
2.2. Færøernes Lagting	11
Lagtingets sammensætning	12
Norderøernes valgkreds	12
Østerø valgkreds	13
Nordstrømø valgkreds	13
Sydstrømø valgkreds	13
Vågø valgkreds	13
Sandø valgkreds	13
Suderø valgkreds	14
Lagtingssekretariatet	14
2.3. De politiske partier	14
Folkeflokket	15
Sambandspartiet	16
Socialdemokratiet	17
Selvstyrepartiet	18
Det republikanske parti	19
Kristeligt Folkeparti, Færøernes Fremskridts- og Fiskeriparti	20
2.4. Folketingsvalg	21
Folketingsmænd	21
2.5. Færøernes landsstyre	21
2.6. Administration	22
Landsstyrets administration	22
Lovafdelingen	22
Kultur- Kirke- og undervisningsafdelingen	22
Økonomisk afdeling	22
Fiskeri- og erhvervsafdelingen	23
Social- og sundhedsafdelingen	23

INDHOLDSFORTEGNELSE

2.6.	Kommunikationsafdelingen	23
	Løn- og personaleafdelingen	23
	Institutioner under landsstyret	23
	Økonomi, Statistik, Skatter/Afgifter	23
	Social, Sundhed, Veterinær	24
	Undervisning, Kultur, Radio/TV	24
	Trafik, Kommunikation, Byggeri/Bolig	24
	Arbejdsmarkedet	24
	Landbrug, Industri	25
	Øvrige	25
	Institutioner under staten	25
	Rigsombudet	25
	Øvrige statslige institutioner	26
	Færøernes Kommando	26
	Flyvestation Tórshavn	26
	Præster	27
2.7.	Kommunale forhold	27
	Antal kommuner	28
	Valg til kommunestyret	28
	Den kommunale styrelsesordning	29
	Kommunale opgaver	30
3.	Befolknings- og Boligforhold.	32
3.1.	Indledning	32
3.2.	Befolkningens størrelse og geografiske fordeling	32
3.3.	Befolkningens bevægelser	34
3.4.	Befolkningens fordeling på alder, køn og ægteskabelige stilling	36
3.5.	Vielser og skilsmisser	38
3.6.	Boligforhold	38
4.	Erhvervs- og Arbejdsmarkedsforhold.	40
4.1.	Befolkningens Erhvervsforhold	40
4.2.	Ejerformer og Erhvervslivets Geografiske Fordeling	42
	Ejerformer	42
	Erhvervslivets geografiske fordeling	43
4.3.	Fiskeri, Fiskeindustri og Fiskeopdræt m.v.	44
	Indledning	44
	Internationale reguleringer og fiskeriaftaler	45
	Fiskeriinspektion og redningstjeneste	47
	Sammensætningen af fiskerflåden	48
	Finansiering af fiskerfartøjer	50
	Færøske skibes fangster	52
	Fangster ved Færøerne	55
	Fangsttryk og fangstregulering	56
	Fiskeristøtte	59
	Fiskernes aflønning	61

INDHOLDSFORTEGNELSE

4.3.	Fiskerflådens driftsresultater	62
	Fiskeindustri	63
	Fiskeopdræt	64
	Offentligt tilsyn	65
	Fangst i øvrigt	66
4.4.	Landbrug	66
	Produktionen af landbrugsvarer	66
	Offentligt tilsyn m.v.	67
4.5.	Håndværk, Industri, Bygge- og anlægsvirksomhed	67
	De industrielle forudsætninger	67
	Virksomheder og lønudbetalinger	68
	Bygge- og anlægsaktiviteten	69
	Finansiering af industri og håndværk m.v.	70
	Landets Udviklingskontor	71
4.6.	Handel, Service og Transport	72
	Handel og service	72
	Transport m.v.	72
	Virksomheder og lønudbetalinger	73
4.7.	Finansieringsvirksomhed	73
	Penge- og valutaforhold	73
	Penge- og kapitalmarkedet	74
	Danmarks Nationalbank	75
	Pengeinstitutter m.v.	75
	Obligationsudstedende institutter	77
	Kapitalforvaltende institutter	78
	Offentlige institutioner	78
	Færøernes Landsbank	80
4.8.	Forsikringsvirksomhed	80
4.9.	Arbejdsmarkedsforhold	82
	Indledning	82
	Det private arbejdsmarked	82
	Det offentlige arbejdsmarked	84
	Generelle arbejdsmarkedsordninger	85
4.10.	Lønninger og Priser	86
	Lønninger	86
	Priser	88
5.	Økonomi.	90
5.1.	Indledning	90
5.2.	Nationalregnskabet for Færøerne	91
	Den økonomiske udvikling - i hovedtræk	91
	Produktionen	91
	Forbrug, opsparing og investeringer	94
5.3.	Udenrigsøkonomi	96
	Færøernes handels- og valutapolitiske stilling	96
	Handelsbalancen	98
	Import	100
	Betalingsbalancen	103
	Udlandsgælden	104

INDHOLDSFORTEGNELSE

6. Offentlige Finanser.	106
6.1. Indledning	106
6.2. Statens Udgifter m.v. på Færøerne	106
Tilskudsreformen pr. 1. januar 1988	106
Statens drifts- og anlægsudgifter	107
Statens o.a. offentlige institutioners udlån og garantier	109
6.3. Landskassens Økonomi	110
Indledning	110
Landskassens indtægter	111
Landskassens drifts- og anlægsudgifter	112
Landskassens udlån og garantier	114
Det samlede landskassebudget	114
6.4. De Færøske Udlånsfonde	115
6.5. Kommunernes Økonomi	116
6.6. Den Samlede Offentlige Økonomi	119
Byrdefordelingen mellem staten og hjemmestyret	119
Udgifterne fordelt på formål	119
7. Skatter og Afgifter.	121
7.1. Indledning	121
7.2. Direkte Skatter	121
Personbeskatning	121
Personlige skatteydere og skattepligtige indkomster	124
Selskabsbeskatningen	126
Rente- og udbyttebeskatning	127
Vejskat (motorafgift)	128
Dobbelbeskatning	128
Udskrevne skatter	129
7.3. Indirekte Skatter	130
Indførselsafgifter (told m.v.)	130
Produktionsafgifter	131
Registreringsafgift (motorkøretøjer)	131
Andre punktafgifter	131
Opkrævede afgifter	132
7.4. Skatte- og Afgiftstrykket	132
8. Samfærdsel og Kommunikation m.v.	134
8.1. Indledning	134
8.2. Veje og Vejtransport	134
Vejnettet	134
Antallet af motorkøretøjer	136
8.3. Havne og Skibsfart	137
Havneudbygningen	137

INDHOLDSFORTEGNELSE

8.3.	Skibsflåden	138
	Søtransport	139
8.4.	Luftfart	140
8.5.	El-forsyning	141
8.6.	Telekommunikation	142
	Teleforhold	142
	Indenlandsk telekommunikation	142
	Telekommunikation med udlandet	143
	Kystradiotjenesten	144
8.7.	Postvæsen	145
9.	Sociale Forhold.	146
9.1.	Indledning	146
9.2.	De enkelte ydelser	147
	Dagpenge ved sygdom, fødsel og ulykkestilfælde	147
	Hjælp efter forsorgsloven	148
	Børnetilskud	149
	Isoleringstilskudslån til pensionister	149
	Vederlag for pasning af plejepatienter i hjemmet	149
	Sygekasser	149
9.3.	Institutioner	151
9.4.	Finansieringen af de sociale ydelser	153
10.	Sundhedsvæsen.	155
10.1.	Indledning	155
10.2.	Den Primære Sundhedstjeneste	155
	Kommunelægeordningen	155
	Skolelægeordningen	156
	Sundheds- og hjemmesygeplejerskeordningen	156
	Tandlægeordningen	156
	Apotekervæsenet	157
10.3	Sygehusvæsenet	158
	Indledning	158
	Sygehusenes administration	162
	Jordermodervæsenet	163
10.4.	Landslægen	163
10.5.	Finansiering	163
11.	Undervisningsvæsen.	164
11.1.	Indledning	164
	Hvad undervisningsvæsenet omfatter	164
	Særanliggender og fællesanliggender	164
	Administrationen af undervisningsvæsenet	164
11.2.	Grunduddannelser m.v.	165
	Folkeskolen	165
	Privat skole	166

INDHOLDSFORTEGNELSE

11.2.	Gymnasier og HF	167
	Specialundervisning	167
11.3	Videregående Uddannelser	168
	Frødeskaparsetur Føroya (Det færøske Universitet)	168
	Færøernes seminarium	170
	Efteruddannelse af folkeskolelærere	170
	Færøernes sygeplejeskole	171
11.4	Erhvervsuddannelser	171
	Maskinskole	172
	Tekniske skoler	172
	Navigationsskoler	172
	Handelsskole	173
11.5.	Anden Undervisning	174
11.6.	Uddannelsesstøtte	174
12.	Rets- og Politivæsen samt Overøvrighed.	175
12.1.	Færøernes Retsvæsen	175
12.2	Færøernes Politivæsen	176
	Politiets opgaver	176
	Personaleforhold	177
	Kriminalforsorg	177
	Kriminalitet	178
	Narkotika	178
	Færdsel	178
	Anden særlovgivning m.v.	179
	Politiets regelgrundlag	179
12.3.	Færøernes Overøvrighed	180
	Indledning	180
	Indgåelse- og opløsning af ægteskab	180
	Børnebidrag	181
	Adoption	181
	Umyndiges retshandler	182
	Ægtepagter	182
	Navnesager	182
	Fri proces	183
	Indfødsret (Statsborgerskab)	183
13.	Kirkeliv.	184
13.1.	Folkekirken	184
13.2.	Organisationer og Foreninger Tilsluttet Folkekirken	187
	K.F.U.K. og K.F.U.M.	187
	Indre Mission	187
	Det kirkelige missionsforbund	188
13.3.	Kristne Trossamfund Uden For Folkekirken	188
	Brødremenigheden	188
	Den katolske kirke	189
	Frelsens hær	189
	Pinsemenigheden (Hvitusunnusamkoman)	190
	Syvende-dags adventisterne	190

INDHOLDSFORTEGNELSE

13.3.	Jehovas Vidner Filadelfia-menigheden	190 191
13.4.	Andre Trossamfund Bahá' í troen	191 191
14.	Kulturelle Forhold.	193
	Radio	193
	Fjernsyn	193
	Aviser	194
	Bogudgivelser	194
	Biblioteksvæsen	195
	Landsarkivet	197
	Museum	198
	Nordens Hus	198
	Teatervirksomhed	199
	Musikliv	200
	Kunst	201
	Idræt	203
	Ítróttarsamband Føroyar (ÍSF)	203
	Dansk-færøsk Kulturfond	203
Bilag.		
Bilag 1.	Oversigt over formænd/borgmestre for de færøske kommuner.	205
Bilag 2.	Befolkningsudviklingen i 1990 i de enkelte kommuner.	206
Bilag 3.	De samlede bruttoinvesteringer på Færøerne 1985-1990.	208
Bilag 4.	Færøernes eksport 1985 og 1987-1990.	209
Bilag 5.	Importens fordeling på hovedprodukter 1985-1990.	210
Bilag 6.	Specifikation af statens udgifter på Færøerne (netto) i 1990-1991.	211
Bilag 7.	Undervisningsvæsenets driftsudgifter 1986-1990.	212
Bilag 8.	Antal elever udskrevet fra folkeskolen, højere uddannelser og erhvervsuddannelser 1986-1990.	213
Bilag 9.	Oversigt over anmeldte overtrædelser af straffeloven 1986-1990.	214
Bilag 10.	Oversigt over andre anmeldelser til kriminalpoli- tiet samt over politiets virksomhed i øvrigt.	215
Bilag 11.	Behandlingsmåden for straffesager og andre lovovertrædelser.	216

F O R O R D.

Over en lang årrække udgav Færøernes landsstyre og Rigsombudsmanden på Færøerne i fællesskab en årbog om Færøerne, som indeholdt en beskrivelse i tekst og tal af de færøske samfundsforhold i det forløbne år.

Gennem de seneste 10-15 år har det færøske hjemmestyre som forudsat i hjemmestyreloven overtaget det administrative ansvar på langt de fleste områder og i 1988 gik man over fra et stort antal statslige tilskud til en samlet statslig bloktilskudsordning til det færøske samfund.

Disse forhold har sammen med den gradvise udbygning af landsstyrets egne institutioner gjort det naturligt, at landsstyrets statistiske kontor (Hagdeildin) selv udgiver en færøsk årbog. Første udgave af denne færøsk sprogede årbog, som indeholder omfattende statistiske oplysninger, blev udgivet i 1990.

Det er opfattelsen, at der - ikke mindst i Danmark og de øvrige nordiske lande - er brug for en mindre omfattende a'jour ført samfundsbeskrivelse af Færøerne, og Rigsombudet har derfor siden 1989 udgivet årsberetninger, af et indhold svarende til den nærværende for 1991.

Det er Rigsombudets håb, at disse årsberetninger vil kunne fungere som et nyttigt opslagsværk og samtidig give læseren en rimeligt dækkende beskrivelse af de færøske samfundsforhold.

Rigsombudsmanden på Færøerne
Bent Klinte.

1. GEOGRAFI OG HISTORIE.

1.1. Geografi.

Færøernes beliggenhed i det nordlige Atlanterhav er isoleret, idet der er godt 300 km til det nærmeste beboede område, Shetlandsøerne. Til Island er afstanden ca. 450 km og til Norge ca 675 km, mens sejlafstanden til København er ca. 1500 km.

Færøernes befolkning udgjorde pr. 1. januar 1991 ialt ca. 47.500 personer. Heraf boede ca. 16.200 i Tórshavn (incl. Argir) og ca. 5.000 i Klaksvík, som er den næststørste by.

Areal

Færøerne består af 18 øer adskilt af smalle sunde. Det samlede areal er på 1399 km². Den største af øerne er Streymoy (373,5 km²) med hovedstaden Tórshavn.

Fra Færøernes nordligste punkt til det sydligste punkt er der en afstand på 113 km, og afstanden øst-vest er 75 km. Øernes højeste punkt er 882 m. Landet ligger gennemsnitlig mere end 300 m over havoverfladen. Den samlede kystlinie er 1.117 km.

Undergrund

Færøerne er en del af det nordatlantiske basaltområde, der iøvrigt omfatter Nordøstirland, Vestskotland, Island, Jan Mayen samt dele af Øst- og Vestgrønland.

De mange stejle klippesider ud mod havet, viser ofte, hvordan bjergarterne er opbygget. De horisontale lag består af grå basalt, dannet af lava fra tertiærtidens vulkaner, og af den blødere, rødbrune tuf, som stammer fra de sammenpressede rester af den mægtige askeregn, som er gået forud for vulkanudbrudene. Tynde kullag er rester af sumpskove fra tiden mellem de vulkanske udbrudsperioder. Senere har istidens gletchere omskabt landet, der engang var et plateau, til det ø-rige med høje fjelde, dybe dale og snævre fjorde.

Klima

Klimaet er udpræget oceanisk, idet det er fugtigt, ustadigt og stormfuldt. Golfstrømmen medfører, at der ikke er stor temperaturforskel mellem vinter og sommer. I Tórshavn er gennemsnitstemperaturen således i koldeste og varmeste måned henholdsvis 3 C og 10 C.

Den korteste dag er 5 timer og den længste dag 19½ time.

Plantevækst

Plantevæksten er sparsom, præget af øernes beliggenhed og klima. På de lavere-liggende skrånter vokser græs, mens lyng er fremherskende på hederne og bakkerne. Der er ingen naturlig træ- eller buskvækst. Vandet langs kysten er næringsrigt, og der gror tætte, brune tangskove. Kun 6% af landet er opdyrket, resten tjener til græsning af får.

Dyreliv

På grund af øernes isolerede beliggenhed er dyrelivet ret sparsomt. Der findes en bestand på ca. 70.000 får, som tidligere var grundlaget for beboernes eksistens. Derudover findes en del kvæg og heste. Det eneste fritlevende landpattedyr er haren, som blev indført fra Norge omkring 1855. Der er et rigt fugleliv, især af søfugle.

Fisk og hvaler m.v.

I elve og søer kan der fanges havørred og enkelte steder fjeldørred og laks.

Blandt de kendteste fiskearter i havet omkring Færøerne kan nævnes torsk, kulder, sej, rødfisk, brosme, lange og blåhvilling samt fladfisken helleflynder, rødtunge og rødspætte.

Foruden fisk er der sæler og hvaler i farvandene omkring Færøerne. Grindehvalerne, der kommer i flokke på op til flere hundrede dyr, er genstand for en traditionsrig jagt.

1.2. Historie

Irse munke var de første, der - formentlig i det 8. århundrede - opdagede og bosatte sig på Færøerne, og sandsynligvis var det dem, der medbragte de første får. Man regner med, at Færøerne betyder "fåreøerne".

Vor tids færinger er efterkommere af nordboerne, som begyndte at slå sig ned på øerne omkring år 800.

Kristendommen blev indført omkring år 1000. Omkring år 1035 ophørte øernes uafhængighed, og Færøerne blev norsk skatland. Fra 1380 var Færøerne sammen med Norge forenet med Danmark i mere end 400 år.

I 1814, da den dansk-norske union blev ophævet, forblev Færøerne forenet med Danmark, ligesom Island og Grønland. Færøerne fik i 1816 status som et amt i det danske kongerige.

Allerede omkring år 900 etablerede nordboerne en lovgivende og dømmende forsamling, Lagtinget, der anses for at være Europas ældste fortsat fungerende parlament. Lagtinget blev ophævet i 1816 og genoprettet i 1852, dog stort set kun med rådgivende funktion.

Handelen mellem Færøerne og omverdenen var i flere hundrede år et kongeligt monopol. Ved den kongelige enehandels ophør i 1856 åbnedes døren til omverdenen. Denne liberalisering af handelen havde stor betydning for overgangen fra naturallie- til pengeøkonomi, og til fremvæksten af et færøsk erhvervsliv.

Senere i det 19. århundrede voksede en færøsk nationalbevægelse frem, der primært sigtede imod at bevare færøsk sprog og kultur.

Den nationale vækkelse resulterede i stiftelsen af de første politiske partier på Færøerne i 1906. Det ene parti, Selvstyrepartiet, ønskede, at det færøske folk skulle have større indflydelse på egne anliggender. Det andet parti, Sambandspartiet, ønskede at bevare de bestående forhold indenfor rigsfællesskabet.

Landbruget, som i århundreder havde været hovederhvervet, måtte før århundredeskiftet vige pladsen til fordel for fiskeriet, som i dag indtager den helt dominerende rolle.

Under anden verdenskrig blev Danmark besat af tyskerne og Færøerne af briterne, og Færøerne blev derved afskåret fra dansk myndighedsudøvelse. Man etablerede derfor en midlertidig styrelsesordning, hvorefter Lagtinget sammen med amtmanden overtog den fulde lovgivende magt.

Da krigen sluttede, stod det klart, at en tilbagevenden til den tidligere status som dansk amt var udelukket. I erkendelsen heraf blev der optaget forhandlinger med den danske regering og med den danske rigsdag, og disse forhandlinger resulterede i 1948 i etableringen af en hjemmestyreordning for Færøerne.

2. POLITISKE OG ADMINISTRATIVE FORHOLD

2.1. Statsretlige forhold.

Ifølge lov om Færøernes hjemmestyre er Færøerne inden for lovens rammer et selvstyreende folkesamfund i det danske rige. Hjemmestyrets organer er Lagtinget (den lovgivende forsamling) og landsstyret, som er den udøvende myndighed (regering). Hjemmestyreloven anerkender det færøske sprog og det færøske flag. Færøerne er en del af det danske valutaområde, og møntenheden er således den samme som i Danmark. Loven opdeler sagsområderne vedrørende Færøerne i særanliggender, hvor Færøernes Lagting har den lovgivende og Færøernes landsstyre den udøvende myndighed, og fællesanliggender, der administreres af rigsmyndighederne efter dansk lovgivning.

Administrationen af fællesanliggender er i henhold til hjemmestyrelovens § 9 i vidt omfang overgået til det færøsk hjemmestyre.

Særanliggender.

Efter hjemmestyrelovens § 2 betragtes en række sager og sagsområder, der er opført på lovens bilag A, principielt som særanliggender med den virkning, at hjemmestyret eller rigsmyndighederne kan bestemme, at de overgår til hjemmestyret. Heraf følger, at de udgifter, der er forbundet med overtagelsen af området, afholdes af de færøske myndigheder.

Indtil nu har hjemmestyret overtaget følgende sagsområder med hjemmel i hjemmestyrelovens § 2:

1. Færøernes egen styrelsesordning.
Hele området er overtaget som særanliggende.
2. Kommunale forhold.
Hele området er overtaget som særanliggende.
3. Bygnings- bolig- og lejespørgsmål. Folkeregister.
Hele området er overtaget som særanliggende.
4. Sundhedsvæsen.
Apotekervæsenet og sundhedsvedtægterne (miljøsager) er overtaget som særanliggende.
(Resten af sundhedsvæsenet er fortsat et fællesanliggende).
5. Den offentlige forsorg. Arbejdsforhold.
Lovpligtig ulykkesforsikring, arbejdere, arbejdsforhold, lærlinge, medhjælpere og ferie er overtaget som særanliggende.
(Den offentlige forsorg er fortsat et fællesanliggende).

6. Direkte og indirekte skatter.
Hele området er overtaget som særanliggende.
7. Finansvæsen.
Hele området er overtaget som særanliggende.
8. Godkendelse af havneafgifter.
Området er overtaget som særanliggende.
9. Skolevæsen.
Folkehøjskolen og navigationsskolerne er overtaget som særanliggende.
Endvidere er gymnasiet, HF-kurset og Det færøske Akademi (Akademia Færoensis) særanliggende. Resten af skolevæsenet er fortsat et fællesanliggende.
10. Arkiver, biblioteker, museer.
Hele området er overtaget som særanliggende.
11. Bygnings- og naturfredning.
Hele området er overtaget som særanliggende.
12. Havne, trafikvæsen m.v.
Hele området bortset fra kystradiotjenesten, herunder den maritime nød- og sikkerhedstjeneste, er overtaget som særanliggende.
13. Landbrug, fiskeri m.v.
Hele området er overtaget som særanliggende.
14. Forlystelser m.v.
Hele området er overtaget som særanliggende.
15. Produktion, handel m.v.
Hele området er overtaget som særanliggende.
16. Tinglysning, ekspropriation m.v.
Hele området er overtaget som særanliggende.

Efter hjemmesstyrelovens § 3 afgøres det ved nærmere forhandling om og i hvilket omfang de sagsområdet, der er opført på liste B (folkekirken, politiet, råstoffer i undergrunden, radio, luftfart, jordfonden og import- og eksportkontrol) kan blive færøske særanliggende. Heraf er radio (med undtagelse af spørgsmål med relation til internationale aftaler), jordfonden og import- og eksportkontrol overtaget som særanliggende.

Hovedparten af de overtagne områder administreres af landsstyret med hjemmel i lagtingslove. Af praktiske grunde administreres enkelte områder dog af statslige myndigheder på landsstyrets vegne. Således føres motorregistret og skibsregistret af landfogeden (politimesteren), tinglysningsvæsenet forestås af Sørenskriveren (dommeren), der ligeledes er den stedlige overformynder.

Fællesanliggender.

Anliggender, der ikke er overtaget af det færøske hjemmestyre som særanliggender, er fællesanliggender og varetages som udgangspunkt af rigsmyndighederne. Dette hovedprincip er dog i væsentligt omfang modificeret med hjemmel i hjemmestyrelovens § 9, der bestemmer, at hjemmestyret efter forhandling kan overtage administrationen af fællesanliggender, jf. nedenfor.

Blandt de vigtigste fællesanliggender er udenrigs-, sikkerheds- og retsspørgsmål samt skole-, social- og sundhedsområderne. Som statsinstitutioner på Færøerne kan nævnes rigsombudet, skibstilsynet, folkekirken, politiet og domstolene.

Rigslove træder først i kraft på Færøerne, når de efter forelæggelse for det færøske hjemmestyre er kundgjort af Rigsombudet.

Lovforslag, der kun vedrører færøske forhold, (eksempelvis de sociale love, lovene for undervisningsvæsenet og sygehuslove) bliver normalt først behandlet i Lagtinget, hvorefter de forelægges i Folketinget. Lovforslag, der ikke udelukkende omfatter Færøerne, bliver først vedtaget i Folketinget og derefter forelagt hjemmestyret, forinden loven sættes i kraft på Færøerne. I mange tilfælde sker ikraftsættelsen i form af en kgl. anordning med de ændringer, der er nødvendiggjort af de særlige færøske forhold. Fællesanliggenderne administreres efter dansk lovgivning. For socialvæsenet, skolevæsenet og sygehusvæsenet sker det dog efter særlige love for Færøerne.

Statens udgifter til fællesanliggender udbetales siden begyndelsen af 1988 for størstedelens vedkommende i form af bloktilskud. Ved siden heraf er den statslige refusionsordning dog opretholdt for en række sociale bistandsydelse, pensions- og sikringsydelse samt på tjenestemandspensionsområdet.

Fællesanliggender administreret af hjemmestyret (hjemmestyrelovens § 9).

Hjemmestyrelovens § 9 bestemmer, at der efter forhandling træffes aftale om, i hvilke tilfælde og i hvilket omfang det er muligt inden for områder, der er fællesanliggender, at overlade det færøske hjemmestyre at give de nærmere bestemmelser for de særlige færøske forhold og overtage administrationen af det pågældende område.

Færøernes landsstyre overtog administrationen af socialvæsenet i 1975 og af sygehusvæsenet i 1977. I 1979 blev administrationen af folkeskolen, læreruddannelsen, fritidsundervisningen og handelsskolerne, de tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistiskolerne overført til hjemmestyret.

Senest er administrationen af særfor sorgen, sygesikringen og den primære sundhedstjeneste samt af Færøernes Seminarium blevet overtaget i 1988.

Forholdet til udlandet.

Mens udenrigspolitiske forhold er et fællesanliggende, er Færøerne et selvstændigt toldområde. Indførselsafgifter og reglerne for import- og eksportkontrol fastsættes af hjemmestyret. Danmark og Grønland betragtes derfor i disse henseender som udland.

Færøernes særlige status og erhvervsstruktur medfører, at Færøerne ikke umiddelbart på alle områder kan have samme interesser og synspunkter som Danmark i det internationale samarbejde eller ved indgåelse af bi- eller multilaterale aftaler med andre lande. Det er derfor også forudsat i hjemmestyreloven, at man fra dansk side søger at tilgodese færøske interesser ved i videst muligt omfang at inddrage hjemmestyret i det forberedende arbejde.

I henhold til hjemmestyreloven skal traktater og andre internationale overenskomster, der kræver Folketingets samtykke, og som berører særlige færøske interesser, forelægges hjemmestyret. Udenrigsministeren kan bemyndige hjemmestyrets repræsentanter til direkte at føre forhandlinger under medvirken af udenrigstjenesten.

I enkelte tilfælde har hjemmestyret selv ført forhandlinger og indgået aftaler, mens hjemmestyret i andre tilfælde, med bistand fra udenrigsministeriet - har forhandlet om forskellige aftaler, der er indgået mellem den danske regering og Færøernes landsstyre på den ene side og den pågældende forhandlingspartner på den anden.

På fiskeriområdet er Færøerne medlem af NAFO (Konventionen om fiskeriet i det nordvestlige Atlanterhav) og NEAFC (Konventionen om fiskeriet i den nordøstlige Atlanterhav). Danmark er ikke medlem af sidstnævnte organisation.

Hvor færøske interesser, har været involveret, har det været almindeligt, at repræsentanter for hjemmestyret har været medlemmer af den danske delegation eller knyttet til denne som eksperter. Dette gælder i flere bilaterale aftaler. Med hjemmel i hjemmestyreloven er der ansat en særlig sagkyndig i færøske forhold i Udenrigsministeriet til at bistå ministeriet ved behandling af sager vedrørende Færøernes særlige erhvervsinteresser.

Lovens mulighed for ansættelse af sagkyndige ved de danske ambassader er anvendt, idet der er ansat en handelsattaché for færøske erhvervsanliggender ved handelsafdelingen under den danske ambassade i Storbritannien.

Deltagelse i internationale organisationer.

Danmarks tilslutning til de internationale økonomiske sammenslutninger har ikke automatisk medført færøsk tilslutning, og der har derfor ofte efter Danmarks tilslutning været ført forhandlinger om Færøernes forhold, hvorunder især hensynet til erhvervsstrukturen og det færøske indførselsafgiftssystem har spillet en rolle. Disse forhold har bevirket, at Færøerne ofte er blevet tilsluttet flere år senere end Danmark. Dette gjaldt således GATT og EFTA. Færøerne udtrådte af den sidstnævnte organisation, som følge af Danmarks udtræden i 1972.

Færøerne valgte ikke at blive tilsluttet EF sammen med Danmark. I stedet blev der indgået en aftale om et særligt handelsarrangement med fællesskaberne samt en fiskeriaftale. På EF-kommissionens initiativ er der i begyndelsen af 1989 indledt drøftelser om indgåelse af en ny aftale til afløsning af Færøernes hidtidige handelsaftale med EF. Efter ønske fra færøsk side sigter disse drøftelser mod indgåelse af en frihandelsaftale med EF, der i videst muligt omfang sikrer toldfrihed for den færøske eksport af fisk og fiskerivarer til EF-landene. En ny aftale forventes indgået i løbet af 1991.

Ved forhandlinger om internationale aftaler er hjemmestyret almindeligvis inddraget. Derimod er det sjældent, Færøerne har egentlig repræsentation i de internationale organisationer. En væsentlig undtagelse er Nordisk Råd, hvor Danmarks riges delegation omfatter en særlig færøsk delegation bestående af medlemmer valgt af Færøernes Lagting og af Færøernes landsstyre.

Færøernes interesser varetages ellers gennem forelæggelsen for hjemmestyret.

For fiskeriets vedkommende kan særligt nævnes, at reguleringer og ordensregler (som f.eks. områdebegrænsninger pålagt af NEAFC og NAFO) for fiskeriet, som i henhold til internationale aftaler skal gælde for Færøerne først bliver ikraftsat efter forhandling med og samtykke af Færøernes hjemmestyre. På forskellige områder kan hjemmestyret bestemme, hvorvidt en international aftale indgået af Danmark skal udstrækkes til Færøerne eller ikke. Dette gælder f.eks. dobbelt beskatningsoverenskomster, der ofte efter forelæggelse for hjemmestyret sættes i kraft på Færøerne ved en særlig noteveksling.

Ligeledes kan nævnes de sociale konventioner Danmark har indgået med andre lande om deres statsborgeres gensidige rettigheder. Disse konventioner sættes normalt i kraft på Færøerne ved offentlig kundgørelse på samme måde som rigslove.

2.2. Færøernes Lagting.

Lagtinget består af mindst 27 og højst 32 medlemmer. De 27 medlemmer er kredsvalgte, mens der kan vælges indtil 5 medlemmer med henblik på en regulering, der skal tilgodese en forholdsmæssig repræsentation (tillægsmandater). Valg til Lagtinget foregår hvert 4 år, men udskrivning af valg kan dog også ske efter lagtingsbeslutning. (Valgene i 1980 og i 1990 var eksempler herpå).

Tabel 2.1. Procentvis stemmefordeling samt mandatfordeling (i parentes) ved lagtingsvalgene i 1980-1990.

Parti	Nov. 1980	Nov. 1984	Nov. 1988	Nov. 1990
Folkeflokken	18,9% (6)	21,7% (7)	23,2% (8)	21,9% (7)
Sambandspartiet	23,9% (8)	21,2% (7)	21,2% (7)	18,9% (6)
Socialdemokratiet	21,7% (7)	23,4% (8)	21,7% (7)	27,5% (10)
Selvstyrepatriet	8,4% (3)	8,5% (2)	7,1% (2)	8,8% (2)
Republik. parti	19,0% (6)	19,5% (6)	19,2% (6)	14,7% (4)
Kristeligt Folkeparti	8,2% (2)	5,8% (2)	5,5% (2)	5,9% (2)
Progrespartiet	-	-	2,1% (-)	-
Socialistisk løsrivelsesparti	-	-	-	2,3% (-)
Antal gyldige stemmer (samlet mandatantal)	23.272(32)	25.177(32)	28.793(32)	28.420(32)
Valgdeltagelse	86,0%	86,8%	87,2%	86,1%

Tabel 2.2. Afgivne stemmer ved lagtingsvalget den 17. november 1990 fordelt på partier og områder.

Valgkreds	Folkeflokken	Sambandsparti	Socialdemokr.	Selvstyreparti	Rep. parti	Krist. folkeparti	Socialistisk løsrivelsesparti	I alt
Norðoyar	1137	373	836	570	610	357	-	3.877
Eysturoy	1115	1678	1122	705	965	463	71	6.119
Norðstrey moy	419	466	644	81	408	72	44	2.134
Suðurstrey m.	2432	1753	2605	921	1299	327	459	9.996
Vágar	476	468	516	109	103	96	32	1.800
Sandoy	316	76	396	39	212	21	-	1.060
Suðuroy	339	553	1686	64	581	351	60	3.634
Ialt	6234	5367	7805	2489	4178	1681	666	28.420

Kilde: Valgbogen for Færøerne.

Lagtingets sammensætning

Partibetegnelse:

F.= Folkeflokken, Sb.= Sambandspartiet, S.= Socialdemokratiet,
St.= Selvstyrepartiet, Rep.= Det republikanske parti,
Kr.= Kristeligt folkeparti - Fremskridts- og Fiskeripartiet.

Lagtingets formandsskab:

Anfinn Kallsberg,	lagtingsformand, F.
Jógvan A. Johannesen,	1. næstformand, S.
Lisbeth Petersen,	2. næstformand, Sb.
Hergeir Nielsen,	3. næstformand, Rep.

Norderøernes Valgkreds:

Anfinn Kallsberg, bogholder,	F.
Vilhelm Johannesen, postbud	S.
Asbjørn Joensen, forstander	St.
Heini O. Heinesen, formand	Rep.
Niels Pauli Danielsen, præst*)	Kr.

Østerø Valgkreds:

Olaf Olsen, direktør	F.
Edmund Joensen, direktør	Sb.
Jógvan I. Olsen, skibsfører	Sb.
Jørgen Thomsen, formand	S.
Lasse Klein, bogholder*)	St.
Signar Hansen, lærer	Rep.
Tordur Niclasen, forstander*)	Kr.

Nordstrøm Valgkreds:

Terje Davidsen, tandlæge	Sb.
Thomas Arabo, direktør	S.

Sydstrøm Valgkreds

Jógvan Sundstein, revisor	F.
Óli Breckmann, redaktør,	F.
Birgir Danielsen, direktør*)	F.
Lisbeth L. Petersen, byrådsmedlem	Sb.
Finnbogi Arge, direktør	Sb.
Atli P. Dam, direktør	S.
Marita Petersen, lærer	S.
Helena Dam á Neystabø, lærer	St.
Finnbogi Ísakson, journalist	Rep.

Vågø Valgkreds:

Svend Aage Ellefsen, direktør	F.
Frank Davidsen, tolder	S.

Sandø Valgkreds:

John Petersen, entreprenør	F.
Jógvan Adolf Johannesen, lærer	S.

Suderø Valgkreds:

Flemming Mikkelsen, smedemester*)	Sb.
Henrik Old, skibsfører	S.
Sverri Midjord, afdelingsleder	S.
Jóannes Eidesgaard, lærer	S.
Hergeir Nielsen, lærer	Rep.

 *) valgt på tillægsmandat.

Lagtingssekretariat.

Kristoffur Thomassen, direktør.

Lagtingssekretariatet administrerer sædvanlige kontoropgaver for Lagtinget, yder lagtingsmedlemmerne rådgivning og udgiver Lagtingstidende. Sekretariatet er endvidere sekretariat for lagtingsudvalgene for den færøske delegation ved Nordisk Råd og for Vestnorden Parlamentet.

Lagtinget har følgende udvalg:

Finans-, markeds-, fiskeri-, trafik-, lov-, kultur og skole-, skatte-, social og sundheds-, miljø-, industri-, landbrugs-, arbejdsmarkedsudvalgene samt udvalget vedrørende landsstyresager. De tre førstnævnte er stående udvalg, mens de øvrige af Lagtinget kan få status som stående udvalg i bestemte sager.

2.3. De politiske partier.

De partier, der er repræsenteret i Lagtinget, grupperer sig foruden efter sociale og økonomiske synspunkter også efter partiernes indstilling til rigsfællesskabet.

Skematisk kan man opstille partierne således, at man anbringer partierne af borgerlig observans til højre og partierne, der er tilhængere af en højere grad af offentlig styring af samfundsforholdene til venstre, samtidig med at partier, der ønsker et fast tilhørsforhold til riget, anbringes øverst i skemaet, medens partier, der ønsker en højere grad af selvstyre, anbringes nederst. De seks partier vil da gruppere sig som i nedenstående skema.

Socialdemokraterne	Sambandspartiet
Kristeligt Folkeparti	Selvstyrepartiet
Republikanske Parti	Folkeflokk

Nedenfor er de enkelte partiers stats- og folkeretslige stillingtagen, deres økonomiske og erhvervsmæssige politik, sociale politik samt undervisnings- og kulturpolitik søgt gengivet.

Folkeflokk.

Folkeflokk er stiftet i 1940 og opnåede første gang repræsentation i Lagtinget i 1940, hvor partiet siden har været repræsenteret. Folkeflokk arbejder for en gradvis indførelse af selvstyre for Færøerne med fuld lovgivningskompetence på alle områder. Man tilstræber et godt samarbejde med de eksisterende markedssammenslutninger uden at blive politisk afhængig af nogen af dem. Undergrunden skal overtages. Partiet går ind for selvstændigt færøsk medlemskab af NATO.

Partiet finder, at det private initiativ i et samfund med erhvervsmæssig frihed bedst sikrer forøgelse af produktionsværdien. Der skal tilvejebringes gode lånemuligheder for erhvervslivet. Nødvendigheden af en offentlig fiskeripolitik, der sikrer de bedste fiskerimuligheder i hjemlige og fremmede farvande, erkendes. Lønssystemet skal være rent færøsk.

De, der ikke er arbejdsdygtige, skal sikres sømmelige vilkår. De sociale foranstaltninger skal være øjeblikkeligt virkende. Folke-, invalide- og enkepension samt enkehjælp er selvfølgelige rettigheder. De skal være tidssvarende, og pensionisterne skal have deres andel af indtægtsstigningen i samfundet. Der skal lægges vægt på revalidering, undervisning og pleje her i landet af revaliderede. Hjælp skal sikres alle dem, der uden egen skyld bliver arbejdsløse.

Skolen skal være færøsk og sikre alle en uddannelse til fremme for virke i det færøske samfund, der ikke står tilbage for uddannelse i de mest udviklede lande.

Mest muligt af den videregående uddannelse skal gives på Færøerne.

Der skal oprettes et landsteater. Radiofonien og fjernsynet skal udbygges, og kunstnere må sikres gode arbejdsmuligheder.

Mulighederne for anskaffelse af grund og bolig må forbedres. Skatte- og afgiftslovgivningen skal forenkles, og skatteminimumsgrænsen skal stige i takt med den gennemsnitlige indtægtsstigning. Den offentlige administration skal rationaliseres, og den finansielle fordeling mellem land og kommune skal revideres.

Sambandspartiet.

Sambandspartiet er stiftet i 1906 og partiet har siden uden afbrydelse været repræsenteret i Lagtinget.

Sambandspartiet ønsker at bibeholde rigsfællesskabet og vil inden for dette arbejde for den styrelsesmæssige, økonomiske og kulturelle udvikling af det færøske folk.

Sambandspartiet anser det frie initiativ for at være drivkraften for fremgangen i erhvervslivet og vil ud fra denne synsvinkel udbygge dette. Med hensyn til fiskeriet erkender partiet, at de hjemlige farvande er de eneste sikre fiskefelter, og man må stræbe efter at udnytte disse mest muligt under skyldig hensyntagen til bevaring af fiskebestandene. Fjernfiskeriet må så vidt muligt sikres ved internationale aftaler. Vilklårene for besiddelse og drift af fiskerifartøjer må være sådan, at disse til enhver tid er konkurrencedygtige.

Sociallovgivningen skal være sådan udformet, at de gamle, de syge og de handicappede får støtte og behandling på samme niveau som i de andre nordiske lande. Partiet vil virke for, at alle familier kan bo i eget hus eller lejlighed. Dette skal blandt andet ske ved støtte til unge, der vil bosætte sig.

Undervisningsvæsenet skal kunne opfylde de krav, der stilles af et udviklet samfund, og skolerne skal være på højde med nabolandenes. Udviklingen inden for færøsk kultur og åndsliv skal støttes, og man skal sikre, at færinger får kendskab til dansk og udenlandsk kultur og åndsliv. Partiet vil støtte sport og fritidsliv.

Socialdemokratiet.

Det færøske socialdemokrati (på færøsk Javnaðarflokkurin) blev grundlagt i 1925 og opnåede første gang repræsentation i Lagtinget i 1928, hvor det siden uafbrudt har været repræsenteret.

Partiet erklærer, at Færøerne er folkets ejendom, og at denne ejendom også omfatter landsoklen og undergrunden. Det er partiets opfattelse, at rigsfællesskabet skal opretholdes og bunde i den fulde og ubegrænsede frihed, således at Danmark og Færøerne hver for sig kan bestemme, at sager og sagsområder kan overdrages til hjemmestyret.

Partiet lægger stor vægt på den nationale selvbestemmelse og går ind for det nordiske samarbejde. Der skal ved forpligtende samarbejde og planøkonomisk ledelse sikres personlig frihed, indtægtsgrundlag og tryghed for alle.

Produktion og handel skal efter omstændighederne drives på national, kommunal og fælleskommunal, kooperativ samt privat basis, således at de forskellige initiativer tjener landets interesser og er i overensstemmelse med folkets vilje. Eventuel socialisering må gennemføres uden unødvendig centralisering. Udenrigshandelen bør ordnes på landsandelsgrundlag.

Alle skal have ret til at arbejde og være sikret en minimumsløn.

Alle uarbejdsdygtige eller trængende skal være sikret social tryghed, og samfundet skal bære udgifterne i forbindelse med sygdom, invaliditet, ulykker, alderdom, indtægtstab m.v.

Den voksende generation skal sikres vederlagsfri adgang til den bedste og mest tidssvarende undervisning. Folkeoplysning, forskning, kunst, kultur og udfoldelsesmuligheder skal støttes. Idrætslivet skal støttes.

Beskatningen skal tjene til fremme af fælles interesser og mindske forskellen i indtægt. Skatten skal lignedes, så den ikke er aktivitetshæmmende, og indtægter, svarende til eksistensminimum, skal ikke beskattes.

Selvstyrepartiet.

Selvstyrepartiet blev grundlagt i 1906 og har været repræsenteret i Lagtinget fra stiftelsen frem til 1943. Partiet opnåede repræsentation igen i 1946 og har siden da uafbrudt været repræsenteret.

Partiet arbejder for selvstyre, efterhånden som der skabes et solidt grundlag for dette. Undergrunden skal være færøsk. Færøerne skal forblive uden for EF, men have bedst mulig handelsforbindelse med sammenslutningen og med andre lande. Hjemmestyreloven skal revideres. Der skal oprettes et færøsk kontor i København, der sikrer kontakten til de danske myndigheder og med repræsentation i Folketinget uden stemmeret. De færøske folketingsmandater skal afskaffes. Lagmanden skal være folkevalgt.

Det skal tilstræbes at skabe fælleskab og lighed mellem arbejdere og arbejdsgivere på sø og i land. Fiskeri, håndværk og industri skal støttes på bedste måde.

Vandkraften og andre vedvarende energikilder skal udbygges hurtigst muligt.

Der skal oprettes et uafhængigt forbrugerråd, og der skal etableres tilsyn med monopoler, og den frie handel skal sikres med færrest mulige mellemhandlere.

Socialforsorgen skal tilpasses færøske forhold. Der skal lægges vægt på at sætte invalide og handicappede i stand til at passe et arbejde. Der skal oprettes sygeforsikring i stedet for sygekasser. Denne skal yde alle gratis læge- og sygehusbehandling, medicin og mærkbar støtte under sygdom.

Undervisningsvæsenet skal samordnes således, at det egner sig til færøske forhold på et kristent grundlag. Bygdeskolerne skal bevares. Foreningslivet inden for kultur og idræt skal støttes.

Skatterne omlægges i højere grad til forbrugsafgifter.

Indkomstskatterne skal ændres, så indtægterne for mand og hustru deles, og hver især beskattes af halvdelen af den samlede indtægt.

Det republikanske parti.

Det republikanske parti (på færøsk Tjóðveldisflokkurin) er grundlagt i 1948 og opnåede i 1950 repræsentation i Lagtinget, hvor partiet har været repræsenteret siden.

Partiet ønsker en færøsk republik oprettet og fastslår, at ingen udenlandsk magt skal have ret til at råde over eller eje landets ressourcer. Partiets sikkerhedspolitik bygger på lagtingsvedtagelserne om, at Færøerne skal holdes uden for alle militære sammenslutninger og at Færøerne skal forblive uden for EF.

Ingen enkeltperson eller nogen samfundsklasse skal have særrettigheder til at råde over eller tilegne sig landets ressourcer, og alle færinger skal have samme rettigheder og samme pligter over for samfundet.

Der skal foretages en planlægning med hensyn til udbygning af produktionskapaciteten og opdyrkning af landet. De private og offentlige erhvervsvirksomheder skal koordineres. Al handel med omverdenen, import og eksport samt penge, banker og valuta skal under tilsyn af det offentlige.

Alle arbejdende skal have en retfærdig løn for deres arbejde. De, der på grund af sygdom, alderdom, ulykke eller arbejdsløshed ikke er i stand til at forsørge sig og sine, skal have fuld hjælp og støtte.

Grundstenen under folkets kultur er en forbedret folkeskole. Alle elever har derudover ret og pligt til gratis videre studier med hensyn til almene kundskaber og inden for erhvervsgrænene. De højere skoler studenterskolen og akademiet, biblioteker og andre kulturelle institutioner, bekostet af det offentlige, danner grundlaget for betydelige dele af landets kultur og viden. Økonomiske forhold og bopæl på afsides liggende steder må ikke hindre unge med gode evner i at tilegne sig disse tilbud.

Kunstnere og videnskabsmænd skal sikres rimelige vilkår. Det offentlige skal pålægge befolkningen retfærdig skat og samtidig sikre, at skatteansættelsen er korrekt.

Partiet ønsker, at færinger som borgere i et frit land kan deltage i internationalt samarbejde om anliggender, der har landets interesse.

**Kristeligt Folkeparti,
Færøernes Fremskridts- og Fiskeriparti.**

Partiet, der blev anmeldt i 1958 under sit tidligere navn Fremskridtspartiet, fik sit nuværende navn i 1984. Partiet, der har været repræsenteret i Lagtinget siden 1958, karakteriserer sig som et kristeligt fremskridtsorienteret fiskeriparti.

Partiet, der bygger på det kristne menneskesyn, anser familien som samfundets hjørnesten, og ægteskabet anses som den rette og bedste samlivsform, der i høj grad bør støttes gennem lovgivning. Partiet er imod fri abort, men går ind for en bred støtte og rådgivning til vordende mødre (forældre).

En fornuftig pleje af fiskebestandene er meget nødvendig, og priser og kvalitet på fisk bør kontrolleres.

Partiet er ikke tilhænger af medlemskab af EF, men ønsker at samarbejdet med EF bygger på handels- og fiskeriaftaler. Partiet er tilhænger af NATO og anser denne alliance som en sikkerhed for fred og frihed for den vestlige verden, som Færøerne er en naturlig del af.

Partiet anser faren for forurening af havet, landet og luften som en stor trussel mod alt liv og kræver beskyttelsesforanstaltninger iværksat på alle områder.

Hjemmeindustrien, især den del, der er importbesparende, skal udbygges. Færøsk håndværk skal prioriteres frem for udenlandsk, og landbruget skal støttes.

Den sociale lovgivning skal forenkles og effektiviseres og der bør blandt andet arbejdes for at gamle og syge i større grad har mulighed for at blive i eget miljø.

Skolen skal samordnes med henblik på undervisning og fritid. Kristendomsundervisningen skal forbedres. Kultur, idræt samt kristeligt/socialt arbejde bør støttes, og der bør sættes kraftigt på at bekæmpe alkoholmisbrug gennem forebyggende og behandlende arbejde.

Partiet har som mål, at alle afgørelser, forhandlinger og lovvedtagelser skal sigte på at gøre Færøerne mere selvstændige, jævnbyrdige og frie.

2.4. Folketingsvalg.

Ifølge grundlovens § 28 vælges 2 af Folketingets medlemmer på Færøerne. Efter lov om folketingsvalg på Færøerne skal valg på Færøerne så vidt muligt ske samtidigt med afstemningen i Danmark

Tabel 2.3. Procentvis fordeling af stemmer ved folketingsvalgene 1979-90.

Parti	23/10-79	8/12-81	10/1-84	8/9-87	10/5-88	12/12-90
Folkeflokk	16,1%	18,5%	25,1%	28,8%	24,7%	25,7%
Sambandspartiet	30,5%	26,4%	25,9%	24,0%	24,4%	25,5%
Socialdemokratiet	23,7%	24,5%	23,5%	24,7%	21,2%	27,0%
Selvstyrepatriet	4,2%	5,2%	5,6%	4,8%	3,9%	6,9%
Republikanske parti	20,8%	20,7%	19,9%	15,6%	20,5%	13,3%
Kristeligt folkeparti	4,7%	4,7%	-	-	3,9%	1,6%
Progrespartiet	-	-	-	2,0%	1,4%	-
Gyldige stemmer ialt	18.701	16.617	18.345	22.228	22.912	17.884
Valgdeltagelse ialt	65,9%	55,4%	61,0%	68,9%	70,3%	54,2%

Kilde: Valgbogen for Færøerne.

Folketingsmænd.

Ved folketingsvalget den 12. december 1990 valgtes Atli P. Dam, Socialdemokratiet og Óli Breckmann, Folkeflokk.

2.5. Færøernes landsstyre.

Efter lagttingsvalget i november 1990 dannedes i januar 1991 et landsstyre, bestående af Socialdemokratiet og Folkeflokk, der tilsammen råder over 17 af tingets 32 medlemmer. Som lagmand valgtes Atli P. Dam fra Socialdemokratiet.

Lagmanden og landsstyremedlemmerne udnævnes af Lagtinget. Det nuværende landsstyre har 7 medlemmer, nemlig 4 fra Socialdemokratiet og 3 fra Folkeflokk.

Lagmand Atli P. Dam	(S.) : Styrelsesforhold, EF-forhandlinger, havrets-anliggender, undergrundsspørgsmål.
Landsstyremedlem Jógvan Sundstein (vicelagmand)	(F.) : Finans- og økonomiforhold, told, skatter og kommuneanliggender.
Landsstyremedlem Marita Petersen	(S.) : Retsområdet, skole, kirke og kultur.
Landsstyremedlem John Petersen	(F.) : Fiskeri, fiskeopdræt og landbrug.
Landsstyremedlem Svend Aage Ellefsen	(F.) : Trafik, energi og miljø.
Landsstyremedlem Thomas Arabo	(S.) : Industri, handel og turisme.
Landsstyremedlem Jóannes Eidesgaard	(S.) : Social- og sundhedsvæsen samt arbejdsforhold.

2.6. Administration.

Landsstyrets administration.

Direktør Jalgrim Hilduberg, kst.

Fuldmægtig Niels á Velbastað : Nordiske sager, EF-sagskoordinering, besøgssager.

Lovafdelingen.

Afdelingschef Jalgrim Hilduberg.

Fuldmægtig Ann Mari Dam : færdselslovgivning, valgsager, retsvæsen.

Fuldmægtig Søren Pram Sørensen : kommunale anliggender og byggeanliggender.

Kultur-, kirke- og undervisningsafdelingen.

Afdelingschef Jákub Thorsteinsson.

Fuldmægtig Inger Christiansen : kultur, kirke, radio og TV samt institutioner for videregående uddannelser.

Fuldmægtig Finn Terji Samuelsen : skolesager og idræt.

Økonomisk afdeling.

Afdelingschef Kári Petersen

Fuldmægtig Jóngerð Purkhús : budget- og budgetkontrol, låntagning.

Fuldmægtig Reidar Wónfjall : told og skatter.

Fiskeri- og erhvervsafdelingen.

Afdelingschef Kjartan Hoydal	: fiskeriforhandlinger.
Fuldmægtig Jørgen Hansen	: fiskeristøtte, handel og industri.
Fuldmægtig Joannes Madsen	: fornyelse af fiskerflåden.
Fuldmægtig Kaj P. Mortensen	: fiskeri og sønæring.
Fuldmægtig Ulla Svarrer Wang	: tilvirkning af fisk på land og handel med fisk.
Biolog Anna Maria Fossá	: opdræt, landbrug og energi.

Social- og sundhedsafdelingen.

Afdelingschef (vakant)	
Fuldmægtig Nella Festirstein	: socialvæsen, sundhedsvæsen og miljøsager.
Fuldmægtig Jákup Nielsen	: arbejdsforhold og boligspørgsmål. Arbejds- og opholdstilladelser samt ligestillingsspørgsmål.

Kommunikationsafdelingen.

Afdelingschef (vakant)
Fuldmægtig Tummas Magnussen

Løn- og personaleafdelingen.

Afdelingschef Súsanna Danielsen.	
Fuldmægtig Iben Gravesen	: overenskomster, lønforhandlinger, tjenestemandsret, lejemål og køb og salg.

Landsarkitekt Gunnleyg Durhuus.

Konsulent Andreas Jensen	: EDB-rådgivning, informatik.
--------------------------	-------------------------------

Institutioner under landsstyret.**Økonomi - Statistik - Skatter/Afgifter.**

Landsbanken	: Direktør Sigurd Poulsen
Færøernes oppbørselskontor	: Direktør Heri Mohr
Færøernes statistik	: Cand. polit Bjarni Olsen
Toldvæsenet	: Direktør Leivur Gregersen
Færøernes ligningsråd	: Direktør Petur Alberg Lamhauge
Prisrådet	: Formand Súsannu Holm

Social - Sundhed - Veterinær.

Sygehusvæsen	: Sygehusdirektør Høgni Joensen
Landsapotek	: Landsapoteker Jákup Haraldsen
Ernæringshygiejnisk laboratorium	: Direktør Marjun Hanusardóttir Dahl
Færøernes socialforvaltning	: Socialdirektør Tommy Petersen
Landsdyrlæge	: Landsdyrlæge Áki Mortensen
Fiskerilaboratoriet	: Afdelingsleder Hjalti í Jákupsstovu

Undervisning - Kultur - Radio/TV.

Undervisningsdirektoratet	: Direktør Hentzar Ellingsgaard
Færøernes akademi	: Rektor J. Pauli Joensen
Færøernes Gymnasium	: Rektor Snorri Fjallsbak
Østerø Gymnasium	: Rektor Sámal í Skorini
Færøernes Seminarium	: Rektor Pauli Nielsen
Færøernes Sømandsskole	: Forstander Poul Johs. Johansen
Klaksvík Sømandsskole	: Forstander Frans Jacobsen
Færøernes Lærerråd	: Jógvan Hammer
Færøernes Skolebogfond	: Helena Dam á Neystabø.
Arkæologisk Museum	: Landsantikvar Arne Thorsteinsson
Geologisk/botanisk/zoo. Museum	: Cand. mag. Johs. Johansen
Landsarkivet	: Landsarkivar Jóannes Dalsgaard
Landsbiblioteket	: Landsbibliotekar Martin Næs
Færøernes Radio	: Direktør Jógvan Jespersen
Færøernes Fjernsyn	: Direktør Jógvan Asbjørn Skaale.

Trafik - Kommunikation - Byggeri/bolig.

Landsingeniøren	: Landsingeniør Henning Jacobsen
Færøernes Postvæsen	: Postdirektør Esbern Midjord
Færøernes Kystfart	: Johan Restorff Jacobsen
Telefonvæsenet	: Direktør Sólbjørn Jacobsen
Boliglånefonden	: Kontorchef Jóannes Dalsgarð
Matrikelkontoret	: Direktør Hans Olávus Danielsen

Arbejdsmarkedet.

Arbejdstilsynet	: Maskinmester Eli Davidsen
Lønudligningsfonden	: Kontorchef Hildibjart Johansen
Forligsinstitutionen	: Formand Bjørn á Heygum

Landbrug - Industri.

Færøernes Landbrugsråd	: Kontorchef Jóannes Dalsgarð
Landbrugskonsulenten	: Agronom Hanus Wardum
Landbrugsforsøgsstationen	: Peter T. Haahr
Færøernes Industrifond	: Formand ingeniør Páll Mikkelsen
Færøernes Energiråd	: Formand Jóannes Hansen
Erhvervsudviklingsfonden	: Formand Niklas Foldbo
Færøernes Udviklingskontor	: Direktør Kjartan Christiansen

Øvrige.

Vagt- og bjærgningstjenesten	: Direktør Johan Ziskasson
Bilinspektionen	: Maskinmester Atli Jensen
Færøernes Folkeregister	: Leder Kjartan Festirstein
Færøernes repræs. kontor i Khvvn.	: Trygve Johansen
Færøernes repræs. kontor i Aberdeen	: Sofus Poulsen

Institutioner under staten.**Rigsombudet**

Rigsombudsmanden på Færøerne er rigets øverste repræsentant på Færøerne og leder af rigets administration. Rigsombudet er bindeledet mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne. Embedet administrerer desuden som overøvrighed en række familieretlige sager, såsom separation og skilsmisse, bevillinger til adoption og navnebevillinger samt en række sager vedrørende lovgivningsanliggender.

Rigsombudsmand Bent Klinte.

Fuldmægtig Jørgen Lerhard

: sager vedrørende erhvervs- og næringsforhold, penge- og kreditforhold, internationale konventioner, sekretariatsager.

Fuldmægtig Peter Nedergaard

: familieretlige sager og fri proces

Fuldmægtig Anne Dannerfjord

: familieretlige sager, indfødsret, adoptioner og valg.

Øvrige statslige institutioner

Biskoppen for Færøerne (se kapitel 13)	: Hans Jacob Joensen
Sorenskriveren (dommer) (se kapitel 12)	: Joen H. Andreassen
Retsassessor	: Jens Schultz Hansen
Landfogeden (politimester)(se kapitel 12)	: Mogens Nepper-Christensen
Vicepolitimester	: Finn Ougaard.
Sysselmand Norðoyar syssel	: Karsten Hansen
Sysselmand Eysturoyar syssel	: Frimodt Poulsen
Sysselmand Suðuroy ndr. og sdr. sysler	: Sommer Joensen
Sysselmand Streymoy syssel	: Ivan Klein Olsen
Sysselmand Vágar syssel	: Marni av Kák
Sysselmand Sandoy syssel	: Jógvan Ósá
Landslæge (se kapitel 10)	: Høgni Debes Joensen
Statens Skibstilsyn	: Inspektorsleder Torleiv Hoydal

Færøernes Kommando

Kommandør Carsten Høgh

Færøernes Kommando er en operativ kommando, der er beliggende i Tórshavn. Den råder normalt over 1 inspektionsskib med helikopter, 1 inspektionsskutter og 1 fiskeriinspektionsfly af typen G III, GULFSTREAM, (dog kun 1-2 dage om ugen).

Kommandoen udfører overvågning af farvandene ved Færøerne, suverænitetshævdel-
se, fiskeriinspektion, eftersøgnings- og redningstjeneste samt yder assistance
til det færøske samfund f.eks. med helikoptertransporter.

På kommandoen i Tórshavn er der ansat 36 militære og 3 civile, mens der i skibe
og fly er 89 militære.

Flyvestation Tórshavn

Oberstløjtnant H. Hougesen.

Flyvestationen i Mørkedal med tilhørende operationsområde blev taget i brug i
1962.

I mere end 20 år virkede stationen som en manuel radar station, der gengav billedet af lufttrafikken over Nordatlanten. Fra 1983 og frem til i dag har stationen gennemgået en total modernisering og fremstår nu som en helt moderne varslingsstation med allernyeste teknologi. Senest er stationen udvidet med udstyr til, at Island kan modtage den civile del af radarbilledet for at sikre størst mulig flyvesikkerhed over Nordatlanten.

Flyvestationens opgaver, der udføres af et personel på 104 personer (heraf 20 civile), er foruden varsling af fly også navigationsassistance til civile og militære fly og assistance til fly i nød samt fiskeriinspektion.

Præster

Nes præstegæld	: Jákup Kass
Sjóvar præstegæld	: Peter Petersen
Eiði præstegæld	: Emil Olsen
Fuglafjörður præstegæld	: Peter Oluf Olofson
Suðurstreymoy østre præstegæld	: Domprovst Peter Martin Rasmussen og Bjarni Bæk.
Suðurstreymoy vestre præstegæld	: Kjartan Juul Mørkøre og Niels Høgne Frits Poulsen
Norðoyar østre præstegæld	: Jógvan Johansen
Norðoyar vestre præstegæld	: Niels Pauli Danielsen og Henning Nissen Bøgesvang
Norðstreymoy præstegæld	: Marjun Bæk, Martin Restorff Jacobsen og Gerhard Hansen
Vágar præstegæld	: David Johannesen
Sandoy præstegæld	: Jákup Reinert Hansen
Suðuroy nordre præstegæld	: Jónsvein F. Bech og Birgitte Johannesen
Suðuroy søndre præstegæld	: Heri Joensen

2.7. Kommunale forhold.

Kommunale forhold er et færøsk særanliggende, og området er reguleret gennem lagtingslove, hvoraf de vigtigste er to lagtingslove fra 1972 henholdsvis om færøske kommuner (med senere ændringer) og om valg til samtlige færøske kommuner.

Antal kommuner.

I en længere årrække har Færøerne været opdelt i ialt 50 kommuner og de øgede krav til den kommunale service og de forbedrede samfærdselsforhold har således hidtil ikke som i andre nordiske lande givet anledning til kommunale sammenlægninger. Mange af de færøske kommuner er derfor små. Af de 50 kommuner har 18 under 200 indbyggere, og kun én kommune mere end 5.000 indbyggere, nemlig Tórshavn med 14.689 indbyggere.

46 af de færøske kommuner (heriblandt ikke Tórshavn) er sammensluttet i organisationen, Føroya Kommunufelag. Formanden for organisationen er Jógvan Mørkøre, Saltangará.

Valg til kommunestyret.

Reglerne for valg til kommunestyret er fastsat i lagtingslov om valg til samtlige færøske kommuner. Der afholdes valg hvert 4. år, og det seneste valg fandt sted den 8. december 1988.

Valgret og valgbarhed har enhver, der er fyldt 18 år, og som opfylder betingelserne for valgret og valgbarhed til Færøernes Lagting, som er tilmeldt folkeregistret i vedkommende kommune senest 7 dage inden valgdagen, og som på valgdagen fremdeles bor i kommunen.

Afstemningen foregår i henhold til kandidatlister, hvorpå bestemte personer bringes i forslag til valg. Samtidig med byggerådsvalget og efter samme regler vælges en skolekommission med 3 eller 5 medlemmer.

Kommunalbestyrelserne benævnes byggeråd, idet kommuner med over 1.500 indbyggere dog har mulighed for at benytte benævnelsen byråd. Bortset fra Fuglafjørður anvender alle kommuner over 1.500 indbyggere, d.v.s. Tórshavn, Klaksvík, Runavík, Tvøroyri og Vágur denne benævnelse.

Efter byggerådsvalget i Tórshavn den 8. december 1988 har Socialdemokratiet 2 mandater, Sambandsflokkun 2 mandat, Tjóðveldisflokkun 2 mandat, Fólkaflokkun 5 mandater og Privatlistun (Petur í Gong) 2 mandater.

Bortset fra Tórshavn, Klaksvík, Tvøroyri og Vág kommuner er kommunevalg på Færøerne helt domineret af de mange særlister/personlister i de enkelte kommuner. En oversigt over by- og byggerådsformænd er indeholdt i bilag 1.

Den kommunale styrelsesordning.

Reglerne om det kommunale styre findes i lagtingslov om færøske kommuner. Denne lov er de færøske kommuners forfatningslov og indeholder regler om de styrende organer, d.v.s. by- eller bygderådene, udvalgene og by- eller bygderådsformanden. Endvidere fastsætter den visse regler for kommunernes finansstyre og endelig reguleres tilsynet med kommunerne.

Loven indeholder hjemmel til at fastsætte regler inden for bestemte områder i en styrelsesvedtægt, der vedtages af den enkelte kommune og godkendes af landsstyret.

De styrelsesregler, der kan optages i vedtægten, er i første række dem, hvis indhold er afhængigt af de lokale forhold bl.a. bygderådets medlemstal (som dog inden for visse grænser er fastsat af lagtingslov om færøske kommuner) og udvalgsstrukturen.

Kommuneloven giver endvidere bygderådet adgang til at vedtage sin forretningsorden, der skal godkendes af landsstyret.

Det nyvalgte bygderåd skal træde sammen senest den 31. december det år, valget er foretaget. På det første møde vælges formand, næstformand (eventuelt en 1. og en 2. næstformand) og stående udvalg.

Bygderådsformanden, der står for den daglige ledelse af kommunen, forbereder bygderådets møder og indkalder medlemmerne til disse. Han leder møderne og sørger for, at beslutningerne indføres i protokol og for at bygderådets beslutninger føres ud i livet.

I kommuner med over 1.000 indbyggere skal der nedsættes stående udvalg. Den økonomiske forvaltning ligger hos økonomiudvalget, der består af bygderådsformanden som født formand og 2 eller 4 af bygderådets medlemmer. Andre stående udvalg nedsættes i overensstemmelse med styrelsesvedtægtens bestemmelser, f.eks. socialudvalg, teknisk udvalg, byplanudvalg, kulturudvalg og havneudvalg. Endvidere nedsættes en ligningskommission.

I kommuner med mindre end 1.000 indbyggere er det ikke nødvendigt at nedsætte stående udvalg, idet bygderådet kan beslutte sig for selv at tage sig af opgaverne.

Byrådet vælger medlemmer til de særlige nævn og kommissioner, som de ifølge anden lovgivning skal være repræsenteret i, f. eks. sundhedskommissionen og børne- og ungdomsnævnet.

Hver kommune skal have en sagkyndig revision, som skal godkendes af landsstyret.

Færøernes landsstyre udøver tilsyn med, at kommunale beslutninger er i overensstemmelse med lovgivningen og med kommunernes økonomiske forhold.

Efter årsbudgettets endelige vedtagelse skal kommunen sende dette til landsstyret. Optagelse af lån eller ændring i lånevilkår, samt visse ejendomsdispositioner (køb, salg, pantsætning) kræver også landsstyrets samtykke.

Kommunale opgaver.

De vigtigste kommunale opgaver er fastlagt af lovgivningen som funktioner inden for større samfundsmæssige ordninger, f. eks. forsorgsvæsen og skolevæsen. Ud over disse varetager kommunerne - mere eller mindre efter egne beslutninger - en række opgaver - der er af mere servicemæssig karakter overfor kommunernes beboere, f.eks. veje, vandforsyning, havne, bibliotek, idrætspladser og idrætshaller.

Folkeskolen er en af kommunernes væsentligste opgaver. Kommunen har ansvaret for, at kommunens borgere kan få den fornødne undervisning. Tilsynet med og styrelse af kommunens skoler ligger hos skolekommissionen. Nogle kommuner har anlagt og driver en folkeskole i fælleskab. Kommunernes del af udgifterne til folkeskolen er nærmere beskrevet i kapitel 11.

En række af de større kommuner har etableret folkebiblioteker og fritidsundervisning. Landskassen yder tilskud til kommunernes driftsudgifter på disse områder.

Kommunerne dækker en mindre del af udgifterne til sociale pensioner samt visse forsorgsydelser. Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri kommuner, der har over 2.000 indbyggere, administrerer selv reglerne i forsorgsloven om trangsbestemte ydelser. (Almindelig underholdshjælp og hjælp til enlige forsørgere). For de øvrige kommuner administreres dette område af landsstyrets socialforvaltning, Almannastovan.

Reglerne i børneforsoringsloven forvaltes af børneværnsudvalg i hver kommune. I Tórshavn, Miðvágur, Klaksvík, Runavík og Tvøroyri er der Alderdoms- og plejehjem, hvortil kommunerne modtager landskassetilskud på 85%.

Kommunerne betaler en del af det faste honorar til kommunelæger, og stiller i øvrigt fri bolig, konsultationslokaler og instrumentarium til rådighed. Udgifterne til skoletandlæger dækkes fuldt ud af kommunerne, mens kommunens udgifter til skolelæger, sundhedsplejersker, skolesundheds- eller skolesygeplejersker og hjemmesygeplejersker kun udgør en mindre del af de samlede udgifter.

De fleste kommuner har anvendt store beløb til udbygning af havne- og landingspladser, idet disse - med landskassetilskud - bygges og drives af kommunerne. Endvidere dækker kommunerne udgifter til anlæg og vedligeholdelse af veje, som ikke er landsveje og til gadebelysning.

Kommunale opgaver er i øvrigt anlæg og vedligeholdelse af kloakker, renovation, anlæg og vedligeholdelse af kirkegårde, vandforsyning og brandvæsen. Som eneste kommune har Tórshavn kommune udgifter til kollektiv trafik (buslinier) inden for kommunen.

Tórshavn kommune er forpligtet til at udarbejde en byplan for kommunen, og landsstyret kan pålægge andre kommuner (eller andre kommuner i fælleskab) at tilvejebringe en byplan. Denne hjemmel har imidlertid ikke været anvendt hidtil. Det er således op til kommunerne selv at afgøre, om der skal planlægges eller ej.

Det er dog nødvendigt for kommuner med en vis vækst at udarbejde en byggevedtægt med bindende regler for både kommunestyret og den enkelte. Landsstyret er bemyndiget til at sætte en særlig byggevedtægt i kraft, for selve bebyggelsen i de kommuner, der ikke har egne godkendte bygningsbestemmelser.

Gennem flere år har man på såvel lands- som kommuneplan arbejdet med spørgsmålet om en mere varig løsning på problemet vedrørende affaldsbortskaffelse. Tórshavn kommune er den eneste kommune, der har etableret eget forbrændingsanlæg. De fleste kommuner har sluttet sig sammen i Færøernes Interkommunale Renovationsselskab om opførelsen af et fælles forbrændingsanlæg i Leirvík.

3. BEFOLKNINGS- OG BOLIGFORHOLD.

3.1. Indledning.

Landsfolkeregisteret foretager hvert år opgørelser af registerfolketallet på Færøerne. Den seneste opgørelse er fra den 31. december 1990. De seneste folketællinger på Færøerne, der blev afholdt i samarbejde mellem landsfolkeregisteret og Danmarks Statistik, fandt sted i 1966, 1970 og 1977.

Folketællingerne er blevet brugt som supplement og korrektion til folkeregistrene. Herudover blev der ved folketællingerne indhentet en række oplysninger om erhvervs-, uddannelses-, arbejds- og familief forhold. De seneste folketællinger har været kombineret med bolig tællinger til belysning af forhold som boligernes størrelse, udstyr, alder og ejerforhold. Resultaterne af den seneste folke- og bolig tælling i 1977 er offentliggjort i et tabelværk udgivet af Danmarks Statistik i 1979.

3.2. Befolkningens størrelse og geografiske fordeling.

Tabel 3.1. Befolkningen 1970 og 1977 opgjort ved folketællingen samt pr. 31/12 1989 og 1990, opgjort af Landsfolkeregisteret, fordelt på områder. Absolutte tal.

	Folketælling		Registerfolketal		Ændring i %	
	1970	1977	1989	1990	1970-77	1977-90
Tórshavn (+ Argir)	11.695	13.185	16.232	16.198	12,7	22,8
Streymoy i øvrigt	3.601	3.788	4.334	4.242	5,2	12,0
Klaksvík (+ Hvannasúnd)	4.717	5.016	5.487	5.459	6,3	8,8
Norðoyar i øvrigt	710	649	671	663	±8,6	2,1
Nordlige Eysturoy	6.677	7.522	8.862	8.802	12,7	17,0
Sydlig Eysturoy	1.420	1.486	1.681	1.658	4,6	11,6
Sandoy	1.632	1.706	1.766	1.754	4,5	2,8
Suðuroy	5.574	5.803	5.855	5.819	4,1	0,2
Vágar	2.586	2.814	2.946	2.890	8,8	2,7
I alt	38.612	41.969	47.834	47.485	8,7	13,1

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregisteret.

I ovenstående tabel omfatter området "Norðoyar i øvrigt": Fugloy, Svínoy, Viðareidi, Kunoy, Mikladalur og Húsar kommuner. "Sydlige Eysturoy" omfatter: Sjógv, Skáli, Runavík, Nes, Leirvík, Gøta og Fuglafjørður kommuner. Mens "Nordlige Eysturoy" består af: Elduvík, Oyndarfjørður, Sund, Eiði, Gjógv og Funningur kommuner.

Tabel 3.2. Befolkningen 1970 og 1977 opgjort ved folketællinger samt pr. 31/12 1989 og 1990, opgjort af landsfolkeregistret, fordelt på områder. Procentvis fordeling.

	Folketællinger		Registerfolketal	
	1970	1977	1989	1990
Tórshavn	30,4	31,4	33,9	34,1
Streymoy i øvrigt	9,3	9,0	9,1	8,9
Klaksvík	12,2	12,0	11,5	11,5
Norðoyar i øvrigt	1,8	1,5	1,4	1,4
Sydlige Eysturoy	17,3	17,9	18,5	18,5
Nordlige Eysturoy	3,7	3,6	3,5	3,5
Sandoy	4,2	4,1	3,7	3,7
Suðuroy	14,4	13,8	12,3	12,3
Vágar	6,7	6,7	6,1	6,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregistret.

Den samlede befolkning blev ved folketællingen i 1977 opgjort til 41.969 personer, fordelt på i alt 11.172 husstande. Ved den seneste opgørelse pr. 31. december 1990 er registerfolketallet opgjort til 47.485 personer mod 47.834 personer ved årets begyndelse. Tilbagegangen i folketallet i 1990, der svarer til knapt 1%, er sket på trods af et fødselsoverskud på 598 personer.

Nettoudvandringen fra Færøerne på 946 personer har således været ganske betydelig i 1990 (ca. 2%).

Både mellem folketællingerne i 1970 og 1977 og i årene fra 1977 til 1990 har der været en gennemsnitlig årlig befolkningstilvækst på 1,2%. Befolkningstilvæksten er i disse år særligt sket i Tórshavn og Sydlige Eysturoy områderne, hvor tilsammen godt halvdelen af den færøske befolkning nu er bosat. Året 1990 er således det første eksempel igennem en lang årrække med en befolkningsnedgang.

Ikke mindst gennem en stærk udbygning af veje og samfærdselsmidler, har de færøske myndigheder gennem mange år søgt at modvirke tendensen til fraflytning fra de små - eller isoleret beliggende - bygder og øer. Selv om "yderområderne" naturligt nok har en dårligere befolkningsudvikling end det øvrige land, synes dette i nogen grad hidtil at være lykkedes.

I hvilken grad det i fremtiden lykkes at dæmpe fraflytningen fra de små og isolerede bygder, vil i høj grad være afhængig af de kommende års økonomiske og erhvervsmæssige udvikling.

Der er i alt 50 kommuner på Færøerne, og dette tal har været uændret i en længere årrække. Der er således tale om mange små kommuner. Af de 50 kommuner havde 18 under 200 indbyggere og 9 mellem 200 og 500 indbyggere pr. 31. december 1990. Kun én kommune (Tórshavn) havde over 5.000 indbyggere. En angivelse af befolkningstallet i de enkelte kommuner, er indeholdt i bilag 2.

3.3. Befolkningens bevægelser.

Tabel 3.3. Levendefødte, døde og fødselsoverskud 1970, 1975, 1980, 1985 og 1988-90.

År	Levendefødte		Døde		Fødselsoverskud
	Antal	Pr. 1000 Indb.	Antal	Pr. 1000 Indb.	Pr. 1000 Indb.
1970	816	21,1	298	7,7	13,4
1975	785	19,2	272	6,7	12,5
1980	743	17,1	309	7,1	10,0
1985	737	16,1	336	7,3	8,8
1988	864	18,1	407	8,5	9,6
1989	933	19,5	364	7,6	11,9
1990	951	20,0	353	7,4	12,6

Kilde: Landsfolkeregisteret og landslægen på Færøerne.

Både i 1988 og i 1989 var der iøjnefaldende stigninger i antallet af fødsler. I perioden 1981-84 lå antallet af levendefødte gennemsnitligt på ca. 700 om året. Over 99% af samtlige fødsler foregår nu på sygehus. Godt 40% af børnene blev født uden for ægteskab.

Antallet af dødsfald i 1990 var 353, svarende til 7,4 pr. 1.000 indbyggere. I den sidste halve snes år har dette tal - uden nogen klar tendens - ligget mellem 7 og 8.

Fødselsoverskudet, der fremkommer ved at trække antallet af døde fra antallet af levendefødte, havde faldende tendens i perioden 1970-83, men har i årene siden konstant været stigende. En mere detaljeret beskrivelse af fødsler, dødsårsager m.v. på Færøerne findes i de årlige beretninger fra Landslægen på Færøerne.

Tabel 3.4. Nettoindvandringen 1971-1990.

Periode	Årlig nettoindvandring	
	Antal	Pr. 1.000 indb.
1971-75 (gennemsnitlig)	7	0,1
1976-80 (gennemsnitlig)	10	0,2
1985	÷ 75	÷ 1,6
1986	134	2,9
1987	277	5,9
1988	263	5,5
1989	÷254	÷ 5,3
1990	÷946	÷19,9

Kilde: Landsfolkeregisteret.

I perioden 1971-81 var der en ganske lille nettoindvandring til Færøerne og i årene 1982, 1983 og 1985 en mindre nettoudvandring. I årene 1984, 1986, 1987 og 1988 var der en relativt kraftig nettoindvandring til Færøerne. Set over hele perioden 1971-88 har der været tale om en nettoindvandring.

De ind- og udvandrede nationalitet er ikke oplyst, men en væsentlig del af vandringerne må skyldes, at et betydeligt antal færinger har midlertidigt ophold i Danmark, bl.a. i uddannelsesøjemed. Den høje økonomiske og beskæftigelsesmæssige aktivitet på Færøerne i årene 1986-88 har utvivlsomt stimuleret indvandringen i disse år mærkbart. Tilsvarende er der ikke tvivl om, at den kraftige opbremsning af den færøske økonomi i 1989 og 1990 har været hovedårsagen til det markante skift i vandringsmønstret de seneste to år.

Den forringede beskæftigelse i samfundet i 1989 og 1990 har dels bevirket udvandring af mange udlændinge (herunder især af danskere), dels at det er blevet sværere for færinger, der er bosat i udlandet, at vende tilbage til Færøerne og finde beskæftigelse.

Tabel 3.5. Befolkningsudviklingen i 1990 i de enkelte områder.

Område	Folke- tal 1/1	Ind- vandret	Ud- vandret	Nettotil- flyttere fra andre steder på Færøerne	Fødte	Døde	Folketal pr. 31/12
Tórshavn	16.233	553	1.001	148	354	89	16.198
Øvrige							
Streymoy	4.335	60	121	÷84	81	29	4.242
Klaksvík	5.487	118	189	÷29	111	39	5.459
Øvrige							
Norðoyar	671	1	12	÷ 6	14	5	663
Skálafjør- ður m.v.	8.861	159	330	÷ 4	181	65	8.802
Øvrige							
Eysturoy	1.681	25	53	÷ 5	29	19	1.658
Sandoy	1.763	33	36	÷14	23	15	1.754
Suðuroy	5.856	92	180	16	105	70	5.819
Vágar	2.946	44	109	÷22	53	22	2.890
I alt	47.833	1.085	2.031	0	951	353	47.485

Kilde: Landsfolkeregisteret.

3.4. Befolkningens fordeling på alder, køn og ægteskabelig stilling.

Tabel 3.6. Befolkningens procentvise fordeling efter alder 1970, 1977, 1987 og 1989-90.

	Procentvis fordeling				1990
	1970	1977	1987	1989	
0 - 14 år	31,8	29,7	24,6	24,3	24,5
15 - 19 år	8,6	8,9	8,7	8,4	8,3
20 - 39 år	25,5	27,1	30,3	30,5	29,8
40 - 59 år	21,3	20,2	20,6	21,1	21,3
60 - 64 år	4,0	4,4	4,2	4,0	4,1
65 - 69 år	3,0	3,6	4,0	3,9	3,8
70 år og derover	5,8	6,1	7,6	7,8	8,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregistret.

Siden folketællingen i 1977 er der ikke foretaget nogen opgørelse over, hvor stor en andel af befolkningen, der er født uden for Færøerne.

En stadig stigning igennem mange år i den andel af befolkningen, der er i de produktive aldersklasser, (fra 20-64 år), er i 1990 afløst af et lille fald nemlig fra 55,6% til 55,2% af befolkningen. Andelen af personer på 65 år og derover er steget ret markant, mens andelen af børn og unge under 20 år, der har været faldende i en lang årrække, viste en svag stigning i 1990. I perioden 1981-1985 var gennemsnitslevealderen for mænd på Færøerne 73,3 år og for kvinder 79,6 år (mod henholdsvis 71,5 år og 77,5 år i Danmark). Der foreligger ikke senere opgørelser.

Tabel 3.7. Befolkningens % fordeling efter alder og bopælskommunens str. i 1990

	5000 + derover	2000- 4999	1000- 1999	Indbyggertal			I alt
				500- 999	200- 499	Under 200	
Under 15 år	23,6	24,1	25,1	25,8	26,6	20,5	24,5
15 - 19 år	7,5	8,8	9,1	8,6	8,5	7,4	8,3
20 - 39 år	33,2	29,2	28,2	28,1	28,1	25,3	29,8
40 - 59 år	22,1	21,2	22,0	19,7	20,6	21,1	21,3
60 - 64 år	4,0	4,5	3,8	4,2	4,0	5,5	4,1
65 - 69 år	3,1	4,5	3,8	4,2	3,8	5,0	3,8
70 år og derover	6,6	7,7	8,2	9,5	8,4	15,2	8,2
Ialt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Landsfolkeregisteret.

Som det fremgår af tabellen er andelen af børn og unge samt voksne i aldersklasserne indtil 40 år mindst i de helt små kommuner, mens andelen af ældre personer over 65 år er betydeligt større i disse kommuner end gennemsnittet. Dette må ses i sammenhæng med afvandringen fra de mindre kommuner. Med den nuværende aldersfordeling i de mindre kommuner må der forventes en fortsat nedgang i disses andel af befolkningen.

Tabel 3.8. Befolkningen fordelt efter køn 1970, 1977 og 1988-1990.

Antal personer i	1970	1977	1988	1989	1990 ¹⁾ .
Mænd	20.151	21.997	24.923	25.015	24.746
Kvinder	18.461	19.972	22.730	22.931	22.739
I alt	38.612	41.969	47.653	47.946	47.485

1). Opgjort pr. 31. december 1990.

Kilde: Danmarks Statistik og landsfolkeregisteret.

Der er overtal af mænd i alle aldersklasser under 60 år, mens der er overtal af kvinder i aldersklassen 65 år og derover. Mandsoverskudet er mest markant i aldersgrupperne 20-39 år og 40-59 år.

3.5. Vielser og skilsmisser.

I 1990 var der i alt 222 vielser, hvoraf 160 var kirkelige og 62 borgerlige. (Antallet af vielser har i 1980-erne ligget mellem 200-240).

Der var samtidig tale om 57 skilsmisser (imod 59 i 1989), hvoraf 50 er sket ved bevilling (ved Rigsonbudet), mens 7 er sket ved dom. Det årlige antal skilsmisser lå indtil begyndelsen af 1980-erne på ca. 20.

3.6. Boligforhold.

De nyeste statistiske oplysninger om boligforholdene stammer fra folke- og boligtællingen 1977.

I 1977 var der i alt godt 14.000 familier, hvoraf knapt 9.000 var samboende par. Af samtlige familier havde knapt 60% børn. For de samboende pars vedkommende var i ca. 5.500 familier alene manden i erhverv og i ca. 2.400 tilfælde både manden og kvinden. Det mest almindelige antal børn pr. familie er et eller to.

Fra boligtællingen i 1977 kan nævnes følgende hovedtal:

Lejligheder:

Antal lejligheder	ca. 11.200
Antal beboere	ca. 41.700
Antal beboere pr. lejlighed	ca. 3,7

Husets art:

Enfamiliehuse	ca. 9.400
Tofamiliehuse	ca. 1.000
Huse med 3 ell. flere lejligheder	ca. 300
Erhvervsejendomme/Institutioner	ca. 250

Bolig i eget enfamiliehus er fortsat den helt dominerende boligform. Boligerne er som helhed relativt store. I 1977 var den hyppigste boligstørrelse således 6 værelser, og mere end tre fjerdedele af samtlige boliger havde 5 værelser eller derover. Antallet af beboere pr. værelse var således relativt lavt. Boligerne var af høj standard med hensyn til installationsforhold som bad, varmeinstallation, toiletforhold m.v.

Selvom der ikke foreligger ajourførte opgørelser, er der ingen tvivl om, at boligstandarden er blevet mærkbart yderligere forbedret i årene siden optællingen i 1977.

4. ERHVERVS- OG ARBEJDSMARKEDSFORHOLD.

Erhvervs- og arbejdsmarkedsforhold er som hovedregel reguleret ved lagtingslove m.v. som færøske særanliggender. Dog er en række formueretlige områder (herunder aktieselskabslovgivningen), penge- og valutaforhold samt bank- og sparekasselovgivningen m.v. fællesanliggender.

4.1. Befolkningens Erhvervsforhold.

Den seneste opgørelse af den færøske befolknings erhvervsfrekvens og fordelingen på erhvervsgruppe blev foretaget i forbindelse med folketællingen i 1977.

Den erhvervsaktive del af befolkningen udgjorde i 1977 ca. 42%. Selvom der ikke foreligger senere opgørelser, er der ikke tvivl om, at erhvervsfrekvensen siden 1977 er vokset mærkbart, og at en væsentlig årsag hertil er en fortsat stærk tilgang af kvinder til arbejdsmarkedet.

Både før 1977 og i tiden efter den sidste opgørelse blev foretaget, er der sket betydelige ændringer i befolkningens erhvervsmønster. Særlig markant er givetvis faldet i antallet af beskæftigede i fiskeri og landbrug og fremgangen i antallet af beskæftigede ved offentlig administration, undervisning, sundhedsvæsen og sociale institutioner samt i den private servicesektor.

De samlede lønudbetalinger fordelt på hovederhvervsgrupper i årene 1987 til 1990 kan anvendes til belysning af denne udvikling, jf. tabel 4.1.

Tabel 4.1 Lønudbetalingerne fordelt på hovederhverv 1987-1990.

	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -			
Landbrug	4	5	4	3
Fiskeri	555	622	618	606
Fiskeopdræt	46	58	68	71
Råvarefremstilling	6	7	5	6
Fiskeindustri	417	437	447	426
Værfter og værksteder m.v.	154	154	134	120
Industriproduktion i øvr.	151	159	164	148
Energi- og vandforsyning	35	42	49	45
Byggeri	289	338	326	255
Handel og hoteldrift	420	475	506	453
Søtransport	153	155	153	148
Transport i øvrigt	56	70	72	57
Post og telegraf	104	119	126	126
Finansieringsvirksomhed	154	176	212	222
Informationstjenester	137	166	176	154
Husholdningstjenester	8	10	12	12
Offentlige tjenester	1.047	1.139	1.314	1.342
Diverse	33	15	24	56
I alt	3.766	4.147	4.410	4.250

Kilde: Hagdeildin (Færøernes Statistik).

Den skitserede udvikling - en faldende beskæftigelse i de primære erhverv og en stigende beskæftigelse i de sekundære og tertiære erhverv - er velkendte fænomener i de fleste udviklede samfund og afspejler ikke en svindende samfundsøkonomisk betydning, men derimod bl.a. en betydelig rationalisering og produktivitetstigning i de primære erhverv.

I 1987 og 1988 blev der i betydeligt omfang indført - såvel faglært som ufaglært - arbejdskraft fra udlandet. Det er nærliggende heraf at slutte, at der i disse år kun har været en meget begrænset (sporadisk) arbejdsløshed på Færøerne.

Denne udvikling ændredes i 1989 og 1990 i takt med den økonomiske afmatning. Således har størstedelen af den importerede arbejdskraft forladt landet, og der er tale om en tydelig stigning i arbejdsløsheden. Da man ikke på Færøerne har noget arbejdsløshedsforsikringsystem, føres der ikke nogen egentlig arbejdsløshedsstatistik.

Det sociale system (Almannastovan) registrerer imidlertid dem, der modtager bi-standshjælp p.gr.a. arbejdsløshed. Denne registrering viser en voldsom stigning i løbet af 1990, således at man ved udgangen af 1990 havde registreret i alt 459 personer mod 126 i begyndelsen af året.

For så vidt angår de mere specificerede oplysninger om erhvervsforholdene fra folketællingerne i 1970 og 1977 henvises der til Årbog for Færøerne for 1986 og tidligere.

4.2. Ejerformer og Erhvervslivets Geografiske Fordeling.

Ejerformer.

Inden for kystfiskeri, håndværk, småindustri, butikserhvervet samt dele af serviceerhvervene er enkeltmandsforetagendet den mest almindelige etableringsform.

Inden for fiskerierhvervet, fiskeindustrien, større industri og grossistvirksomhed er aktieselskabsformen den almindeligste. Siden 1975 har antallet af registrerede aktieselskaber været stærkt stigende, jf. tabel 4.2.

Tabel 4.2. Antallet af aktieselskaber 1975, 1980 og 1985-1990.

	Pr. 1. januar	Tilgang	Afgang	Pr. 31. dec.
1975	419	22	17	424
1980	574	54	11	617
1985	968	187	20	1.135
1986	1.135	138	11	1.262
1987	1.262	168	5	1.425
1988	1.425	197	34	1.588
1989	1.588	206	28	1.766
1990	1.766	218	9	1.975

Kilde: Aktieselskabsregisteret.

Udviklingen i antallet af aktieselskaber afspejler naturligvis den generelle økonomiske og erhvervsmæssige udvikling i den pågældende periode, men er særligt et resultat af den eksisterende selskabs- og skattelovgivning, som i et vist omfang tilskynder til oprettelse af nye selskaber.

En betydelig del af de registrerede aktieselskaber er således meget små, typisk dannet omkring et enkelt fiskefartøj, og det er således under 50 af selskaberne, der tegner sig for over 80% af den samlede skattepligtige selskabsindkomst.

Aktieselskaber er reguleret i en rigslov fra 1930 suppleret af lagtingslove om næring, bogføring m.v.

På Færøerne er der tradition for et betydeligt direkte offentligt engagement i erhvervslivet gennem indskud af aktiekapital og anden ansvarlig kapital i erhvervsvirksomheder. Bortset fra andelsselskabet Føroya Fiskasøla (Faroe Seafood), der afsætter ca. 75% af Færøernes samlede eksport af fisk og fiskeprodukter, har kooperativt ejede virksomheder kun begrænset betydning.

Erhvervslivets geografiske fordeling.

På basis af registreringerne i kildeskattesystemet er det muligt at beskrive erhvervsaktiviteten i de forskellige landsdele. Tabel 4.3. viser således indbyggertal, antal virksomheder og lønudbetalinger i alle erhverv (excl. offentlige servicevirksomheder) i 1990 fordelt på de enkelte landsdele.

Tabel 4.3. Indbyggertal, virksomheder og lønudbetalinger i 1990 fordelt på landsdele. (pct.)

	Indbyggertal	Løn	Antal virksomheder ¹⁾
		- mill. kr. -	
Norðoyar	6.122 (13)	401,0 (10)	313 (15)
Syd-Eysturoy	9.300 (19)	482,5 (12)	412 (19)
Sundalagið	5.047 (11)	223,8 (5)	234 (11)
Syd-Streymoy	16.561 (35)	2.520,1 (62)	666 (31)
Vágar	2.890 (6)	163,6 (4)	160 (8)
Sandoy	1.754 (4)	61,3 (1)	98 (5)
Suðuroy	5.819 (12)	242,2 (6)	241 (11)
I alt	47.493(100)	4.094,5(100)	2.124(100)

¹⁾. Antal virksomheder er ultimo 1987.

Kilde: Hagdeildin.

Oversigten viser, at antallet af virksomheder nogenlunde svarer til befolkningens geografiske fordeling, hvorimod lønudbetalingerne er mere ujævnt fordelt.

Syd-Streymoy (og herunder navnlig Tórshavnsområdet) tegnede sig i 1990 således for mere end 60% af de samlede lønudbetalinger, hvilket skal sammenholdes med områdets andel af befolkningstallet på 35% og andelen af virksomhederne på 31%.

Syd-Streymoy's større andel af lønudbetalingerne afspejler dels en større erhvervsaktivitet end i det øvrige land og dels forskelle i virksomhedsstørrelsen. Det forhold, at en del virksomheder er hjemmehørende i Tórshavn, men har filialer andre steder i landet, medvirker til Syd-Streymoy's overvægt i lønandelen.

Til sammenligning har navnlig de sydlige landsdele (Sandoy og Suðuroy) haft en svagere erhvervsudvikling, hvortil kommer, at befolkningen i disse områder relativt har de dårligste muligheder for at pendle til de mere erhvervsaktive områder. I kraft af de senere års udbygning af vejnettet er mulighederne for pendling i øvrigt blevet forbedret, således at den viste geografiske fordeling af lønudbetalingerne ikke kan forventes at være fuld ud sammenfaldende med den geografiske fordeling af lønindtægterne.

4.3. Fiskeri, Fiskeindustri og Fiskeopdræt, m.v.

Indledning.

Fisk og fiskevarer udgør grundlaget for 97% af Færøernes samlede eksportindtjening, når der bortses fra eksporten af skibe (der varierer betydeligt over årene). Fiskerierhvervet har derfor en helt afgørende betydning for indkomst- og beskæftigelsesmulighederne på Færøerne. Samtidig er der begrænsede muligheder på andre erhvervsområder, hvilket medvirker til erhvervets helt dominerende rolle. Særligt for de mindre bygder er afhængigheden af fiskerierhvervet næsten total.

Set over en længere årrække har beskæftigelsen i selve fiskeriet været faldende i takt med flådens stigende effektivitet. Men samtidig er beskæftigelsen øget i fiskeindustrien på land, således at den samlede beskæftigelse inden for erhvervet har været nogenlunde uændret.

Fiskerierhvervet er som erhverv kendetegnet ved en høj grad af afhængighed af variationer i fangstmulighederne og i afsætningsvilkårene for fiskeprodukter på verdensmarkedet. Det færøske fiskerierhverv har derfor været henvist til løbende tilpasninger til - i reglen udefrakommende - ændringer i erhvervsgrundlaget.

Indtil midten af 1970'erne blev størstedelen af de færøske fangster således taget i fjernere liggende farvande ved Grønland, Canada, Nordnorge, Nordsøen og ved Island. I takt med kyststaternes udvidelse af de nationale fiskerigrænser til 200 sømil og den internationale regulering af fiskeriet uden for grænserne har færøske fiskere været nødsaget til at udvide fiskeriet omkring Færøerne, således at 58% af den samlede fangst i 1990 blev fanget på fiskebankerne inden for den færøske 200 sømilezone.

Begrænsningerne i fjernfiskeriet og udviklingen af hjemmefiskeriet har inden for en relativ kort årrække nødvendiggjort store investeringer i såvel skibe som fabriksanlæg på land til bearbejdning af fangsten, som i stigende grad landes i fersk tilstand.

Forarbejdningsindustrien på land er udpræget decentral, idet den foregår i mere end 20 fabrikker fordelt over hele landet. Fangsterne forarbejdes i overvejende grad til frosne fileter og til saltfisk, men en stadig større del af fangsterne indgår i videreførelse med henblik på fremstilling af de såkaldte dinner cuts (400 g's filetér), færdigretter o.lign.

Et andet led i tilpasningen af det færøske fiskerierhverv har bestået i en omstilling til fangst af nye arter (herunder dybvandsarter og kammuslinger) og i opbygningen af et fiskeopdrætserhverv, som i de seneste år har udviklet sig meget stærkt.

De forløbne 10-15 års betydelige strukturtilpasninger i færøsk fiskeri har ikke kunnet gennemføres uden store offentlige subsidier, og i samme periode er den offentlige regulering af fiskerierhvervet blevet væsentlig udbygget.

Internationale reguleringer og fiskeriaftaler.

Kystlandene i det nordlige Atlanterhav udvidede i 1977 fiskerigrænserne til 200 sømil. Havområdet inden for de nye fiskerigrænser kom således under national jurisdiktion (lovgivning). Uden for 200 sømils fiskerigrænserne bliver fiskeriet reguleret af henholdsvis NAFO (for det nord-vestlige Atlanterhav) og NEAFC (for det nord-østlige Atlanterhav).

NAFO: North-West Atlantic Fisheries Organization (før ICNAF)

NEAFC: North-East Atlantic Fisheries Commission.

ICES: International Commission for Exploration of the sea.

NAFO disponerer over eget videnskabeligt institut. For så vidt angår det nordøstlige Atlanterhav bygger både kystlandene og NEAFC på videnskabelig rådgivning fra den internationale fiskeribiologiske kommission, ICES.

NAFO, hvor Danmark på Færøernes vegne er stiftende medlem, har fungeret siden 1. januar 1979 og NEAFC, hvor Danmark også på Færøernes vegne er medlem, har fungeret på et nyt grundlag siden efteråret 1982.

NAFO har hjemmel til at fastsætte fangstmængder for bestemte fiskearter til medlemslande i havområdet uden for canadisk jurisdiktion i det nord-vestlige Atlanterhav. For færøsk fiskeri har dette betydning, for så vidt angår torskefiskeriet ved Flemish Cap. NAFO har herudover delvis hjemmel til at behandle spørgsmål vedrørende fiskebestande, der bevæger sig over den canadiske fiskerigrænse. Inden for canadisk søterritorium har Færøerne i en årrække haft mulighed for at fange nogle tusinde tons af torsk og hellefisk.

Enkelte færøske rejeskibe har desuden i henhold til en særlig aftale (licens) med canadiske myndigheder haft tilladelse til at fiske en vis mængde rejer på canadisk område. Denne licens udløb imidlertid den 1. maj 1990, og der er foreløbig ikke udsigt til nye licenser.

Traktaten om bevarelse af laksebestandene i Nordatlanten (NASCO) trådte i kraft den 1. oktober 1983. Traktaten er ratificeret af Canada, Danmark på Færøerne vegne, EF, Island, Norge og USA. Efter aftale med EF begrænses laksefiskeriet i færøsk farvand i perioder, der er nærmere fastsat i den færøske fiskerilovgivning.

Foruden det internationale samarbejde inden for NAFO og NEAFC har Færøerne indgået aftaler om gensidige fiskerirettigheder med bl.a. Sovjet, Norge, EF, og Island. Der er endvidere indgået en rammeaftale med USA, men aftalen er indtil videre ikke i nævneværdigt omfang blevet udmøntet i konkrete aftaler.

For årene 1989-1991 er der ved fiskeriaftalerne blevet fastsat følgende kvoter for henholdsvis Færøernes fiskeri i andre nationers og internationalt farvand og for andre nationers fiskeri ved Færøerne.

Tabel 4.4. Færøernes fiskerilaftaler 1989, 1990 og 1991.

	Andre landes kvoter ved Færøerne			Færøernes kvoter i andre lande		
	1989	1990	1991	1989	1990	1991
	- tons -			- tons -		
Bundfisk (torsk m.v.)	21.450	21.160	21.360	45.465	33.941	42.136
Pelagiske spisefisk ¹⁾	19.200	19.200	18.870	10.710	10.710	13.510
Industrifisk	191.000	180.000	180.200	151.000	151.000	151.000
Rejer	-	-	-	3.650	4.150	3.650
Andet	2.100	2.100	2.100	1.650	1.000	1.000

¹⁾ Sild, makrel m.v.

Kilde: Færøernes landsstyre.

For den færøske fjernfiskerflåde af trawlere og linebåde er navnlig fiskemulighederne efter bundfisk (især torsk, kuller og sej) i Barentshavet og ved Island af helt afgørende betydning, mens det for de færøske industriskibe især er kvoterne i EF - havområde og ved Grønland der har den største betydning. I 1990 fik Færøerne andel i det genoptagede loddefiskeri i Barentshavet.

De færøske fangstmuligheder i Barentshavet er som følge af biologisk begrundede krav om begrænsninger i fangsttrykket på bestandene af torsk og kuller, reduceret betydeligt i 1989 og i 1990. I 1991 er kvoterne i Barentshavet for bundfisk blevet forøget i forhold til det meget lave niveau i 1990. Samtidig vil der være mulighed for et ikke ubetydeligt fiskeri ved Flemish Cap.

Fiskerinspektion og redningstjeneste.

Tilsynet med og beskyttelsen af det ved kgl. anordning af 21. december 1976 fastlagte "Fiskeriterritorium ved Færøerne" varetages ifølge en samarbejdsaftale af 2. januar 1986 af landsstyrets vagt- og bjærgningstjeneste (VBL) og Færøernes Kommando (FK).

Ved udvidelsen af det færøske fiskeriterritorium (til 200 sømil) pr. 1. januar 1977 forøgedes de områder, der skal inspiceres, fra ca. 4.500 sømil² til ca. 80.000 sømil².

Med denne udvidelse og efterfølgende aftaler med andre lande om fiskerirettigheder, bl.a. med fastsættelse og kvotaordninger og nye redskabsbestemmelser, har fiskeriinspektionen skiftet karakter fra at være inspektion af grænsen til at være inspektion af områder.

Dette har medført, at inspektionen har fået til opgave at administrere en pålagt meddelsespligt for udenlandske fartøjer, og samtidig kontrollere, at alle fartøjer, som træffes på fiskeriterritoriet, har de nødvendige tilladelser og overholder de love og kundgørelser, der gælder på området.

Færøernes kommando disponerer over et inspektionsskib af "Hvidbjørnen" - eller "Beskytteren"-klassen, med "Lynx" helikopter samt en inspektionsskutter af "Maa-gen" klassen. Herudover benyttes "Golfstream (GIII)" - fly fra flyvevåbnet i fiskeri- og farvandsinspektionen.

Vagt- og Bjærgningstjenesten har indsat inspektionsskibene "Tjaldrið" og "Ólavur Halgi", og har herudover mulighed for at opnå helikopterassistance fra kystfartens helikoptertjeneste.

Sammensætningen af fiskerflåden.

Den færøske fiskerflåde bestod ved udgangen af i 1990 af 232 fartøjer over 20 BRT med en samlet tonnage på ca. 61.000 BRT. Hertil kommer en række mindre dæksfartøjer på under 20 BRT.

Som det fremgår af tabel 4.5. har der siden 1975 navnlig været tale om en betydelig vækst i antallet og bruttotonnagen for ferskfisketrawlere og andre trawlere (f.eks. trawlere til fiskeri efter rejer og kammuslinger). I 1990 kan der bl.a. p.gr.a. udflagning, kondemneringsordning m.v. konstateres et fald i den samlede bruttotonage på knapt 7.000 BRT.

Tabel 4.5. Fiskerflåden fordelt efter skibstype i 1975, 1986, 1989 og 1990.

	Antal				Bruttotonnage			
	1975	1986	1989	1990	1975	1986	1989	1990
Stålskibe:								
Saltfisktrawlere	4	4	4	6	2.057	3.329	4.545	6.803
Ferskfisktrawlere	10	83	84	73	4.250	22.233	23.146	21.248
Andre trawlere	35	22	27	23	9.831	13.809	16.148	12.596
Trawlere i alt	49	109	115	102	16.138	39.370	44.438	40.647
Linebåde								
Linebåde	31	26	26	26	7.707	6.412	6.130	6.074
Notskibe	19	13	10	7	7.672	10.680	8.404	5.869
Fryseskibe	16	3	9	7	5.346	907	2.830	2.036
Andre	-	8	9	8	-	683	956	1.884
Line-/fryseskibe i alt	66	50	54	48	20.725	18.683	18.321	15.863
Stålskibe i alt	115	159	169	150	36.863	58.053	62.759	56.510
Træskibe:								
Line-/trawlskibe	97	102	89	82	5.184	5.488	4.779	4.276
Fiskerskibe i alt	222	261	258	232	44.179	63.542	67.537	60.786
Kilde: Hagdeildin.								

En simpel antalsmæssig eller tonnagemæssig sammenligning med tidligere år giver et ufuldstændigt billede af udviklingen i fiskerflådens samlede fangstkapacitet og effektivitet, som med de sidste 10-15 års store investeringer i nye, moderne fartøjer er steget betydeligt.

Som led i bestræbelser på at opnå en bedre balance - mellem den samlede fangstkapacitet og fiskebestandene - og samtidig sikre bedre resultater for den tilbageværende del af flåden har landsstyret i de seneste år gjort tilladelser til indførsel eller bygning af nye fiskefartøjer betinget af, at tilsvarende kapacitet udgår af flåden.

Fra 1988 er denne ordning suppleret af en tilskudsordning til kondemnering (ophugning eller eksport) af fartøjer. I 1990 er der anvendt 50 mill. kr. til kondemnering af 11 skibe. Ordningen ophører med udgangen af 1991, hvor der er afsat 90 mill. kr. til formålet.

Finansiering af fiskefartøjer.

Nybygning og ombygning af færøske fiskefartøjer finansieres normalt ved låneoptagelse i Færøernes Realkreditinstitut, Fiskeribanken eller Skibskreditfonden suppleret af lån fra landskassen og/eller lån med landskassegaranti.

Skibe, der bygges i andre lande - herunder Norge - , kan i mange tilfælde opnå delvis finansiering via eksportordninger i de pågældende lande.

Udrustningslån, driftskreditter m.v. for færøske fiskefartøjer tilvejebringes overvejende gennem færøske pengeinstitutter (banker).

Færøernes Realkreditinstitut har siden oprettelsen i 1955 ydet 1. prioritetslån til fiskefartøjer hjemmehørende på Færøerne op til 50% af vurderingsværdien. Løbetiden for realkreditinstitutts lån er 10 år.

Instituttets udlånsvirksomhed finansieres - foruden af grundfondsmidler (oprindelig Marshall-midler) - ved udstedelse af 8% - 10 årige obligationer med statsgaranti. Danmarks Nationalbank har siden 1967 opkøbt obligationerne til pari og låneoptagelsen er således indirekte statssubsidieret. Statsgarantien for forrentning og tilbagebetaling af instituttets obligationslån omfatter i perioden 1. april 1989 til 31. marts 1994 et beløb på 300 mill. kr.

Instituttet havde pr. 1. april 1990 udestående lån med en samlet restgæld på 292 mill. kr. I regnskabsåret 1989-1990 ydede instituttet nye lån på i alt 38 mill. kr. (overvejende til nybygning af fiskefartøjer).

Kongeriget Danmarks Fiskeribank har siden 1959 kunnet yde lån til fiskefartøjer og fiskeindustri på Færøerne. Lån fra fiskeribanken ydes som 15-20 årige 2. prioritetslån med sikkerhed (for nybygninger) inden for 55% af fartøjets værdi. Der stilles endvidere normalt krav om en egenkapital på 15% af projektsummen eller en tilsvarende bankgaranti.

Restgælden af færøske lån fra Fiskeribanken var ved udgangen af 1990 på i alt 157,0 mill. kr. (heraf hovedparten i fiskefartøjer). Fiskeribankens nyudlån til Færøerne har i de seneste år været stadig faldende til kun 4,1 mill. kr. i 1989, men er steget i 1990 til 12 mill. kr., hvilket stadig er betydeligt under niveauet i midten af 80'erne.

Danmarks Skibskreditfond har tidligere ydet lån til færøske fiskefartøjer på vilkår svarende til de lån, der gives af Færøernes Realkreditinstitut. Men med vedtagelsen af den såkaldte "værftspakke" har Skibskreditfonden kunnet yde 14-årige indexlån på meget favorable vilkår (med lav rente og en maximering af indextillæggene). Fonden ydede i 1990 nye udlån til Færøerne på 2 mill. kr., hvorefter den samlede restgæld til fonden (for skibe hjemmehørende på Færøerne) udgjorde 403 mill. kr. Også Skibskreditfondens långivning er indirekte statssubsidieret, idet Nationalbanken opkøber fondens obligationer til pari.

Uanset valg af primær finansieringskilde suppleres finansieringen i de fleste tilfælde af lån og garantier fra landskassen. Lån ydes til nybygning og ombygning af fiskefartøjer i form af støttelån, kurstabslån og likviditetslån fra fonden til fornyelse af skibsflåden. Støttelån kan ydes med indtil 10% af fartøjets værdi ved nybygning og indtil 15% af omkostningerne ved ombygning.

På baggrund af de senere års forværring af den økonomiske situation for mange færøske fiskefartøjer fik landsstyret i 1988 bemyndigelse til at anvende op til 150 mill. kr. til lavtforrentede særlån (kriselån) til fiskefartøjer med henblik på forbedring af fartøjernes driftsmæssige grundlag.

Tabel 4.6. Landskassens långivning til fiskefartøjer i årene 1981/82-1990.

Finansår	Kurstabs- lån	Støtte- lån	Særlån	Likvidi- tetslån	I alt
1981/82	3,6	15,7	20,0	-	39,3
1982/83	5,7	16,8	1,2	-	23,7
1983/84	2,6	18,6	-	-	21,2
1984/85	1,9	44,1	-	-	46,0
1985	1,9	43,6	-	3,1	48,6
1986	0,7	59,4	-	8,9	69,0
1987	0,5	25,4	-	10,3	36,2
1988	1,0	63,2	18,3	13,3	95,8
1989	0,2	13,3	90,4	13,5	117,4
1990	-	19,9	20,6	7,0	47,5

Kilde: Føroya Gjaldstova.

Lagtingsloven om fornyelse af skibsflåden giver desuden landsstyret mulighed for at yde garanti for lån for andre kreditorer. Størrelsen af garantien afhænger af låneformålet og af, om skibet bygges på færøske værfter. Som led i landsstyrets bestræbelser på at begrænse den samlede fangstkapacitet blev reglerne for garantistillelse i 1988 strammet op, idet der nu kun gives 5% i garanti sammen med en sidestillet bankgaranti på andre 5%.

Endvidere er der i en række tilfælde i henhold til lagtingslov om garanti for lån til fiskerskibe og fiskerivirksomheder (kriseloven) givet landskassegaranti for lån til skibe, der er kommet i økonomiske vanskeligheder som følge af uheld eller dårlige fiskerimuligheder, men hvor der er udsigt til, at driften efter alle foreliggende oplysninger vil kunne blive rentabel. Landskassens garanti dækker 90% af den nødvendige nye kapital, og det er en betingelse for garantien, at rederiet selv bidrager med de resterende 10%.

Da indfrielsen af forfaldne garantier i de senere år har belastet landskassens budget mærkbart (170 mill. kr. i 1990), har landsstyret begrænset nye garantistillelser betydeligt, og det er hensigten at ydelsen af garantier helt skal ophøre.

Færøske skibes fangster.

Som ovenfor nævnt er så at sige alle områder, som den færøske fiskerflåde fisker i under regulering med kvoter i henhold til gensidige overenskomster med kystlande eller internationale aftaler.

Siden 1977 er det færøske fangstmønster tilpasset begrænsningerne i fangstmulighederne i fremmed farvand, jf. tabel 4.7, som viser de færøske fiskefangster fordelt på områder.

Fra 1975 til 1990 er især fangsterne i de fjerne områder reduceret fra ca. 18% af de samlede fangster til kun 8% af fangsterne i 1990. Stigningen fra 1987 til 1989 i fjernfiskeriet skyldes alene færøske skibes køb af rettigheder til ca. 9.000 tons rejer ved Canada og Vestgrønland.

Tabel 4.7. De færøske skibes fiskefangster fordelt på områder 1975 og 1986-90.

Fangster i %	1975	1986	1987	1988	1989	1990
Nære områder	14	50	47	49	47	58
Midterområder	68	41	45	40	42	34
Fjerne områder	18	9	8	11	11	8
I alt i %	100	100	100	100	100	100
Tusind tons	285	353	386	357	292	269

Kilde: Fiskeristatistikkontoret og Hagdeildin.

Fordelingen på nære og fjerne områder har særlig interesse i forbindelse med, om fisken kan bringes frisk til forarbejdning på Færøerne eller må forarbejdes ombord. Som det fremgår af tabel 4.7. er fangsten på de nære områder steget forholdsvis meget stærkere end totalfangsten, således at knapt halvdelen af den færøske fiskefangst fra midten af 1980'erne stammede fra eget havområde.

Fra 1989 til 1990 er fangsterne for midterområderne og fjernområderne reduceret betydeligt, og de færøske skibe henter nu mere end halvdelen af deres fangster i færøske farvande.

Til midterområderne beregnes fiskeområderne ved Island, Nordsøen og Skagerak, områderne vest for de britiske øer, Rock All, Øst-Grønland og Jan Mayen. Bortset fra fiskeriet ved Island og rejefiskeriet ved Øst-grønland er det færøske fiskeri på midterområder i øvrigt begrænset til hovedsagelig industrifiskeri med not- og industriskibe.

Landingerne på Færøerne fra not- og industriskibene har været meget skiftende, hvilket skyldes varierende (og til tider små) prisforskelle mellem det indenlandske og det udenlandske marked.

Til de vestlige fjernområder henregnes Flemish Cap, New Foundland, Labrador og Vestgrønland og det østlige Nordnorge, Bjørnøen og Svalbard. I 1987-89 havde nogle store rejjetrawlere som nævnt et indbringende rejfefiskeri ved Canada og Vestgrønland med særlig tilladelse fra de to landes myndigheder.

Sammensætningen af de færøske skibes fangster i alle områder fordelt på fiskearter er vist i tabel 4.8.

Tabel 4.8. Færøske skibes fiskefangster i alle områder fordelt på fiskearter i 1980 og 1986-1990.

	1980	1986	1987	1988	1989	1990
	- 1000 tons -					
Torsk	43,0	64,0	40,0	49,7	43,2	29,6
Kuller	14,8	14,9	16,3	12,6	15,7	12,7
Brosme	4,7	3,6	7,0	6,7	6,1	3,3
Lange	1,8	2,6	3,5	3,1	2,4	1,7
Sej	24,3	40,1	42,1	45,9	44,7	65,0
Rødfisk	5,5	15,2	13,8	14,0	12,5	10,9
Sild	0,6	2,0	2,2	0,9	1,9	6,8
Hellefisk	0,1	0,7	2,2	3,1	4,2	4,9
Laks	0,6	0,6	0,5	0,2	0,3	0,4
Rejer	9,4	11,0	10,7	14,3	14,0	10,1
Blåhvilling	39,4	81,6	86,8	77,6	70,1	46,1
Makrel	28,9	1,4	8,0	3,0	3,7	10,0
Tobis	7,2	4,2	18,6	15,5	16,6	2,5
Lodde	29,1	65,4	69,2	48,5	15,0	18,0
Anden fisk ¹⁾	25,2	21,4	27,9	33,2	20,1	46,9
I alt	272,7	352,9	386,2	356,8	292,1	268,9

¹⁾ Bl.a. hvilling, sildehaj og kammuslinger.

Kilde: Fiskeristatistikkontoret og Hagdeildin.

Oversigten i tabel 4.8. viser, at den samlede færøske fangst blev forøget betydeligt fra ca. 273.000 tons i 1980 til ca. 386.000 tons i 1987. Fra 1987 til 1990 faldt de samlede fangster med næsten 120.000 tons, navnlig som følge af en tilbagegang i fangsterne af blåhvilling samt af industrifisk (sperling, lodde og tobis).

Denne tilbagegang forklarer samtidig den relative tilbagegang for fiskeriet i midterområderne fra 1987 til 1990, jf. tabel 4.7. Fra 1989 er der sket et markant fald i torskefiskeriet, mens fiskeriet efter sej er vokset betydeligt og udgør nu næsten en fjerdedel af den samlede fangst. Også sildefiskeriet er vokset betydeligt.

Fangster ved Færøerne

Færøske skibes fangst ved Færøerne er som nævnt forøget sammen med væksten i totalfangsten, men især som følge af omlægningen fra fjern- til nærfiskeri. Samtidig er fremmede skibes fiskeri, som tidligere truede de mest almindelig bundfiskebestande ved Færøerne, reduceret, men andre fartøjer er kommet til i henhold til indgåede fiskeriaftaler for at udnytte de ikke truede fiskebestande.

De samlede fangster ved Færøerne var i 1975 kun på ca. 137.000 tons. Fra slutningen af 1970'erne udvikledes imidlertid et betydeligt blåhvilling fiskeri ved Færøerne (især fra sovjetiske skibe), hvilket afgørende har medvirket til at forøge de samlede fangstmængder i området. I slutningen af 1980'erne har de totale fangster udgjort mellem ca. 250.000 og 350.000 tons - men med betydelige udsving mellem de enkelte år.

Tabel 4.9. Fiskefangster ved Færøerne fordelt på lande 1975 og 1988-1990.

	1975	1988	1989	1990 ¹⁾	1975	1988	1989	1990 ¹⁾
	- 1000 tons -				- pct. -			
Færøerne	40,1	144,0	144,4	154,2	29	46	54	54
Vesttyskland	15,9	1,6	1,4	0,8	12	1	1	0
Frankrig	32,6	3,1	3,5	8,3	24	1	2	3
U.K.	32,2	8,0	0	0	23	0	0	0
Norge	11,2	24,5	8,6	27,4	8	8	3	10
Sovjetunionen	-	117,9	93,6	90,5	-	38	35	31
Andre lande	5,1	9,8	12,7	4,6	4	3	5	2
I alt	137,1	308,9	265,4	285,8	100	100	100	100

¹⁾ Foreløbige tal.

Kilde: Fiskeristatistikkontoret og Vagt- og Bjærgningstjenesten.

Tabel 4.9. viser udviklingen og fordelingen af fangsterne ved Færøerne i 1975 og årene 1988-1990. I denne periode er de samlede fangster forøget fra ca. 137.000 tons til ca. 286.000 tons i 1990. I 1988 var de samlede fangster helt oppe på over 300.000 tons. Nedgangen siden 1988 skyldes bl.a. en mindre fangst af bl.a. kuller, og den samlede fangst af torsk er også faldet betydeligt i perioden 1989-1990.

I samme tidsrum er den færøske andel af fangsterne forøget fra ca. 29% i 1975 til knapt 54% i 1990, mens navnlig EF-landenes andel er reduceret markant.

Tabel 4.10. Den samlede fiskefangst ved Færøerne i 1990 fordelt på lande og fiskearter (foreløbige tal).

	Torsk	Kuller	Sej	Blå- hvilling	Andre fisk	I alt		Andel	
						1990	1988	1989	1990
	- 1000 tons -							- % -	
Færøerne	13,5	11,5	60,5	5,4	63,3	154,2	52	55	54
Norge	0,2	-	-	21,7	5,6	27,5	7	4	10
Sovjetunionen	-	-	-	85,8	4,7	90,5	35	37	31
Frankrig	-	-	0,6	-	7,6	8,2	1	-	3
Tyskland	-	-	-	-	0,2	0,8	0	-	0
Danmark	-	-	-	-	4,4	4,4	1	-	2
I alt 1990						285,6	100	100	100

Kilde: Hagdeildin.

Af de i alt godt 286.000 tons fisk som blev fanget ved Færøerne i 1990 blev over halvdelen (ca. 54%) fanget af Færøske fiskere. For de betydende bundfiskearter (torsk, kuller og sej) var den færøske andel dog tæt på 100%, jf. tabel 4.10.

Det sovjetiske fiskeri i færøsk havområde består hovedsageligt af fiskeri efter blåhvilling, mens EF-landenes fiskeri er sammensat af et bredt udsnit af fiskearter - herunder navnlig brosme, lange og rødfisk.

Fangsttryk og fangstregulering.

Som nævnt i afsnittet om sammensætningen af fiskerflåden har der fra midten af 70'erne og til i dag fundet en meget kraftig udbygning og modernisering sted af den færøske fiskerflåde - og navnlig af den del af flåden som primært benyttes til fiskeri på Færømrådet.

Sideløbende med udbygningen af den samlede fangstkapacitet har fiskeriindsatsen - opgjort som antal fiskedage - også været stigende. Alene fra 1982 til 1988/89 skønnes den samlede fiskeriindsats således at være forøget med omkring 40%.

Den langt større fangstkapacitet og fangstintensitet har ifølge biologerne i ICES og det færøske fiskerilaboratorium medført, at fangsttrykket på navnlig bestandene af torsk og sej i en årrække, har ligget mellem 50 og 70% over det optimale niveau. Det optimale fangstniveau (TAC) er defineret som det niveau, der tillader fiskene at opnå en størrelse, som på længere sigt muliggør det maksimale vægtmæssige udbytte af bestanden.

Det for store fangsttryk (eller overfiskningen) udgør endnu ikke nogen egentlig trussel for bestandene men indebærer, at bestanden af yngre fisk (med lavere gennemsnitsvægt) beskattes for hårdt. Derved reduceres ikke blot størrelsen af den samlede fangst (fordi ungfisken ikke opnår den optimale vægt), men også sårbarheden overfor svingninger i bestandenes størrelse fra år til år forøges, når fiskeriet i for stor udstrækning baseres på ganske få årgange.

De færøske fiskeribiologer har i begyndelsen af 1991 foretaget en opgørelse, der viser, at et uændret fangsttryk i 1991 vil give en fangst af bundfisk på 90.000 tons mod knapt 110.000 tons i 1990. Hertil kommer, at opgørelsen viser, at fangsten af disse fisk bør halveres i nogle år, såfremt bestandene skal genopbygges, således at fiskeriet kan blive optimalt.

Der har i de senere år kunnet konstateres en betydelig tilbagegang af de vigtigste bundfiskearter ved Færøerne som vist i tabel 4.11. Dog har der i 1990 kunnet konstateres en svag stigning i torskefiskeriet, som ellers har været faldende fra midten af 80'erne. Fiskeriet af sej har også udviklet sig markant i 1990, hvilket utvivlsomt skyldes gunstige verdensmarkedspriser.

Tabel 4.11. Fangsterne af torsk, kuller og sej ved Færøerne 1975 og 1980-90.

	Torsk	Kuller	Sej
	- 1000 tons -		
1975	38,9	20,7	41,2
1980	20,6	14,3	24,3
1981	24,0	12,0	29,9
1982	24,0	12,4	31,0
1983	41,2	12,9	39,4
1984	39,3	12,3	56,3
1985	42,6	14,9	44,4
1986	36,0	14,0	40,5
1987	26,4	15,5	40,3
1988	25,7	11,6	43,3
1989	23,0	14,0	42,5
1990	29,8	12,9	65,7

Kilde: Hagdeildin.

Den stigende og - biologisk set for intensive - fiskeriindsats medfører ikke alene en uhensigtsmæssig udnyttelse af fiskebestandene, men har i høj grad også medvirket til at forringe fiskerierhvervets rentabilitet, jf. nedenfor.

Som led i bestræbelserne på at tilvejebringe en bedre balance mellem fiskerikapaciteten og fiskebestandene og samtidig sikre et bedre økonomisk grundlag for fiskeflåden har Færøernes Landsstyre taget en række nye fiskeripolitiske initiativer.

For det første er der iværksat et fiskeritilladelsessystem for alle fartøjer over 20 tons, hvor hvert skib får fiskeritilladelse til en bestemt drift. Dette tilladelsessystem er suppleret med en række andre tekniske reguleringer herunder navnlig fredning af bestemte fiskeområder og fiskeforbud i bestemte tidsrum, som begge navnlig tager sigte på en beskyttelse af ungfisken. Fra 1. januar 1989 er der med samme sigte indført nye regler om mindste maskevidde, hvorved maskevidden er forøget fra 135 mm til 145 mm.

I et direkte forsøg på at reducere fangstkapaciteten (som landsstyret og Fiskerirådet har anslået er ca. 40% for stor i færøsk havområde) er der etableret en kondemneringsordning, hvor der med tilskud fra landskassen ydes støtte til op-hugning og eksport af fiskefartøjer.

Samtidig er vilkårene for indførsel af ny tonnage og for landskassens garanti-givning til fiskefartøjer blevet gjort mere restriktive.

I koalitionsaftalen der ligger til grund for den nuværende landsstyrekoalition er der aftalt en begrænsning af de totale fangster i 1991 med ca. 10.000 tons. Som nævnt overfor vil der ved uændret indsats ske en reduktion i fangstmængderne med ca. 20.000 tons. Da en uændret fiskeriindsats ifølge biologerne vil medføre et for stort fangsttryk, vil det utvivlsomt være nødvendigt med yderligere reguleringer af fiskeriet.

Fiskeristøtte.

Indtil 1975 havde Færøerne et prissystem for indhandling af fersk fisk, der meget nøje fulgte tendenserne på verdensmarkedet. Dette system medførte ofte pludselige og store prisændringer.

I 1975 faldt verdensmarkedspriserne på fisk drastisk, hvorefter der fra fiskernes organisationer blev stillet krav om etablering af et mere stabilt system, der kunne sikre den del af fiskerflåden, der lander fersk fisk til filéfabrikkerne på Færøerne, en stabil salgspris. Med dette formål for øje etableredes fra maj 1975 Råfiskefonden.

Råfiskefondens formål blev i 1983 udbygget, idet fonden herefter ved sin prisfastsættelse desuden blev pålagt at styre fiskeriet på en sådan måde, at fiskebestandene blev bevaret på et niveau, som ud fra et langtidsperspektiv giver det største udbytte.

Pr. 1. oktober 1990 blev fiskeristøtten omlagt, således at Råfiskefonden er nedlagt. I de første tre kvartaler af 1990 udbetalte Råfiskefonden i alt 172,2 mill. kr. i tilskud.

Råfiskefondens tilskud er afløst af henholdsvis et pristilskud, et indførselstilskud og forarbejdningsstøtte. Af disse er pristilskudet den vigtigste støtteform. I 1990 (4. kvartal) blev der udbetalt knapt 34 mill. kr. i pristilskud. Fra de to øvrige støtteformer udbetales tilsammen knapt 3 mill. kr.

Tabel 4.12. Fiskeristøtten fordelt på støtteordninger i 1986-1990.

	1986	1987	1988	1989	1990
			-	mill. kr.	-
Mindsteløn	12,2	16,0	42,5	43,8	42,2
Minimumsindkomst	8,6	11,3	9,5	7,4	16,0
Udøer støtte	22,1	18,8	17,6	26,2	20,3
Landingstilskud, fersk fisk	22,1	19,6	21,7	23,9	22,1
Industrifisketilskud	19,3	25,9	2,0	2,7	3,4
Tilskud fra Råfiskefonden	85,7	69,4	199,4	232,0	172,2 ¹⁾
Driftstilskud	87,0	66,4	88,4	94,8	77,3
Pristilskud	-	-	-	-	33,7 ¹⁾
Indførselsstøtte	-	-	-	-	1,3 ¹⁾
Forarbejdningsstøtte	-	-	-	-	1,6 ¹⁾
Andre tilskud	33,5	23,1	25,9	32,4	18,4
I alt	294,4	250,5	407,0	462,8	408,5

1). Råfiskefonden ophørte sin virksomhed pr. 1. oktober 1990 og taller vedrører derfor kun de første tre kvartaler af 1990. Tilskudene herfra afløstes af pristilskud, indførselstilskud og forarbejdningsstøtte. Tallene herfor vedrører derfor kun 4. kvartal.

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Den samlede direkte offentlige støtte til fiskerierhvervet har i årene 1984-1987 udgjort en faldende andel af såvel landskassens indtægter som eksportværdien af fiskevarer, jf. tabel 8.14. Denne udvikling er imidlertid vendt, og i 1990 udgør fiskeristøtten mere end 400 mill. kr. Det er især stærkt stigende udbetalinger fra Råfiskefonden, der er baggrunden for denne udvikling.

Subsidieelementet i diverse offentlige udlånsordninger for fiskerierhvervet (herunder særlånsordningen) indgår ikke i denne opgørelse.

Tabel 4.13. Fiskeristøtten i tiden 1986-1990.

	1986	1987	1988	1989	1990
			- mill. kr.	-	
Fiskeristøtte	294,0	251,0	407,0	463,0	409,0
Landskassens indtægter ¹⁾	1.857,0	2.234,0	2.401,0	2.184,0	1.968,0 ²⁾
Eksportværdi af fiskevarer	1.873,0	1.950,0	2.050,0	2.332,0	2.310,0
Støtte i % af landskassens indtægter	15,9	11,9	17,4	21,2	20,8
Støtte i % af eksportværdi af fiskevarer	15,7	12,8	19,9	19,9	17,7

1). Excl. bloktilskud og refusioner fra den danske stat.

2). Foreløbige regnskabstal.

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Fiskernes aflønning.

Fiskernes aflønning afhænger principielt af fangstmængden samt af den pris, fangsten kan indbringe ved salg. Afhængig af, om fiskeren er aflønnet efter en såkaldt nettooverenskomst eller en bruttooverenskomst, kan udviklingen i omkostningerne ligeledes få indflydelse på hyrens størrelse.

Brugen af henholdsvis brutto- og nettooverenskomster varierer alt efter, hvilken fartøjstype og fangstmetode, der er tale om. Efter bruttoprincippet aflønnes mandskabet med en vis andel, gennemsnitlig omkring 25-30% af skibets indtægter opgjort som fangsternes salgsværdi med diverse pristilskud. Den resterende del tilfalder rederen, der ud af sin andel afholder omkostningerne.

Stigende fangstværdier vil således medføre stigende hyrer uanset omkostningsudviklingen, medens stigende omkostninger alene formindsker rederens andel. Efter nettoprincippet aflønnes mandskabet med en andel typisk 35-45% af nettoprincippet, beregnet som bruttoindtægten ved salg af fangsten med fradrag af variable omkostninger, d.v.s. olie, agn, proviant, salt m.v. Stigende omkostninger vil således blive fordelt mellem reder og mandskab. I de senere år er aflønning efter bruttoprincippet vundet stærkt frem, men nettokontrakter findes stadig.

De forskellige aflønningsformer medfører betydelige forskelle i mandskabslønnen mellem de forskellige skibstyper og fangstformer og samtidig til stærkt svingende indtægter. Med henblik på at afbøde virkningerne af de svingende indtægter er der ved lagtingslov fastsat regler om mindsteløn og anden støtte til fiskeri-erhvervet.

I de tilfælde, hvor fangstparten af en fisketur ikke når op på mindstelønsniveauet, udbetales forskellen op til mindstelønsniveauet.

Oven i mindstelønnen udbetales en dagsstøtte. Dagsstøtten aftrappes med 20% af stigningen i fangstparten ud over mindstelønsniveauet og bortfalder helt, når fangstparten når et niveau, der svarer til to dagslønninger.

Der ydes feriegodtgørelse på 12% af fiskepart/mindsteløn samt dagsstøtte. Fra 1988 er langt hovedparten af de færøske fiskere omfattet af denne - eller tilsvarende - ordninger. Støtten udbetales af fiskernes lønreguleringsfond, hvis udgifter dækkes fuldt ud af landskassen.

Ud over mindsteløns- og dagsstøtteordningen udbetales diverse tilskud til mandskabet bl.a. i form af tilskud pr. kilo landet fisk.

Fiskerflådens driftsresultater.

Som nævnt i de foregående afsnit har den stedfundne udbygning af den samlede fangstkapacitet og forøgelsen af fangstindsatsen ikke været ledsaget af en tilsvarende stigning i de samlede fangster omkring Færøerne. Tværtimod er fangsten pr. fangstdag faldet betydeligt fra midten af 80'erne.

Bag denne udvikling ligger en overfiskning af navnlig bestandene af torsk og sej, hvilket ikke blot har medført en uhensigtsmæssig udnyttelse af bestandene, men samtidig i høj grad har påvirket fiskeriets rentabilitet i ugunstig retning. Sammen med stigende driftsudgifter og en større rente- og afdragsbyrde har dette resulteret i en stærk forringelse af hjemmefiskerflådens driftsresultater fra 1985.

Hjemmefiskerflådens underskud i årene 1985-1990 har tilsammen udgjort over 500 mill. kr., hvoraf underskudet i trawlerflåden alene tegner sig for mere end 420 mill. kr.

Ved vurderingen af underskudet skal det samtidig tages i betragtning, at den betydelige offentlige støtte til fiskeriet er medregnet, før driftsresultaterne er opgjort.

Krisen i hjemmefiskerflåden var baggrunden for, at Lagtinget i 1988 vedtog en særlånsordning, hvorefter der inden for en beløbsramme på 150 mill. kr. vil kunne ydes lavtforrentede lån til fiskefartøjer i økonomiske vanskeligheder. Flere af de indførte fangstregulerende foranstaltninger - mindre maskevidder og fredede områder m.v. - vil på længere sigt ligeledes kunne bidrage til en forbedring af fiskeriets rentabilitetsproblemer, men må på kort sigt snarere forventes at forværre disse. Det grundlæggende problem er, at fangstkapaciteten er for stor.

Fiskerirådet har på den baggrund peget på, at kun en politik, der væsentligt reducerer fiskeflådens kapacitet, vil være i stand til - sammen med andre fiskebestandsbevarende foranstaltninger - at sikre et færøsk fiskeri inden for fisketerritoriet, der kan fungere uden væsentlig offentlig støtte.

Landsstyret fremlagde i begyndelsen af 1990 en række forslag for Lagtinget, der bl.a. tog sigte på at reducere flådens kapacitet. Det er særligt den betydelige kondemneringsstøtte, der skal medvirke til at reducere fangstkapaciteten.

Fjernfiskeflåden, der i forhold til hjemmefiskeflåden kun modtager beskeden offentlig drifts- og prisstøtte har haft mindre dårlige resultater end hjemmefiskeflåden. Tallene dækker dog over meget varierende resultater for de forskellige skibstyper, idet rejeskibene har haft betydelige overskud, mens notskibe og fryseskibe har haft underskud.

Fiskeindustri.

Den færøske konsumfiskeindustri omfatter godt 20 filéfabrikker og et antal røgerier m.v., fordelt ud over landet.

Fiskeindustriens forarbejdningskapacitet er anslået til ca. 130.000 tons eller 170.000 tons, såfremt kapaciteten i saltfiskeproduktionen medregnes. Råvaretilførslerne til fabrikkerne har i de senere år været faldende fra ca. 132.000 tons i 1986 til ca. 107.400 tons i 1990. Heraf var kun en ubetydelig del, ca. 700 tons fra udenlandske fiskeskibe. Kapaciteten overstiger således betydeligt de sidste års tilførsler.

Dette problem søges løst ved opkøb af udenlandsk fisk til forarbejdning på Færøerne, samt ved øget forædling af fisken på Færøerne. Det er dog tvivlsomt om dette fuldstændigt er i stand til at løse problemet med den store overkapacitet i den færøske fiskeindustri.

Tabel 4.14. Råvaretilførslerne til de færøske filetfabrikker i 1985-1990.

1985	1986	1987	1988	1989	1990
	-	tons landet vægt	-		
125.700	132.500	122.000	117.300	107.500	107.400

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Fiskeopdræt.

Etablering og drift af havbrugsanlæg og smoltanlæg kræver tilladelse fra Færøernes landsstyre.

I 1985 oprettedes Opdrætsrådet (Aliráðið), som et rådgivende organ for landsstyret i sager om fiskeopdræt. I rådet sidder - foruden havbrugsforeningen (Føroya Havbúnaðarfelag) - repræsentanter for Industriefonden, Industriens Udviklingsfond, Landets udviklingskontor (Menningarstovan), det færøske forsikringsselskab, fiskerilaboratoriet, landsingeniøren og landsdyrlægen.

Det færøske havbrugserhverv er en ny erhvervsgren, men erhvervet har navnlig i de seneste år været i kraftig udvikling. Ved årsskiftet 1990-1991 var der i alt givet 72 tilladelser til fiskeopdræt med en samlet kapacitet på ca. 790.000 m³. Til fremstilling af smolt var der udstedt 23 tilladelser med en maksimal produktion på 5,3 mill. smolt.

Produktionen af opdrætsfisk (laks og ørred) samt smolt foregår i et stort antal enheder, fordelt over det meste af Færøerne - dog med den største koncentration af brug i Sundalagið (mellem Streymoy og Eysturoy), på norderøerne og på Suðuroy.

Produktionen af laks og ørred stiller - på grund af udgifterne til faste anlæg og den lange produktionscyklus (ca. 4 år) - store likviditetsmæssige krav.

Dette finansieringsbehov er i overvejende omfang blevet tilgodeset gennem lån- og kreditgivning fra færøske pengeinstitutter og udlånsfonde. De færøske havbrug modtager, i modsætning til fiskerierhvervet ikke egentlige subsidier fra det offentlige.

En række havbrug har i de senere år været ramt af sygdom i fiskebestanden, hvilket har påført de berørte brug betydelige tab og erhvervet som helhed større udgifter til vaccinationer og dyrlægekontrol m.v. Det er særligt forekomster af havlus, der smitter fra det ene brug til det andet, og der er behov for en koordineret sygdomsbekæmpende indsats.

Væksten i havbrugserhvervet har været ganske betydelig i løbet af de seneste år. Fra en produktion i 1987 på i alt 5.000 tons, lå produktionen i 1990 på 13.000 tons. Eksportindtægterne heraf udgjorde godt 450 mill. kr. i 1990 og eksporten af havbrugslaks udgør nu ca. 20% af den samlede færøske fiskeeksport.

En forventet nedgang i den norske eksport vil øge de færøske muligheder for eksportindtjening. Med en forventet produktion i 1992 på næsten 20.000 tons vil indtjeningen kunne komme op imod 800 mill. kr.

Offentlig tilsyn.

En række tilsynsopgaver på fiskeriområdet er henlagt til det Hygiejniske Laboratorium (Heilsufrøðisliga Starvstovan). Blandt andet fører laboratoriet tilsyn med fiskefartøjer og fiskeindustrivirksomheder og varetager kontrollen med kvaliteten af fiskeprodukter.

Der blev i 1988 fastsat nye regler for antallet af fiskedage for ferskfiskeskibe ved Færøerne. De nye regler maksimerer det antal dage, som skibene højst kan fiske i inden fisken skal landes. Overskridelse af dagetallet bevirker bl. a., at fangsten ikke vil kunne opnå andel i de offentlige tilskudsordninger.

Reglerne om dagetal blev etableret med det sigte, at forbedre kvaliteten - og dermed værdien - af færøske fiskeprodukter. Reglerne administreres af Hygiejniske Laboratorium. Endelig varetager Lansdyrlægeinstitutionen visse forsknings- og undersøgelsesopgaver på fiskeopdrætsområdet.

Fangst i øvrigt.

Fangst af søfugle har i dag kun en marginal erhvervmæssig betydning for enkelte bygdesamfund. På grund af tilbagegangen i bestandene af visse arter (især lomvier), er der ved lov fastsat stærke begrænsninger for fangsten af de pågældende arter.

Derimod har fangsten af grindehvaler og andre småhvaler en vis ernæringsmæssig og - indirekte - økonomisk betydning. Fangsten foregår efter gammel skik ved at flokke af grindehvaler - ofte adskillige hundrede - med småbåde drives ind mod stranden, hvor de aflives. Kød og spæk fordeles efter traditionelle fordelingsregler blandt deltagerne og andre indbyggere i området.

Den økonomiske værdi af grindefangsten kan vanskeligt opgøres, da kun en beskedent del af fangsten omsættes på markedet. Men det samlede udbytte af kød og spæk er anslået til at være 1 1/2 - 2 gange større end vægtudbyttet af fåre- og lammekød. Grindekød og spæk dækker således fortsat en betydelig del af det samlede kødbehov for den færøske befolkning.

4.4. Landbrug.

Landbruget var indtil slutningen af sidste århundrede Færøernes hovederhverv, men den økonomiske og erhvervmæssige udvikling i landet har medført, at landbruget i dag kun bidrager med omkring 1% af Færøernes samlede bruttofaktorindkomst.

Produktionen af landbrugsvarer.

I de senere år er der - bl.a. ud fra ønsket om en større selvforsyningsgrad - blevet ydet offentlig støtte til investeringer i landbruget og tilskud til visse af erhvervets produkter. Blandt andet ydes der tilskud til opdyrkning af ny landbrugsjord og til forbedring af bestående marker og veje.

Mælkeproduktionen har - bl.a. på grund af subsidierne - været stigende og dækker nu så godt som hele forbruget af konsummælk. Også produktiviteten i mælkeproduktionen er steget, idet udbyttet pr. ko er forøget betydeligt de seneste 20 år.

Det samlede fårehold på Færøerne udgjorde i 1988 ca. 55.000 stk.

Produktionen af fårekød er ca. 500 tons årligt, hvilket svarer til ca. 40% af det samlede forbrug. Produktionen af oksekød er på knapt 100 tons om året, hvorfor den overvejende del af forbruget importeres.

Der findes på Færøerne en mindre produktion af kartofler o.a. gartneriprodukter og et enkelt større hønseri, men hovedparten af disse landbrugsprodukter må importeres.

Landbrugsinvesteringer finansieres i stort omfang af Jordfonden. Jordfondens samlede udlån pr. 31. december 1988 var på 118 mill. kr.

Offentlig tilsyn m.v.

Landsdyrlægen er rådgivende for landsstyret og andre myndigheder med hensyn til veterinære spørgsmål, fører tilsyn med overholdelsen af gældende veterinære bestemmelser og iværksætter forholdsregler med henblik på forebyggelse og bekæmpelse af sygdomme hos husdyr.

Hygiejnisk Laboratorium gennemfører bl.a. undersøgelser af fødevarer og fører tilsyn med fødevareproducerende virksomheder.

4.5. Håndværk, Industri, Bygge- og Anlægsvirksomhed.

De industrielle forudsætninger.

Størstedelen af den færøske industri har direkte tilknytning til fiskerierhvervet. Dette gælder i første række den egentlige fiskeindustri - d.v.s. filétfabrikker, røgerier og virksomheder til forarbejdning af industrifisk. Denne del af industrien er nærmere omtalt i afsnit 4.3.

Foruden den egentlige fiskeindustri er der på Færøerne opbygget et antal håndværks- og industrivirksomheder, der producerer udstyr m.v. til fiskefartøjer og den egentlige fiskeindustri. Til denne gruppe hører bl.a. skibsværfter og virksomheder, der producerer fiskeredskaber samt maskiner og udstyr til filétfabrikker. I de seneste år er der på Færøerne etableret virksomheder, som satser på eksport af systemløsninger på fiskeområdet - bl.a. til lande i den tredje verden.

Ved siden af virksomheder med tilknytning til fiskeindustrien har landsstyret i de senere år støttet udviklingen af anden småindustri og håndværk, især baseret på salg til hjemmemarkedet.

Færøske industrivirksomheder, der producerer til hjemmemarkedet, er i konkurrencen med udenlandske producenter stillet over for det problem, at hjemmemarkedets yderst begrænsede størrelse ikke gør det muligt at opnå en produktionsvolumen, der sikrer en konkurrencedygtig produktion. Den færøske hjemmemarkedsindustri er derfor i vid udstrækning baseret på toldbeskyttelse (fuld told på importerede færdigvarer og toldfritagelse/lempelse for importerede råvarer og halvfabrikata) og andre former for tilskud (herunder rentesubsidier) fra det offentlige. Med fraværet af et betydeligt hjemmemarked, store transportomkostninger for råvarer og færdigvarer og et i international sammenhæng højt omkostningsniveau, har Færøerne svage forudsætninger for etablering af eksportorienterede industrier uden for den egentlige fiskeindustri og dennes forsyningsvirksomheder.

Virksomheder og lønudbetalinger.

Baseret på oplysninger fra det færøske kildeskattesystem kan lønudbetalingerne inden for håndværk, industri samt bygge- og anlægssektoren opgøres, jf. tabel 4.15.

Tabel 4.15. Lønudbetalinger inden for industri, håndværk samt bygge- og anlæg i 1989 og 1990.

	Lønudbetalinger i mill. kr.		Vækst i %	
	1989	1990	1985-1989	1989-1990
Fiskeolie- og melproduktion	5,4	6,2	5,0	14,0
Fiskeindustri i øvrigt	446,5	425,5	2,0	±5,0
I alt fiskeindustri	451,9	431,7	-	±4,4
Skibsværfter og værksteder	135,2	119,5	1,0	±12,0
Industriproduktion i øvrigt	166,1	148,3	8,0	±11,0
Bygge og anlæg	334,7	255,4	12,0	±24,0
I alt	1.087,9	954,9	-	±12,2

Kilde: Hagdeildin.

Opgørelsen viser, at den egentlige fiskeindustri på trods af en tilbagegang fortsat er den absolut største af disse erhvervsgræne med godt 45% af de samlede lønudbetalinger i 1990. Særligt byggebranchen, men også de øvrige industrivirksomheder har på grund af konjunkturomslaget haft betydelig tilbagegang i lønudbetalingerne.

De tre færøske skibsværfters aktiviteter har i 1990 næsten udelukkende været begrænset til reparationsarbejder. Dog har værftet i Tórshavn sikret sig ordrer på to nybygninger (trawlere), der skal leveres ved udgangen af 1991.

En geografisk fordeling af lønudbetalingerne viser, at Norðoyar og Syd-Eysturoy har en relativ høj industriaktivitet i forhold til folketallet, mens de øvrige områder - incl. Syd-Streymoy - er underrepræsenteret.

For Syd-Streymoy's vedkommende gælder, at området til gengæld har en højere bygge- og anlægsaktivitet og en væsentlig højere aktivitet inden for handel og service end de øvrige landsdele.

Bygge- og anlægsaktiviteten.

Aktiviteten i bygge- og anlægssektoren var stadigt stigende i årene 1985-1988. I denne periode steg de samlede lønudbetalinger i sektoren således fra ca. 210 mill. kr. til ca. 338 mill. kr. i 1988.

Det høje aktivitetsniveau i bygge- og anlægssektoren dækkere i disse år over stigninger i boligbyggeriet og - især - over omfattende offentlige investeringer i tunneler, veje, havne og institutioner. Stigningen i de offentlige investeringer var især været markant fra 1987 til 1988.

Siden 1989 har der kunnet konstateres et faldende aktivitetsniveau i bygge- og anlægssektoren, særligt på grundlag af et kraftigt fald i de offentlige investeringer. Alene i perioden 1989 til 1990 er lønudbetalingen i bygge- og anlægssektoren faldet med næsten en fjerdedel. Flere store danske entreprenørfirmaer har kraftigt reduceret deres aktiviteter på Færøerne, og de fleste færøske firmaer har måttet foretage omfattende afskedigelser.

De øvrige private bygge- og anlægsinvesteringer bidrog til det høje aktivitetsniveau i 1985-1986, men har herefter udvist en faldende tendens. Antallet af færdiggjorte boliger steg fra 298 i 1987 til 410 i 1988, jf. tabel 4.16.

Fra 1988 til 1990 faldt antallet med 22% til 319. For Tórshavns området har der fra 1989 til 1990 dog været tale om en mindre stigning, som formentlig er midlertidig, og det må forventes, at aktivitetsniveauet inden for boligbyggeriet vil ligge på et relativt lavt niveau i de kommende år.

Antallet af færdiggørelser kan dog næppe tages som noget - fuldt ud - dækkende udtryk for byggeaktiviteten i det enkelte år.

Tabel 4.16. Boligbyggeri 1983-1990.

Antal færdige boliger:	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Tórshavn	152	134	148	121	97	150	130	161
Øvrige land	186	165	159	171	201	260	210	158
I alt	338	299	307	292	298	410	340	319

Kilde: Sparekasserne og Boliglånefonden.

Finansiering af industri, håndværk m.v.

De færøske pengeinstitutter - og især de to største banker Føroya Banki og Sjóvinnubankin - spiller en betydelig rolle for erhvervslivets finansiering. Udlån til erhvervsformål udgør således ca. 50% af bankernes samlede udlånsmasse på ca. 6,9 mia. kr. ved udgangen af 1990.

De 3 færøske sparekasser yder især bygge- og prioritetslån.

Industriens og håndværkets faste investeringer (i bygninger og maskiner m.v.) finansieres normalt ved låneoptagelse i de to færøske udlånsfonde (Færøernes Industrifond og Industriens Udviklingsfond) samt - i de senere år - ved låneoptagelse i danske kreditforeninger.

Långivningen fra Industriens Udviklingsfond sker i form af offentligt subsidierede lån. Herudover yder landsstyret i vist omfang direkte lån til finansiering af småindustrier - især i udkantsområderne. Endelig har landsstyret i vid udstrækning ydet garanti for lån til erhvervslivet. Færøske industri- og servicevirksomheder kan opnå lån og tilskud fra de danske egnsudviklingsmidler på indtil 35% af investeringerne.

I 1990 har egnsudviklingsrådet behandlet 2 ansøgninger fra færøske virksomheder. Der blev givet ét tilsagn om investeringstilskud i 1990 på 330.000 kr.

Fiskeindustrien på Færøerne har desuden adgang til at finansiere en del af anlægsudgifterne i Danmarks Fiskeribank. Finansieringsmulighederne for fiskefartøjer er nærmere beskrevet i afsnit 4.3.

Færøerne udgør en del af det danske valutaområde og erhvervslivet har derfor mulighed at opnå finansiering på det danske penge- og kapitalmarked på normale markedsbetingelser. Blandt andet yder danske kreditforeninger realkreditlån til industri- og serviceerhvervsbygninger på Færøerne, dog skal hvert enkelt lån godkendes af Færøernes landsstyre.

Som "valutaindlændinge" hjemmehørende på Færøerne kan færøske virksomheder optage kommercielle lån og kreditter (bl.a. til finansiering af import og eksport) samt finanslån i udlandet i overensstemmelse med de til enhver tid gældende valutabestemmelser. De på Færøerne ikraftsatte valutabestemmelser er - med visse modifikationer - de i Danmark gældende valutaregler.

Landets Udviklingskontor.

Færøernes landsstyre har i 1987 etableret et Landets Udviklingskontor (Menningarstova Landsins) og et dertil knyttet Udviklingsråd. Kontorets direktør ansættes af og refererer direkte til landsstyret. Udviklingskontoret har til formål at medvirke til at udvikle industri, håndværk og servicevirksomhed - og i den forbindelse yde rådgivning inden for teknologi, økonomi og eksport m.v.

Som led i sin virksomhed afgiver udviklingskontoret udtalelser i forbindelse med landsstyrets behandling af ansøgninger om lån, tilskud eller garantier fra erhvervsvirksomheder.

Udviklingskontoret administrerer endvidere den færøske del af Vestnordensamarbejdet, der har til formål af styrke erhvervsudviklingen i og samarbejdet mellem Island, Grønland og Færøerne.

4.6. Handel, Service og Transport.

Handel og service.

Færøernes forsyning med investeringsgoder og forbrugsvarer er i overvejende grad baseret på import. Hovedparten af importen kommer - når der bortses fra skibe - fra Danmark eller importeres via en dansk mellemhandler.

Afsætningen på det færøske marked foregår typisk, når det gælder kapitalvarer og varige forbrugsgoder, via agent/eneforhandler, mens forbrugsvarer ofte afsættes via grossister, der i mange tilfælde har eneret på forhandlingen af de varer, de sælger.

Udviklingen i distributionsmønstret følger i øvrigt - med nogen forsinkelse-tendensen i de øvrige nordiske lande. Enhederne inden for engros- og detailledet bliver stadig større; og som helhed er der en tendens til, at en stigende del af vareomsætningen kanaliseres uden om engrosledet.

Udviklingen inden for den del af servicesektoren, der udgøres af pengeinstitutter o.lign. er nærmere behandlet i afsnit 4.7.

Transport m.v.

Godstransporten mellem Færøerne og omverden foregår hovedsagelig ad søvejen. Tre færøske rederier besejler fragtruter til udlandet året rundt.

Passagertrafikken til og fra Færøerne har indtil midten af 1989 været stærkt stigende. Der har siden efteråret 1989 været et betydeligt fald i passager-tallet. Beflyvningen af Færøerne varetages af DANAIR (MAERSK AIR), ICELAND AIR samt - fra marts 1988 - af det færøske selskab ATLANTIC-AIRWAYS.

Passagerbefordring pr. skib foregår i sommerperioden og udføres dels af passagerskibe i rutetrafik (DFDS og Smyril-line) og dels med særlige passagerskibe (krydstogter).

I tilknytning til de forbedrede transportmuligheder mellem Færøerne og omverdenen, er der i de senere år taget de første skridt mod etablering af en egentlig turisterhverv på Færøerne. Færøerne har dog fortsat et meget betydeligt underskud på turistbalancen.

Transportforholdene er i øvrigt nærmere beskrevet i beretningens kapitel 8 Samfærdsel og Kommunikation m.v.

Virksomheder og lønudbetalinger.

Erhvervsområderne handel, service og transport har i det sidste årti oplevet en relativ stærkere vækst end de traditionelle primære og sekundære erhverv (d.v.s. fiskeri, håndværk og industri) og erhvervene bidrager derfor med en stadig større andel af den samlede værditilvækst i det færøske samfund.

Væksten i de tertiære erhverv fremgår også af udviklingen i de samlede lønudbetalinger i årene 1985 og 1987-1990 jf. tabel 4.17. Der kan konstateres et fald fra 1989 til 1990 på 1%, imod et fald i de samlede lønudbetalinger på 4%.

Tabel 4.17. Lønudbetalinger inden for handel, service og transport 1985 og 1987-1990.

	1985	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Handel, hoteller m.v.	324	420	475	506	453
Finansieringsvirksomhed	108	154	176	212	222
Informationstjenester	86	137	166	176	154
Husholdningstjenester	7	8	10	12	12
Søtransport	134	153	155	153	148
Transport i øvrigt	36	56	70	72	57
I alt	695	928	1.052	1.131	1.046
I procent af årets samlede lønudbetalinger	22,6	24,6	25,4	25,6	24,6

Kilde: Hagdeildin.

Såfremt den del af den samlede serviceproduktion, der foregår i den offentlige sektor, medregnes, forstærkes denne udvikling yderligere.

4.7. Finansieringsvirksomhed.

Penge- og valutaforhold.

Penge- og valutaforhold er fællesanliggender, hvoraf følger, at området reguleres af retsfor skrifter fastsat af rigsmyndighederne - herunder Danmarks Nationalbank.

Ifølge loven fra 1949 om pengesedler m.v. på Færøerne har Færøerne egne pengesedler. Sedlerne, der er det lovlige betalingsmiddel på Færøerne, fremstilles af Danmarks Nationalbank med pålydende værdi 1.000 kr., 500 kr., 100 kr. og 50 kr. Ombytning og udlevering af sedler foregår på Rigsombudet.

Det færøske pengevesen henhører under Statsministeriet, idet den stedlige bestyrelse varetages af Rigsombudsmanden i samarbejde med Færøernes landsstyre. Færøerne modtager en andel af Danmarks Nationalbanks overskud, svarende til den færøske seddelcirkulations andel af den samlede seddelcirkulation i riget.

Seddelcirkulationen på Færøerne blev pr. ultimo december 1990 opgjort til ca. 197 mill. kr. (svarende til under 1% af det samlede seddelomløb i riget). Da Nationalbanken havde underskud i 1990, modtog Færøerne ikke nogen indtægter herfra, imod en andel i overskudet i 1989 til knapt 21 mill. kr.

Danske pengesedler kan anvendes på Færøerne, og som skillemønt anvendes den i Danmark anvendte skillemønt.

Færøerne udgør en del af det danske valutaområde og færøske pengesedler omveksles til danske kroner til parikurs uden særligt gebyr. Danmarks Nationalbank administrerer valutabestemmelserne, men har i et vist omfang uddelegeret sin kompetence for så vidt angår "valutaindlændinge", der er hjemmehørende på Færøerne, til valutacentralen på Færøerne. Betalinger til eller fra udlandet skal som hovedregel ske gennem en autoriseret valutahandler. De færøske banker er autoriserede valutahandlere.

De valutabestemmelser, der gælder på Færøerne, er med visse modifikationer de samme som de danske, dog er de seneste liberaliseringer på valutaområdet (fra efteråret 1988) endnu ikke sat i kraft på Færøerne.

Penge- og kapitalmarkedet.

I kraft af valutaunionen og de tætte relationer mellem danske og færøske finansielle institutioner, udgør det færøske penge- og kapitalmarked et særligt delsystem inden for det samlede danske penge- og kapitalmarked. Der er desuden ikke fastsat lovgivningsmæssige begrænsninger for færøske finansielle institutioner og den øvrige private sektors finansielle mellemværender med danske finansielle institutioner og markeder.

På grund af den særlige færøske rentebeskatningsordning (der er nærmere beskrevet i kapitel 7), har private personer bosiddende på Færøerne, dog normalt ikke nogen økonomisk tilskyndelse til at placere likviditetsoverskud uden for færøske pengeinstitutter.

Det færøske penge- og kapitalmarked har i perioden fra 1986-1989 været udsat for betydelige omvæltninger og forskydninger i likviditetssituationen. I den første del af perioden (1986-1987) prægedes markedet af en betydelig overskudslikviditet (bl.a. som følge af en kraftig vækst i danske kreditforeningslån til Færøerne), ledsaget af en kraftig balanceekspansion i de færøske pengeinstitutter. I disse år steg de færøske pengeinstitutters udlån væsentligt stærkere end indlåne. Siden 1988 har likviditetssituationen været væsentlig strammere, hvilket har begrænset pengeinstitutternes udlånsmuligheder.

I det følgende gennemgås de vigtigste finansielle aktører på det færøske penge- og kapitalmarked.

Danmarks Nationalbank.

Danmarks Nationalbank forsyner - som nævnt - via Rigsombudet de færøske pengeinstitutter med betalingsmedler. Seddelcirkulationen på Færøerne er fra ultimo 1989 til ultimo 1990 faldet med 8% fra 215 mill. kr. til 197 mill. kr. Med det stigende brug af andre betalingsmidler - check og betalingskort - er seddelcirkulationens anvendelighed som aktivitetsmål blevet reduceret betydeligt.

De to største banker har herudover adgang til at foretage belåning af obligationer i Nationalbanken efter særlige regler. De samlede belåningsmuligheder for bankerne i Nationalbanken var i 1990 på 83 mill. kr.

Udover denne belåningsmulighed er der til støtte for bankernes og dermed erhvervslivets likviditet etableret en adgang til at rediskontere (genbelåne) veksler i Danmarks Nationalbank i 1989 inden for en ramme på 300 mill. kr. Heri indgår rediskonteringsmuligheden af veksler udstedt af Færøernes landstyre på indtil 100 mill. kr. Resten udgøres af eksportkredit samt lager- og handelsveksler fra Føroya Fiskasøla.

Pengeinstitutter m.v.

Færøerne har 3 banker, Føroya Banki, Sjóvinnubankin og Fossbankin, alle med hovedsæde i Tórshavn.

Føroya Banki og Sjóvinnubankin er de to hovedbanker på Færøerne med en balance pr. 31. december 1990 på henholdsvis 6,4 mia. kr. og 5,1 mia. kr.

Bankernes samlede ind- og udlån har i årene 1985 og 1987-1990 udviklet sig som vist i tabel 4.18.

Tabel 4.18. Bankernes ind- og udlån 1985 og 1987-1990 (ultimo året).

	1985	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Indlån	3.597,4	5.803,6	6.214,0	6.528,0	6.407,0
Udlån	3.539,1	5.860,7	6.506,0	6.706,0	6.873,0
Udlån i Pct. af indlån	98,4	101,0	104,6	102,7	107,0

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

De samlede udlån er i perioden steget stærkere end de samlede indlån og har således medvirket til den strammere likviditet i pengeinstitutsystemet i disse år. I forhold til ultimo 1986 er bankernes beholdning af obligationer og aktier pr. ultimo 1990 næsten uændret, mens gælden til andre banker og sparekasser (primært danske) er fra 1989 til 1990 forøget med ca. 551 mill. kr. fra 239 mill. kr. til 790 mill. kr. Nettogælden er altså i løbet af 1990 næsten tredobelt.

Føroya Banki og Sjóvinnubankin har etableret datterselskaber til varetagelse af bankernes aktiviteter på særlige forretningsområder, heriblandt Føroya Bankis P/F Húsalán (der formidler bankens 2. prioritetslån til boligbyggeri) og Sjóvinnubankins SB-Finans (der bl.a. formidler leasingarrangementer).

Der er på Færøerne 3 sparekasser, én landsdækkende Føroya Sparikassi med hovedsæde i Tórshavn og to regionale sparekasser - Norðoya Sparikassi (i Klaksvík) og Suðuroya Sparikassi (i Vágur). Føroya Sparikassis balance var pr. 31. december 1990 på 2,7 mia. kr.

Udviklingen i sparekassernes ind- og udlån i årene 1985 og 1987-1990 er vist i tabel 4.19.

Tabel 4.19. Sparekassernes ind- og udlån i 1985 og 1987-1990 (ultimo året).

	1985	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Indlån	1.481,9	2.139,8	2.439,9	2.676,0	2.813,0
Udlån	1.308,2	2.080,2	2.409,1	2.741,0	2.936,0
Udlån i pct. af indlån	88,3	97,2	98,7	102,4	104,0

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

De færøske sparekasser var i 1987 - ligesom bankerne - udsat for en kraftig stramning af sektorens likviditet på grund af en væsentlig stærkere stigning i de samlede udlån end i de samlede indlån. I 1988 reetableredes en del af likviditetsreserven, mens der siden 1989 atter har været et pres på likviditeten.

Lovgrundlaget for de færøske sparekasser svarer stort set til reglerne i den tidligere danske sparekasselovgivning fra 1937 med senere ændringer, der indeholder mere restriktive regler for sparekassernes forretningsvirksomhed, end de tilsvarende regler for bankernes virksomhed. Til gengæld er sparekasserne på Færøerne ikke underkastet almindelig selskabsbeskatning.

De forskellige vilkår for bankers og sparekassers forretningsdrift afspejles bl.a. i sammensætningen af institutternes udlånsmasse. Sparekassernes udlån består hovedsageligt af prioritetslån (fortrinsvis til boligbyggeri), byggelån samt andre private lån, mens bankerne herudover har meget betydelige udlån til erhvervslivet og til det offentlige.

Der foreligger ingen opgørelser af danske (og udenlandske) pengeinstitutters mellemværender med den færøske sektor uden for pengeinstitutterne.

Obligationsudstedende institutter.

Kendetegnende for de obligationsudstedende institutter er, at de yder lån mod pant i fast ejendom (jord, bygninger, skibe o.lign.), og at lånet ofte udbetales i form af obligationer.

Færøernes Landsbank.

Allerede i 1978 vedtog Lagtinget en lov om Landsbanki Føroya - Færøernes Landsbank. Om landsbankens formål er det i loven fastsat, at banken skal "medvirke til varetagelse af samfundsmæssige interesser med henblik på opretholdelse af stabile finansielle forhold på Færøerne samt en afbalanceret udbygning af det færøske samfund". Banken kan i den forbindelse pålægge pengeinstitutter o.a. finansielle institutioner at afgive oplysninger, der er nødvendige for bedømmelsen af den økonomiske udvikling på Færøerne.

Landsbanken forudsættes endvidere at fungere som landskassens bankforbindelse, men kan herudover fungere som bank for andre offentlige myndigheder og institutioner. Banken forventes endvidere at varetage en række funktioner i forbindelse med offentlig låntagning og långivning.

Banken ledes af et tilsynsråd (hvor der bl.a. sidder repræsentanter fra det færøske erhvervsliv, pengeinstitutterne og arbejdsmarkedet), en bestyrelse og en direktør.

Landsbanken blev oprettet i løbet af året 1988 - 10 år efter vedtagelsen af loven om Landsbanki Føroya.

4.8. Forsikringsvirksomhed.

Færøske forsikringsselskaber har i henhold til lagtingslov monopol på at drive forsikringsvirksomhed på Færøerne. De monopoliserede forsikringsselskaber er "Føroya Lívstrygging" (livsforsikring) og "Tryggingarsambandið Føroyar".

Den sidstnævnte forsikrings sammenslutning er opdelt i en hovedafdeling samt flere underafdelinger - krigsskadeforsikring, søassurance, pensionsforsikring, genforsikring, brandforsikring og ulykkesforsikring. Afdelingerne for brand- og ulykkesforsikring har dog egne bestyrelser.

I gennemsnit er forsikringspræmierne for skadeforsikringer forøget svarende til inflationen. Automobil- og brandforsikringspræmier har dog haft en betydelig større vækst end andre skadesforsikringer. De udbetalte forsikringsbeløb har haft en mere ujævn udvikling end forsikringspræmierne, især inden for søforsikringen, jf. tabel 4.21. Det bemærkes især, at udbetalinger i forbindelse med brandskader er meget lave i forhold til forsikringspræmierne.

Livs- og pensionsforsikring er et forholdsvist nyt forsikringsområde på Færøerne, og den gennemsnitlige forsikringsværdi pr. indbygger har været lav sammenholdt med nabolandene. Pensionsforsikring er dog stigende, hvilket bl.a. skyldes, at nogle fagforeninger har flyttet deres pensionsforsikring fra danske selskaber til Føroya Lívstrygging, ligesom flere grupper på det færøske arbejdsmarked efterhånden etablerer pensionsordninger som led i overenskomsterne.

Tabel 4.20. Forsikringspræmier og -udbetalinger 1980, 1985 og 1987-1990.

	1980	1985	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -					
A. Skadesforsikringer						
Forsikringspræmier:						
Søforsikring	43,1	95,0	133,8	138,7	137,9	135,7
Automobilforsikring	23,7	52,7	78,8	94,4	99,6	96,0
Ansvarsforsikring m.v.	1,9	4,6	11,8	12,8	20,9	21,6
Ulykkesforsikring	8,2	17,8	17,6	19,5	21,7	21,1
Brandforsikring	15,9	35,1	35,8	38,8	47,9	51,0
I alt	92,8	205,2	277,0	304,2	328,0	325,4
Udbetalte skadesforsikringer, brutto:						
Søforsikring	51,1	129,5	72,1	164,9	93,3	104,3
Automobilforsikring	19,0	46,6	73,4	88,9	87,9	66,0
Ansvarsforsikring m.v.	2,8	2,3	6,1	9,7	13,3	8,2
Ulykkesforsikring	5,1	11,9	13,8	13,8	15,6	18,0
Brandforsikring	8,6	6,9	38,4	99,7	51,9	32,2
I alt	86,6	197,2	203,8	377,0	262,0	228,7
B. Livs- og pensionsforsikringer.						
Forsikringspræmier:						
Kapitalforsikring m.v.	1,6	6,4	12,1	22,5	17,9	23,8
Rente og rateforsikring	6,4	15,8	22,8	25,1	33,3	31,4
I alt	8,0	22,2	34,9	47,6	51,2	55,2
Forsikringsudbetalinger:						
Erstatning v. død m.v.	0,2	1,9	3,3	4,0	2,7	3,0
Pensions- og renteudbetalinger	0,3	1,2	2,5	3,8	6,0	7,3
I alt	0,5	3,9	5,8	7,8	8,7	10,3

Kilde: Forsikringselskaberne.

4.9. Arbejdsmarkedsforhold.

Indledning.

Det færøske arbejdsmarked er grundlæggende baseret på aftaleprincippet, hvilket indebærer, at det som udgangspunkt er overladt til arbejdsmarkedets parter at indgå individuelle eller kollektive overenskomster/aftaler om løn- og ansættelsesforhold. Til mægling i arbejdsstridigheder er oprettet en forligsinstitution, mens brud på indgåede overenskomster af parterne kan indbringes for faglige voldgiftsretter.

Overenskomst- og aftalesystemet på arbejdsmarkedet suppleres dog af lovgivning om lærlinges forhold, pristalsbehandling af lønninger, mindsteløn i fiskerierhvervet, arbejdsugens længde, ferie m.v. Lovgivningen er rent færøsk, idet arbejdsmarkedsforhold samt lønninger og priser er overtaget som særanliggender.

Det private arbejdsmarked.

Organisations- og forhandlingsstrukturen på det private arbejdsmarked er præget af et stort antal organisationer på både arbejdsgiver- og arbejdstagerside. Organiseringen er baseret på faglige/uddannelsesmæssige kriterier.

De færøske arbejdsgivere er organiseret i flere foreninger. Arbejdsgiverne inden for industri og anden forarbejdning er organiseret i 2 foreninger: Havnar Arbejdsgevarafelag, der omfatter arbejdsgiverne i Tórshavn, og Føroya Arbejdsgevarafelag, som omfatter arbejdsgiverne i det øvrige land. Formanden i Havnar Arbejdsgevarafelag er medlem af bestyrelsen i Føroya Arbejdsgevarafelag. Håndværksmestrene er organiseret i én landsorganisation, Føroya Håndverksmeistarafelag. Arbejdsgiverne inden for handel og kontor er organiseret i Føroya Keypmannafelag.

Endelig er rederne organiseret i 2 foreninger: Føroya Reiðarafelag (Rederiforeningen), som består af ejerne af fiskerskibe m.v., og Reiðarafelagið fyri Føroysk Farmaskip (Rederiforeningen for Færøske Fragtskibe), der omfatter ejerne af fragtskibe m.v. Alle foreningerne forhandler løn- og arbejdsforhold.

Håndværkerne er organiseret i Føroya Handverkarafelag. Foreningen har ca. 1.200 medlemmer og slutter aftale for alle tilsluttede afdelinger. Typograferne og dykkerne har dog deres egne foreninger, som indgår selvstændige overenskomster.

Arbejdsmændene i Tórshavn og Klaksvík er organiseret i lokale foreninger, som har henholdsvis ca. 1.200 og ca. 700 medlemmer hver, medens arbejdere i det øvrige land er organiseret i Føroya Arbeidarafelag, som har ca. 8.000 medlemmer. Foreningerne i Tórshavn og Klaksvík er ikke medlemmer af Føroya Arbeidarafelag. Endvidere har kvindelige arbejdere i Tórshavn og Klaksvík deres egne organisationer, som ikke er medlemmer af Føroya Arbeidarafelag.

De færøske hjemmefiskere (i udroerflåden) er organiseret i én landsorganisation, Meginfelag Útróðrarmanna, som har over 2.000 medlemmer. Sammenslutningen omfatter såvel ejere som lønmodtagere.

Færøske fiskere, der arbejder om bord på de havgående fiskefartøjer, er organiseret i Føroya Fiskimannafelag. Foreningen har over 3.000 medlemmer - heraf 100 i en særlig sømandsafdeling (for søfolk på fragtskibe). Ansatte fiskere er i et vist omfang medlemmer af arbejdsmændenes organisationer.

Navigatører og maskinmestre har deres egne organisationer, der indgår overenskomster med såvel private som offentlige arbejdsgivere.

Handels- og kontorfunktionærer, beskæftiget på det private arbejdsmarked, er organiseret i 5 lokalforeninger, der imidlertid har etableret et forhandlingsfællesskab i forhold til arbejdsgivermodparten.

Der foreligger ingen opgørelse af organisationsgraden på det færøske arbejdsmarked, men da der i en række tilfælde er etableret gensidige eksklusivaftaler, må organisationsgraden forventes at være høj.

Der slutes sædvanligvis 2-årige overenskomster på det private arbejdsmarked. Overenskomsterne er i det store og hele normallønoverenskomster, idet løn­glidning i overenskomstperioden stort set er ukendt på Færøerne. Den aftale, der blev indgået i maj 1991 er dog ét-årig. Fiskernes aflønningsforhold adskiller sig på grund af erhvervets særlige vilkår i en række henseender fra løn­aftalerne på det øvrige arbejdsmarked. Der anvendes to hovedaflønningsformer henholdsvis aflønning efter bruttoprincippet og aflønning efter nettoprincippet. Samtidig er fiskernes indkomster i betydeligt omfang baseret på forskellige løntilskud (mindsteløn, dagsstøtte m.v.) fra lønreguleringsfonden. Fiskernes aflønningsforhold er nærmere beskrevet i Kapitel 4. (afsnit 4.3).

Ved overenskomstforhandlingerne på det private arbejdsmarked har parterne i maj 1991 forhandlet sig frem til nye 1-årige overenskomster. Overenskomsten indebærer, at timelønningerne blev forhøjet med 0,64 kr. den 1. maj 1991.

Det offentlige arbejdsmarked.

Inden for det offentlige er funktionærer, ansat i landsstyret og dets institutioner, aflønnet i henhold til overenskomst mellem funktionærernes organisation, Starvsmannafelagið, der har omkring 1.200 medlemmer, og Færøernes landsstyre. Postfunktionærerne har dog deres egen organisation, Føroya Postfelag, med ca. 450 medlemmer.

De færøske tjenestemandsløve er opbygget på samme måde som de danske fra 1969. Ændringer i tjenestemandenes løn- og ansættelsesvilkår foretages efter aftale med en forening af tjenestemænd, der har omkring 90 medlemmer.

De færøske civil-, akademi- og teknikumingeniører er sammensluttet i Føroya Verkfrøðingafelag, som blev oprettet i 1967. Foreningen har omkring 150 medlemmer. I november 1984 har de offentlige ansatte økonomer og jurister stiftet en fagforening, Búskapar- og Løgfrøðingafelag Føroya.

Rammerne for folkeskolelærernes løn- og ansættelsesvilkår er fastlagt i loven fra 1972 om tjenestemænd m.fl. i folkeskolen på Færøerne. Grundlønninger og indplacering følger stort set reglerne i den danske tjenestemandsløve, men aftaler om lønninger og arbejdsforhold træffes mellem Færøernes landsstyre og Føroya Lærarafelag, der har omkring 900 medlemmer.

Gymnasielærerne, der tidligere var organiseret i Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) dannede i 1982 deres egen fagforening, Yrkisfelag Studentaskúla- og HF-lærara (YF). Foreningen har omkring 100 medlemmer.

De kommunale tjenestemænd og funktionærers arbejds- og lønforhold aftales med de enkelte kommuner. For funktionærernes vedkommende er vilkårene som hovedregel overensstemmende med aftalen mellem landsstyret og Starvsmannafelagið. Der findes faglige foreninger for kommunalt ansatte i Tórshavn og Klaksvík.

Personalet ved statsinstitutionerne på Færøerne er lønnet efter overenskomster og aftaler indgået mellem Finansministeriet og danske faglige organisationer. Handels- og Kontorfunktionærernes fagforbund (HK) har oprettet en særlig HK-Føroya Deild med ca. 60 medlemmer. Den omstændighed, at arbejdsmarkedsforhold er et færøsk særtilfælde, indebærer imidlertid, at statsansatte på Færøerne ikke er omfattet af dansk arbejdsmarkedslovgivning - herunder love om forlængelse af overenskomster og aftaler på det danske arbejdsmarked.

Overenskomsterne på det offentlige område for perioden 1989-1991, indeholdt lønstigninger som på det private område på ca. 7%, hvoraf en mindre del blev afsat til gruppevise omklassificeringer.

Udover for ansatte ved statens institutioner på Færøerne har danske overenskomster i et vist omfang tillige fundet anvendelse for ansatte ved færøske institutioner - navnlig indenfor socialvæsen og sundhedsvæsen.

Med tilskudsreformen for Færøerne pr. 1. januar 1988 blev de danske statstilskud på hovedparten af bl.a. social- og sundhedsområdet omlagt til bloktilskud og områderne overgik i næsten fuld udstrækning til færøsk administration. Som en konsekvens heraf har der mellem parterne på det offentlige område været enighed om i størst mulig udstrækning at søge de danske overenskomster og aftaler erstattet af færøske.

Generelle arbejdsmarkedsordninger.

Arbejdstiden er fastsat ved lagtingslov, og den ugentlige normalarbejdstid har siden 1. januar 1980 været fastsat til 40 timer.

Den færøske ferielov fra 1986 sikrer alle lønmodtagere - der ikke i forvejen er sikret ferierettigheder i samme omfang - ret til ferie og feriegodtgørelse efter lovens bestemmelser. Fra 1986/87 forlængedes ferien gradvist med 2 dage om året, således at den fra og med 1988/89 udgør 5 uger. Samtidig forhøjedes feriegodtgørelsen til 12% for personer, som ikke har ret til løn under ferie.

Dyrtidsregulering af lønninger blev afskaffet ved en lagtingslov i 1990.

I 1988 er der etableret en garantifond for færøske lønmodtagere, der garanterer løn m.v. i tilfælde af arbejdsgivers konkurs, død eller virksomhedens ophør.

Til finansiering af fonden opkræves bidrag hos færøske arbejdsgivere på 1 promille af lønsummen.

Der findes ingen offentlig arbejdsløshedsforsikringsordning på Færøerne. Lønmodtagere der - i kortere eller længere perioder - står uden beskæftigelse er således henvist til at søge om bistand efter forsorgsloven og den øvrige sociallovgivning.

Lovgivningen om dagpenge ved sygdom og barsel sikrer i en række tilfælde lønmodtagere på Færøerne ret til dagpenge m.v. ud over den periode, hvor de i henhold til overenskomst/aftale har ret til fuld løn under fravær på grund af sygdom og barsel. Reglerne om dagpenge er nærmere behandlet i Kapitel 9. Lagtinget vedtog i april 1991 en lov om etablering af en arbejdsmarkedspensionsfond. Loven træder i kraft den 1. januar 1992. Lovens formål er at sikre alle personer, der er fyldt/fylder 67 år, og som har fast bopæl på Færøerne, ret til arbejdsmarkedspension.

Arbejdsmarkedspensionsfondens midler skal tilvejebringes ved, at alle lønmodtagere årligt indbetaler 1% af årets A og B-indkomst, og at alle arbejdsgivere tilsvarende indbetaler et bidrag på 1% af de udbetalte A-indkomster. Også selvstændige er pålagt at indbetale et bidrag på 1% af de skattepligtige indkomster.

Ud over de omtalte generelle arbejdsmarkedsordninger findes bl.a. lovgivning om lærlingeforhold, om funktionærer og om arbejderbeskyttelse.

4.10. Lønninger og Priser.

Lønninger.

Udviklingen i de overenskomstmæssige tariflønninger for typiske lønmodtagergrupper på det færøske arbejdsmarked er vist i Tabel 4.21.

Tabel 4.21. Tariflønninger pr. 1. januar 1985 - 1990.

Kr. pr. time	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Arbejdere ¹⁾	58,44	61,15	62,05	65,37	69,36	73,19
Håndværkere	64,09	66,59	67,99	72,14	76,89	81,79
Funktionærer ²⁾	73,11	75,74	77,13	83,88	87,63	90,94
Tjenestemænd ³⁾	87,61	93,13	92,53	99,89	105,14	111,85

1). 1.a i overenskomsten mellem Føroya Arbejdarafelag og Føroya Arbejdsgevarafelag.

2). 9. lønramme, 14. løntrin. Incl. pensionsbidrag for 1986: 2,75% og fra 1987/88: 5,5%.

3). 23. lønramme, 4. løntrin. Incl. 5+10% pensionsbidrag.

Kilde: Hagdeildin.

Timelønningerne for arbejdere og håndværkere steg fra 1. januar 1989 til 1. januar 1990 med henholdsvis 5,5% og 6,4%, mens lønningerne på funktionær- og tjenestemandsområdet steg med henholdsvis 3,8% og 6,4%. Ved vurderingen af tallene skal det dog tages i betragtning, at tariflønnen i en række tilfælde vil afvige fra de faktiske udbetalte lønninger på grund af personlige tillæg, arbejdsbestemte (ulempe)-tillæg og tillæg for overarbejde m.v.

Tabel 4.22. Index for tariflønninger og pristallet pr. 1. januar 1985 - 1990 (begge 1. januar 1985 = 100).

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Arbejdere	100,0	104,6	106,9	113,4	121,4	129,2
Håndværkere	100,0	103,9	106,8	114,1	122,7	130,5
Funktionærer	100,0	103,14	105,7	115,7	122,8	130,1
Tjenestemænd	100,0	106,3	106,3	115,4	122,4	129,9
Pristallet	100,0	104,2	108,4	103,7	107,4	115,6

Kilde: Hagdeildin

Tabel 4.22. viser, at tariflønningerne fra 1. januar 1985 til 1. januar 1990 er steget en smule stærkere for håndværkere end for andre grupper på det færøske arbejdsmarked. Lønrelationerne grupperne imellem har dog været relativt stabile i den pågældende 6-års periode.

Priser.

Den omstændighed, at Færøerne er en del af det danske valutaområde, bevirker, at det generelle prisniveau på Færøerne vil have en tendens til at følge prisniveauet i Danmark.

De vigtigste forskelle i priserne på enkelte varer og tjenester vil derfor være et resultat af fragtomkostningerne (som alt andet lige forhøjer de færøske priser) samt forskelle i konkurrenceforholdene og i afgifts- og tilskudssystemerne. Afgiftsniveauet er i almindelighed højere på Færøerne for en række varige forbrugsgoder, mens Færøernes status som 3. land i forhold til EF medfører, at en række fødevarer er billigere på Færøerne end i Danmark.

Der beregnes et særligt færøsk pristal. Pristallet beregnes hvert kvartal med 1. januar 1983 = 100. Fra 1. januar 1980 er ændringer i indførselsafgifter, fremstillingsafgifter og andre afgifter til landskassen holdt uden for pristalsberegningen.

Tabel 4.23. Prisudviklingen januar 1985-1990 - procentvis vækst (pr.1.jan.).

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Fødevarer	4,2	5,4	1,6	5,8	7,0	3,6
Beklædning	4,7	4,5	4,2	4,5	1,9	2,3
Brændsel	0,8	÷48,2	20,3	÷8,0	25,2	14,0
Bolig	8,1	1,5	4,0	5,2	4,5	1,8
Andre varer	4,8	3,0	3,3	3,6	5,6	1,9
Pristalsvækst	4,2	÷4,5	4,2	3,6	7,6	4,0
Dansk forbrugerindex	2,8	4,8	4,3	4,6	4,8	1,9

Kilde: Hagedeildin og Danmarks Statistik.

Opstillingen i tabel 4.23 viser, at der i de forløbne år, især er udviklingen i energipriserne, der har været bestemmende for den samlede prisudvikling på Færøerne. Inden for et år vil der ofte forekomme betydelige udsving i pristallet i både op- og nedadgående retning, idet der ikke foretages sæsonkorrektion af priserne for grøntsager, kartofler o.a., varer, for hvilke der typisk forekommer sæsonbetingede udsving.

Ved lagtingslov fra 1978 er nedsat et prisråd, der skal følge prisudviklingen og som kan fastlåse varepriser i indtil et halvt år ad gangen, begrænse prisforhøjelser relativt eller absolut samt fastsætte maksimumspriser, såfremt rådet finder en pris eller en avance urimelig. Loven indeholder endvidere visse bestemmelser om prismærkninger, om mellemhandlerudgifter, om garantier, om kalkulation m.v.

5. ØKONOMI.

5.1. Indledning.

Færøerne er idag et moderne velfærdssamfund med en levestandard, der ligger på højde med niveauet i de mest velstående lande i den vestlige verden.

Den hastige økonomiske udvikling i de senere 20-25 år har blandt andet medført betydelige ændringer i den færøske erhvervsstruktur, der som i andre udviklede samfund kendetegnes ved, at en stadig større del af værditilvæksten og beskæftigelsen er placeret i den private og offentlige servicesektor.

I modsætning til de fleste andre udviklede samfund er den færøske eksportproduktion i helt overvejende grad baseret på fiskeri, fiskeopdræt og forarbejdning af fiskeprodukter. En væsentlig del af det økonomiske grundlag - og navnlig finansieringen af den nødvendige import af varer og tjenester - er således baseret på fiskeresourcerne med deraf følgende natur- og strukturgivne begrænsninger for ekspansion.

Med fiskeri som hovederhverv har den færøske økonomi samtidig været særdeles sårbar overfor ændringer i de samlede fangstmængder og overfor markeds- og konjunkturbestemte ændringer i afsætningsvilkårene for fiskeprodukter på verdensmarkedet.

Under de givne forudsætninger har den økonomiske og erhvervsmæssige politik på Færøerne haft til formål at understøtte en løbende tilpasning af økonomien til ændrede vilkår og samtidig søge at afbøde virkningerne af de stærkt svingende konjunkturer.

I årenes løb er der som beskrevet i kapitel 4 gennemført en række omfattende strukturelle ændringer ikke mindst inden for fiskerierhvervet. Disse bestræbelser er især i det seneste årti blevet suppleret med forsøg på at udvide det økonomiske grundlag til at omfatte en række mindre importkonkurrerende produktioner.

5.2. Nationalregnskabet for Færøerne.

Den økonomiske udvikling - i hovedtræk.

Færøsk økonomi kom efter en alvorlig strukturkrise i 1950'erne - der bl.a. nødvendiggjorde en omfattende modernisering og udvidelse af fjernfiskerflåden - i 1960'erne ind i en kraftig ekspansion med høj økonomisk vækst. Grundlaget for denne vækst var udover de generelle gunstige konjunkturer på verdensmarkedet den relativt nye og moderne fiskerflåde, der havde fri adgang til fangstfelterne ved Island, Grønland, New Foundland og i Nordsøen.

Vækstperioden fortsatte indtil sidst i 70'erne med gennemsnitlige realvækststigninger på ca. 5%, hvilket sammenlignet med den økonomiske vækst i de fleste vesteuropæiske lande er en relativ høj vækstrate.

Blandt andet som følge af de gennemførte begrænsninger i fangstmulighederne for det færøske fjernfiskeri kom færøsk økonomi i slutningen af 70'erne og begyndelsen af 80'erne ud for en økonomisk stagnation - med svagere (og i 1979 negativ) økonomisk vækst.

Fra 1983 var den økonomiske vækst på Færøerne på ny meget betydelig. Økonomien viste i perioden 1986 til medio 1989 tydelige tegn på "overophedning" med import af arbejdskraft, omkostningsstigninger og meget betydelige underskud på handels- og betalingsbalancerne til følge.

Siden sommeren 1989 er den færøske økonomi stagneret og det er sandsynligt, at de nødvendige økonomiske og strukturelle tilpasninger vil skulle ske over en år-række.

Produktionen.

Den økonomiske udvikling på Færøerne findes belyst i det færøske nationalregnskab, der har været opstillet siden begyndelsen af 1960'erne. Der er dog ikke siden 1989 foretaget nye beregninger af bruttonationalproduktet og bruttofaktoriindkomsten. Færøernes statistiske kontor påregner at genoptage disse registreringer i løbet af 1991.

Bruttonationalproduktet (BNP) er et mål for den erhvervsmæssige inkomstskaabelse (værditilvækst) og udregnes som værdien af produktionen i samtlige erhverv med fradrag af værdien af de rå- og hjælpestoffer samt tjenester, erhvervene har forbrugt ved produktionen.

Bruttonationalproduktet opgøres i markedspriser, hvilket vil sige, at afgifter (indirekte skatter og told) er medregnet og offentlige tilskud fratrukket.

I tabel 5.1. er vist udviklingen i det færøske bruttonationalprodukt i årene 1984-1988 og der er angivet et mål for stigningen i BNP's købekraft.

Tabel 5.1. Færøernes bruttonationalprodukt (BNP) og købekraften af BNP. 1984-1988.¹⁾

	1984	1985	1986	1987	1988
BNP, mill. kr.	4.412	4.867	5.574	6.046	6.421
Vækst i BNP,	8	10	15	8	6
Vækst i pristal, %	7	4	÷4	4	4
Vækst i BNP's købekraft, %	1	6	1	4	2

1). Der foreligger endnu ingen opgørelse for 1989 og 1990.

Kilde: Hagdeildin.

I tabellen er bruttonationalproduktet i løbende priser deflateret med den procentvise ændring i det lønregulerende pristal. Derved fås et tilnærmet mål for den reelle vækst i økonomien.

Væksten har i perioden 1984-1988 været meget betydelig med en gennemsnitlig realvækst på 6,4%. Det er imidlertid karakteristisk for Færøerne, at væksten varierer særdeles meget fra år til år.

Som et mål for de forskellige sektorerers/erhvervs bidrag til samfundsøkonomien benyttes bruttofaktorindkomsten (BFI). BFI beregnes som bruttonationalproduktet (BNP) med tillæg af pristilskud men med fradrag af told og afgifter.

Bruttofaktorindkomsten i årene 1980 og 1987-1988 fordelt på erhverv fremgår af tabel 5.2.

Tabel 5.2. Bruttofaktorindkomsten 1980 og 1987-1988, fordelt på erhverv.¹⁾

	1980		1987		1988	
			Mill.kr. %			
Landbrug	36	1	66	1	65	1
Fiskeri	429	17	714	12	813	13
Fiskeopdræt	-	0	72	1	90	1
Hvalfangst	21	1	18	0	18	0
Råstofindustri	2	0	6	0	8	0
Fiskeindustri	256	10	556	10	630	10
Teknisk reparation	86	3	272	5	273	4
Industri	127	5	335	6	351	6
Byggeri	266	11	454	8	530	8
Energiforsyning	39	2	135	2	161	3
Handel	303	12	833	14	936	15
Søtransport	108	4	238	4	189	3
Anden transport	69	3	111	2	159	2
Post- og telefon	84	3	154	3	175	3
Finansiering	125	5	339	6	387	6
Information	60	2	197	3	238	4
Husholdning	21	1	27	0	27	0
Off. tjenester	414	16	1.059	18	1.142	18
Boligbenyttelse	82	3	190	3	190	3
Finansielle tjenester	÷153	÷6	÷457	÷8	÷522	÷8
BFI	2.373		5.318		5.859	

1). Der foreligger endnu ikke tal for 1989 og 1990.

Kilde: Hagedildin.

Fiskerierhvervets fortsat store samfundsøkonomiske betydning fremgår af, at ca. ¼ af bruttofaktorindkomsten i 1988 hidrørte fra fiskeri, opdræt og fiskeindustri. Den samfundsøkonomiske betydning forstærkes af, at produktionen i disse erhverv er bærende for det færøske samfunds eksportindtjening.

Det fremgår endvidere af tabel 5.2., at erhvervs- og produktionsstrukturen er under forandring.

De såkaldte primære erhverv viser relativ tilbagegang, mens sekundære erhverv (fremstillingsvirksomhed) og især tertiære erhverv (servicesektoren) får stigende betydning.

Den relative tilbagegang for fiskeriet skyldes bl.a. natur- og strukturgivne begrænsninger i fangstmulighederne, en generel større afhængighed af internationale markeds- og valutaforhold - kombineret med en større absolut og relativ vækst i andre erhvervsgræne.

Forbrug, opsparing og investeringer.

Den foreliggende nationalregnskabsstatistik kan endvidere benyttes til belysning af størrelsen af anvendelsen af den samlede nationalindkomst på Færøerne, jf. tabel 5.3. og tabel 5.4.

Tabel 5.3. Den disponible bruttonationalindkomst, forbrug, opsparing og investeringer i 1980 og 1986-1988.¹⁾

	1980	1986	1987	1988
	- mill. kr. -			
Bruttonationalproduktet	2.507	5.574	6.046	6.421
Renteoverførsler	±100	±340	±350	±365
Lønoverførsler	67	90	70	90
Overførsler fra staten	433	773	816	875
Andre overførsler	19	85	270	95
Bruttonationalindkomst til disposition	2.926	6.182	6.852	7.116
Privat forbrug	1.687	3.281	3.730	4.117
Offentligt forbrug	497	1.098	1.248	1.345
Bruttoopsparing	743	1.803	1.874	1.654
Låntagning i udlandet	77	466	305	661
Bruttoinvesteringer	820	2.269	2.179	2.315

¹⁾. Der foreligger endnu ikke tal for 1989 og 1990.

Bemærkning: Nationalregnskabet kan påregnes revideret på baggrund af de seneste oplysninger om udlandsgældens størrelse.

Kilde: Hagdeildin.

Tabel 5.4. Forbrug, opsparing og investeringer i 1980 og 1986-1988.

	1980	1986	1987	1988
			- i pct. -	
Disponible bruttonationalindkomst	100	100	100	100
Privat forbrug	58	53	54	58
Offentligt forbrug	17	18	18	19
Bruttoopsparing	25	29	28	23
Låntagning i udlandet	3	8	4	9
Bruttoinvesteringer	28	37	32	32

Bemærkninger: se ovenfor.

Kilde: Tabel 5.3.

I kraft af de betydelige nettoindkomstoverførsler fra bl.a. den danske stat er den disponible bruttonationalindkomst på Færøerne større end det samlede produktionsresultat (opgjort som BNP). I 1988 oversteg den disponible nationalindkomst således værdien af den indenlandske produktion med netto ca. 700 mill. kr.

Den andel af den disponible nationalindkomst, der anvendes til forbrug (privat såvel som offentlig), er på Færøerne mindre end i de fleste andre vestlige lande. Forbrugsandelen har dog været stigende især siden 1987. Til gengæld har det færøske investeringsniveau været betydeligt højere end i de fleste andre vestlige lande (herunder Danmark). Investeringernes andel af bruttonationalindkomsten på Færøerne har i 1980'erne oversteget 30% og udgjorde i 1986 hele 37% af nationalindkomsten.

Det meget høje investeringsniveau er bl.a. et resultat af betydelige offentlige infrastrukturinvesteringer, der er gennemført samtidig med opbygningen af kapitalapparatet inden for skibsfart og fiskeri (herunder forarbejdningsindustrien i land). Fra 1986 er de private investeringers andel af de samlede investeringer blevet reduceret - især som følge af et betydeligt tvangssalg af konkursramte fragt- og tankskibe og en tilbagegang i investeringerne i fiskefartøjer. Til gengæld er de offentlige investeringer indtil midten af 1989 steget voldsomt.

Siden midten af 1989 er den sket et betydeligt fald i det færøske investeringsniveau. Siden 1998 er de offentlige investeringer mere end halveret fra 945 mill. kr. i 1988 til 412 mill. kr. i 1990 (foreløbige tal). Det er særligt de offentlige virksomheder (el, post, tele, TV, radio) investeringer, der er faldet markant. Der foreligger ikke nogen opgørelse over de private investeringer, men disse må forventes at være faldet betydeligt i de seneste år.

Færøerne har traditionelt haft et meget højt opsparingsniveau og har derigennem været i stand til at finansiere en stor del af investeringerne ved indenlandsk opsparing. En del af investeringerne er dog i årenes løb finansieret ved låntagning i udlandet. Det indenlandske opsparingsunderskud, der pr. definition svarer til underskudet på den løbende betalingsbalance, udgjorde i årene 1986-1988 mellem 4 og 9% af den disponible bruttonationalindkomst.

5.3. Udenrigsøkonomi.

Færøernes handels- og valutapolitiske stilling.

Færøerne deltager på grund af landets størrelse, beliggenhed og særlige erhvervsstruktur i meget høj grad i den internationale arbejdsdeling. Med begrænsede indenlandske produktionsmuligheder er Færøerne henvist til at importere hovedparten af de nødvendige forbrugsgoder og kapitalgoder. Til finansiering af denne import er øerne stort set afhængig af eksporten af fisk og fiskeprodukter.

Økonomiens relative eksportafhængighed - eller åbenhed - fremgår bl.a. af, at eksporten af varer og tjenester i 1988 udgjorde 43% af det færøske bruttonationalprodukt.

Sagsområderne "import og eksport" samt "direkte og indirekte skatter" er overtaget som færøske særanligheder. Dette medfører bl.a., at Færøerne er et selvstændigt toldområde med egne regler om told (indførselsafgifter), indførselskontrol m.v. De øvrige dele af riget (Danmark og Grønland) er derfor i handelsmæssig sammenhæng at betragte som udland.

Som en konsekvens af Færøernes selvstyre på de nævnte områder - samt på erhvervsområdet i almindelighed - har Færøerne ikke automatisk fulgt Danmarks tilslutning til internationale organisationer på handelsområdet.

Set i historisk perspektiv er Færøerne ofte blevet tilsluttet internationale organisationer flere år efter Danmark. Det gælder tilslutningen til GATT i 1954 (hvor Danmark blev tilsluttet i 1950) og det gælder EFTA, som Danmark var med i oprettelsen af i 1959, mens Færøerne først blev tilsluttet i 1967.

Ved Danmarks tilslutning til EF pr. 1. januar 1973 udtrådte Færøerne - sammen med Danmark - af EFTA, og fik samtidig mulighed for at træffe beslutning om eventuel medlemskab af De europæiske Fællesskaber inden for en 3-års periode. Allerede i 1974 besluttede et enstemmigt Lagting imidlertid, at Færøerne skulle forblive udenfor EF.

Færøernes handelsmæssige forhold til EF blev i stedet - efter forhandlinger-reguleret ved Rådsforordning nr. 2051 fra den 1. august 1974 (med senere ændringer). Handelsarrangementet giver Færøerne 80% toldreduktion i det oprindelige EF for industrivarer (som Færøerne ikke eksporterer nævneværdigt af), samt for udvalgte fiskeprodukter. I Storbritannien bibeholdtes EFTA-toldfriheden for industrivarer samt visse fiskeprodukter - navnlig frosne filéter.

Den traditionelle toldfrihed for færøske produkter i Danmark blev ligeledes opretholdt, dog således, at varer, der under denne ordning kommer ind i Danmark, ikke er frit omsættelige i EF.

EF har i 1979 ensidigt ophævet de resterende 20% told på industrivarer, (men ikke af tolden af fiskeprodukter), og ordningen gældende for de seks oprindelige EF-lande er siden udstrakt til de nye EF-lande (Grækenland, Spanien og Portugal).

De øvrige nordiske lande giver stort set færøske varer EFTA-behandling.

Udviklingen inden for færøsk fiskeri siden 1974 har bevirket, at en række nye fiskeprodukter (f.eks. laks, ørred, ikke-frosne filéter samt saltfisk af andre arter end torsk) ikke er omfattet af toldreduktionerne i EF - bortset fra Danmark og delvis Storbritannien.

Disse og andre handelsmæssige spørgsmål har været drøftet mellem Færøerne og EF under de handelsforhandlinger, der på EF-kommisionens initiativ blev indledt i marts 1989. Disse forhandlinger forventes afsluttet medio 1991.

På det valutapolitiske område er Færøernes stilling bestemt af, at landet er en del af det danske valutaområde. Som en del af dette valutaområde er Færøerne samtidig omfattet af det valutariske samarbejde i EF (EMS-systemet).

Ændringer i den reelle kronekurs i forhold til andre valutaer (udenfor og indenfor EMS) har automatisk virkning for værdien i kroner af Færøernes import og eksport. Da den valutapolitiske kompetence samtidig ligger hos rigsmyndighederne (herunder Danmarks Nationalbank) er valutakurspolitikken ikke anvendelig som instrument i den færøske økonomiske politik.

Handelsbalancen.

Færøernes vareeksport består som nævnt i overvejende grad af fisk og fiskeprodukter. Eksportens sammensætning på nogle hovedgrupper fremgår af tabel 5.5.

Tabel 5.5. Værdien af Færøernes eksport 1985 og 1987-1990 fordelt på hovedgrupper.

	1985	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Hel fisk	242,8	496,3	464,9	479,9	656,9
Frosset fiskefilét	787,9	524,6	489,2	703,0	724,4
Saltfisk m.v.	348,9	453,1	403,7	416,4	350,4
Andre fiskeprodukter	35,7	54,9	75,3	68,4	74,1
Rejer og skaldyr	183,7	292,5	411,3	498,5	421,1
Industrifisk m.v.	232,1	129,1	205,8	166,5	87,8
Andre varer	2,5	11,6	14,8	10,0	3,2
Frimærker	34,0	32,0	33,0	31,0	29,0
I alt	1.867,6	1.994,1	2.098,0	2.373,7	2.346,9
Skibe	66,0	469,7	279,9	187,6	227,2
Eksport i alt	1.933,6	2.463,8	2.377,9	2.561,3	2.574,1

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Størrelsen og sammensætningen af Færøernes eksport (bortset fra skibe) afhænger grundlæggende af de samlede fangstmuligheder i egne og fremmede farvande.

Den samlede eksportværdi og sammensætningen af eksporten (f.eks. fordelingen mellem filét- og saltfisk) er herudover påvirket af udviklingen i de absolutte og relative priser på verdensmarkedet for fisk og fiskeprodukter.

Fra 1985 til 1990 er det særlig eksportværdien af hel fisk, rejer og skaldyr, der har udvist markante stigninger, mens særligt værdien af industrifiskeprodukter er faldet betydeligt.

Det er især den øgede eksport af fersk laks, der har bevirket den voldsomme stigning af eksportværdien af hel fisk. Således udgør fersk laks mere end halvdelen af den samlede eksportværdi af hel fisk mod under 10% i 1985. Eksportværdien af rejer og skaldyr (fortrinsvis kammuslinger) er faldet fra 1989 til 1990 hvilket må tilskrives bortfaldet af de færøske rejetrawleres fiskeri ved Canada og faldende verdensmarkedspriser.

Eksportværdien af frosne fiskefileter er efter et betydeligt fald i midten af perioden igen i vækst, hvilket dels skyldes stigende verdensmarkedspriser og dels skyldes udsalg fra lagre (i 1989).

Når der bortses fra skibseksporten, som var ekstraordinært stor i 1987 på grund af tvangssalg af fragtskibe, er den færøske vareeksport i værdi vokset med 16% fra 1987 til 1989. Fra 1989 til 1990 kan der konstateres en svagt faldende eksportværdi.

Udviklingen i den samlede eksportværdi dækker over betydelige forskelle i mængdemæssige ændringer og ændringer i enhedspriserne for de enkelte varekategorier.

Omkring 85% af den færøske eksport (excl. skibe og frimærker) er i de senere år gået til EF-området herunder Danmark. Danmark er fortsat det vigtigste marked for færøske fiskeprodukter efterfulgt af Vesttyskland og Frankrig. Uden for EF har det amerikanske marked hidtil været af stor betydning for Færøerne, men USA's import af fiskeprodukter er faldet væsentlig i de senere år. Den faldende dollarkurs har været medvirkende til at orientere de færøske eksportørers indsats mod EF.

Eksportens fordeling på aftagerlande i 1989 og 1990 fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 5.6. Færøernes eksport excl. skibe og frimærker fordelt på aftagerland. 1989 og 1990.

	1989	1990 ¹⁾	1989	1990 ¹⁾
	- mill. kr. -		- % -	
EF-lande	1.770	1.945	76	84
Heraf: Danmark	410	491	17	21
Sverige	77	98	3	4
U S A	244	111	10	5
Japan	131	74	6	3
Øvrige lande	121	80	5	4
I alt	2.343	2.308	100	100

1). Foreløbige tal.

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Import.

Tabel 5.7 viser vareimportens fordeling på hovedgrupper.

Tabel 5.7. Værdien af Færøernes import 1985 og 1987-1990, fordelt på hovedgrupper.

	1985	1987	1988	1989	1990 ¹⁾
	- mill. kr. -				
Rå- og hjælpestoffer	769,5	1.080,5	1.195,1	1.022,7	783,4
Brændselsstoffer	465,6	221,0	186,6	250,7	248,1
Investeringsvarer(excl.skibe)	303,7	461,9	393,8	291,0	122,5
Forbrugsvarer	662,8	868,1	880,6	811,8	704,3
Skibe og fly	429,0	601,0	565,0	154,2	205,0
Import i alt	2.630,5	3.232,7	3.221,1	2.530,4	2.063,3

1). Foreløbige tal.

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Svingninger i importen af skibe og i de internationale energipriser har mærkbart påvirket værdien af den samlede import i de senere år.

Siden 1987 er den samlede importværdi faldet med hele 36%. Alene fra 1988 til 1989 var tale om et fald på 22%. Der kan konstateres et fald i alle hovedgrupper bortset fra brændselsstoffer. Fra 1989 til 1990 er det især faldet i importværdien for rå- og hjælpestoffer til erhvervene og faldet af investeringsvarer (excl. skibe), der er markant.

Danmarks andel af Færøernes import udgjorde i 80'erne ca. 40%. Også importen fra Norge har i de enkelte år haft relativ stor betydning på grund af skibsimporten.

Udviklingen i Færøernes import og eksport kan sammenfattende beskrives ved hjælp af kvantumsindeks og enhedsværdi (pris)-index for henholdsvis importen og eksporten, jf. tabel 5.8.

Kvantumsindeks viser ændringerne i de importerede og eksporterede mængder i faste priser, og giver således et indtryk af den realøkonomiske udvikling. Enhedsværdi-indekset angiver udviklingen i et gennemsnit af henholdsvis import- og eksportpriser.

Bytteforholdet kan herefter beregnes som forholdet mellem enhedsværdiindekset for eksporten og enhedsværdiindekset for importen. En stigning i bytteforholdet er således et udtryk for, at eksportpriserne er steget mere end importpriserne - og dermed at samme mængdemæssige eksport vil kunne finansiere en større samlet importværdi.

Tabel 5.8. Indeks for udenrigshandelen (excl. skibe) samt Færøernes bytteforhold 1985-1990.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 ¹⁾
	- - - - 1980 = 100 - - - -					
Eksport						
Kvantumsindeks	139	139	133	144	165	161
Enhedsværdiindeks	144	144	152	148	147	148
Import						
Kvantumsindeks	122	148	159	159	136	109
Enhedsværdiindeks	148	138	135	136	141	137
Bytteforhold	97	104	113	109	104	108

1). Foreløbige tal.

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Tabel 5.8 viser, at underskudet på handelsbalancen i årene 1985-1990 især var et resultat af en stigende mængdemæssig import kombineret med stagnation (eller tilbagegang) i de eksporterede mængder. Det færøske bytteforhold blev i 1990 og har dermed - isoleret set - medvirket til en forbedring af den færøske handelsbalance.

For 1987 til 1989 ændredes dette billede, idet bytteforholdet - på grund af fallende eksportpriser - blev forringet. Handelsbalanceforbedringen fra 1987 til 1988 kan således henføres til en stigning i de eksporterede mængder (på ca.10%), mens importen i mængder var stort set uændret.

I 1989 blev Færøernes bytteforhold forringet med 5%. Enhedspriserne i eksporten faldt med 1%, mens enhedspriserne i importen steg med 4%. Handelsbalanceforbedringen skyldes derfor, at mængdeudviklingen mere end opvejede den ugunstige prisudvikling. Eksporten steg mængdemæssigt med 14%, og importen faldt med 14%.

Bytteforholdet er forbedret fra 1989 til 1990. Det skyldes udelukkende det kraftige fald i importen, mens eksporten har været næsten uændret.

Tabel 5.9. viser Færøernes handelsbalance i perioden 1985-1990.

Tabel 5.9. Færøernes handelsbalance. 1985 og 1987-1990.

	1985	1987	1988	1989	1990 ¹⁾
	- mill. kr. -				
Import					
Ialt excl. skibe	2.201,5	2.632,0	2.656,0	2.376,0	1.858,0
Skibe	429,0	601,0	565,0	154,0	205,0
Samlet import	2.630,5	3.233,0	3.221,0	2.530,0	2.063,0
Eksport					
Fiskevarer	1.831,2	1.950,0	2.050,0	2.332,0	2.305,0
Skibe	66,0	470,0	280,0	188,0	227,0
Andre varer	45,5	44,0	48,0	42,0	32,0
Samlet eksport	1.942,7	2.464,0	2.378,0	2.506,0	2.564,0
Overskud på handelsbalancen					
Excl. skibe	÷324,8	÷638,0	÷558,0	÷ 2,0	478,0
Incl. skibe	÷687,8	÷769,0	÷843,0	31,0	501,0

¹⁾. Foreløbige tal.

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne

Den færøske handelsbalance blev i 1989 kraftigt forbedret i forhold til de foregående år. I 1989 udviste handelsbalancen (incl. skibe) et underskud på 8 mill. kr. I 1988 blev underskudet på den færøske handelsbalance opgjort til 876 mill. kr. og der var således tale om en forbedring på næsten 870 mill. kr. Forbedringen skyldes bl.a. et kraftigt fald i importen af skibe, men også forbedringer i eksporten, særlig i første halvår af 1989.

Den betydelige forbedring af handelsbalancen fortsatte i 1990, hvor der kan i-agttages en forbedring på næsten 500 mill. kr., hvilket stort set svarer til nedgangen i importen.

Betalingsbalancen.

Den færøske betalingsbalance omfatter foruden handelsbalancen bl.a. tjenesteydelser (søtransport, rejser m.v.), lønninger, renter samt overførsler fra den danske stat og Danmarks Nationalbank. I 1987 og 1988 indgår desuden ekstraordinære indtægter i form af rentestøtte til skibe bygget i Norge og tab hos udenlandske kreditorer på fragt- og tankskibe.

Udlandsgælden er pr. ultimo 1989 opgjort til 8,4 mill. kr. Nettogælden skønnes ved udgangen af 1990 at være forøget med ca. 500 mill. kr.

En oversigt over den færøske betalingsbalances løbende poster i årene 1985 og 1987-1990 er vist i tabel 5.10.

Tabel 5.10. Færøernes betalingsbalance (løbende poster) 1985 og 1987-1990.

	1985	1987	1988	1989	1990 ¹⁾
	- mill. kr. -				
Handelsbalancen (excl.skibe)	±367	±670	±592	-19	-
Handelsbalancen (incl.skibe)	±363	±131	±285	11	-
Frimærker	32	32	33	31	-
Handelsbalancen	±698	±769	±844	23	501
Den danske stat (netto)	636	721	794	855	885
Nationalbanken (netto)	31	32	49	21	0
Forsikring (netto)	42	±10	78	17	±10
Registrerede nettoindtægter på de løbende poster i alt	11	±26	77	916	-
Nettoindtægten på de ikke registrerede poster	±885	±869	±1659	±1735	-
Betalingsbalancen	±874	±895	±1582	±819	-

¹⁾. Der foreligger endnu ikke en betalingsbalanceopgørelse for 1990.

Kilde: Hagdeildin.

Underskudet på betalingsbalancens løbende poster lå i årene 1987-1989 i gennemsnit på knap 1 mia. kr. efter at overførslerne fra Danmark på knap 900 mill. kr. årligt er indregnet.

Det færøske betalingsbalanceunderskud har i denne periode svaret til mellem 15% og 18% af bruttonationalproduktet, hvilket i international sammenhæng er et ekstremt højt niveau.

Betalingsbalanceunderskudet fra 1990 er endnu ikke opgjort, men Hagdeildin har anslået dette til at være 200-400 mill. kr.

Udlandsgælden.

Færøernes udlandsgæld ved udgangen af 1989 er opgjort til 8,4 mia. kr. Der foreligger ikke nogen opgørelse over udlandsgælden ultimo 1990, men den skønnes forøget med ca. 500 mill. kr.

Dette skyldes særligt offentlig lånoptagning, mens erhvervslivets gæld til udlandet er faldet betydeligt i 1990.

Gælden er beregnet som forskellen mellem Færøernes samlede aktiver og passiver i udlandet (herunder Danmark). Der foreligger ikke detaljerede oplysninger om fordelingen af gælden på sektorer, men det må antages, at langt hovedparten af gælden skal henregnes til den private sektor.

Finansieringen af gælden udgør et stigende problem for den færøske samfundsøkonomi. Hjemmestyrets økonomisk-politiske bestræbelser har da også i de seneste år i væsentlig grad taget sigte på at få den samlede indenlandske efterspørgsel (fra såvel privat som offentligt forbrug og investeringer) væsentligt begrænset.

I begyndelsen af 1991 har hjemmestyret på forskellig vis tilstræbt en (moderat) stimulering af den indenlandske efterspørgsel, bl.a. ved at give skattelettelser og reducere (og senere bortfalde) af den bundne opsparing.

6. OFFENTLIGE FINANSER.

6.1 Indledning.

De offentlige finanser på Færøerne omfatter staten, hjemmestyret, kommunerne samt en række offentlige institutioner og fonde.

Fra hjemmestyreordningens indførelse i 1948 og til i dag har det færøske hjemmestyre overtaget ansvaret for en stadig større del af de offentlige opgaver på Færøerne. I de tilfælde, hvor overtagelsen af et sagsområde er sket som særliggende, har hjemmestyret samtidig overtaget det fulde økonomiske ansvar for områdets finansiering. Hvor hjemmestyret derimod alene har overtaget administrationen af et fællesanliggende, finansieres området fortsat delvist af tilskud fra den danske stat. Hovedparten af disse tilskud udbetales efter 1. januar 1988 i form af generelle tilskud (bloktilskud).

Den eksisterende opgavefordeling mellem hjemmestyret og kommunerne må bl.a. ses i lyset af den færøske kommunestruktur - med mange og små kommuner -, hvilket i nogen grad har reduceret mulighederne for en videregående decentralisering af offentlige opgaver fra landets institutioner til kommunerne. Til gengæld er der i de senere år gennemført en regionalisering af visse dele af landsadministrationen, idet der er oprettet regionale afdelinger af bl.a. socialforvaltningen og af skatte- og toldforvaltningen.

6.2. Statens Udgifter m.v. på Færøerne.

Tilskudsreformen pr. 1. januar 1988.

Frem til udgangen af 1987 blev de statslige tilskud til fællesanliggender på Færøerne udbetalt i form af refusioner til landskassen af statens andel af udgifterne på de respektive områder.

Refusionssystemet var bl. a. behæftet med den svaghed, at der i en række tilfælde ikke var sammenfald mellem den disponerende og den økonomisk ansvarlige myndighed. Samtidig var systemet administrativt besværligt på grund af det store antal tilskudsprincipper, som i vidt omfang afveg fra hinanden, og dermed indebar en risiko for utilsigtet og uhensigtsmæssig substitution mellem beslægtede udgiftsområder.

Fra færøsk side blev der i kritikken af refusionssystemet desuden lagt vægt på, at systemet ikke sikrede hjemmestyret en tilstrækkelig dispositionsfrihed på så væsentlige områder som sundhedsvæsenet, undervisningsvæsenet og det sociale område.

På den baggrund blev der i foråret 1986 mellem regeringen og Færøernes landstyre indledt forhandlinger om en reform af tilskudssystemet, hvilket resulterede i aftalen af 9. marts 1987 om en tilskudsreform.

Ved aftalen blev størstedelen af statslige tilskud til Færøerne pr. 1. januar 1988 omlagt til generelle tilskud (bloktilskud). Dette gjaldt udgifterne på sundhedsområdet og på undervisningsområdet (bortset fra udgifterne til pensionerede folkeskoletjenestemænd). På det sociale område omfattede omlægningen til bloktilskud især udgifterne til driften af sociale institutioner på Færøerne (alderdoms- og plejehjem, samt særforborg m.v.). Refusionssystemet blev kun bibeholdt for en række sociale bistandsydelse (kontanthjælp m.v.) samt for pensions- og sikringsydelse (sociale pensioner samt dagpenge ved sygdom og fødsel). På de områder, hvor staten fortsat yder procentrefusion, blev der samtidig foretaget en harmonisering af refusionssatserne.

Bloktilskudene er i aftalen fastlagt i 1987-prisniveauet, men reguleres årligt med en reguleringsprocent svarende til den gennemsnitlige reguleringsprocent for det samlede statsbudget. Aftalen giver herudover mulighed for en forhandling om bloktilskudets størrelse, såfremt der måtte indtræffe væsentlige ændringer i de forudsætninger, der ligger til grund for bloktilskudets fastsættelse.

Samtidig med omlægningen til bloktilskud og harmoniseringen af refusionssatserne på refusionsområderne er der gennemført omfattende ændringer i styrelsesreglerne, som sikrer de færøske myndigheder en større dispositionsfrihed i administrationen af de pågældende områder.

Aftalen af 9. marts 1987 blev i efteråret 1987 udmøntet i en række love (love nr. 717-723 af 18. november 1987).

Statens drifts- og anlægsudgifter.

De samlede statslige udgifter på Færøerne er i årene 1987-1991 steget fra ca. 814 mill. kr. til ca. 1.015 mill. kr. eller knapt 25%.

Heraf har udgifterne til driften af stats-institutionerne på Færøerne og til driftstilskud (refusioner og bloktilskud) udgjort langt hovedparten, idet kun en mindre andel er gået til finansiering af anlægsudgifter, jf. tabel 6.1.

Tabel 6.1. Statens drifts- og anlægsudgifter (netto) på Færøerne 1987-1991, fordelt på hovedformål og udgiftstyper.

	1987	1988	1989	1990	1991 ¹⁾
	- mill. kr. -				
Bloktilskud	-	485,9	516,2	525,0	538,8
Statens administration	4,2	4,8	4,5	4,9	4,7
Sundhedsvæsen	157,4	0,7	0,9	0,7	0,8
Kommunikation m.v.	15,2	5,4	10,4	10,3	10,3
Undervisningsvæsen	150,3	27,5 ²⁾	8,2	8,5	7,4
Videnskab og kunst	1,6	1,1	1,4	1,4	1,3
Fiskeriinspektion m.v.	109,3	110,7	123,2	125,0	125,0
Socialvæsen	307,3	183,0	201,8	218,5	238,9
Rets- og politivæsen	26,0	22,8	37,6	33,6	36,0
Kirkevæsen	6,2	6,3	7,0	8,8	9,0
Andre udgifter	36,8	40,4	42,8	39,6	43,0
Samlede udgifter	814,3	888,6	954,0	976,3	1.015,2
Heraf: Driftsudgifter	213,8	186,2	220,9	220,7	237,3
Driftstilskud ³⁾	576,8	696,6	726,4	753,6	777,9
Anlægsudgifter og tilskud	23,7	5,8	6,7	2,0	0,0

1). Budgettal og skøn.

2). Omfatter tilskud til uddannelsessøgende på Færøerne i støtteåret 1987-88 og statens andel af udgifterne til lærerpensioner.

3). Omfatter tilskud udbetalt til Færøernes Landsstyre samt diverse mindre tilskud, der udbetales direkte til modtagere på Færøerne (i 1988 bl.a. stipendier fra Statens Uddannelsesstøtte).

Kilde: Statsregnskaber, finanslove samt oplysninger fra statsinstitutionerne.

De samlede statslige udgifter på Færøerne er for 1991 budgetteret til ca. 1.015 mill. kr., hvoraf bloktilskudet udgør ca. 539 mill. kr.

Opgørelsen i tabel 6.1. omfatter alene de direkte udgifter afholdt af staten på Færøerne. Indirekte udgifter - f. eks. i forbindelse med færingers uddannelse ved uddannelsesinstitutionerne i Danmark og med den bistand som en række danske myndigheder til stadighed yder hjemmestyrets institutioner - indgår således ikke i opgørelsen.

Statens o.a. offentlige institutioners udlån og garantier.

Udover de egentlige drifts- og anlægsudgifter yder staten og en række offentlige institutioner lån og garantier til forskellige formål på Færøerne. Institutionernes nyudlån i årene 1985 og 1987-1990 og den samlede lånerestgæld pr. 31. december 1988, 1989 og 1990 er vist i tabel 6.2.

I første halvdel af 80'erne udviste de samlede udlån, særligt udlånene fra Fiskeribanken og Skibskreditfonden, en markant stigende tendens.

Omfanget af den samlede långivning har i den anden halvdel af 80'erne været fallende, dog kan der konstateres en mindre stigning fra 1989 til 1990 for Fiskeribanken, mens navnlig Kommunekreditforeningens långivning har været stærkt svingende i de senere år.

Långivningen fra Kreditforeningen af kommuner i Danmark sker med garanti fra staten og landsstyret. Fiskeribankens, Skibskreditfondens og Færøernes Realkreditinstituts långivning er nærmere beskrevet i kapitel 4.

Tabel 6.2. Statens og offentlige danske institutioners nye udlån 1985 og 1987-1990 samt udlånsrestgæld ultimo 1988, 1989 og 1990.

	Nye udlån					Udlånsrestgæld		
	1985	1987	1988	1989	1990	31/12-88	31/12-89	31/12-90
- mill. kr. -								
Staten (incl. egnsvudvikl. lån)	5,2	2,5	0	5,0	0	49,1 ¹⁾	54,8 ¹⁾	45,0 ¹⁾
Fiskeribanken	46,5	40,1	15,0	4,1	12,0	226,3	184,5	157,0
Færøernes Realkreditinstitut ²⁾	64,5 ³⁾	64,8 ³⁾	108,2 ³⁾	60,1 ³⁾	38,0 ³⁾	343,5 ⁴⁾	353,2 ⁴⁾	292,0 ⁴⁾
Skibskreditfonden	183,0	40,2	35,6	46,7	2,0	395,6	434,3	403,0 ⁵⁾
Kommunekreditforeningen	0	2,6	84,0	41,4	11,0	247,2	270,8	265,0
Ialt	299,2	147,7	242,8	157,3	63,0	1.261,8	1.297,6	1.162,0

- 1). Skøn.
- 2). Færøernes Realkreditinstitut er taget med, da staten garanterer for de af instituttet optagne obligationslån, og Nationalbanken opkøber de udstedte obligationer til parikurs.
- 3). Seneste regnskabsår, 1. april - 31. marts.
- 4). pr. 31. marts i det pågældende år.
- 5). Excl. restancer.

Kilde: Regnskaber og oplysninger fra institutionerne.

Den statslige garantigivning til Færøerne omfattede i 1990 garantien for obligationslån optaget af Færøernes Realkreditinstitut. Herudover garanterer staten - sammen med landskassen - for tilbagebetalingen af lån fra kommunekreditforeningen. Den samlede lånerestgæld for disse kommunelån udgjorde pr. 31. december 1990 ca. 265 mill. kr. Der henvises i øvrigt til 6.5.

Fra 1988 til 1990 er de offentliges institutioners samlede udlån faldet fra 242,8 mill. kr. til 63 mill. kr. Det skyldes især, at der for det færøske realkreditinstitut har kunnet konstateres et stort fald i udlånene som følge af krisen i det færøske fiskerierhverv.

6.3. Landskassens Økonomi.

Indledning.

De budgetmæssige rammer for hjemmestyrets økonomi fastlægges ved lagtingsfinanslov, og de faktiske indtægter og udgifter i et finansår registreres i landskassens regnskab.

Fra den 1. januar 1986 er finansåret sammenfaldende med kalenderåret. Med overgangen til bloktilskudet pr. 1. januar 1988 er der endvidere foretaget den omlægning, at tilskudene fra den danske stat er optaget som indtægt på lagtingsfinansloven, mens udgifterne på de forskellige udgiftsområder udvises brutto. Den ændrede finanslovspraksis indebærer, at størrelsen og sammensætningen af landskassens udgifter før og efter 1988 ikke er umiddelbart sammenlignelige.

Landskassens indtægter.

Landskassens indtægter i årene 1988-1991 fremgår af tabel 6.3.

Tabel 6.3. Landskassens indtægter 1988-1991¹⁾.

	1988 ²⁾	1989 ²⁾	1990 ³⁾	1991 ⁴⁾	Stigning i % i årene		
					1988- 1989	1989- 1990	1990- 1991
- mill. kr. -							
Indkomstskatter ⁵⁾	1.225	1.154	1.112	1.050	÷ 6	÷ 4	÷ 6
Told, fremstil- lings- og for- brugsafgifter m.v.	1.127	1.009	832	807	÷10	÷18	÷ 3
Statstilskud	683	730	752	785	7	3	4
Andel af National- bankens overskud	49	21	-	20	÷57	÷100	0
Indtægter i alt	3.084	2.914	2.696	2.662	÷ 6	÷ 7	÷ 1

- 1). Excl. renteindtægter og -udgifter, jf. tabel 6.4, og excl. landsvirksomhederne (Telefonvæsenet, Postvæsenet og Tjaldurs apotek), hvis overskud/underskud iflg. finanslovens likviditetsbudget forbliver i virksomhederne.
- 2). Regnskabstal.
- 3). Foreløbige regnskabstal.
- 4). Budgettal.
- 5). Incl. sømandsskat og renteskat. Excl. bunden opsparing, som i 1989 indgik i landskassen (95 mill. kr.)

Kilde: Landskasseregnskaber, lagtingsfinansloven samt oplysninger fra Føroya Gjaldstova og Rigsombudet.

Landskassens indtægter fra landsskat samt told- og afgifter har i midten af 80'erne udvist en betydelig stigning, hvilket især var et resultat af det høje aktivitets- og importniveau i økonomien i de pågældende år. I 1989 var indtægterne næsten uændrede i forhold til 1988. Fra 1989 til 1990 faldt de samlede landskasseindtægter med næsten 220 mill. kr. Særligt toldindtægterne udviste et betydeligt fald. På finansloven for 1991 er der budgetteret med næsten uændrede indtægter, men tallene for de første måneder af 1991 viser, at der må regnes med et betydeligt fald i såvel told - som skatteindtægter i dette år.

Landskassens drifts- og anlægsudgifter.

I løbet af 1980'erne, særligt siden 1985 steg landskassens drifts- og anlægsudgifter markant.

Udgiftsstigningerne var navnlig betydelige på de områder, som har været berørt af tilskudsreformen (undervisningsområdet, sundhedsområdet og socialvæsen), men også landskassens udgifter på kommunikations(samfærdsels)området og på fiskeriområdet steg betydeligt.

Fra 1989 til 1990 kan der imidlertid konstateres et fald i udgifterne på knapt 400 mill. kr. Særligt udgifterne til tab på garantier er faldet betydeligt, mens renteudgifterne vejer stadig tungere i det færøske landskassebudget.

Landskassens underskud på drifts-, anlægs-, udlægs- og udlånsbudgettet kan opgøres til 313 mill. kr. i 1990.

Opgørelsen i tabel 6.4. omfatter de egentlige landskasseudgifter. I opgørelsen er endvidere medregnet bevillinger til en lang række landskassefonde (herunder tilskrivninger til fondene af landskassens overskud fra foregående år). Til gengæld er der under posten "fondens merudgifter" foretaget modregning for forskellen mellem de samlede tilskrivninger og de faktiske udgifter over fondene i de pågældende år. I de år, hvor der er tilskrevet væsentligt større beløb til fondene, end der er udbetalt over disse, medfører posten således en reduktion af landskassens reelle drifts- og anlægsudgifter.

Ved fordeling af udgifterne på formål har man så vidt muligt fulgt den nye kontoplan, der er gældende fra og med finansåret 1991.

Ved denne kontoplans reform er stort set alle fonde afskaffet, hvilket betyder at samtlige drifts- og anlægsudgifter afholdes direkte af landskassen.

Det betydelige mindreforbrug på en række fonde i 1990 i forhold til årets bevillinger, samt indbetalingerne til oliefonden (der ikke er indeholdt i tabel 6.4), bevirker at landskassens underskud i 1990 reelt har været 200 mill. kr. mindre, end selve landskasseregnskabet udviser.

Tabel 6.4. Landskassens drifts-, anlægs- og udlægsudgifter 1988-1991 fordelt på driftsområder.

	1988 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ²⁾	1991 ³⁾	Stigning i % i årene		
					1988-1989	1989-1990	1990-1991
- mill. kr. -							
Renteudgifter, netto ⁴⁾	÷2	56	121	108	-	116	÷11
Administration	173	190	180	170	10	÷5	÷6
Sundhedsvæsen	376	411	361	349	9	÷12	÷3
Kommunikation	437	420	372	376	÷4	÷11	÷1
Uddannelse og forskning	371	449	404	378	21	÷10	÷6
Kultur	65	85	55	59	31	÷35	7
Fiskeri og søfart ⁵⁾	503	565	515	522	12	÷9	1
Heraf:							
Mindsteløn og anden fiskeristøtte	(406)	(463)	(409)	(378)	14	÷12	÷8
Landbrug	40	45	38	36	3	÷16	÷5
Erhvervsliv og arbejdsmarked i øvrigt	56	55	51	48	÷2	÷7	÷6
Socialvæsen	808	860	839	806	6	÷2	÷4
Andre udgifter ⁶⁾	15	15	17	18	-	13	6
Tab på garantier	234	270	172	170	15	÷36	÷1
Fondenes merudgifter ⁷⁾	÷6	÷18	÷116	-	-	-	-
Ialt drifts-, anlægs- og udlægsudgifter	3.070	3.403	3.009	3.040	11	÷12	1

1). Regnskabstal.

2). Foreløbige regnskabstal. For de udgiftsposter, hvor der endnu ikke foreligger regnskabstal, er benyttet budgettal eller udgiftsskøn.

3). Budgettal.

4). Fondenes renteindtægter er medtaget under fondenes merudgifter. I nettorenteudgifter i 1990 indgår kurstab på 46 mill.kr. på et obligationslån, der blev indfriet i 1990.

5). Regnskabsresultaterne 1988-1990 er korrigeret for merforbrug/mindreforbrug i Råfiskefonden. Udgifterne omfatter ikke fonden til fornyelse af skibsflåden, der er medtaget under fondenes merudgifter.

6). Omfatter pensioner, tilskud til politisk oplysningsarbejde, rådighedsbeløb for landsstyret m.v.

7). Excl. fonden for tab på garantier og indbetaling af brændselsafgift til oliefonden.

Kilde: Landskasseregnskaber, lagtingsfinansloven samt oplysninger fra Føroya Gjaldstova.

Landskassens udlån og garantier.

Landskassens långivning omfatter især forskellige former for subsidieret långivning til fiskerierhvervet. Omfanget af denne långivning steg fra 1987 til 1988 fra ca. 36 mill. kr. til ca. 96 mill. kr. og fra 1988 til 1989 til ca. 117 mill. kr. I 1990 blev långivningen reduceret væsentligt til 47,5 mill. kr., jf. tabel 4.6. i kapitel 4.

Landskassens garantiforpligtelser på lån optaget af offentlige institutioner (f. eks. elselskabet SEV, kommunerne og de offentlige udlånsfonde) samt private erhvervsvirksomheder har i 1980'erne været markant stigende. Fra 1986 til ultimo 1989 er de samlede landskassegarantier således vokset fra ca. 2.021 mill. kr. til ca. 2.323 mill. kr. Ved udgangen af 1990 var dette tal anslået til ca. 2.100 mill. kr.

En betydelig del af disse garantier er i de senere år blevet effektive og har påført landskassen betydelige udgifter til udlæg på garantier. De samlede udlæg steg således fra 83,8 mill. kr. i 1986 til 270,0 mill. kr. i finansåret 1989. Fra 1989 til 1990 er udgifterne faldet med ca. 100 mill. kr. Der påregnes udgifter i 1991 af samme størrelsesorden. Størsteparten af disse udlæg må i realiteten anses fra tabt.

Det samlede landskassebudget.

Tabel 6.5. Landskassens indtægter og udgifter 1986-1991.

	1986 ¹⁾	1987 ¹⁾	1988 ¹⁾	1989 ²⁾	1990 ²⁾	1991 ³⁾
	- mill. kr. -					
Driftsindtægter	1.902,0	2.235,0	3.084,0	2.914,0	2.969,0	2.662,0
Udgifter til drifts- anlægs-, udlægs- og udlånsbudgetter	1.543,0	1.707,0	3.070,0	3.403,0	3.009,0	3.040,0
Overskud	359,0	528,0	14,0	±489,0	±313,0	±378,0

1). Regnskabstal.

2). Foreløbige regnskabstal.

3). Budgettal.

Kilde: Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Landskassen havde i årene 1985-1987 et betydeligt og stigende reelt overskud på drifts-, anlægs-, udlægs- og udlånsbudgettet, der samtidig er et - tilnærmet-udtryk for den påvirkning af den færøske økonomi, der er udgået fra landskassens aktiviteter.

I 1988 blev denne udvikling vendt til et underskud, og i 1989 var landskasseunderskudet på 489 mill. kr. Årsagen hertil var dels et fald i landskassens indtægter dels en betydelig stigning i landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter samt i udlån og udlæg på garantier. Faldet i landskassens indtægter fortsatte i 1990 og er årsagen til at der også i 1990 er et underskud på landskassebudgettet, på trods af at udgifterne blev reduceret med ca. 400 mill. kr.

Budgettet for 1991 udviser igen et underskud. Underskuddet er budgetteret til 378 mill. kr., men udviklingen i starten af 1991 tyder på at underskuddet bliver noget større, formentlig mindst 500 mill. kr.

6.4. De Færøske Udlånsfonde.

De tre offentlige udlånsfonde på Færøerne - Industriens Udviklingsfond, Industrifonden og Boliglånefonden - havde fra 1986 til 1988 en betydelig vækst i deres långivning, jf. tabel 6.6. De samlede udlån fra disse fonde har i de seneste år vist en faldende tendens. Navnlig har der fra 1989 til 1990 været et betydeligt fald i udlånene, hvilket utvivlsomt skyldes konjunkturafmatningen.

Industriens Udviklingsfond og Boliglånefonden modtager tilskud fra landskassen, men finansierer (ligesom Industrifonden) størstedelen af sine aktiviteter ved optagelse af lån i ind- og udland.

Fondenes virksomhed er nærmere beskrevet i kapitel 4.

Tabel 6.6. Långivning fra Industriens Udviklingsfond, Industrifonden og Boliglånefondene 1986-1990.

	1986	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Industriens Udviklingsfond (Menningargrunnurin)	48,3	56,4	71,4	58,5	23,2
Industrifonden (Ídnádagrunnurin)	32,9	62,3	36,9	39,9	11,1
Boliglånefonden (Húsalánsgrunnurin)	46,8	73,0	109,6	97,4	97,5
Lån fra fonde i alt	128,2	191,7	217,9	195,7	131,8

Anmærkninger: Industriens Udviklingsfond og Boliglånefonden er bl.a. finansieret over henlæggelser på lagtingsfinansloven. Fondenes driftsindtægter incl. landskasetilskud på 37.9 mill. kr. i 1986, 44.3 mill. kr. i 1987 og ca. 45.0 mill. kr. i 1988 er ikke modregnet i opgørelsen.

Kilde: Fondsregnskaber og oplysninger fra fondene og Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

6.5. Kommunernes Økonomi.

Kommunernes økonomi er dårligt belyst i de offentlige tilgængelige statistikker. Årsagen hertil er bl.a., at der ikke er etableret generelle retningslinier i form af en fælles kontoplan for opstillingen af kommunale budgetter og regnskaber. Kommunerne følger vidt forskellige principper for opstillingen af budgetter og regnskaber, hvilket vanskeliggør såvel mulighederne for tværgående analyser som en styring af den kommunale sektors økonomi.

De seneste opgørelser af kommunernes indtægter og driftsudgifter er fra 1989, og visse af regnskabstallene er ikke endelige. Indtægterne steg med 9% fra 1987 til 1988, men kun med 3% fra 1988 til 1989. Driftsudgifterne steg derimod med hele 14% fra 1987 til 1988, mens stigningen blev halveret fra 1988 til 1989. Det er særligt de sociale udgifter, der er steget fra 1988 til 1989, men også udgifterne til de kommunale virksomheder og renteudgifterne er steget betydeligt.

Driftsresultatet, der steg kraftigt i midten af 80'erne, viser et fald i det følgende år.

I ingen af årene har det dog været i stand til blot tilnærmelsesvis at dække udgifterne til investeringer, der i 1988 var på 300 mill. kr., men i 1989 faldt med 14% til 255 mill. kr. Mange kommuner har omfattende udbygnings- og investeringsprogrammer, omfattende havneanlæg, veje, institutionsbyggeri og har udvidet de kommunale virksomheders kapacitet og servicetilbud. Kommunerne har derfor i stigende omfang været tvunget til at optage lån til finansieringen af investeringerne. Investeringsniveauet må forventes at være faldet betydeligt i løbet af 1990, men der foreligger som nævnt endnu ingen opgørelse heraf.

Udviklingen i kommunernes økonomi viser betydelige lighedspunkter med udviklingen i landskassens økonomi, idet den voldsomme stigning i landskassens udgifter i 1988 dog ikke kan genfindes hos kommunerne. Der har siden 1989 fundet en betydelig forringelse sted i kommunernes økonomi, da indtægterne har været stagnerende, mens udgifterne er steget ganske betydeligt.

En betydelig del af de færøske kommuners låneoptagelse er sket gennem Kommunekredit i Danmark. Siden 1955 har de færøske kommuner kunnet optage lån i Kommunekredit til finansiering af samfundsmæssigt påkrævede investeringer med statsgaranti for 75% af hovedstolen mod, at det færøske landsstyre indestår statskassen for ethvert tab som følge af garantien.

I slutningen af 80'erne har de færøske kommuner udnyttet denne adgang i stigende omfang. Ultimo 1987 udgjorde den samlede restgæld 178.7 mill. kr., hvilket beløb året efter var steget til 247.2 mill. kr. Da der i maj 1989 var indløbet låneansøgninger på godt 220 mill. kr., besluttede den danske regering at fastsætte et loft på 300 mill. kr. for de statsgaranterede lån, således har man med den eksisterende restgæld levede plads til garanti for nye lån på ca. 50 mill. kr. Denne garantiramme blev udfyldt i løbet af 1989. Garantirammen nedsættes fremover med beløb svarende til nedbringelsen af restgælden for de nye lån. Udlånsrestgælden var ultimo 1990 265 mill. kr., jf. tabel 6.2.

Beslutningen har formentlig sammen med konjunkturomslaget i den færøske økonomi været medvirkende til en opbremsning af de færøske kommuners investeringer.

Enkelte kommuner har dog optaget udlandslån, men bortset herfra er de færøske kommuner henvist til at søge deres finansieringsbehov dækket gennem færøsk kreditgivning. Udlandslån skal i hvert enkelt tilfælde godkendes af landsstyret.

Der er grund til at pege på, at der gør sig meget store forskelle gældende mellem de enkelte færøske kommuners økonomiske stilling. Også variationen i kommunernes erhvervsgrundlag medfører store forskelle for så vidt angår kommunernes evne til at kunne påtage sig store gældsbyrder som led i en ambitiøs investeringspolitik, uden at de risikerer store vanskeligheder i økonomisk nedgangstid.

Tabel 6.7. Kommunernes indtægter og udgifter i 1987-1989, fordelt på hovedformål¹⁾.

	1987	1988 ²⁾	1989 ²⁻³⁾	Stigning i %	
				1987-88	1988-89
- mill. kr. -					
Kommunale skatter	589,0	653,0	674,0	4	4
Renteindtægter m.v.	31,0	30,0	27,0	÷ 4	÷ 8
Brugerbetaling	52,0	55,0	55,0	4	1
Andre indtægter	6,0	5,0	3,0	÷17	÷42
Driftsindtægter	678,0	743,0	759,0	9	3
Administration	49,0	57,0	58,0	15	2
Socialvæsen	55,0	61,0	87,0	12	42
Sundhedsvæsen ⁴⁾	8,0	9,0	9,0	12	÷ 3
Veje m.v.	90,0	109,0	91,0	21	÷16
Undervisningsvæsen	80,0	83,0	93,0	3	13
Kommunale virksomheder ⁵⁾	82,0	96,0	103,0	18	13
Kirkegårde	4,0	5,0	6,0	12	28
Renteudgifter	139,0	156,0	166,0	12	7
Andre udgifter	19,0	27,0	22,0	41	÷19
Driftsudgifter	525,0	605,0	643,0	14	7
Driftsresultat	143,0	138,0	117,0	÷ 4	÷14
Investeringer	242,0	300,0	255,0	24	÷15

1). Som følge af anvendelsen af forskellige bogførings- og regnskabsprincipper er opdelingen i hovedformål ikke entydig og derfor i et vist omfang baseret på skøn.

2). For 1988 og 1989 er Hagdeildins tal opregnede, idet der mangler oplysninger for enkelte mindre kommuner.

3). Regnskabstal (visse foreløbige).

4). Omfatter bl.a. skolelæge- og skoletandlægeudgifter.

5). Omfatter vand, renovation, brandvæsen, busruter, havne, stenbrud, skibe m.v.

Kilde: Kommunale budgetter og regnskaber, Hagdeildin og eget skøn.

6.6 Den Samlede Offentlige Økonomi.

Byrdefordelingen mellem staten og hjemmestyret.

I midten af 1970'erne udgjorde statens andel af statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter ca. 40%. Den andel har siden været svagt faldende og udgjorde i finansåret 1989 26%, jf. tabel 6.8. De senere års ændringer i byrdefordelingen afspejler, at landskassens udgifter i denne periode - og især i 1988 - er steget væsentlig hurtigere end det danske statsbudget, som har umiddelbar betydning for bloktilskudets størrelse og for statsinstitutionernes driftsudgifter på Færøerne. Som følge af reduktionen i landskassens udgifter i 1990 er andelen i 1990 steget til 30%.

Tabel 6.8. Statens- og landskassens drifts- og anlægsudgifter 1985 og 1987-1990.

	1985	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Landskassen ²⁾	1.085.0	1.717.0	2.464.0	2.756.0	2.265,5
Staten	544.6 ¹⁾	814.3	888.6	954,0	976,3
Ialt	1.629.6	2.521.3	3.352.6	3.710,0	3.241,8
Statens andel i %	33	32	27	26	30

1). Statens udgifter i perioden 1. april - 31. december er beregnet som en forholdsmæssig andel af hele årets udgifter.

2). Landskassens udgifter excl. bloktilskud og refusioner (som indgår i statens udgifter)

Kilde: Tabel 6.1. og 6.4.

Udgifterne fordelt på formål.

Statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter i årene 1986-1990 fordelt på formål (driftsområder) fremgår af tabel 6.9.

På grund af overgangen til bloktilskud pr. 1. januar 1988 er det ikke længere muligt at opgøre byrdefordelingen mellem staten og landskassen for hvert enkelt udgiftsområde, eftersom bloktilskudet - pr. definition - ikke er "øremærket" til bestemte formål.

Tabel 6.9. Statens og landskassens drifts- og anlægsudgifter 1986-1990, fordelt efter formål.

	1986	1987	1988 ¹⁾	1989	1990
	- mill. kr. -				
Renter og udbytter	78	22	- 2	51	121
Landsvirksomheder	53	46	69	70	44
Administration	120	146	170	178	185
Sundhedsvæsen	263	301	379	413	362
Kommunikationsvæsen	250	271	340	327	382
Undervisningsvæsen	279	325	372	438	413
Videnskab og kunst	63	83	99	119	56
Fiskeri, fiskeriinspektion m.v.	430	418	606	677	630
Landbrug	36	42	48	53	38
Handel og industri	39	40	52	31	51
Socialvæsen	522	694	808	900	839
Rets- og politivæsen	29	26	23	38	34
Andre udgifter	64	153	174	147	66
Landskassefondenes merudgifter	21	-80	120	232	÷116
Ialt drift og anlæg	2.247	2.487	3.258	3.674	3.105

¹⁾. Fra 1988 opgøres de samlede udgifter som landskassens bruttoudgifter (incl. bloktilskud og refusioner) plus statens drifts- og anlægsudgifter i øvrigt.

Kilde: Tabel 6.1., 6.4.

7. SKATTER OG AFGIFTER.

7.1. Indledning.

Sagsområdet skatter og afgifter er overtaget som færøsk særanliggende. Dette indebærer, at skatte- og afgiftsbestemmelser fastsættes og administreres af færøske myndigheder. Områdets status som særanliggende medfører samtidig, at de øvrige dele af riget (Danmark og Grønland) sidestilles med det øvrige udland i skatte- og afgiftsmæssig henseende.

Landskassen opkræver indkomstskat, rente- og udbytteskat, vægtafgift (vejsskat), told- og fremstillingsafgifter, registreringsafgifter og en række andre afgifter. Kommunernes indtægter stammer derimod næsten udelukkende fra indkomstskatter.

7.2. Direkte Skatter.

De direkte skatter omfatter på Færøerne indkomstbeskatning af personer og selskaber, arveafgift, rente- og udbytteskat samt vejsskat (wægtafgift). Der er hverken formueskat eller beskatning af fast ejendom.

Personbeskatning.

Grundlaget for indkomstbeskatningen af personer er den skattepligtige indkomst i kalenderåret. For personer med fuld skattepligt omfatter den skattepligtige indkomst al indkomst, uanset om den er oppebåret på Færøerne eller i udlandet (globalindkomsten). Som indkomst betragtes endvidere visse former for naturalydelse (fri bolig og bil m.v.), mens lejeværdi af egen bolig ikke beskattes.

Renteindtægter og aktieudbytte indgår kun i den skattepligtige indkomst, såfremt de hidrører fra kilder uden for Færøerne (d.v.s. fra udenlandske pengeinstitutter, udenlandske obligationer og fra ikke-færøsk registrerede selskaber).

Ved beregningen af den skattepligtige indkomst foretages fradrag i bruttoindkomsten for nødvendige udgifter til erhvervelse og vedligeholdelse af indkomsten - herunder afskrivninger af erhvervsbygninger og driftsmidler samt renter af erhvervmæssig gæld.

Lønmodtagere kan fradrage 20% af lønindkomsten, idet dog fradraget i 1990 højst kunne udgøre 9.500 kr. Herudover har lønmodtagere mulighed for fradrag i bruttoindkomsten for transportudgifter samt udgifter ved dobbelt husførelse. Underholdsbidrag til fraskilt eller frasepareret ægtefælle og ikke-hjemmeværende børn samt for bidrag til pensionsordninger med løbende udbetalinger kan ligeledes fradrages i indkomsten.

Indkomstskatten til landskassen beregnes på grundlag af en progressiv skala-d.v.s. med en med indkomsten stigende procentsats. Er den skattepligtige indkomst mindre end 30.000 kr., betales 20%. For indkomster på 30.000 kr. og derved er landsskatten i 1990 beregnet efter følgende skala:

Er den skattepligtige indkomst	men mindre end	betales	af	og af resten
kr.	kr.	kr.	kr.	%
30.000	50.000	6.000	30.000	26,0
50.000	100.000	11.200	50.000	31,0
100.000	150.000	26.700	100.000	33,0
150.000	200.000	43.200	150.000	35,0
200.000	250.000	60.700	200.000	43,5
250.000	300.000	82.450	250.000	45,5
300.000		105.200	300.000	47,0

Landsstyret har med virkning fra 1991 fået gennemført en ændring af denne indkomstskala, idet maksimumsskatten på 47% er blevet reduceret til 42%. Dette giver en ret væsentlig skattereduktion for alle indtægter over 200.000 kr. For indtægter mellem 100.000 kr. og 150.000 kr. og for indtægter mellem 150.000 kr. og 200.000 kr. blev skatteprocenten reduceret med henholdsvis 1,5% og 1%.

Det i januar 1991 dannede nye landsstyre ønsker, at der fra 1. januar 1992 skal gennemføres yderligere ændringer i skattesystemet, som sigter mod at der også skal indføres et loft for den marginale indkomstbeskatning på 50%, således at den samlede beskatning til landskassen og kommunen af den sidst indtjente krone ikke overstiger 50%.

Samtidig ønsker landsstyret, at der skal indføres en bruttobeskatningsordning med proportional beskatning.

Indkomstskatten til kommunerne beregnes af samme indkomst som anvendes ved beregningen af landsskatten, men skatten udskrives med samme procent for alle skatteyderne i kommunen (proportionalbeskatning). De kommunale skatteprocenter varierede i 1990 mellem 7% og 18%.

Kirkeskat opkræves i 21 kommuner. I 1990 varierede kirkeskatteprocenten mellem 0,1% og 0,65%. Personer under begrænset skattepligt betaler 42% af A-indkomsten i 1990.

For personer, der er fuldt skattepligtige til Færøerne, foretages i forbindelse med den endelige skatteberegning en række fradrag i den beregnede bruttoskat.

I den beregnede skat foretages et personfradrag, der i 1990 var på 4.500 kr. For personer over 67 år og pensionister udgjorde personfradraget i 1990 henholdsvis 13.000 kr. (for enlige) og 10.200 kr. (for gifte personer). Fra og med 1991 er personfradraget fastsat til 4.000 kr. for alle.

Der foretages endvidere fradrag i kommuneskatten for hvert barn under 16 år. Dette fradrag, der fastsættes af de enkelte kommuner, varierede i 1990 fra 500 kr. op til 4.200 kr.

Endelig tillades fradrag i bruttoskatten for private renteudgifter. Renter af privat gæld kan fradrages i den beregnede kommuneskat med 14% af renteudgifterne og i den beregnede landsskat med 28% af rentebeløbet. Den samlede skattemæssige værdi af rentefradraget udgør således 42%. Det er overladt til ægtefæller selv at foretage en fordeling af renteudgifterne.

I juli 1989 gennemførtes som led i en "krisepakke" en bunden opsparing, der havde virkning for hele 1989 og 1990. Beregningsgrundlaget var den skattepligtige indkomst, og den bundne opsparing blev opkrævet efter en progressiv skala, hvorefter indkomster indtil 110.000 kr. blev fritaget, og der for beløb herudover betales stigende procenter, maksimalt 7% for beløb over 200.000 kr. I 1991 vedtog Lagtinget at reducere procentsatserne for 1991 til under det halve, og at den bundne opsparing skal bortfalde fra 1992. Beløbene opkræves sammen med den almindelige indkomstskat, og provenuet var 95 mill. kr. i 1989 og 86 mill. kr. i 1990.

For 1989 indgik den bundne opsparing i landskassen. De opsparede beløb for dette år forrentes med 5% p.a. og indsættes den 1. juli 1992 på bundne konti til pensionsformål. For 1990 og 1991 indsættes beløbene på betalernes egne bundne konti i færøske pengeinstitutter. Udbetaling af opsparingen for disse år finder sted i det fjerde år efter indbetalingen, og beløbene vil ikke være bundet til pensionsformål.

Samlevende ægtefæller er i princippet underlagt sambeskatning, idet manden beskattes af hele sin og hustruens indkomst. Gifte kvinder sættes dog selvstændigt i skat af indkomst, ved selvstændig erhvervsvirksomhed og af indkomst ved arbejde uden for mandens erhverv.

Der er fastsat et skatteloft, der indebærer, at den samlede indkomstskat til landskassen og kommunen højst kan udgøre 50% af den skattepligtige indkomst.

Opkrævningen af indkomstskat er siden 1. april 1984 foregået som kildeskat. Kildeskatten beregnes efter et kumulativt princip (d.v.s. for hver enkelt lønudbetaling), hvilket medvirker til at reducere størrelsen af de beregnede restskatter/overskydende skatter ved den endelige ligning. Til gengæld kan skattebetaling variere betydeligt fra måned til måned.

Til brug for den endelige ligning indsender skatteyderen i marts måned en selvangivelse for det forløbne år. Udbetaling af overskydende skat finder sted senere samme år, mens eventuelle restskatter først forfalder til betaling i månederne oktober-december i slutligningsåret.

Ud over den personlige indkomstskat omfatter personbeskatningen på Færøerne tillige arveafgift. Afgiftsgrundlaget er fastlagt i en ældre lovgivning og beregnes efter mere lempelige regler end den danske arveafgift. Afgiften opkræves af skifteretten (Sorenskriveren).

Personlige skatteydere og skattepligtige indkomster.

Tabel 7.1. viser det samlede antal personlige skatteydere fordelt efter størrelsen af de skattepligtige indkomster i 1989 samt de enkelte indkomstgrupperes andel af den samlede skattepligtige indkomst.

Tabel 7.1. Det samlede antal personlige skatteydere fordelt efter størrelsen af den skattepligtige indkomst i 1989.

Skatteplg. indkomst i 1.000 kr.	Antal personer	%	Samlet skatteplg. indkomst	% af skatteplg. indkomst	Kumuleret %
Under 0	223	0,49	÷57.406	÷1,18	÷1,18
0 > 25	5.232	11,59	6.017	0,12	÷1,06
5 > 10	2.525	5,59	17.767	0,36	÷0,70
10 > 20	2.665	5,90	38.774	0,80	0,10
20 > 30	2.007	4,44	50.640	1,04	1,14
30 > 40	2.547	5,64	85.784	1,76	2,90
40 > 50	2.977	6,59	129.066	2,65	5,55
50 > 60	1.511	3,35	83.040	1,70	7,25
60 > 70	1.599	3,54	104.078	2,14	9,39
70 > 80	1.332	2,95	99.802	2,05	11,44
80 > 90	1.420	3,14	120.607	2,48	13,92
90 > 100	1.356	3,00	128.917	2,65	16,57
100 > 150	6.002	13,29	746.755	15,33	31,90
150 > 200	5.521	12,23	964.565	19,79	51,69
200 > 250	3.890	8,62	866.123	17,77	69,46
250 > 300	2.073	4,59	563.894	11,57	81,03
300 > 400	1.517	3,36	513.029	10,53	91,56
Over 400	756	1,67	411.332	8,44	100,00
I alt	45.153	100,0	4.872,784	100,0	

Kilde: Færøernes Ligningsråd (Likningarrað Føroya).

Omkring halvdelen af de personlige skatteydere havde i 1989 en skattepligtig indkomst på 80.000 kr. og derunder. Disse skatteydere tjente tilsammen ca. 11% af de samlede skattepligtige indkomster. Omkring 41% af skatteyderne havde indkomster i intervallet 80.000 kr. - 250.000 kr. og tjente ca. 58% af den samlede indkomst. De resterende ca. 8% af skatteyderne havde en skattepligtig indkomst på over 250.000 kr. og tjente tilsammen ca. 31% af den samlede indkomst.

Ved sammenligninger med indkomstfordelingen i Danmark må der tages hensyn til forskelle i beregningsgrundlaget for den skattepligtige indkomst i de to skattesystemer - og herunder især til, at renteudgifter i Danmark fratrækkes i den skattepligtige indkomst, mens rentefradraget på Færøerne ydes som et fradrag i den beregnede skat.

Selskabsbeskatningen.

Aktieselskaber m.v. og filialer af udenlandske aktieselskaber, som er registreret på Færøerne, betragtes som hjemmehørende, og er derved skattepligtige til Færøerne af deres globalindkomst.

For ikke-hjemmehørende selskaber og virksomheder med begrænset skattepligt gælder indkomstskattepligten kun for visse former for indkomst.

Grundlaget for skatteansættelsen af selskaber for et givet skatteår er selskabets indkomst i den regnskabsperiode, der udløber i eller falder sammen med det foregående kalenderår.

Som skattepligtig indkomst betragtes globalindkomsten (d.v.s. al indkomst uanset oprindelsesland) med fradrag af udgifter, som er anvendt til at erhverve, sikre og vedligeholde indkomsten. Fradragene omfatter således bl.a. løbende driftsudgifter (herunder renter af investerings- og driftsgæld), afskrivninger samt tab og henlæggelser til drifts- og investeringsfond.

Selskabsskatten udgør 49% af den skattepligtige indkomst. Provenuet fordeles med 62% til landskassen og 38% til kommunerne. I 1989 pålagdes alle selskaber en ekstra Landskasseskat på 6% for 1989.

Antallet af skattepligtige selskaber udgjorde i 1989: 1709. Heraf havde ca. 70% en skattepligtig indkomst på under 5.000 kr. og disse selskaber havde samtidig en andel på kun 0,04% af den samlede selskabsindkomst. Kun 2,5% af selskaberne havde en skattepligtig indkomst på over 400.000 kr., men denne gruppe af selskaber tegnede sig for over 80% af den samlede skattepligtige selskabsindkomst. Ved vurderingen af disse tal må det tages i betragtning, at der på Færøerne findes et meget stort antal mindre selskaber f. eks. oprettet omkring enkelte fiskefartøjer.

Tabel 7,2 viser antal skattepligtige selskaber, fordelt efter størrelsen af skattepligtig indkomst i 1989.

Tabel 7.2. Skattepligtige selskaber, fordelt efter størrelsen af skattepligtig indkomst i 1989.

Skatteplg. indkomst i 1.000 kr.	Antal selskaber	%	Samlet indtægt i 1.000 kr.	% af samlet indtægt
Under 5	1.195	69,92	91	0,04
5 > 10	28	1,64	197	0,09
10 > 20	98	5,73	1.178	0,54
20 > 30	32	1,87	759	0,35
30 > 40	25	1,46	819	0,38
40 > 50	28	1,64	1.209	0,56
50 > 60	58	3,39	2.959	1,36
60 > 70	11	0,64	692	0,32
70 > 80	12	0,70	892	0,41
80 > 90	8	0,47	675	0,31
90 > 100	4	0,23	390	0,18
100 > 150	59	3,45	6.500	3,00
150 > 200	22	1,29	3.517	1,62
200 > 250	35	2,05	7.366	3,40
250 > 300	30	1,76	7.792	3,59
300 > 400	20	1,17	6.505	3,00
over 400	44	2,57	175.268	80,84
I alt	1.709	100,0	216,809	100,0

Rente- og udbyttebeskatning.

Aktieudbytte fra på Færøerne indregistrerede selskaber beskattes ved, at det udloddende selskab tilbageholder en afgift på 20%, som indbetales til landskassen.

Beskatningen af renteindtægter af indestående i færøske pengeinstitutter sker ved en definitiv beskatning på $\frac{1}{2}$ procent-point af det samlede indestående. Renteskatten indbetales af pengeinstituttet, og renteindtægten indgår ikke i den samlede indtægtsopgørelse.

Renteindtægter af indestående i udenlandske pengeinstitutter og obligationsrenter samt udbytte fra udenlandske registrerede selskaber indgår i den skattepligtige indkomst for færøske skatteydere og beskattes således på linje med andre former for indkomst.

Den skattemæssige behandling af renter er imidlertid asymmetrisk, idet der ved beregningen af indkomstskatten tillades et fradrag i den beregnede skat på 42 % af de afholdte renteudgifter. Dette gælder, uanset om lånene er optaget på Færøerne eller i udlandet.

De særlige regler for den skattemæssige behandling af renteindtægter og renteudgifter har ført til "skattetænkning", idet det kan give fordele at optage lån og indsætte provenuet heraf i færøske pengeinstitutter.

For at imødegå en sådan spekulation i rentebeskatningsreglerne har Lagtinget med virkning fra 1991 foretaget visse ændringer af skattereglerne. Herefter skal renteindtægter for aktieselskaber modregnes i renteudgifterne, idet dog et beløb, der svarer til forrentningen af egenkapitalen ikke skal modregnes. For private skal der i renteudgifter over 60.000 kr. fradrages eventuelle renteindtægter, der overstiger 35.000 kr.

Samtidig blev det vedtaget, at der ikke kan ske rentefradrag for nye private lån, dog kan renteudgifter op til 60.000 kr. for nye lån, optaget til køb eller opførelse af egen bolig, uddannelse og til betaling af effektive garantier, fortsat fradrages.

Vejskat (motorafgift).

Med hjemmel i en lagtingslov fra 1982 om vægtafgift af motorkøretøjer m.v. opkræves en årlig afgift af motorkøretøjer indregistreret på Færøerne. Afgiftssatsen varierer - ud over med motorkøretøjets vægt - for de forskellige typer af køretøjer (personbiler, hyrevogne, busser, vare- og lastvogne m.v.).

Af afgiftspligtige køretøjer, der er indrettet til at benytte anden drivkraft end benzin, svares tillige en udligningsafgift.

Afgiftssatserne er senest reguleret i oktober 1986 med virkning fra 1. januar 1987.

Dobbeltbeskatning.

Personer og selskaber med fuld skattepligt til Færøerne er - som ovenfor anført - skattepligtig af alle indkomster, uden hensyn til, om disse stammer fra Færøerne eller fra udlandet (herunder Danmark og Grønland).

I visse tilfælde opfylder den skattepligtige samtidig betingelserne for fuld eller begrænset skattepligt til en anden stat eller en anden del af riget. Disse dobbeltbeskatningssituationer er bl. a. reguleret gennem dobbeltbeskatningsoverenskomster.

Den seneste dobbeltbeskatningsoverenskomst mellem Danmark og Færøerne er indgået i 1986 og har virkning fra og med den 1. januar 1987. Herudover er dobbeltoverenskomster mellem Danmark og andre stater i visse tilfælde ved noteveksling udvidet til også at omfatte Færøerne. Dette gælder bl.a. for den dansk-britiske dobbeltbeskatningsoverenskomst.

Endelig er der direkte mellem Færøerne og Island indgået en midlertidig dobbeltbeskatningsoverenskomst.

Udskrevne skatter.

De samlede udskrevne indkomstskatter i årene 1985-1989 er vist i tabel 7.3.

Tabel 7.3. Udskrevne indkomstskatter i indkomstårene 1985-1989.

	Landsskat		Kirke- og kommuneskat		Ialt	
	Personlige	Selskaber	Personlige	Selskaber	Pers.	Selsk.
	- mill. kr. -					
1985	734,5	86,6	458,6	37,1	1.193,4	123,7
1986	853,9	82,5	518,7	35,4	1.372,6	117,8
1987	920,0	81,8	552,6	35,1	1.472,6	116,9
1988	1.086,0	99,0	619,1	50,9	1.705,1	149,9
1989	1.126,0	65,9	640,5	40,4	1.767,3	106,3

Kilde: Lífningarráð Føroya.

I perioden 1985-1989 er de samlede udskrevne personskatter steget med ca. 48% fra ca. 1.193 mill. kr. til ca. 1.767 mill. kr. De udskrevne selskabsskatter har fra 1985 til 1989 vist et fald på 14%.

De samlede indkomstskatterestancer til såvel landskassen som kommunerne udgjorde pr. 31. december 1990 ca. 273 mill. kr. I 1989 var det samlede provenu af vejskatten (vægtafgiften) ca. 32 mill. kr., mens rente- og udbytteskatten tilsammen indbragte landskassen ca. 32 mill. kr. Provenuet af arveafgiften var på knapt 4 mill. kr.

7.3. Indirekte Skatter.

De indirekte skatter er kendetegnet ved, at den skatteudløsende begivenhed er produktion eller omsætning af varer eller tjenester. På Færøerne omfatter de indirekte skatter indførselsafgifter, produktionsafgifter, registreringsafgift af motorkøretøjer samt andre former for punktafgifter. Merværdiafgift (moms) findes ikke.

Indførselsafgifter (told m.v.).

Hovedvægten i det færøske afgiftssystem er lagt på indførselsafgifter (told), hvilket har sammenhæng med, at en overvejende del af Færøernes behov for forbrugs- og investeringsgoder dækkes af importerede varer.

Alle importerede varer med undtagelse af bl. a. råvarer og halvfabrikata, visse fødevarer samt bøger og tidsskrifter er belagt med en særlig indførselsafgift. I 1979 blev der indført en ekstra indførselsafgift, der med få undtagelser pålægges de samme varer som den særlige indførselsafgift. De generelle indførselsafgifter har siden 1979 været fastsat således:

	Særlig indførselsafgift	Ekstra indførselsafgift	Generelle indførsels- afgifter ialt
		- % -	
Maj 1979	13	2	15
August 1979	13	4	17
Marts 1980	13	7	20
September 1981	20	5	25
Maj 1985	22	5	27
Oktober 1986	22	6	28
Juli 1989	27	6	33

Udover de generelle indførselsafgifter findes specielle tillægsafgifter for en række varer, herunder varer, der traditionelt er belagt med punktafgifter, såsom øl, spiritus, tobak, benzin, sukkervarer, parfumeartikler og andre luksusprægede varer. Tillægsafgifterne er udformet som en mængdeafgift eller en værdiafgift eller en kombination af disse.

Indførselsafgifterne blev senest forhøjet i juli 1989 som led i den såkaldte krisepakke, hvor indførselsafgiften blev forhøjet med 5%, således at de generelle indførselsafgifter i alt udgør 33%.

Produktionsafgifter.

Der er fastsat produktionsafgifter på øl, sodavand, chokolade og sukkervarer. Produktion og salg (herunder udskænkning) af berusende drikke har siden begyndelsen af dette århundrede været forbudt på Færøerne. Køb af berusende drikke kan således kun finde sted ved privat import, der er undergivet restriktioner. I 1980 blev forbudet lempet således at de færøske bryggerier fik tilladelse til at fremstille øl, som indeholder indtil 4,6 vægtprocent alkohol. Der er fastsat en produktionsafgift for sådant øl, omtrent svarende til indførselsafgiften.

Registreringsafgift (motorkøretøjer).

Registreringsafgiften på motorkøretøjer blev indført i efteråret 1986 til afløsning af den tidligere indførselsafgift på motorkøretøjer. Registreringsafgiften er udformet som en kombination af værdi- og vægtafgift.

Andre punktafgifter.

Som led i den samlede afgiftspakke i oktober 1986 blev der indført en særlig afgift på brændselolie m.v. Afgiften opkræves sammen med indførselsafgiften på varerne. Indtægterne fra olieafgiften tilfalder en særlig landskasseseffond-oliefonden -, der har til formål at yde lån til offentlige institutioner og fonde med henblik på at reducere behovet for låneoptagelser i udlandet.

En afgift på udlandsrejser fra Færøerne (på 200 kr. pr. rejsende) er indført med virkning fra juni 1987. I maj 1988 blev rejseafgiften omlagt, således at det for fremtiden bliver transportselskabet - og ikke den individuelle rejsende - der hæfter for, at afgiften bliver betalt til landskassen.

Ud over de nævnte afgifter findes der bl.a. afgifter på videobåndudlejning.

Optrævede afgifter.

Det samlede afgiftsprovenue i årene 1985 og 1987-1990 fordelt på hovedafgiftstyper fremgår af tabel 7.4.

Tabel 7.4. Provenuet af indirekte skatter fordelt på afgiftstyper 1985 og 1987-1990.

	1985 ¹⁾	1987	1988	1989	1990 ²⁾
			- mill. kr. -		
Indførselsafgifter (told)	491,0	789,8	820,8	764,1	637,5
Registreringsafgifter	-	165,1	121,9	83,9	31,8
Produktionsafgifter m.v.	18,1	28,4	29,8	31,5	30,0
Olieafgift	-	93,4	108,4	77,9	76,0
Rejseafgift	-	8,4	11,3	11,8	9,9
I alt	509,1	1.085,1	1.092,2	969,2	785,2

¹⁾. 1. april - 31. december

²⁾. Foreløbig opgørelse.

Kilde: Landskasseregnskabet og oplysninger fra Føroya Tollstova og Gjaldstovan.

Selvom der bortses fra det korte finansår i 1985 er landskassens indtægter fra told og diverse afgifter steget meget kraftigt i perioden 1985 til 1988. Det større provenue afspejler dels det høje aktivitets- og importniveau i økonomien i disse år - og dels fra 1987 effekten af den i efteråret 1986 vedtagne afgiftspakke.

Siden 1989 er provenuet af de indirekte skatter faldet meget betydeligt. Fra 1988 til 1990 er der således tale om et fald på ca. 28%, hvilket i høj grad må tilskrives den krisepakke, der blev vedtaget medio 1989, og den stærke samfundsøkonomiske opbremsning i øvrigt, som er sket siden da.

7.4. Skatte- og Afgiftstrykket.

Det samlede offentlige resourceforbrug har navnlig i løbet af 80'erne været stærkt stigende på Færøerne. Når der bortses fra den del af det offentliges virksomhed, der finansieres af staten, har væksten i det offentliges resourceforbrug været ledsaget af en stigning i det samlede skatte- og afgiftstryk.

Også hensynet til den samlede samfundsøkonomiske balance har i en årrække nødvendiggjort et stigende "skattetryk" til finansiering af en offentlig opsparing med det formål at opveje et betydeligt opsparingsunderskud i den private sektor.

Det færøske "skattetryk" - beregnet som de samlede udskrevne skatter og afgifter i procent af bruttonationalproduktet - steg således alene fra 1986 til 1987 fra 43,4% til 46,3%. Denne stigning var især et resultat af afgiftspakken fra efteråret 1986. Det samlede skatte- og afgiftstryk på Færøerne er dermed fortsat lidt lavere end i de øvrige nordiske lande.

8. SAMFÆRDELSE OG KOMMUNIKATION M.V.

8.1. Indledning.

Færøerne har i de sidste 20-30 år investeret meget betydelige ressourcer i en ambitiøs udbygning og modernisering af trafikforholdene på øerne og af kommunikationsforbindelserne til omverdenen. De forbedrede transport- og kommunikationsforhold har stærkt bidraget til at reducere den isolation som tidligere prægede Færøerne og de enkelte ø- og bygdesamfund.

Den omfattende udbygning på disse områder er samtidig gennemført med det formål for øje at skabe de bedst mulige forudsætninger for en fortsat erhvervsmæssig og befolkningsmæssig udvikling af lokalsamfundene på øerne.

Anlæg af veje, tunneller og havne er på grund af de vanskelige topografiske forhold særdeles omkostningskrævende på Færøerne, hvilket i sammenhæng med den politiske prioritering af serviceniveauet har medført, at hovedparten af opgaverne på transport- og kommunikationsområdet i dag varetages i offentligt regi- d.v.s. af landets institutioner og af kommunerne.

Det største statslige engagement findes på luftfartsområdet, hvor Statens Luftfartsvæsen forestår driften af Vágar lufthavn.

8.2. Veje og Vejtransport.

Vejnettet.

Landet (v. Landsingeniøren) anlægger og vedligeholder landsvejnettet, mens bygdevejene anlægges og vedligeholdes af kommunerne.

Landskassens udgifter til veje og tunneller finansieres ved bevillinger på de årlige lagtingsfinanslove samt ved låntagning. En betydelig del af landskassens midler på vej- og tunnelområdet er hidtil kanaliseret gennem særlige landskassefonde. De fleste af disse er dog med finansloven for 1991 blevet nedlagt.

Tabel 8.1. viser de seneste års udgifter til landsvejnettet og landskassens tilskud til kommunale veje.

Tabel 8.1. Landskassens udgifter til veje og tunneller 1986-1990.

	1986	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Nyanlæg af veje og tunneller	85,8	131,2	221,5	142,8	99,6
Stenbrud og asfaltværk	13,2	8,3	1,0	4,0	9,9
Vedligeholdelse og forbedringer	47,5	49,6	68,7	56,4	67,2
Værksteder, maskiner m.v.	3,3	10,6	10,4	±0,3	±14,2
Færgelejer	5,2	±0,7	2,8	1,5	0,9
Tilskud til kommunale veje m.v.	7,9	11,8	8,6	9,3	7,8
I alt	162,9	210,8	313,0	214,3	171,2

Kilde: Landsingeniøren.

I bestræbelserne på at dæmpe den overophedede færøske økonomi besluttede landsstyret i sommeren 1989, at gennemføre en kraftig reduktion af de offentlige investeringer fra ca. 1 mia. kr. i 1988 til ca. 550 mill. kr. årligt.

Beslutningen om at holde de offentlige investeringer på et lavt niveau er videreført i 1991 og virkningerne heraf ses tydeligt i ovenstående tal.

Det samlede vejnet (incl. tunneller) på Færøerne er på ca. 443 km, hvoraf de 97% i 1990 var asfalterede veje. Godt 64% af vejnettet er anlagt som tosporede, asfalterede veje. Til sammenligning kan nævnes, at kun 36% af vejnettet i 1975 bestod af tosporede veje. Vejnettet er udbygget og moderniseret over hele landet, dog således at Nordøerne fortsat har den største koncentration af ensporede, grusbelagte veje (14% i 1990).

I 1990 er der ialt foretaget asfaltering af 80,6 km landsveje. Større tunnelbyggerier er i gang på Suðuroy (Sumbatunnelen), på Streymoy (Kaldbaksbotn-Kollafjørðurtunnelen).

Lagtinget bemyndigede i 1988 landsstyret til at igangsætte byggeriet af en undersøisk tunnel under Vestmannasund, således at der etableres en fast forbindelse mellem øerne Streymoy og Vágur, og dermed en hurtigere forbindelse mellem bl.a. Tórshavn-området og lufthavnen. Det landsstyre, som blev dannet i sommeren 1989 besluttede som et led i en stærk neddæmpning af den offentlige investeringsaktivitet at stille projektet i bero indtil videre.

Antallet af motorkøretøjer.

Udbygningen og moderniseringen af det færøske vejnet har muliggjort en nærmest eksplosiv vækst i antallet af motorkøretøjer. Antallet af indregistrerede personvogne blev således mere end 6-doblet i perioden fra 1970-1988, jf. tabel 8.2. I de seneste 2 år er væksten blevet afløst af en moderat tilbagegang.

Tabel 8.2. Antallet af registrerede motorkøretøjer på Færøerne 1970, 1975, og 1985-1990.

	Last-/ varevogne	Busser	Hyre- vogne	Person- vogne	Motor- cykler	Påhængs- vogne	I alt
ult.							
1970	624	55	399	2.195	366	-	3.639
1975	1.024	79	302	5.854	171	-	7.430
1985	2.750	94	249	12.075	108	456	15.732
1986	3.041	105	238	12.973	119	543	17.019
1987	3.351	111	241	13.938	125	642	18.408
1988	3.445	120	244	14.232	121	733	18.895
1989	3.551	118	233	13.986	113	773	18.774
1990	3.321	119	209	13.480	103	803	18.035

Kilde: Landfogeden på Færøerne.

I året 1990 blev der registreret i alt 531 nye motorkøretøjer på Færøerne (mod 2508 i 1988 og 1359 i 1989).

Den kollektive persontransport på Færøerne varetages af det offentlige busselskab "Bygdaleiðir", der betjener ca. 30 busruter, samt af et antal private busselskaber.

Godstransporten til lands varetages hovedsagligt af private vognmandsfirmaer, men også det landsejede rederi "Strandfaraskip Landsins" har godstransportopgaver mellem byggerne. Landsingeniøren foretager løbende trafiktællinger på hovedvejene og heraf fremgår bl.a., at gennemsnitstrafikken fra 1981 til 1990 er vokset med ca. 25% for en række af de vigtigste veje.

8.3. Havne og Skibsfart.

Havneudbygningen.

Havne og landingspladser på Færøerne bygges og drives som hovedregel af kommunerne, mens landskassen (og tidligere også statskassen) yder tilskud til anlæg af havne og landingspladser m.v. Rammerne for udbygningen af de større havne på Færøerne fastlægges i havneplaner, som vedtages ved lov af Lagtinget.

Lagtinget vedtog i 1978 en 6-årig havneplan for perioden 1978 til 1984. Landskassens andel af udgifterne blev i loven fastsat til 50% af udgifterne dog højst 50% af en samlet ramme på 219 mill. kr. Beløbsrammen og dermed landskassens tilskud indexreguleres.

Ved senere ændringer i loven blev landskassens andel af udgifterne forhøjet til 65% af udgifterne (dog stadig inden for fastsatte-beløbsgrænser). Bevillingen er stort set nu opbrugt.

Ud over bevillingerne i 6-års havneplanen har Lagtinget i en række tilfælde bevilget særlig støtte til visse større havne på ialt godt 165 mill. kr. Landskassens samlede bevillinger til havneplanen kan således for perioden 1978-1988 opgøres til ca. 485 mill. kr., hvoraf de 455 mill. kr. hidtil er kommet til udbetaling.

Siden 1978 har landskassens endvidere bevilget tilskud på mellem 50 og 75% af de samlede udgifter - på ca. 93 mill. kr. pr. ultimo 1989 - til regulering og byggeomdning af havneområder. Af den samlede bevilling er ca. 64 mill. kr. indtil videre kommet til udbetaling.

Færøernes Lagting vedtog i 1988 en ny 8-årig havneplan for perioden 1988-1995. Landskassens tilskud udgør uændret 65% af anlægsudgifterne (for Tórshavn-kommune dog kun 55%) - dog højst 65% af 422 mill. kr. Der ydes ikke statstilskud til den nye havneplan.

Til mindre havne og landingspladser har landskassen hidtil ydet tilskud på 75% (og i visse tilfælde 85, 95 og 100%) af kommunernes udgifter til havneudbygningen. Hertil kommer særlige landskassetilskud til udbedring af blandt andet stormskader.

Sammen med den ny 8-årige plan for udbygningen af de større havne vedtog Lagtinget i 1988 ligeledes en 8-årsplan for udbygningen af de mindre havne. Planen fastlægger landskassens andel af anlægsudgifterne til 70% - dog maksimalt 70% af 86 mill. kr.

Tabel 8.3. Samlede investeringer i havne og landingspladser 1981 og 1986-1990.

	1981	1986	1987	1988	1989	1990
	- mill. kr. -					
Større havne incl. byggemodning	67,2	57,1	104,7	127,9	134,0	110,4
Mindre havne og landingspladser	26,7	23,4	32,9	30,2	29,5	15,6
I alt	93,9	80,5	137,6	158,1	163,5	126,0

Kilde: Landsingeniøren.

De 4 største havne er Tórshavn, Runavík, Fuglafjørður og Klaksvík.

Skibsflåden.

Størstedelen af den færøske skibsflåde udgøres af den store flåde af fiskefartøjer på 232 skibe i 1990. Størrelsen og sammensætningen af denne del af flåden er beskrevet nærmere i afsnit 4.3. om fiskerierhvervet.

Tabel 8.4. indeholder en oversigt over den samlede skibsflåde i 1975 og 1988-90.

Tabel 8.4. Skibsflåden 1975 og 1988-1990.

	1975		1988		1989		1990	
	Antal	BRT	Antal	BRT	Antal	BRT.	Antal	BRT.
Fiskerskibe	227	46.314	267	69.378	256	67.786	232	60.786
Fragtskibe	20	7.442	14	9.229	13	8.753	16	9.016
Passagerskibe	15	4.757	12	15.584	12	15.584	12	15.584
Sandbåde	11	1.226	12	2.800	11	2.763	11	2.763
Tankskibe	2	230	4	1.591	5	2.206	4	1.591
Havundersøgelses- skibe	-	-	1	456	1	456	1	456
Vagt- og Bjærg- ningsskibe	-	-	2	1.199	2	1.199	2	1.199
Lystfartøjer	1	89	7	491	7	489	7	489
Andre	-	-	-	-	5	555	13	2.732
I alt	275	60.058	319	100.728	312	99.791	298	94.616

Kilde: Hagdeildin.

Den betydelige vækst i antallet (og tonnagen) af flåden af fiskefartøjer fra 1975 til 1988 blev i 1989 afløst af et moderat fald og i 1990 af et tydeligt fald.

Søtransport.

Færgeforbindelsen mellem øerne varetages næsten udelukkende af det offentlige, gennem det landsejede rederi "Strandfaraskip Landsins" (Strandferðslan). Strandferðslan betjener 13 ruter ved hjælp af 8-10 større og mindre færger. Behovet for besparelser har i 1990 gjort det nødvendigt for Strandferðslan, at reducere rutesejladsen mellem øerne mærkbart (antallet af afgang).

Fragt- og passagertrafikken til og fra Færøerne varetages af private danske og færøske rederier. I sommermånederne er der ugentlig passagertrafik mellem Esbjerg og Tórshavn (DFDS) og mellem Hanstholm og Tórshavn og Tórshavn - Island (Smýril Line). Ligeledes har der i de seneste sommerperioder været sejlet mellem Tórshavn og Scrabster i Skotland (Strandferðslan).

Antallet af passagerer (incl. transitpassagerer) ad søvejen mellem Færøerne og udlandet lå i 1990 på knapt 33.000 (mod godt 37.000 i 1989), hvoraf godt halvdelen til og fra Danmark. Af det samlede passagertal på ca. 33.000 var 4-5.000 transitrejsende.

8.4. Luftfart.

Luftfartsområdet er fællesanliggende og staten (ved Statens Luftfartsvæsen) afholder alle udgifter i forbindelse med lufthavnen på Vágar.

Der blev i årene 1985-1987 gennemført en omfattende udvidelse og modernisering af terminalbygningen på Vágar til knap 22 mill. kr.

Antallet af flypassagerer til og fra Færøerne var stærkt stigende i 1980'erne herunder, især på ruten Vágar-København. Stigningen i 1988 på denne rute skal bl.a. ses i sammenhæng med, at udbudet af flyafgange og siddepladser steg markant efter at det færøsk kontrollerende selskab ATLANTIC AIRWAYS i marts 1988 påbegyndte beflyvning af ruten. Rutebelyvningen mellem Vágar og København varetages i øvrigt af DANAIR (MAERSK AIR).

Den nævnte udvikling ændrede sig tydeligt i 1989, hvor der for første gang i en lang årrække var et fald i passagertallet. Forklaringen herpå er først og fremmest den stærke afmatning af den hidtidige høje (økonomiske) aktivitet, som slog igennem i 1989. Der henvises til tabel 8.5.

Ruten mellem Færøerne og Island beflyves af det islandske ICELANDAIR.

Vágar Lufthavn er den eneste lufthavn på Færøerne. Men der er i de senere år anlagt 12 helikopterlandingspladser blandt andet på de mest afsidesbeliggende øer og bygder. Landingspladsene beflyves regelmæssigt af landets helikopter-8.6tjeneste (Strandferðslan), der disponerer over 2 helikoptere.

Tabel 8.5. Antallet af flypassagerer til og fra Færøerne 1980, 1985 og 1988-1990.

	1980	1985	1988	1989	1990
Ankommet fra:					
Danmark	21.403	29.549	45.944	43.386	40.673
Norge	761	845	1.523	1.460	826
Island	1.743	2.359	2.982	2.499	2.315
Storbritannien	87	-	1.481	736	191
Andre lande	487	1.319	461	548	229
Ialt ankommet	16.569	30.676	52.391	48.629	44.234
Afrejst til:					
Danmark	21.509	29.364	46.669	44.356	41.652
Norge	738	1.100	1.227	585	232
Island	1.776	2.404	2.871	2.492	2.368
Storbritannien	72	-	1.528	1.290	299
Andre lande ¹⁾	361	1.303	170	233	191
Ialt afrejst	24.456	34.171	52.465	48.956	44.742
Passagerer ialt	48.937	68.243	104.856	97.585	88.976

1). Incl. Charterrejser, taxaflyvninger m.v.

Kilde: Statens Luftfartsvæsen.

8.5. El-forsyning.

El-selskabet SEV, som er et fælleskommunalt selskab, forestår produktion og salg af elektricitet på Færøerne.

Den samlede el-produktion er blevet fordoblet fra 1975/76 til 1990, hvor der i alt produceres ca. 211 mill. kwh. Knapt 36% af den samlede el-produktion er blandt andet af hensyn til forsyningsikkerheden - baseret på vandkraft, mens den øvrige produktion sker på dieseldrevne værker. På grund af de meget betydelige faste udgifter til etablering af kraftværker og ledningsnettet er elektricitetsprisen væsentlig højere på Færøerne end i Danmark.

De færøske husholdninger forbrugte i 1990 ca. 42% af det samlede el-forbrug, og industri og landbrug ca. 26%.

8.6. Telekommunikation.

Teleforhold.

Det interne telefon- og telegrafvæsen på Færøerne varetages af Telefonverk Føroya Løgtings (TFL), der er en virksomhed under Færøernes landsstyre.

Med virkning fra 1. august 1988 er der indgået en aftale mellem landsstyret og P&T om tilrettelæggelsen af telekommunikationsopgaverne på Færøerne.

Af aftalen fremgår:

- at anlæg, drift og vedligeholdelse af visse anlægsdele - jordstationen på Húsareyn ved Tórshavn og søkabeludstyret på Telestationen i Tórshavn - varetages af TFL på vegne af P&T,
- at anlæg, drift og vedligeholdelse af kystradioudstyret samt betjeningen af kystradiotjenesten varetages af TFL på vegne af P&T,
- at ansvaret for udlandstjenesterne ligger hos P&T, der som sådan afholder alle udgifter og modtager alle indtægter, idet TFL mod betaling stiller sit telenet til rådighed for afviklingen af disse teletjenester,
- at alle øvrige opgaver på telekommunikationsområdet på Færøerne varetages af TFL, samt
- at der optages drøftelser mellem P&T og TFL på vegne af landsstyret om klarlægning af de økonomiske og lovgivningsmæssige forhold i forbindelse med en færøsk overtagelse af alle teletjenester og dertil hørende anlægsdele, herunder om muligt også teleforbindelserne til og fra Færøerne. (De nævnte drøftelser vil finde sted i løbet af 1991).

Indenlandsk telekommunikation.

TFL blev oprettet den 19. november 1906 med henblik på udnyttelse af en koncession på telefontjenesten på Færøerne, som samme år var udstedt til Færøernes Amt. Fra 1948 forestår TFL principielt alle former for telekommunikation i henhold til landsstyrets eneret til telekommunikation på Færøerne.

Af praktiske årsager er overdragelsen af ansvaret fra P&T dog sket i en takt, der har været tilpasset de færøske ønsker og muligheder for at overtage området.

Indtil begyndelsen af 1950'erne var telefonsystemet på Færøerne baseret på manuelle centraler.

Overgangen til automatcentraler blev især gennemført i 1970'erne, og fra begyndelsen af 1980'erne har alle centraler på Færøerne været automatiske.

Den fortsatte tekniske udbygning af telefonsystemet omfatter blandt andet overgang til den nye digitalteknik samt tilslutning til Nordisk Mobiltelefon (fra begyndelsen af 1989).

Antallet af telefonabonnenter er steget fra ca. 14.600 i 1981/82 til 22.053 i 1989 og 23.580 ultimo 1990.

I lighed med de øvrige landsvirksomheder er TFL's driftsbudget og resultat optaget på lagtingsfinansloven og i landskassens regnskab. Men i modsætning til de fleste andre landsvirksomheder finansieres TFL's virksomhed ikke af årlige bevillinger på lagtingsfinansloven, idet samtlige drifts- og anlægsudgifter dækkes af brugerbetaling samt ved låneoptagelse.

Telefonverkets økonomi var i begyndelsen af 1980'erne præget af betydelige underskud - især på grund af stigende finansieringsomkostninger på selskabets udlånsgæld (dollarlån). Fra midten af 80'erne har TFL kunnet fremvise relativt store overskud, som det ses af tabel 8.6. var der i 1990 tale om et stigende bruttooverskud og et let faldende nettounderskud i forhold til 1989.

Tabel 8.6. Telefonverkets driftsresultater 1983/84, 1985 og 1988-1990.

	1983/84	1985	1988	1989	1990
	- mill. kr. -				
Driftsindtægter	65,3	56,5	125,4	131,2	139,9
Driftsudgifter (excl. renter m.v.)	21,8	23,3	43,9	52,3	53,4
Resultat (excl. renter m.v.)	43,5	33,2	81,5	78,9	86,5
Renter og kurstab	63,5	28,7	23,4	22,0	32,7
Afskrivninger	11,1	10,1	24,2	27,1	27,9
Driftsoverskud	÷ 31,1	÷ 5,6	33,9	29,8	25,8

Kilde: Telefonverk Føroya Løgtings.

Telekommunikation med udlandet.

Telekommunikationen mellem Færøerne og udlandet sker via søkabel og satellit. De tekniske anlæg hertil er etableret og ejes af P&T.

Søkablet mellem Tórshavn og Lerwick på Shetlandsøerne benævnt SHEFA blev etableret i 1971. Forbindelserne i kablet er for største delens vedkommende forbundet med det danske telenet via lejede forbindelser i Storbritanien og søkabler mellem Storbritanien og Danmark.

Satellitforbindelserne er etableret i 1987 via den europæiske satellitorganisations satellitsystem benævnt EUTELSAT. Fra jordstationen på Húsareyn ved Tórshavn, er der forbindelse til jordstationen i Herstedvester ved København. Denne jordstation indgår i det danske telenet.

Siden 1988 udføres som nævnt alle anlægs-, drifts- og vedligeholdelsesopgaver på Færøerne i forbindelse med udlandsforbindelserne af Telefonverk Føroya Løgtings i entreprise for P&T.

Telefonforbindelserne mellem Færøerne og omverdenen er ligeligt fordelt på søkabel- og satellitforbindelsen, hvorved den størst mulige sikkerhed ved afbrydelser opnås. Søkablet og satellitforbindelsen har hver en kapacitet på 480 ledninger, der dog ikke er fuldt udnyttet.

Via forbindelserne mellem Færøerne og udlandet er de færøske telenet forbundet med de verdensomspændende net for telegram-, telefon-, mobiltelefon-, telex- og datatjenesterne, ligesom der er etableret lukkede net/forbindelser for særlige brugere.

Kystradiotjenesten.

Kystradiotjenesten på Færøerne drives af P&T via Torshavn Radio, der har til huse på telestationen i Tórshavn. Alle anlægs-, drifts- og vedligeholdelsesarbejder samt ekspeditionsarbejder udføres af Telefonverk Føroya Løgtings i entreprise for P&T.

Kystradiotjenesten omfatter dels trafikekspedition (telegrammer og telefonsamtaler) til og fra skibe, dels en række nød- og sikkerhedstjenester. Disse tjenester er fuldt integreret såvel betjeningsmæssigt som anlægsmæssigt, idet personalet udfører alle funktionerne, ligesom det tekniske udstyr er det samme for alle tjenesterne.

For trafikafviklingen og nød- og sikkerhedstjenesterne rådes over et antal radiosendere/-modtagere i MB- og VHF-båndene.

I henhold til en særlig ordning afvikles HF-radiosamtaler mellem Færøerne og skibe via Lyngby radios HF-tjeneste til afgifter, der er fastsat, som om tjenesten blev afviklet via Torshavn Radio.

Trafiktjenesterne og ikke mindst nød- og sikkerhedstjenesterne drives som et led i internationale forpligtelser, der blandt andet er fastlagt i internationale traktater.

8.7. Postvæsen.

Det færøske postvæsen (Postverk Føroya) var indtil 1. april 1976 en del af det danske postvæsen (P&T), men blev fra denne dato overtaget af hjemmestyret. Postverk Føroya's driftsresultat er optaget på lagtingsfinansloven under paragraffen for landsvirksomheder.

Postverk Føroya havde i 1990 et driftsunderskud på ca. 17 mill. kr. (mod 10,4 mill. kr. i 1989), som afholdes af landskassen. I 1988 var underskudet på 8,5 mill. kr. og i 1987 på 3,2 mill. kr. I forbindelse med landsstyrets ønske om nedskæringer i den offentlige sektor vil postvæsenet skulle gennemføre omfattende rationaliseringer og besparelser i løbet af 1991.

Posttakster fastsættes af landsstyret i samråd med Lagtingets finansudvalg.

Postverk Føroya ekspederede i 1990 ca. 7,8 mill. breve, 1,6 mill. girokort og postanvisninger samt ca. 5 mill. aviser, blade og adresseløse forsendelser.

Det færøske postvæsen udgiver frimærker, der er efterspurgte blandt filatelister i det meste af verden.

9. SOCIALE FORHOLD.

9.1 Indledning.

Sociale forhold omfatter almindelig forsorg, børneforsorg, børnebidrag, børnetilskud, særforborg, sygeforsikring, folke- og invalidepension, enkepension, lovpligtig ulykkesforsikring og dagpenge samt andre områder i nær tilknytning til disse.

Området er fællesanliggende, bortset fra lovpligtig ulykkesforsikring, der er særanliggende. For så vidt angår gældende regler på det sociale område henvises der til Færøernes Lovregister for 1988. Man påregner at udgive en ny udgave af lovregistret i løbet af 1991.

Forvaltningen af det sociale område varetages af Almannastovan (Færøernes Socialforvaltning). Almannastovans administration omfatter den direkte forvaltning med kontakt med klienterne samt afgørelser og beregninger vedrørende de fleste sociale ydelser (på samme måde som kommunerne i Danmark). Herudover medvirker Almannastovan ved forvaltningen af institutioner på landsstyrets vegne og udfører forberedende arbejde i forbindelse med landsstyrets regelfastsættelse. Almannastovans afgørelser i personsager kan indankes for landsstyret, der har den endelige administrative afgørelse. Almannastovan har afdelinger, der er bemandet med socialrådgivere, på Suðuroy, Eysturoy og Norðoyggjar.

I visse tilfælde er forvaltningen på det sociale område henlagt til andre organer. Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri kommuner administrerer således selv reglerne i forsorgsloven om varig hjælp og Tórshavn kommune administrerer desuden reglerne om hjælp til personer, der er arbejdsløse. Afgørelser truffet af kommunerne i disse sager kan ankes til Almannastovan.

Afgørelser om **tilkendelse af invalidepension** er henlagt til Færøernes Ulykkesforsikringsråd. Rådet træffer endvidere afgørelser i henhold til ulykkesforsikringsanordningen, der forvaltes af det gensidige forsikringsselskab Føroya Vanlukkutrygging.

Administrationen af reglerne i **børneforsorgsloven** er henlagt til de børneværnsudvalg, der er oprettet i hver enkelt kommune. Udvalgenes afgørelser kan i visse tilfælde indankes for Færøernes navn for børneforsorg og i andre tilfælde for Almannastovan.

9.2. De enkelte ydelser.

Betingelserne for at opnå kontantydelse i henhold til folkepensionsloven, invalidepensionsloven og forsorgsloven (der også indeholder regler om revalidering) svarer nogenlunde til de danske regler før ændringen af reglerne vedrørende førtidspension. For så vidt angår ydelsestørrelse henvises der til lovene og til (den i 1988 gennemførte ændring af folkepensions- og invalidepensionsloven og til) de i 1988 vedtagne lagtingslove.

Dagpenge ved sygdom, fødsel og ulykkestilfælde.

Dagpengeordningen omfatter sygdom, fødsel og ulykkestilfælde. Dagpenge ydes til lønmodtagere, der ikke (i øvrigt) har ret til løn under sygdom.

Dagpengene udgør i henhold til §§ 8 og 10, stk. 1 og stk. 3 i lov for Færøerne om dagpenge ved **sygdom eller fødsel**, jf. lovbekendtgørelse nr. 102 af 2. marts 1988, pr. uge 80% af lønmodtagerens gennemsnitlige ugentlige arbejdsindtægt, de sidste 5 uger før sygdommens indtræden.

Den ugentlige dagpengesats kan ikke overstige 80% af den aktuelle ugeløn for u-faglærte arbejdere. Almannaestovan offentliggør hver 3. måned dagpengenes højeste beløb, eller når der sker overenskomsthændringer på arbejdsmarkedet.

Med vedtagelse af lagtingslov nr. 25 fra 30. april 1987 (ændret ved lagtingslov nr. 78 fra 9. juni 1988) fik **ikke-lønmodtagende kvinder** ret til dagpenge i 24 uger efter fødslen. Samtidig fik **lønmodtagende kvinder** ret til et dagpengesupplement, der udgør forskellen mellem den pågældende kvindes dagpenge, beregnet efter reglerne i lovbekendtgørelse 102/1988, og højeste dagpengesats efter lovens § 10, stk. 3. Lønmodtagende og ikke-lønmodtagende kvinder blev således ligestillede og havde efter disse bestemmelser ret til højeste dagpengebeløb under barselsorlov.

Med vedtagelsen af lagtingslov nr. 76 af 12. juni 1990 (ikrafttrædelse 1. juli 1990) blev dagpengebeløbet - som et led i sparebestræbelserne på det sociale område - for ikke-lønmodtagende kvinder nedsat til det halve maksimumsbeløb, mens lønmodtagende kvinder, hvis dagpenge beregnet efter § 10, stk. 3, er mindre end det halve maksimumsbeløb, får suppleret op til det halve maksimumsbeløb.

Med lagtingslov 25/1987 blevet muligt for mænd at få dagpenge i 2 uger, dog således at disse uger fratrækkes moderens orlov.

Ovennævnte regler gælder også ægtepar, der adopterer.

Reglerne i ulykkesforsikringsanordningen - der fortsat er uændret gældende-svarer i princippet til de danske, således som disse var inden ændringen til arbejdsskadeforsikring. Dagpenge efter **ulykkesforsikringsordningen** ydes i op til 3 år i fortsættelse af en eventuel dagpengeret eller når vedkommende ikke er berettiget til dagpenge efter dagpengeloven. Invaliditetserstatning omfatter både mén og tabt erhvervsevne, og ydelser til efterladte er éngangsydelser. Ydelserne er - uden hensyn til indtægten - mindst halvdelen af den maksimale ydelse. Forsikringen omfatter også ulykkestilfælde, der rammer den forsikrede på vej direkte til eller fra arbejdsstedet.

Med hensyn til sygdom og ulykkestilfælde er der 2 karensdage og dagpenge ydes højst i 26 uger. Ved sygdom udover 26 uger og ved arbejdsløshed eller andre sociale begivenheder ydes hjælp efter forsorgsloven.

Hjælp efter forsorgsloven.

Hjælp efter forsorgsloven er som i Danmark opdelt i forbigående hjælp - dog uden fast varighedsbegrænsning - og varig hjælp. Den **forbigående hjælp** ydes med et højeste nettobeløb, der svarer til det, man kan få udbetalt som højeste sygedagpengesats efter skat. **Varig hjælp** ydes med et beløb af samme størrelse som folkepensionen til en pensionist, der ikke har andre indtægter, idet der gives tillæg for hvert barn svarende til børnetillægget efter folkepensionsloven.

Hjemmehjælp ydes i henhold til forsorgsloven i kortere perioder i forbindelse med fødsel og sygdom m.v. eller varigt, såfremt der er behov for dette. Endvidere kan der ydes hjemmehjælp til personer, der i hjemmet passer et barn eller voksen med en fysisk eller psykisk lidelse.

Enker har i henhold til forsorgsloven ret til **enkepension**, såfremt de har børn under 18 år. Enkepensionen er af samme størrelse som folkepensionen. Herudover ydes der - finansieret udelukkende af landskassen - en tillægsydelse, der svarer til omtrent en tredjedel af enkepensionsydelsen, således at enkepensionen og tillægsydelsen tilsammen ligger på niveau med mellemste invalidepension.

Som omtalt under afsnit 4 er der (endnu) ikke nogen offentlig **arbejdsløshedsforsikringsordning** på Færøerne. Den markante stigning i antallet af arbejdsløse inden for de seneste år, har således medført en stigning i antallet af personer, der modtager kontanthjælp efter forsorgsloven, jf. tabel 9.1.

Børnetilskud.

Med lagtingslov nr. 9 fra 16. januar 1990 er reglerne om **børnetilskud** ændret. Tidligere udbetaltes et skattefrit børnetilskud (gradueret efter alder) til alle børn i alderen ½ til 16 år. Fra 1. juli 1990 udbetales der kun børnetilskud til børn, som ikke - eller kun i begrænset omfang - gør brug af offentlig børnepasningsordning, daginstitution eller dagpleje. Tilskudet udgør 1.500 kr. halvårligt for børn, der ikke gør brug af offentlig pasningsordning og 750 kr. halvårligt for børn, der optager halv plads. Børnetilskudet ydes nu kun til børn under 7 år. Samtidig med ovennævnte ændringer gennemførtes en ændring af lagtingslov om udskrivning af skat til landskassen, således at der i landsskatten årligt kan fratrækkes et beløb på 2.200 kr. for børn under 16 år.

Isoleringstilskudsån til pensionister.

Der kan af en særlig fond, finansieret udelukkende fra færøsk side, ydes isoleringstilskudsån til pensionister i eget hus. Lånene, der er rente- og afdragsfri, kan højst udgøre 45.000 kr. Almannastovan afgør om lån skal ydes, medens Húsalánsgrunnurin (Boliglånefonden) iøvrigt ekspederer sagerne, herunder tager stilling til isoleringsforanstaltningernes kvalitet. Visse pensionister kan få brændsels- og kommunikationstilskud på 1.943 kr. årligt.

Vederlag for pasning af plejepatienter i hjemmet.

Finansieret udelukkende fra færøsk side kan der ydes vederlag til den, der i hjemmet tager sig af plejepatienter. Vederlaget udgør samme beløb som enkepension med tillægsydelse. Pr. 1. januar 1990 modtog 161 personer sådant vederlag.

Sygekasser.

Sygekasserne er bibeholdt på Færøerne, og reglerne svarer til de tidligere danske med den forskel, at befordring til og fra læge samt lægens befordringsudgifter er en sygekasseydelse. Sygekassernes virksomhed omfatter således hovedsagelig betaling for lægehjælp, tandlægehjælp, medicin og befordring. Færinger under midlertidigt ophold i Danmark er omfattet af den danske sygesikring, og en modsvarende ordning gælder for danskere under midlertidigt ophold på Færøerne.

Tabel 9.1. Antal modtagere af sociale ydelser 1988-1990 ¹⁾.

	1988	1989	1990
	- 1000 kr. -		
Folkepension			
Alm. folkepension	5.362	5.431	5.481
Folkepensioner før tid	156	171	168
I alt	5.518	5.602	5.649
Invalidepension			
Laveste invalidepension	188	192	194
Mellemste invalidepension	977	1.018	979
Højeste invalidepension	663	661	650
Invaliditetsydelse	88	87	88
I alt	1.916	1.958	1.911
Kontanthjælp efter forsorgslovens § 9 p.gr.a.			
Sygdom	439	388	419
Arbejdsløshed	81	208	668
Manglende børnepasning	208	159	122
Samlivsophør (skilsmisse)	48	53	70
Anden årsag	25	13	5
I alt	801	821	1.284
Hjælp efter fordorslovens			
§ 13 Varig hjælp ²⁾	76	64	55
§ 15 Enkeltydelser	366	323	363
§ 17 Handicappet barn	185	197	188
§ 18 Revalidering ³⁾	291	278	243
§ 18 Hjælpebidrag ³⁾	846	1.312	1.348
§ 27 Enkepension	207	102	86
Dagpenge			
Ved sygdom	3.753	3.517	3.126
Ved barsel	990	1.070	995
I alt	4.743	4.587	4.121
Andet			
Børnetilskud (enkebørn)	237	235	266
Forskudsvis udbetaling af børnebidrag		936	986
Børneforsorg ⁴⁾	22	31	33
Vederlag for pasning af plejepatienter i hjemmet	197	203	175
Brændselsstøtte	3.285	3.270	3.294
I alt	18.690	19.919	20.002

1). I tidligere beretninger er antallet af modtagere af sociale ydelser opgjort pr. 1.1. Fra beretningen for 1991 opgøres det samlede antal modtagere af sociale ydelser pr. år.

2). Personer, der modtager varig hjælp i Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri er ikke medregnet.

3). Almannastovan overtog administrationen fra Færøernes Ulykkesforsikringsråd den 1. januar 1988.

4). Kun enkeltydelser. Føroya Barnaheim er ikke medregnet.

Kilde: Almannastovan.

Tabel 9.2. Samlede sociale udgifter i hovedposter, 1984-1985 og 1988-1990.

	1984/85	1988	1989	1990 ¹⁰⁾
		- 1.000 kr. -		
Folkepension ¹⁾	195.401	206.411	232.198	240.497
Invalidepension ²⁾	73.796	85.339	92.160	94.358
Enkepension	3.270	2.313	2.372	1.948
Forskellige børnetilskud m.m. ³⁾	3.268	73.237	79.056	29.897
Ligningsmæssige børnefradrag ⁴⁾	29.992	55.622	23.119	-
Almindelig forsorg	19.227	56.745	54.460	72.145
Almindelig børneforsorg ⁵⁾	47.570	16.307	21.717	19.898
Særforsorg ⁶⁾	41.165	44.832	49.432	49.534
Ulykkesforsikring ⁷⁾	18.101	21.934	21.731	21.143
Sygedagpenge Lønjevnrgrunnin	4.017	5.428	4.922	6.249
Dagpenge v.sygdom og fødsel	29.499	81.287	94.720	87.764
Sygekasser ⁸⁾	35.198	43.240	47.625	55.315
Hjemmehjælp	38.522	52.326	55.725	53.336
Vederlag for pasning af ældre	822	10.950	11.874	9.173
Alderdoms- og plejehjem m.v.	-	78.944	81.837	95.878
Børneinstitutioner	-	66.646	85.365	101.422
Forsorgsinstitutioner	-	16.373	18.016	14.741
Andre udgifter ⁹⁾	26.372	53.627	38.877	38.182
I alt	566.220	971.561¹¹⁾	1.015.206	991.480

1). Institutioner iberegnet i 1984/1985.

2). Rehabilitering, hjælpemidler m. m. iberegnet i 1984/1985. Fra 1988 under forsorsloven.

3). Incl. almindelig børnetilskud, tilskud til enkebørn, forskudsvis udbetaling af børnebidrag.

Vedrørende børnetilskud 1990: oplysninger mangler fra 4 kommuner.

4). Tal for 1990 ikke tilgængelige endnu.

5). Børneinstitutionerne iberegnet i 1984/1985.

6). Incl. specialskolens elevhjem.

7). Forsikringsydelser.

8). Landskassens tilskud og medlemskontingent.

9). Incl. administrationen af Almastovan og Færøernes Ulykkesforsikringsråd, henlægning til bygninger, brændselsstøtte o.a.

10). Foreløbige tal.

11). Rettet for fejl i Beretning 1990, hvor særforsorgen i 1988 var medtalt 2 gange.

Kilde: Landskasseregnskabet og Almastovan.

9.3. Institutioner.

For børn under den skolepligtige alder er der 24 daginstitutioner. 6 børnehaver, 3 vuggestuer og 15 børnehaver med vuggestuepladser. Herudover er der 21 dagplejeformidlinger med 975 pladser.

De gældende regler i Danmark for daginstitutioner finder typisk også anvendelse her. I øvrigt er daginstitutioner og dagplejeformidlinger under tilsyn af Almannastovan.

Landsstyret har i 1990 godkendt 1 børnehave/vuggestue i Velbastaður.

Der findes kun én døgninstitution for børn, Føroya Barnaheim (Færøernes Børnehjem).

Der er i alt 7 offentlige alders-, pleje- og aflastningshjem med 234 pladser. Disse er beliggende i Tórshavn, Miðvágur, Tvøroyri, Runavík og Klaksvík og er alle under tilsyn af Almannastovan.

Herudover fungerer en plejeafdeling på Landssygehuset med 26 pladser som plejehjem. Man forventer at tage et nyopført plejehjem på Sandoy med 24 pladser i brug i løbet af 1991.

For selvhjulpne patienter, der ikke kan klare sig alene, findes små private plejehjem med ca. 30 pladser henholdsvis i Tórshavn (med filial i Runavík) og i Klaksvík.

Revalideringscentret (Endurbúgvingarstovan) yder råd og vejledning til personer, der på grund af handicap har behov for omskoling eller lignende eller bistand til erhvervsmæssig placering. Institutionen har også mulighed for at iværksætte arbejdsprøvning og andre foranstaltninger.

Revalideringsinstitutionen ALV, der giver handelsskoleundervisning på lokaliteten við Áir, nord for Tórshavn, har et beskyttet værksted i Tórshavn. Institutionen er under tilsyn af Almannastovan, og udgifterne til handelsskolen afholdes i form af elevdagsbetaling efter forsorgsloven.

I Tórshavn findes ét aflastnings- og fritidshjem, med 5 døgnaflastningspladser og 10 pladser til dagaflastning (fritidshjem) for åndsvage og i et vist omfang andre handicappede. Hjemmet er en selvejende institution.

I Klaksvík findes endvidere aflastningshjemmet "Dáin" med 5 døgnaflastningspladser og 1 dagaflastningsplads.

Skúlin á Trøðni yder undervisning til alle former for handicappede, ikke alene i skolealderen, men også før og efter denne. Skolen har to elevhjem. Elevhjemmene er under tilsyn af Almannastovan, mens institutionen som sådan er under tilsyn af Landsskúlafýrisítingin.

På Vágur er der oprettet en støtteinstitution for børn, som af fysiske, psykiske eller sociale årsager kræver mere støtte, end familien magter. Denne institution er oprettet efter børneforsorgsloven og har plads til 8 børn. En tilsvarende institution i Leirvík blev nedlagt pr. 1. februar 1991.

Administrationen af særforsorgen blev overtaget af Færøernes hjemmestyre pr. 1. januar 1988.

Åndsvagforsorgen kan opdeles i 5 dele:

- a) Den sociale afdeling, der varetager de koordinerende opgaver, som har den daglige personaleledelse og som særligt hjælper hjemmeboende.
- b) 4 afdelinger på Eirargarður (på Landssygehusets område), hvor der bor 48 personer.
- c) Pensionatet i Hoyvík, hvor 11 voksne selvhjulpne personer bor.
- d) Boinstitutionen i Runavík med plads til 5 svært handicappede personer.
- e) Boinstitutionen i Børkugøta i Tórshavn med plads til 6 svært handicappede personer.
- f) Værkstedet Von í Argír med plads til 45 personer, beskyttet værksted i Klaksvík og Vágur med hver 15 pladser.
- g) Bofællesskabet på Grønlandsvegur i Tórshavn, hvor beboerne selv betaler for kost og logi. Personalet ansættes af det offentlige.

9.4. Finansieringen af de sociale ydelser.

På det sociale område omfatter omlægningen til bloktilskud især udgifterne til driften af de sociale institutioner (alderdoms- og plejehjem, særforsorg m.v.). Derimod blev refusionssystemet opretholdt på en række sociale bistandsydelser (kontantydelse m.v.) og for pensions- og sikringsydelser (sociale pensioner, samt dagpenge ved sygdom og fødsel). Udgifterne til de sociale pensioner (folke-, invalide- og enkepensioner) fordeles således fortsat ligeligt mellem staten og landskassen. Samtidig med nyordningen harmoniseredes refusionssatserne, således at staten på følgende områder nu finansierer 25% af udgifterne:

Omsorgsarbejde for pensionister, personlige tillæg til sociale pensioner, kontanthjælp efter forsorgsloven, daginstitutioner, børneforsorg, dagpenge ved sygdom og fødsel samt revalidering og hjælpemidler.

I 1989 udgjorde statens refusioner på det sociale område i alt 218.500.000 kr. og i 1990 er der budgetteret med 238.900.000 kr.

10. SUNDHEDSVÆSEN.

10.1. Indledning.

Sundhedsvæsenet omfatter den primære sundhedstjeneste med kommunelægerne, skolelægerne, tandlægerne, hjemmesygeplejerskerne, skolesundheds- og skolesygeplejerskerne, jordemødrene og apotekerne samt sygehusvæsenet og landslægen. Bortset fra apotekervæsenet er området fællesanliggende.

Administrationen af den primære sundhedstjeneste er med omlægningen fra statsrefusion til bloktilskud fra 1. januar 1988 overgået fra Rigsombudet til Færøernes Landsstyre. For så vidt angår gældende regler på sundhedsområdet henvises der til Færøernes Lovregister for 1988. Man påregner at udgive en ny udgave af lovregistret i løbet af 1991.

10.2. Den Primære Sundhedstjeneste.

Kommunelægeordningen.

Færøerne er opdelt i 11 kommunelægedistrikter, hvor der pr. 1. januar 1991 er ansat i alt 26 kommunelæger. Kommunelægerne er alment praktiserende læger, der udover faste takster fra sygekasserne og indtægter ved forebyggende undersøgelser modtager et fast honorar fra det offentlige. Kommunerne stiller fri bolig, konsultationslokaler og uden for Tórshavn tillige instrumentarium til rådighed.

I en betænkning fra 1973 blev det foreslået, at der i distrikter med flere kommunelæger etableres lægecentraler(helsecentraler), hvortil også sundhedsplejerske, skolesundhedsplejerske, hjemmesygeplejerske, jordemoder, fysioterapeut o.a. kan knyttes. På nuværende tidspunkt er der etableret 5 lægecentraler og flere er under planlægning. Lægecentralerne finansieres i vidt omfang af landskassen gennem tilskud (50%) og lån (40%).

Grundtanken med lægecentraler har været ønsket om en bedre lægelig dækning af befolkningen. Dette er nu opfyldt dels ved at mindske arbejdspresset for den enkelte læge, der efter gennemførelsen af nyordningen vil have 1.300-2.000 patienter (gennemsnitlig 1.800), og dels ved etablering af en mere hensigtsmæssigt geografisk placering. På længere sigt forventes ordningen at gavne sundhedsarbejdet i almindelighed, fordi den vil give lægerne bedre muligheder for at uddanne sig til og deltage i offentlige tillidserhverv.

Skolelægeordningen.

Der er pr. 1. januar 1991 ansat i alt 11 skolelæger. Uden for Tórshavn bestri-der kommunelægerne disse stillinger. Kommunerne stiller de fornødne lokaler til rådighed.

Sundheds- og hjemmesygeplejerskeordningen.

Sundheds- og hjemmesygeplejerskeordningen er landsdækkende med central administration i Tórshavn. Der er tale om 3 personalegrupper, nemlig hjemmesygeplejersker, skolesygeplejersker og sundhedsplejersker, hvoraf en del er ansat i kombinerede stillinger som småbørn- og skolesundhedsplejersker. Hjemmesygeplejersken yder pleje i hjemmet, fortrinsvis efter lægeordination, sundhedsplejersken giver støtte og vejledning om barnets udvikling og trivsel, og skolesygeplejersken følger sundhedstilstanden gennem skolealderen i nært samarbejde med skolelægen.

Det samlede personale omfattede pr. 31. december 1990 50 fuldtidsstillinger (inkl. ledelse og administration).

Tandlægeordningen.

Indtil 1. april 1989 refunderede sygekassen et fast beløb for den enkelte ydelse hos tandlægen (f.eks. tandrensning, rodbehandling). Patienten betalte selv hele regningen og fik derefter de tilskudsberettigede ydelser refunderet af sygekassen. Fra 1. april 1989 dækker sygekassen halvdelen af udgifterne i forbindelse med tandlægebesøg efter stort set samme ydelsesmønster, som er gældende i Danmark. Der er endvidere sket den ændring, at tilskudet er fratrukket på regningen.

Pr. 1. januar 1991 var der 42 tandlæger på Færøerne.

Fra 1. august 1986 er der indført en børnetandplejeordning, som omfatter vederlagsfri forebyggende og behandlende tandpleje, dog således at ordningen først efter en overgangsperiode omfatter alle børn i den undervisningspligtige alder.

Visse kommuner har faste skoletandlæger, mens børnetandplejen i andre kommuner varetages af de privatpraktiserende tandlæger. Alle driftsudgifter vedrørende skoletandplejen afholdes af kommunerne. Før den nye børnetandplejeordning trådte i kraft, fandtes der faste skoletandlæger i de fleste større byer.

Apotekervæsenet.

Apotekervæsenet og lægemidler er som den eneste del af sundhedsvæsenet overtaget som særanliggende. Lagtingslov nr. 104 fra den 5. december 1988 om apotekervæsenet og lægemidler regulerer området.

Apotekervæsenet har monopol på fremstilling, import, udlevering, lagerføring og handel med lægemidler.

Overskudet af apotekernes drift tilfalder apotekerfonden, der ejer apotekervæsenets bygninger, varelager og inventar.

Ved apotekervæsenet er der foruden landsapotekeren, som fører tilsyn med, at de gældende regler vedrørende apotekervæsenet overholdes, normeret 3 apotekere til apotekerne i henholdsvis Tórshavn, Klaksvík og Tvøroyri. Landsstyret har udnævnelses- og ansættelseskompetencen for landsapotekeren og apotekerne.

Ved udgangen af 1990 var der i alt 62 fuldtidsstillinger inden for apotekervæsenet, apotekerteknikerelever medregnet (9 i 1990).

Bevægelsen i bruttoomsætningen siden 1986 har været præget af stigende leverancer af lægemidler til havbruget (fiskeopdræt) både i værdi og procentvis andel af totalomsætningen, jf. tabel 10.1.

Tabel 10.1. Bruttoomsætningen indenfor apotekervæsenet.

	1987	1988	1989	1990
		- mill. kr. -		
Totalomsætning	48,7	65,7	77,3	81,0
Heraf leveret til havbruget	4,2 (8,2%)	11,30 (15,2%)	15,2 (19,6%)	16,1 (19,9%)

Kilde: Landsapotekeren.

Leverancer af lægemidler m.v. til landbruget har ligget stabilt på ca. 2,4% af totalomsætningen. Apotekerne forsyner 33 autoriserede håndkøbsudsalg med apotekervarer og håndkøbslægemidler. Udsalgenes omsætning varierer stærkt fra bygd til bygd og viser nu stigende tendens; således i 1989 4,3% af totalomsætningen med fradrag af omsætningen til havbrug og i 1990 5,9%.

Kommunelægerne på Færøerne har distributionsret til lægemidler. Omsætningen har været faldende de seneste år, og adgangen til at distribuere benyttes efterhånden kun i beskedent omfang. Aktiviteten har nu stabiliseret sig på ca. 2,5% af det totale receptordinationsantal til enkeltpersoner mod henved 15% (i 1950), da den var på sit højeste.

10.3. Sygehusvæsenet.

Indledning.

Sygehusvæsenet er fællesanliggende, men drives som institution under landsstyret i henhold til loven fra 1976 med senere ændringer om Færøernes sygehusvæsen.

Der er tre sygehuse på Færøerne. Landssygehuset i Tórshavn, sygehuset i Klaksvík og Suðuroy sygehus.

Landssygehuset har 254 sengepladser, hvoraf ca. 1/3 er i den psykiatriske afdeling. Sygehuset har en kirurgisk afdeling (almen kirurgi, ortopædisk kirurgi), en medicinsk afdeling, en fødeafdeling, en røntgenafdeling, en afdeling for intensiv terapi, en øre-, næse og halsafdeling, en øjenklinik, en patologisk afdeling, en plejeafdeling og en psykiatrisk afdeling samt en tandklinik. Følgende specialer er repræsenterede på sygehuset: Anæstesiologi, røntgenundersøgelse, fysiurgi og rehabilitering, reumatologi, kvindesygdomme og fødselshjælp, medicinske sygdomme, hjerte- og kredsløbssygdomme, medicinske mave- og tarmsygdomme, medicinske lungesygdomme, kirurgiske sygdomme, medicinske nervesygdomme, øjensygdomme, øre/næse/halssygdomme, vævsundersøgelser, psykiatri og børnesygdomme.

I starten af 1990 blev et nyt ambulatorium under Landssygehuset taget i brug.

Klaksvík sygehus har normeret 47 sengepladser. På grund af ombygninger er antallet af sengepladser dog for tiden reduceret til 36. Følgende specialer er repræsenteret på sygehuset: Almen kirurgi, ortopædisk kirurgi, intern medicin og reumatologi med 2 overlæger tilknyttet kirurgi og 1 medicin.

Suðuroy sygehus har 20 sengepladser. Sygehusets læger er specialister i almen kirurgiske sygdomme og ortopædisk kirurgi.

Fra 1960 blev Færøernes sygeplejeskole knyttet til Landssygehuset.

Indtil 1. januar 1988 kunne færøske patienter vederlagsfrit undersøges og behandles på Rigshospitalet. I forbindelse med overgangen til bloktilskud bortfaldt denne ordning, og Færøernes Landsstyre og Sundhedsministeriet har indgået en aftale om indlæggelse af færøske patienter på Rigshospitalet. Aftalen blev forlænget pr. 1. januar 1991 og gælder til udløbet af 1991. Der pågår for tiden forhandlinger om fornyelse af aftalen.

Ved beregningen af bloktilskudet på sundhedsområdet er udgifterne til behandling af de færøske patienter på Rigshospitalet indregnet fuldt ud. Ifølge aftalen forpligter Rigshospitalet sig til årligt at modtage 600 færøske patienter til indlæggelse og at afsætte 8000 sengedage til færøske patienter. Herudover er Rigshospitalet forpligtet til at modtage færøske patienter til ambulante behandling. Landsstyret betaler et samlet årligt beløb for denne kapacitet, der står til rådighed. I 1990 udgjorde beløbet 23,8 mill. kr. og udgør i 1991 25,0 mill. kr. Beløbet reguleres årligt.

I 1976 oprettedes Hotel Tórshavn, en selvejende institution, som har til formål at tilbyde logi til patienter, der sendes til Danmark og til disses pårørende. Hotellets drift er fra 1. november 1986 henlagt under det færøske sygehusvæsen.

I forbindelse med vedtagelsen af Lagtingets finanslov for 1990 blev der indarbejdet ganske betydelige besparelser for det færøske sygehusvæsen. I forhold til bevillingerne for 1989 blev der lagt op til nedskæringer på driften af de tre sygehuse på 10-15%. Bevillingerne til de tre sygehuse på finansloven for 1991 ligger på niveau med 1990. Besparelserne har i første omgang medført nedlæggelser af sengepladser/afdelinger på Landssygehuset. For alle tre sygehuse gælder herudover, at antallet af sygedage er reduceret væsentligt fra 1989 til 1990, jf. tabel 10.2, og denne tendens forventes at fortsætte i årene fremover, idet den øgede satsning på ambulante behandling vil fortsætte. Herudover tænkes besparelserne på langt sigt gennemført ved at etablere et tættere samarbejde mellem kommunelægerne og sygehusvæsenet, således at visse indlæggelser helt undgås.

Som det ses af tabel 10.4, har de store besparelsetiltag endnu ikke medført nedskæring af personalet på Landssygehuset og Klaksvík sygehus. Det er imidlertid næppe sandsynligt, at man på langt sigt vil kunne undgå personalereduktioner. Sygehusdirektøren forventes i løbet af 1991 at afgive en redegørelse til landsstyret om besparelserne inden for sygehusvæsenet.

Landsstyret vedtog i 1988 en 8-årig udbygningsplan for de tre sygehuse og for sygeplejerskolen. Planen tænkes dels finansieret over finanslovene dels ved låneoptagelse. Som følge af de store besparelsetiltag, som landsstyret har iværksat på området, er det imidlertid usikkert, i hvilket omfang planen gennemføres.

Tabel 10.2. Sygehusenes kapacitet og belægning.

Antal sengepl.	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Landssygehuset ¹⁾	284	284	302	302	302	282	254
Klaksvík sygehus	47	47	47	36 ²⁾	36 ²⁾	36 ²⁾	36 ²⁾
Suðuroy sygehus	26	20	20	20	20	20	20
I alt	357	351	369	358	358	338	210
Antal indlæggelser							
Landssygehuset ¹⁾	6.114	6.386	6.548	6.417	6.688	7.513	7.147
Klaksvík sygehus	1.183	1.334	1.321	1.349	1.412	1.429	1.524
Suðuroy sygehus	574	679	727	749	669	809	841
I alt	7.871	8.399	8.596	8.515	8.769	9.751	9.512
Antal sygedage							
Landssygehuset ¹⁾	99.837	96.709	95.705	86.507 ³⁾	80.622	79.686	73.294
Klaksvík sygehus	17.588	10.630	11.225	10.820	10.678	11.017	10.887
Suðuroy sygehus	7.353	7.518	7.588	7.309	6.854	7.134	6.997
I alt	124.778	114.857	144.518	104.636	98.154	97.837	91.178
Gennemsnitlig antal sygedage pr. patient							
Landssygehuset ¹⁾	16,3	15,1	14,6	13,5	12,0	10,6	10,3
Klaksvík sygehus	14,9	7,9	8,5	8,1	7,5	7,7	7,1
Suðuroy sygehus	12,8	11,0	10,2	9,7	10,2	8,9	8,3
Gennemsnit for sygehusvæsenet	14,6	11,3	11,1	10,4	9,9	9,1	8,6
Gennemsnitlig belægningsprocent							
Landssygehuset ¹⁾	96,3	93,2	86,8	78,5	73,1	77,4	79,1
Klaksvík sygehus	102,5	61,9	85,4	82,3	81,2	83,8	82,9
Suðuroy sygehus	77,5	102,5	103,9	100,1	93,6	97,7	95,8
Gennemsnit for sygehusvæsenet	92,1	85,8	92,0	87,0	82,6	86,3	85,9

¹⁾. Incl. det tidligere statshospital i Tórshavn, fra den 1. januar 1977
Landssygehusets psykiatriske afdeling.

- 2). Indtil udbygningen af det medicinske afsnit er færdig, er den faktiske normering på 47 sengepladser reduceret til 36 sengepladser.
- 3). Faldet skyldes lukning af såvel den psykiatriske afdeling på grund af ombygninger som somatiske afdelinger på grund af ferieafvikling.

Kilde: Sygehusene.

Det noget høje gennemsnitlige antal sygedage pr. patient på Landssygehuset skyldes et stort antal kronisk syge patienter på de medicinske og psykiatriske afdelinger, samt at plejeafdelingen medregnes.

Tablet 10.3. Sygehusenes bruttoudgifter pr. sygedag.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Landssygehuset ¹⁾	1.892,99	1.968,77	2.532,23	2.904,13	3.166,85	2.960,70
Klaksvík sygehus	3.488,93	3.124,53	3.462,48	4.118,25	4.155,25	3.763,54
Suðuroy sygehus	2.657,72	2.573,12	2.964,29	3.483,70	4.044,94	3.357,13
Gennemsnit f. sygehusvæsenet	2.108,80	2.122,10	2.986,33	3.501,03	3.789,01	3.360,46

¹⁾. Som tabel.

Kilde: Sygehusenes regnskaber.

Tablet 10.4. Sygehusenes normerede personale pr. 1. januar 1991.¹⁾

	Landssygehuset	Klaksvík sygehus	Suðuroy sygehus
Læger	52	8	3
Sygeplejersker	294,5 ²⁾	40	20
Personale med anden ³⁾ plejeuddannelse	121,5	16	4
Personale med anden ⁴⁾ sundhedsfaglig udd.	88	13	10
Administrationspersonale	21,5	6	3,75
Portører og driftspersonale.	61,5	7	6
Køkken-, vaskeri-, og rengøringspers.	116,5	21,75	15,5
Andet personale	11	11,25	1
I alt	766,5	123	63,25

- 1). Som følge af fællesfunktioner på Suðuroy sygehus og Suðuroy plejehjem er visse stillinger på sygehuset fordelt mellem dette og plejehjemmet. Dette gælder tillige Klaksvík sygehus og Norðuroyggjar plejehjem.
- 2). Heraf 76 sygeplejeelever.
- 3). Omfatter væsentligst sygehjælpere og plejere, heraf 12 plejerelever.
- 4). Laboranter, lægesekretærer, terapeuter m.v.

Kilde: Sygehusene.

Tabel 10.5. Sygehusenes samlede udgifter (i 1.000 kr.).

	1981/82	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Landssygehuset ¹⁾	109.049	139.939	188.421	219.258	234.942	252.354	217.002
Klaksvík sygehus	22.414	26.812	35.073	37.464	43.975	45.790	40.974
Suðuroy sygehus	11.380	14.901	19.524	21.665	23.877	28.856	23.489
I alt	142.843	181.651	243.018	278.387	302.794	327.000	281.465

- 1). Incl. udgifterne til det tidligere statshospital, Tórshavn, fra 1. januar 1977 Landssygehusets psykiatriske afdeling. Fra og med finansåret 1977/78 indgår endvidere udgifterne til tuberkulosestationens drift i sygehusudgifterne.

Kilde: Sygehusenes regnskaber.

Sygehusenes administration.

Sygehusene administreres af hver sin bestyrelse på fem medlemmer, hvoraf lagtinget udpeger tre og landsstyret to. Endvidere er der i henhold til sygehusloven nedsat et planlægningsudvalg for det færøske sygehusvæsen, der skal fremsætte forslag til udbygning af det samlede sygehusvæsen. Planlægningsudvalget består af fem medlemmer - ét medlem for hver af de tre sygehuse udpeget blandt sygehusbestyrelsesmedlemmerne og to medlemmer udpeget af landsstyret. Den daglige ledelse af sygehusene forestås af en inspektør for hver af de tre sygehuse.

Den daglige administrative ledelse af det samlede sygehusvæsen varetages af en direktør udnævnt af landsstyret. Sygehusdirektøren er samtidig sekretær for hver af de tre sygehusbestyrelser og for planlægningsudvalget.

Jordermodervæsenet.

I medfør af anordningen fra 1982 om svangerskabshygienje og fødselshjælp ansættes jordemødre under det færøske sygehusvæsen. Der ydes vederlagsfri forebyggende undersøgelser hos læge og jordemoder og vederlagsfri fødselsbetjening. Der er normeret en ledende jordemoder og 16 jordemødre i øvrigt ved sygehusvæsenet.

10.4. Landslægen.

Landslægen er Lagtingets sagkyndige i alle lægelige, hygiejniske, miljømæssige og socialmedicinske forhold. Landslægen fører på Sundhedsstyrelsens vegne tilsyn med sygehusene og den virksomhed, der udøves på Færøerne af apoteker, læger, tandlæger, jordemødre og andre medarbejdere inden for sundhedsvæsenet. Landslægen udarbejder og udgiver årlige medicinalberetninger for Færøerne, og han yder som embedslæge bistand til rets- og politimyndighederne. Udgifterne til landslægeembedet betales af statskassen.

10.5. Finansiering.

Med overgangen fra statsrefusion til bloktilskud er de forskellige statslige finansierings- og tilskudsordninger bortfaldet fra 1. januar 1988.

11. UNDERVISNINGSVÆSEN.

11.1 Indledning.

Hvad undervisningsvæsenet omfatter.

Det færøske undervisningsvæsen omfatter:

- Folkeskolen (grundskolen, fortsættelsesskolen), gymnasiet og HF-kursus.
- Lærlinguddannelser m.m. inden for handels- og kontorfagene og de tekniske fag.
- Videregående uddannelser som sygeplejerskeuddannelse, alle former for navigations- og skibsmaskinuddannelser, merkonomeksamen, læreruddannelse samt videnskabelige specialkurser, herunder basisuddannelser, forberedende eksamensuddannelser, exam. art.student, B.S.studier og hovedfagsstudier.
- Anden undervisning som højskole, husholdningsskole, specialskole, efteruddannelse samt aftenskoleundervisning.

Særanliggende og fællesanliggende.

Gymnasierne, navigationsskolerne, Færøernes folkehøjskole, Færøernes husholdningsskole og Det færøske Universitet (Fróðskaparsetur Føroya) er overtaget som særanliggende, mens folkeskolen, Færøernes seminarium, de tekniske skoler, Færøernes handelsskole, Færøernes maskinskole og aftenskoleundervisningen fortsat er fællesanliggende.

På de områder af undervisningsvæsenet, der fortsat er fællesanliggende, er administrationen af områderne imidlertid i medfør af hjemmestyrelovens § 9 henlagt til Færøernes landsstyre, der også inden for visse grænser - som er fastsat i de pr. 14. februar 1979 vedtagne rammelove for det færøske undervisningsvæsen - har kompetencen til at fastsætte regler for de enkelte områder.

Administrationen af undervisningsvæsenet.

Administrationen af hele det færøske undervisningsvæsen er således nu samlet under landsstyret.

Administrationen udøves af Landsskúlaráðið (Undervisningsrådet) på 5 medlemmer, hvoraf 4 er udpeget af Lagtinget og 1 af landsstyret, og af Landsskúlafyrisingin (Undervisningsdirektoratet) ledet af én af landsstyret ansat undervisningsdirektør.

Landsskúlaráðið har overopsynet med hele undervisningsvæsenet, men den daglige ledelse af administrationen af undervisningsvæsenet ligger i Landsskúlafyrisingin. Det har således tilsynet med, at de gældende regler for undervisningsvæsenet overholdes, og at fastsatte beslutninger bliver fremmet. Landsskúlaráðið godkender de af Landsskúlafyrisingin udarbejdede forslag til generelle bestemmelser vedrørende undervisningsvæsenet. Landsskúlaráðið ansætter lærere og afgiver indstilling til landsstyret om besættelsen af stillinger som ledere og dermed ligestillede. Alle andre sager vedrørende de enkelte lærere afgøres af Landsskúlafyrisingin.

Landsskúlaráðið godkender det årlige forslag til finanslov for undervisningsvæsenet, inden det afgives til landsstyret, mens Landsskúlafyrisingin over for landsstyret har ansvaret for, at bevillingerne til undervisningsvæsenet anvendes i overensstemmelse med finansloven. De samlede driftsudgifter for det færøske undervisningsvæsen i 1990 (incl. bloktilskud) udgjorde ca. 422 mill.kr. En oversigt over uddannelsesudgifternes fordeling og udvikling er indeholdt i bilag 7.

I bilag 8 er der givet en oversigt over antallet af udskrevne elever i folkeskolen, højere uddannelser og erhvervsuddannelserne.

11.2. Grunduddannelser m.v.

Folkeskolen.

Folkeskolens styrelse er fastlagt i en lagtingslov om folkeskolen fra 1979. Folkeskolen er en kommunal skole. Kommunen har ansvaret for, at kommunens beboere kan få den fornødne undervisning, herunder at de nødvendige økonomiske midler og de fornødne undervisningslokaler stilles til rådighed. Tilsynet med og styrelsen i øvrigt af kommunens skole udøves af skolekommissionen, der har kompetence i alle sager vedrørende kommunens skolevæsen, der ikke udtrykkeligt er henlagt til andre myndigheder. Skolekommissionen vælges samtidig med og efter samme regler som kommunalbestyrelsen. Overopsynet med folkeskolen føres af Landsskúlaráðið, der har overført dette til Landsskúlafyrisingin.

Folkeskolen omfatter en syvårig grundskole og en toårig fortsættelsesskole, der kan videreføres med en 10. klasse. Undervisningspligten er 7 år, men langt den overvejende del af eleverne fortsætter i fortsættelsesskolen.

Den store udbygning af skolevæsenet i de seneste årtier har bl.a. betydet, at det kun er børn fra fjernest beliggende øer, der må flytte hjemmefra for at få skolegang ud over 7. klasse. Antallet af elever i den enkelte skole varierer fra knapt 600 til kun én elev i enkelte skoler.

Efter folkeskoleloven af 1979 er skolen en udelt skole, hvor eleverne dog har en udstrakt valgfrihed i fagkombinationerne i fortsættelsesskolen, særligt i 10. klasse. Udover valgfrihed i fagmæssig henseende vil der endvidere i visse fag i 8.-10. klasse kunne vælges mellem undervisning i grundkursus eller udvidet kursus. Ved afslutningen af undervisningen i 9. og 10. klasse kan eleverne indstille sig til folkeskolens afgangsprøve.

Lærernes lønnings- og andre ansættelsesforhold er fastsat i henhold til lov (1972) om tjenestemænd m.fl. i folkeskolen på Færøerne. Det kræves efter loven, at en lærer skal have eksamen fra Færøernes seminarium eller eksamen fra et dansk seminarium med tillæg af en særlig prøve i færøsk efter nærmere af Landsskúlaráðið fastsatte regler.

Lærerne i den færøske folkeskole er bortset fra de højere stillinger fra viceinspektør og derover lønnet i samme lønklasse som lærerne i den danske folkeskole. Grundlønningerne og de nærmere regler om lønfastsættelser iøvrigt fastsættes efter aftale mellem Færøernes landsstyre og Færøernes lærerforening.

Udover de tjenstemandsansatte lærere beskæftiges et betydeligt antal timelærere, faglærere samt løse og faste vikarer i den færøske folkeskole.

Privat skole.

Færøernes eneste tilbageværende privatskole (Adventistaskúlin) findes i Tórshavn. I 1985 overtog Tórshavn kommune den private skole, Sankta Fransskolen. Som den eneste skole har Sankta Fransskolen en forskoleklasse (børnehaveklasse), der dog fortsat drives som privatskole.

Gymnasier og HF.

Der findes to skoler med gymnasieundervisning og HF på Færøerne, nemlig Færøernes Gymnasium og HF-kursus i Tórshavn (Hoydalur), og Gymnasiet og HF kurset i Gøta på Eysturoy. Gymnasiet i Tórshavn har HF afdelinger på Suðuroy, mens Gymnasiet i Gøta har HF afdeling i Klaksvík.

Landskassen afholder alle udgifter i forbindelse med gymnasierne og HF-kurserne. Driftsudgifterne udgjorde i 1990 ca. 38,9 mill kr. mod 41,1 mill. kr. i 1989.

Gymnasieeleverne går 3 år i skole. Det 1. år er der to hovedlinier: nysproglig og matematisk. Det 2. år sker der deling i flere linier: eleverne i den matematiske linie kan vælge mellem matematisk-fysisk, matematisk-biologisk eller samfundsfaglig-matematisk. Eleverne i nysproglig linie kan fortsætte i den nysproglige linie eller gå over til en samfundsfaglig-sproglig linie.

HF-eleverne går 2 år i skole. Der er også mulighed for at tage eksamen trinvist over flere år som enkeltprøver eller som selvlæsende. 1. år er der flest fælles fag. 2. år skal der vælges 3 af omkring 13 valgfrie fag.

I 1990 blev der optaget 6 gymnasieklasser i Tórshavn og 3 i Gøta. Endvidere blev der optaget 8 HF-klasser (3 i Tórshavn, 2 på Suðuroy, 2 i Gøta og 1 i Klaksvík). Med hensyn til elevtal m.v. henvises til bilag 8.

Specialundervisning

Specialundervisningen, herunder høre/taleundervisning og anden specialpædagogisk bistand finder sted i de almindelige skoler og i børnehaver. Hertil kommer undervisning i hjemmet eller på sygehus. Specialklasser med retarderede elever findes på 3 af de 42 kommunale skoler, der har specialundervisning.

Undervisningen af høre/talehæmmede elever varetages af høre/talelærere og omfatter børn og unge fra 0-18 år. Til Landsskúlafyrisingin er knyttet en undervisningsleder/skolepsykolog, en klinisk psykolog, en læsepsykolog, en synskonsulent og en høre/talekonsulent. I forbindelse med det skolepsykologiske arbejde har desuden 19 speciallærere i de forskellige skoledistrikter fået tildelt i alt 120 ugentlige timer til rådgivningsvirksomhed.

De elever, der på grund af sygdom ikke kan deltage i den normale undervisning i skolen, får undervisning i hjemmet eller på sygehuset. Endvidere gives speciel undervisning i færøsk for fremmedsprogede elever i et bestemt tidsrum.

Ved udgangen af 1990 modtog i alt 749 elever specialundervisning (folkeskoler, privatskole og børnehaver) af én eller anden slags.

11.3. Videregående Uddannelser.

Fróðskaparsetur Føroya (Det færøske Universitet).

Fróðskaparsetur Føroya (Det færøske Universitet) fik ny styrelseslov ved lagtingslov nr. 65 af 21. maj 1987 til afløsning af den tidligere lov fra 1965.

Der er fortsat tale om en selvejende institution, hvis formål er videnskabeligt forskningsarbejde og uddannelse på højere niveau.

Administrativt står Fróðskaparsetur Føroya lige under landsstyret, og institutionens driftsudgifter dækkes af landskassen med en bevilling på Lagtingets finanslov. Bevillingen for 1990 var på 12,2 mill. kr. På finansloven for 1991 er der afsat 11,5 mill. kr.

Institutionens ledelse forestås af rektor sammen med et universitetsråd og et centralråd.

Universitetet kan tilbyde følgende uddannelser, (som dog ikke alle begynder hvert år):

Exam.art.-studiet i nordisk, specielt færøsk sprog og litteratur (etableret i 1976), er en 2-årig uddannelse. Uddannelsen danner basis for videreuddannelse på Det færøske Universitet og i udlandet. Den er samtidig et selvstændigt bifag. Fra 1977-1990 har 7 hold, i alt 63 studerende, afsluttet denne uddannelse. I studieåret 1990-1991 er 29 studerende indskrevet på Exam.art.-studiet.

Hovedfagsstudiet i nordisk, specielt færøsk sprog og litteratur er en 2-årig overbygning af exam.art.-studiet og afsluttes med cand.phil.-eksamen. Med yderligere et bifag bliver man cand.mag. Det første hold inden for hovedfagsstudiet begyndte i 1987 og i efteråret 1990 fik 3 studerende cand.phil.-eksamen.

Basisuddannelse i historie er en 2-årig uddannelse, som afsluttes med exam.art.-eksamen. I september 1990 var der indskrevet 22 studerende. I studieåret 1989-1990 var 11 indskrevet til B.A. (Bachelor of Art) i historie og kulturhistorie. Dette var en fortsættelse af basisuddannelsen, som begyndte i 1987. I juni 1990 fik 6 B.A.-eksamen og 3 bestod enkelte fag.

Basisuddannelse i kemi og biologi er en 2-årig uddannelse, som danner basis for videreuddannelse til B.S.-uddannelsen (Bachelor of Science) i biologi eller bromatologi (levnedsmiddellære) ved Det færøske Universitet eller i udlandet. Der optages studerende hvert andet år til denne uddannelse, og et nyt hold blev optaget i sommeren 1989.

B.S.-uddannelse i biologi er en 3-årig uddannelse, som afsluttes med endelig eksamen, men som også danner basis for videreuddannelse i udlandet. Det første år og en del af det næste år er koordineret med basisuddannelsen i kemi og biologi. Uddannelsen svarer til Bachelor-uddannelserne i den engelsktalende del af verden samt i Island.

Bromatologi er en 3½-årig uddannelse med afgangseksamen, men den danner også basis for videreuddannelse i udlandet. Det første år og en del af det andet år er koordineret med basisuddannelsen i kemi og biologi.

Basisuddannelsen i matematik og fysik er en 2-årig uddannelse, som danner basis for videreuddannelse på Det færøske Universitet eller i udlandet. De studerende har lejlighed til enten at afslutte uddannelsen eller vælge videreuddannelse inden for de nedennævnte B.S.-uddannelser og elektroingeniøruddannelsen. Basisuddannelsen i matematik og fysik begynder i september måned i de lige årstal. Nyt hold begyndte i sommeren 1990.

B.S.-uddannelsen i fysik og geofysik er en 3-årig uddannelse med afgangseksamen, men danner også basis for videreuddannelse i udlandet. Den er koordineret med basisuddannelsen i matematik og fysik. De studerende, der har taget denne uddannelse, kan fortsætte med B.S.-uddannelsen i fysik og geofysik. De første studerende blev færdig med denne uddannelse i sommeren 1989.

B.S.-uddannelsen i datalogi er en 3-årig uddannelse med afgangseksamen, men danner også basis for videreuddannelse i udlandet. Den er det første år og en del af det andet år koordineret med basisuddannelsen i matematik og fysik. De studerende, der har afsluttet de to første år af denne uddannelse, kan fortsætte med B.S.-uddannelsen i datalogi. Det første hold afsluttede denne uddannelse i sommeren 1989.

Elektroingeniør-uddannelsen er en 3½-årig uddannelse med afgangseksamen på akademingeniør-niveau. Den er det første år og en del af det andet år koordineret med basisuddannelsen i matematik og fysik.

På Det naturvidenskabelige Fakultet var der 29 studerende i studieåret 1990-1991.

Universitetet har aftaler om muligheder for videreuddannelse andre steder, herunder også samarbejdsaftaler og aftaler om anerkendelse af karakterer m.m. ved højere læreranstalter i Danmark, Norge og Island.

Universitetets afdeling for færøsk sprog forestår større samlinger, som f.eks. ordsamling, stednavnesamling, dialektsamling og folkemindesamling.

Årligt er der givet to forskningsstipendiater til kandidater, der har afgangseksamen fra et universitet eller anden højere læreranstalt. I 1989-1990 og 1990-1991 blev der imidlertid kun givet ét stipendiat, - af økonomiske årsager.

I 1990 var 18 beskæftiget på universitetet med undervisning og forskning. Antallet af øvrige medarbejdere var 16. Derudover er der aftaler med eksterne lektorer og time- og gæsteundervisere.

Til de offentlige kurser (folkeuniversitetet) var der i 1990-1991 indskrevet 81 elever i 5 fag. Der var 19 offentlige foredragsaftener i 1990 med 805 tilhørere.

Færøernes seminarium.

På Færøernes seminarium findes der læreruddannelse og pædagoguddannelse.

Optagelsesbetingelserne på seminariet er bestået studentereksamen, HF eller lignende. Læreruddannelsen, der varer 4 år, skal uddanne lærere til folkeskolen og samtidig sigte mod, at lærerne skal kunne påtage sig undervisning i aften- og ungdomsskolerne. I forbindelse med seminariet findes en kommunal øvelsesskole med godt 400 elever. Der var i 1990 113 elever på uddannelsen. Af disse var 93 kvinder og 20 mænd.

Pædagoguddannelsen skal uddanne pædagoger til vuggestuer, børnehaver og fritidshjem, institutioner inden for åndsvageforsorgen m.v. For optagelse på pædagogstudiet kræves det, at ansøgeren foruden at have bestået 10. klasse også har en 2-årig uddannelse, der med fordel kan anvendes i pædagoguddannelsen, som f.eks. bestået 2-års højere forberedelseksamen, studentereksamen eller har gået på højskole, handelsskole, o.s.v. Der bliver også lagt vægt på, at ansøgeren har arbejdet på daginstitutioner eller på andre institutioner i mindst ½ år.

Seminariets driftsudgifter var i 1990 på 11,02 mill. kr., hvoraf Tórshavn kommune afholdt 1,5 mill. kr.

Efteruddannelse af folkeskolelærere.

Efteruddannelse af folkeskolelærere - som indtil 1989 blev afholdt af Det færøske Universitet - afholdes nu af Landsskúlaábyrisitingin. Efteruddannelsen kan foregå på Det færøske Universitet, Færøernes Seminarium eller andre uddannelsesinstitutioner, f.eks. Danmarks Lærerhøjskole, Dansk Sløjdlærerskole og Danmarks Højskole for Legemsøvelser.

Et rådgivende udvalg på 4 medlemmer, nedsat af Undervisningsdirektøren, skal undersøge behovet for efteruddannelse og tilrettelægge kursusvirksomheden.

I udvalget sidder formanden for Færøernes Seminarium, Det færøske Universitets rektor, Færøernes Seminariums rektor og den pædagogiske leder for Landsskúla-fyrisitingins efteruddannelse, som er udvalgets formand. En pædagogisk leder, ansat under Landsskúlafyrisitingin, har den daglige administrative og pædagogiske ledelse af efteruddannelsen. Denne stilling er en halvdagsstilling.

På årskurset 1989-1990 blev der undervist i fagene sprog, litteratur, historie/kultur og kulturhistorie, pædagogik/psykologi og projekt. Endvidere var der korte kurser i samtidsorientering, regning/matematik, tværfagligt samarbejde, fiskerierhvervet, geologi og botanik.

I 1989-1990 var 6 lærere på årskursus på Færøerne, 5 lærere på årskursus på Danmarks Lærerhøjskole og 2 lærere på årskursus i England. 40 lærere deltog i korte kurser. Heraf deltog flere i mere end ét kursus.

Færøernes sygeplejeskole.

Færøernes sygeplejeskole, der blev oprettet i 1960, er godkendt af den danske sundhedsstyrelse. Al undervisning forgår på Færøerne. Skolens formål er at give en grunduddannelse, som gør sygeplejersker i stand til at fungere ansvarsfuldt og selvstændigt inden for deres arbejdsområde i sundheds- og sygeplejen og at give det nødvendige grundlag for videregående specialuddannelse inden for sundheds- og sygepleje.

Den grundlæggende undervisning er samlet på selve sygeplejeskolen. Uddannelses-tiden er i alt 161 uger, delt op på 72 ugers teori og 89 ugers praktik. Det første halve år får eleverne ingen løn. Den praktiske uddannelse foregår hovedsaglig på Landssygehuset, men Klaksvík Sygehus og alderdoms- og plejehjemmene er også med i uddannelsen, og desuden er der elever i praktik i den primære sundhedstjeneste. Skolens undervisningsplan godkendes af Sundhedsstyrelsen. Skolen ledes af et skoleråd, som er sammensat efter nærmere regler fastsat af sundhedsstyrelsen. I 1990 havde Sygeplejeskolen i alt 60 elever under uddannelse.

11.4. Erhvervsuddannelser.

Kompetencen til godkendelse af handelsskoler, tekniske skoler og maskinmester- og maskinistiskoler og til fastlæggelse af omfanget, indholdet og tilrettelæggelsen af undervisningen på disse skoler er i 1979 overført til det færøske hjemmestyre.

Maskinskole.

Færøernes maskinskole i Tórshavn er en selvejende institution. Driftsudgifterne, der i 1990 beløb sig til ca. 7,4 mill. kr., betales af Færøernes landsstyre, bl.a. med (blok)tilskud fra staten.

Lagtinget besluttede i 1988 at bygge en ny maskinskole, idet undervisningen hidtil har måttet ske fra spredt beliggende, lejede lokaler. Nedskæringer af de offentlige investeringsplaner har bevirket, at byggeriet endnu ikke er påbegyndt. På skolen gives der en 6 måneders uddannelse til motorpassere.

På grundlag af en ny folketingslov påbegyndtes i 1988 en ny maskinmesteruddannelse. Uddannelsen, der er 3-årig, afsluttes efter beståede årsprøver med et maskinmesterbevis. Denne eksamen træder i stedet for den hidtidige udvidede maskinmestereksamen. Maskinskolen havde ved udgangen af 1990 111 elever fordelt på 8 hold.

Tekniske skoler.

De tekniske skoler i Tórshavn og i Klaksvík, der er selvejende institutioner, underviste i 1990 i følgende håndværksfag: Automekanikere, maskinister, blikkenslagere, bygningssnedkere, bygningstømrere, elektrikere, maskinarbejdere, skibsbyggere, frisører, tekniske tegnere/landmåler teknikere. Teknisk skole i Tórshavn har undervisning i alle fag, mens Klaksvíks tekniske skole har undervisning i tømrer-, snedker-, maskinarbejder-, elektriker- og motorpasserfagene.

Antallet af elever var i 1990 henholdsvis 510 (Tórshavn) og 174 (Klaksvík). Begge de to tekniske skoler råder over skolehjem.

Navigationsskoler

På navigationsskolen i Tórshavn (Føroya Sjómannsskúli) foregår uddannelse af skibsførere (36 måneder - en vagtofficersuddannelse på 1 år og 2 års videreuddannelse til skibsfører), kystskippere (heimaskiparar 12 måneder) og i forlængelse heraf fiskeskippere (yderligere 6 måneder), mens der på skipperskolen i Klaksvík uddannes kystskippere (12 måneder), fiskeskippere (6 måneder) og skibskokke (5 måneder).

Begge skoler holder med mellemrum kursus til erhvervelse af duelighedsbevis i sejlads, ligesom begge skoler også har radiotelefonistkurser: VHC (uge-kursus).

I Tórshavn er der endvidere kursus til radiooperatør med telex og BMOSS (14 undervisningsdage, 95 lektioner + afsluttende eksamen) og kursus i skibstelex og GMOSS (8 undervisningsdage, 49 lektioner + afsluttende eksamen). I 1990 var antallet af elever på de to skoler 192 og driftsudgifterne ca. 8,7 mill. kr., der afholdes af landskassen.

Handelsskole

Færøernes handelsskole, der er centralskole for hele landet, er en selvejende institution. Skolen har afdelinger i Tórshavn, Klaksvík, Fuglafjørður, Tvøroyri, Vágur og Sørvágur. Ved de 2 sidste afdelinger kan eleverne kun tage visse statskontrollerede enkeltfagsprøver, medens der ved de tre førstnævnte afdelinger foruden enkeltfagsprøverne også kan tages lærlingeprøver og merkonomeksamen.

I Tórshavn og i Kambsdalur har skolen højere handelsuddannelse og basisuddannelse inden for administration, handels- og kontorfagene under benævnelsen FHS. I nogle år har skolen også haft datanom-uddannelse. FHS- og datanom-uddannelserne foregår om dagen, mens højere handelsuddannelse foregår om aftenen. Der findes også en uddannelse inden for bank- og sparekasseområdet og andre korte erhvervskurser.

I 1988 påbegyndtes i et samarbejde med Handelshøjskolen i Århus undervisning i 1. del af HD-studiet. I denne forbindelse er der indgået en samarbejdsaftale mellem Landsskúlafyrisingin (Undervisningsdirektoratet) og Handelsskolen i Århus. Af de totale driftsudgifter i 1990 på 14,1 mill. kr. betalte staten/landet 98,6% og kommunerne 0,7%, og 0,7% var privat finansiering.

De statskontrollerede prøver omfatter både de almindelige enkeltfagsprøver og de højere fagprøver. Begge er ét-årige, ligesom merkonomprøverne er ét-årige. Prøverne kan efter 2-3 år stykkes sammen til en linieeksamen. Lærlingenes skolegang strækker sig over 2 år. Højere handelseksamen tager 2 år, dog 1 år for dem, der har særlige forkundskaber. FHS-uddannelsen er sammensat af 1 års skoleundervisning (basisåret) og 2 års praktikundervisning, dog med skoleundervisning i perioder. FHS-uddannelsen i Tórshavn og på Kambsdalur skole havde pr. 1. september 1990 17 fastansatte lærere og 56 ansatte timelærere.

Undervisningen ved handelsskolen omfattede pr. 1. september 1990 1.132 personer, hvoraf 671 var kvinder. De tilsvarende tal pr. 1. september 1989 var 1.134 og 661.

11.5. Anden Undervisning.

Ud over de ovennævnte grunduddannelser, videregående uddannelser og erhvervsuddannelser, foregår der på Færøerne forskellige andre undervisningsaktiviteter. Blandt disse kan nævnes folkehøjskolen (i Tórshavn), husholdningsskolen (i Klaksvík), aftenskolerne (med 7.598 elever) og musikskolerne (Suðuroy, Vágur, Nord-Streymoy, Argir, Tórshavn, Gøta, Leirvík, Fuglafjørður og Klaksvík med ca. 1.470 elever).

I 1989 oprettedes en fiskeriskole (Fiskevinnuskúlin) i Vestmanna. For elever med mindst 2 års erhvervserfaring er uddannelsen 2-årig. For elever uden erhvervserfaring er der indlagt 10 måneders praktik. Skolen har i øjeblikket 14 elever i 1. klasse, 6 i praktik og 14 i 2. klasse.

11.6. Uddannelsesstøtte.

Den 1. august 1988 overtog hjemmestyret fra Statens Uddannelsesstøtte støtteordningen for studerende på Færøerne. Beløb svarende til de seneste års udbetalinger fra SU indgår fra og med 1988 i de bloktilskud, som staten årligt yder til landskassen. Fordelingen af støtten sker på grundlag af regler i lagtingslov fra september 1988. I foråret 1990 har Lagtinget ved en ændring af loven nedsat en række af satsene for uddannelsesstøtten.

I finansåret 1990 blev der i alt udbetalt 36 mill. kr. i uddannelsesstøtte til uddannelsessøgende elever på Færøerne. Hjemmestyrets overtagelse af støtteordningen for studerende på Færøerne har ikke ændret ved den hidtidige ordning, hvorefter færøske studerende på de videregående uddannelser i Danmark modtager støtte fra Statens Uddannelsesstøtte efter de sædvanlige (danske) regler.

Landskassen gav i 1990 en støtte på ca. 7,1 mill. kr. til færøske studerende i udlandet.

12. RETS- OG POLITIVÆSEN SAMT OVERØVRIGHEDEN.

12.1. Færøernes Retsvæsen.

Færøernes ret har hovedtingsted i Tórshavn, hvor ordinær retsdag normalt afholdes hver tirsdag. Retten har desuden fast bitingsted i Tvøroyri, hvor der afholdes ordinære retsmøder mindst 4 gange om året. Herudover afholdes der i et vist omfang retsmøder i Klaksvík og i flere bygder.

Dommeren (Sorenskriveren) er overformynder på Færøerne og formand for Færøernes Ulykkesforsikringsråd, Færøernes Overfredningsnævn, Lejenævnet for Tórshavn kommune, Færøernes Overlandvæsenskommission, Færøernes Overudskiftningskommission, Det færøske nævn vedrørende erstatning fra staten til ofre for forbrydelser og Færøernes Nævn for børneforsorg. Endelig er dommeren medlem af Sterilisationsnævnet samt formand for Sjóvinnuráðið (Søfartsrådet).

Tabel 12.1. Oversigt over Færøernes rets virksomhed.

	1970	1980	1987	1988	1989	1990
Borgerlige sager						
Stævninger indleveret til berømmelse	1439	2333	3273	5933	6660	6450
Afsagte domme i alt	833	1772	2786	2781	5281	5655
heraf udeblivelses- og erkendelsesdomme	747	1702	2608	2653	5140	5490
Straffesager						
Indl. til berømmelse	330	435	696	592	616	697
Afsagte domme	168	309	484	481	454	500
Fogedforretninger						
Indl. begæringer	913	2883	7643	7673	11961	11440
Heraf udpantningsbegæringer	32	1845	5116	4412	6022	4582
Auktioner						
Auktionsbegæringer i alt	60	127	154	145	257	678
Heraf faste ejendomme	38	54	77	62	115	406
Heraf skibe	3	47	18	29	56	58
Afholdte auktioner						
Over faste ejendomme	5	9	13	4	17	51
Over skibe	2	18	6	11	14	24

Kilde: Sorenskriveren (dommeren).

Her ud over kan nævnes, at antallet af tinglyste dokumenter i de seneste år har ligget mellem 22.000 - 30.000 årligt, og at skifteretten i 1990 havde 448 anmeldte boer (mod 475 i 1989). Nævnes kan også at huslejenævnet i Tórshavn i 1990 havde 108 indkomne sager (mod 56 i 1989) og Færøernes Overfredningsnævn 97 indkomne sager (mod 99 i 1989).

Straffesager berammes til foretagelse omkring 1 måned efter anklageskriftets indlevering til retten, mens berammelsestiden i borgerlige sager, hvori der skal domsforhandles, er ca. 6-8 måneder.

Domsforhandling i en borgerlig sag berammes kun, såfremt sagen ikke kan afgøres på det foreliggende grundlag på den ordinære retsdag 1-2 måneder efter stævningens indlevering til retten.

På dommerkontoret var der pr. 1. januar 1991 foruden Sorenskriveren beskæftiget 1 retsassessor, 2 dommerfuldmægtige og 16 kontorfunktionærer, heraf 7 deltidsansatte. Endvidere beskæftiger dommerkontoret 1 kontorelev og et retsbud.

12.2. Færøernes politivæsen.

Politiets opgaver m.v.

Færøerne er én politikreds, der ledes af landfogeden (politimesteren). Som de øvrige danske politikredse sorterer Færøerne under Rigspolitichefen og Justitsministeriet.

Landfogeden har statsadvokatkompetence og henhører i denne forbindelse direkte under rigsadvokaten. Landfogeden møder således i alle straffesager ved Færøernes ret, i ankesager i Østre Landsret, der flere gange om året har session på Færøerne, samt i nævningesager, der behandles i Færøernes ret med Sorenskriveren som retsformand.

På grund af de geografiske forhold er der udover den døgnbetjente hovedstation i Tórshavn, i alt 6 understationer af forskellig størrelse. Politiinspektøren er daglig leder af politiet på Færøerne. Hovedstationen i Tórshavn ledes af en politikommisær og stationerne uden for Tórshavn ledes af en Sysselemand/stationsleder.

I politikredsen udføres de samme politiopgaver som i danske politikredse.

En række yderligere opgaver er imidlertid henlagt til landfogeden og politiet. For eksempel er landfogeden skibs- og aktieselskabsregistrator samt borgerlig vielsesmyndighed. På stationerne uden for Tórshavn behandles blandt andet fogedsager, skiftesager og fredningssager.

Sysselmændene/stationslederne, deres stedfortrædere og nogle kontorfunktionærer er af dommeren meddelt fuldmagt i henhold til retsplejelovens § 17 a, til at behandle fogedsager, skiftesager m.v., og der er i øvrigt et tæt samarbejde med dommerkontoret ved behandlingen af sagskategorier af mere civilretlig karakter.

De enkelte sysselmænd/stationsledere er endvidere borgerlig vielsesmyndighed.

Flere af de nævnte civilretlige arbejdsområder har inden for de sidste år beslaglagt mere og mere af politi- og kontorpersonalets tid. På flere af stationerne uden for Tórshavn er antallet af fogedsager mere end fordoblet fra 1988 til 1990.

Udover disse særlige opgaver, som ikke henhører under politiet i Danmark, administrerer landfogeden områder, som varetages af centrale afdelinger i Danmark. Blandt andet har motorkontoret alle de opgaver, som administreres af Centralregisteret under rigspolitichefembedet.

Personaleforhold.

Det færøske politikorps udgjorde pr. 31. december 1990 i alt 89 politifolk. Heraf var 16 under uddannelse i Danmark. Ud over den almindelige politistyrke var der ansat 11 reservebetjente.

Ved årsskiftet var der på politikontoret i Tórshavn ansat 18 kontorfunktionærer, heraf 4 i deltidsstillinger. Endvidere var der ansat 7 lærlinge. Landsstyret og Tórshavn kommune refunderer lønningerne til 4 heltidsstillinger. Uden for Tórshavn var der ansat i alt 12 i kontorsektoren. Arrestvæsenet beskæftigede 11 personer. Det juridiske personale bestod ud over landfogeden af en vicepolitimester og 2 politifuldmægtige.

Kriminalforsorg.

Den frie kriminalforsorg har en afdeling i Tórshavn. Der er knyttet en socialrådgiver til afdelingen. Som de danske afdelinger udarbejder afdelingen undersøgelser og fører tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte.

Desuden har man et tæt samarbejde med arresthuset i Tórshavn, hvor frihedsstraffe på indtil ét år afsones, og med danske fængsler, hvor færingere er indsat til afsoning.

Kriminalitet.

Igennem 80'erne konstateredes en stærk stigning af den samlede kriminalitet, som kom til politiets kendskab. I 1990 blev der registreret i alt 1.392 anmeldelser for overtrædelse af straffeloven. I forhold til 1980 er der tale om en stigning på ca.66 %, hvilket i absolutte tal er en væsentligt kraftigere vækst end f.eks. i Danmark i samme periode.

Der er tale om betydelige udsving fra år til år. I 1985 ser man således det største antal anmeldelser på 1.692, mens antallet året efter var 1.396. Antallet af anmeldelser i 1990 er 118 lavere end i 1989. Dette fald skyldes især en nedgang i hærværksanmeldelserne (87), og i anmeldelserne af indbrudstyveri (41).

Inden for de øvrige forbrydelseskategorier er der tale om mindre udsving. Dog bemærkes, at antallet af anmeldelser under gruppen "tyverier i øvrigt", er steget i 1990, således at den positive tendens, som konstateredes på dette område igennem sidste halvdel af 80'erne, nu tilsyneladende er standset. Den konstante stigning af hærværksanmeldelserne er som oven for anført erstattet af et fald (16%).

Narkotika.

Som tidligere år blev der heller ikke i 1990 konstateret grov narkotikakriminalitet. Antallet af sigtelser for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer forblev på et højt niveau i 1990. Fra 1988 til 1989 var der en stigning i antallet af sigtelser fra 25 til 76. I 1990 var antallet 71. Langt størsteparten af disse sager drejer sig om ulovlig indførsel/handel med hash.

Politiet har i et forsøg på at holde hash m.v. ude fra Færøerne et tæt samarbejde med toldvæsenet. Færøernes ret er indstillet på hurtig retsforfølgning i de tilfælde, hvor der kan blive tale om frihedsstraf. Ved afsløring af indsmugling er det således sjældent, at sagen ikke fremmes til dom inden løsladelse.

Færdsel.

Igennem 1980'erne var der en stærk vækst i antallet af registrerede motorkøretøjer på Færøerne. Gennemsnitligt var der således i disse år en årlig vækst på ca. 700 enheder.

Denne stigning er i 1989 og 1990 afløst af et fald på henholdsvis 218 og 739 til i alt 18.035 motorkøretøjer pr. 31. december 1990.

Antallet af anmeldte færdselsuheld (med og uden personskade) faldt markant i 1990, nemlig fra 2.145 til 1.694, hvilket svarer til et fald på 21%. Dette antal svarer nogenlunde til niveauet i 1980, hvor der blev anmeldt i alt 1.506 færdselsuheld.

Antallet af sigtelser for promille/spirituskørsel har været næsten uændret gennem de seneste år (321 mod 312 i 1989 og 316 i 1988) - hvilket stadig er et betænkeligt højt niveau. I forhold til 1980, hvor der blev sigtet 116 personer, er der således igennem 80'erne tale om en stigning på 177%. Til sammenligning kan nævnes, at antallet af sigtelser for spiritus/promillekørsel i Danmark i 1980 var 20.094 og i 1989 20.624, hvilket i forhold til befolkningstallet er væsentlig lavere end de færøske tal.

På færdselsområdet har der i øvrigt i 1990 været stigning af antallet af sigtede for overtrædelse af øvrige bestemmelser i færdselsloven fra 1.425 i 1989 til 1.583 i 1990. Set i forhold til befolkningstallet er dette tydeligt lavere end de danske tal for samme år.

Selv om antallet af registrerede motorkøretøjsenheder som nævnt faldt for andet år i træk, stiller den tætte trafik store krav til politiets færdselspatruljering. I Tórshavn har man forsøgt at afsætte mandskab til en fast færdselspatrulje, som dækker hele politikredsen, og som sættes ind, hvor der viser sig et særligt behov. Erfaringerne med færdselspatruljen har hidtil været gode.

Anden særlovgivning m.v.

I 1990 blev der behandlet i alt 6 sager vedrørende ulovligt fiskeri med et samlet bødekraft på 220.000,00 kr.

Politiets regelgrundlag.

Den danske straffelov gælder også på Færøerne med visse undtagelser. Undtagelserne består især i, at nogle af de nyere ændringer og tilføjelser, der er foretaget i straffeloven, ikke er sat i kraft på Færøerne.

Den 1. april 1988 trådte en ny retsplejelov for Færøerne i kraft.

Loven består i en henvisning til den danske retsplejelov, idet der dog i en lang række bestemmelser er sket en tilpasning til de særlige færøske forhold.

På færdelsesområdet gælder en særlig færøsk lagtingslov om færdsel, der dog i opbygning og indhold minder meget om den danske færdelseslov. På enkelte områder er reglerne dog gjort noget strengere (f. eks. ved væsentlige fartoverskridelser, promille/spirituskørsel).

Med hensyn til antallet af anmeldte overtrædelser af de enkelte lovbestemmelser henvises der til beretningens bilag 9.

I bilag 10 og 11 er givet en oversigt over politiets virksomhed iøvrigt og over behandlingsmåden for lovovertrædelser.

12.3. Færøernes Overøvrighed.

Indledning.

Overøvrighedsområdet, der henhører under Justitsministeriets ressortområde, og som i Danmark i første række varetages af statsamtene og Københavns overpræsidium, administreres på Færøerne af Rigsombudet og i mindre udstrækning af landfogeden og sorenskriveren.

Overøvrighedssager er administrative civilretlige sager vedrørende f.eks. indgåelse og opløsning af ægteskaber, fastsættelse af bidrag, adoptioner, tilladelse til at føre nyt navn, godkendelse af mindreåriges og umyndiges retshandler, fri proces m.v.

De vigtigste af disse områder vil blive kortfattet omtalt i det følgende.

Indgåelse- og opløsning af ægteskab.

Hjemmestyret har ikke ønsket den lovgivning, som i Danmark har været gældende på området siden 1969, ikraftsat på Færøerne, og derfor er loven om ægteskabs indgåelse og opløsning af 1922 med visse senere ændringer fortsat gældende på Færøerne.

Efter denne lov skal der inden indgåelse af ægteskab foretages lysning. Man kan ved kongelig bevilling opnå fritagelse for lysning, såfremt særlige grunde taler herfor.

Man kan endvidere ved kongelig bevilling opnå tilladelse til, at vielsen sker som hjemmevielse, d. v. s. udenfor de autoriserede vielsessteder (kirkerne og Landfogedens samt sysselmændenes kontorer). Der blev i 1990 på Færøerne foretaget 160 kirkelige og 62 borgerlige vielser.

Skilsmisse gives enten ved dom (Færøernes ret) eller ved kongelig bevilling (Rigsombudsmanden på Færøerne).

I 1990 blev 57 ægteskaber opløst ved skilsmisse. Af disse skilsmisser er 7 sket ved dom og 50 ved kongelig bevilling.

Grundlaget for de 50 skilsmisser, der blev givet ved bevilling, var i 31 tilfælde forudgående separation. 19 ægteskaber blev opløst på grund af utroskab.

Børnebidrag.

Ifølge lov om børns retsstilling (1960) er forældrene hver for sig forpligtede til at forsørge barnet, og hvis en af forældrene ikke opfylder forsørgelsespligten, kan overøvrigheden (Rigsombudet) pålægge vedkommende at udrede bidrag til barnets underhold.

Faderen til et barn uden for ægteskab kan således pålægges at betale børnebidrag. Det samme gælder, uanset om forældrene er blevet separeret eller skilt, hvis en af forældrene til et barn født i ægteskab ikke opfylder sin forsørgelsespligt.

Adoption.

Ansøgning om bevilling af adoption indgives til Rigsombudet. Medmindre ansøgningen vedrører adoption af et stedbarn, forelægges sagen inden eventuel godkendelse for det færøske adoptionssamråd, hvor lægelig, juridisk og social sagkundskab er repræsenteret.

I 1990 blev der udfærdiget 8 adoptionsbevillinger. De 2 adoptioner var såkaldte stedbarnsadoptioner, hvor den ene ægtefælle adopterer den anden ægtefælles barn med en anden person.

De øvrige 6 adoptionsbevillinger vedrører børn fra udlandet. Disse børn kom fra Colombia og Indien. Adoption af udenlandske børn formidles af de godkendte institutioner Adoption Center, Danadopt og Terre des Hommes, der alle er hjemmehørende i Danmark.

Umyndiges retshandler.

En umyndig person - d.v.s. en mindreårig eller en umyndiggjort - kan som hovedregel ikke selv råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler. Dette tilkommer normalt den pågældendes værge.

Værgen disponerer imidlertid ikke frit over den umyndiges formue. Overøvrigheden (Rigsombudet) skal ifølge myndighedsloven og værgebekendtgørelsen medvirke ved mange af de retshandler, som værgen foretager for den umyndige, typisk i forbindelse med sager om frigivelse af midler fra Overformynderiet, køb og salg af fast ejendom m.v.

Ægtepagter.

En ægtepagt er en aftale, der før eller under ægteskabet er indgået mellem ægtefæller om formueforhold. Gaver mellem ægtefæller, der ligger ud over det sædvanlige, skal gives ved ægtepagt. Aftaler mellem ægtefæller om, at fællesejeaktiver skal være særeje, eller at særejeaktiver skal være fælleseje, skal ligeledes indgås ved oprettelse af en ægtepagt.

Alle ægtepagter skal tinglyses, men visse ægtepagter skal, forinden tinglysning kan ske, være godkendt af Rigsombudet. Dette gælder således ægtepagter oprettet efter ægteskabets indgåelse, hvorved der vederlagsfrit overføres formueaktiver fra den ene ægtefælle til den anden.

Navnesager.

En kvinde kan genantage sit pigenavn ved at afgive en erklæring herom til Landsfolkeregistret.

Tilladelse til at føre et efternavn eller mellemnavn, som den pågældende ikke tidligere har båret, kræver derimod bevilling, som udfærdiges af Rigsombudet. Dette gælder uanset om navneansøgningen vedrører et allerede eksisterende navn, f. eks. antagelse af en samlevers eller slægtnings navn, eller om navneansøgningen vedrører et helt nyt, opdigtet navn. Hvis der gives bevilling til at bære et helt nyt efternavn, anmeldes dette til Justitsministeriets Civilretsdirektorat, med henblik på optagelse af navnet i en særlig oversigt over beskyttede efternavne. I 1990 blev der på Færøerne givet bevilling til 9 nydannede efternavne.

Navnelovsområdet vil formentlig blive overtaget som særanliggende inden for en overskuelig periode.

Fri proces.

For at opnå fri proces til gennemførelse af en retssag forudsættes normalt, at man har en rimelig udsigt til at vinde sagen, samt at man ikke uden at lide væsentlige afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen (indtægt under sygekassegrænsen).

Såvel en sagsøger som en sagsøgt kan opnå fri proces. I den samme retssag gives der dog normalt kun bevilling til én af parterne.

Fri proces meddeles af Rigsombudet, hvis sagen skal anlægges ved Færøernes ret. Er der tale om en ansøgning om fri proces til en ankesag, skal ansøgningen normalt behandles af Justitsministeriets Civilretsdirektorat.

Indfødsret (Statsborgerskab).

Man kan opnå indfødsret ved erklæring, hvis man umiddelbart opfylder bestemte betingelser, der er fastsat i indfødsretsloven. I disse situationer opnår man dansk indfødsret ved at afgive erklæring herom til Rigsombudet.

I 1990 opnåede 4 personer, bosat på Færøerne, dansk indfødsret ved erklæring.

Opfylder man ikke betingelserne for at få dansk indfødsret ved erklæring, kan dansk indfødsret kun opnås ved naturalisation gennem vedtagelse af en særlig lov herom i Folketinget. Sager om indfødsret ved naturalisation behandles af Landfogeden.

13. KIRKELIV.

13.1. Folkekirken.

Færøernes landsstyre bad i 1990 rigsmyndighederne om en ændring af lovgivningen, som muliggjorde at Færøerne blev et selvstændigt stift.

På grundlag af forhandlinger med hjemmestyret herom fremsatte kirkeministeren i oktober et lovforslag i Folketinget hvorefter Færøerne, der hidtil har været en del af Københavns stift, udskilles som et selvstændigt stift inden for den danske folkekirke. Den nye lovgivning, der blev vedtaget i november måned, indebærer bl.a., at der er oprettet et bispeembede på Færøerne, samtidig med at stillingen som vicebiskop blev nedlagt.

Bispevielsen fandt sted den 25. november 1990 i Havnar kirke i Tórshavn, som med den nye lovgivning blev Færøernes domkirke. Stillingen som kirkebogsførende sognepræst ved domkirken blev samtidig omdannet til en stilling som domprovst ved Færøernes stift.

Til varetagelse af stiftsøvrighedsforretningerne er oprettet en stiftøvrighed bestående af biskoppen, rigsombudsmanden og landsstyremanden for kirkelige anliggender.

Færøerne er opdelt i 14 præstegæld med i alt 60 kirker og 6 bønhus og med 19 præsteembeder.

Administrationen af kirker og kirkegårde er henlagt til Lagtinget, der gennem Færøernes Kirkeinspektion bestyrer de bevillinger, der på de årlige finanslove afsættes til kirkernes udvendige vedligeholdelse og til opførelse af nye kirker og udvidelse af de eksisterende. Herudover ydes der tilskud til kirkegårdsgårde, til anskaffelse af orgler og til byggearbejder og fornyelse af inventar m. v., der kan karakteriseres som egentlige forbedringer og ikke som normal vedligeholdelse. Det løbende tilsyn med kirkerne føres af Færøernes kirkeinspektion, der består af Rigsombudsmanden (formand), Biskoppen (domprovsten) og 3 medlemmer valgt af Lagtinget. Kirkeinspektionen afgiver indstilling til Lagtinget om anvendelse af de årlige bevillinger. Rigsombudsmandens kontor fungerer som sekretariat.

Tabel 13.1. Kirkernes placering og befolkningsgrundlag pr. 31/12 1990.

Præstegæld	Præster	Kirker	Kommuner	Bygder	Indbyggere pr.31/12-90
Norðoya ø.(Viðareiði)	1	5	4	9	908
Norðoya v.(Klaksvík)	2	6 ¹⁾	4	10	5.218
Fuglafjørður	1	5 ¹⁾	4	10	3.548
Nes	1	4 ¹⁾	2	11	3.637
Sjógv	1	4	3	8	1.906
Eiði	1	4	4	8	1.371
Norðstreymoy (Kvívík, Vestmanna og Hvalvík)	3	9 ¹⁾	7	16	3.691
Suðurstreymoy ø.(Tórsh. ø.)	2	3	5	16	16.750
Suðurstreymoy v.(Tórsh. v.)	2	4			
Vágur (Miðvágur)	1	6 ¹⁾	5	7	2.890
Sandoy (Sandur)	1	6	5	8	1.749
Suðuroy n.(Tvøroyri/Hvalba)	2	5 ¹⁾	3	8	3.064
Suðuroy s. (Vágur)	1	5	4	8	2.753
Ialt	19	66	50	119	47.485

1). Heraf 1 bønhus

Kilde: Biskoppen og materiale i Rigsombudet.

Præsterne på Færøerne lønnes efter samme regler som præsterne i Danmark. Staten dækker således 40%, mens resten af præstelønningerne betales af Præsteembedernes Fællesfond (hvis indtægter kommer fra danske kirkeskatter).

Fællesfonden betaler også udgifter vedrørende præsteboliger m.v., og administrationen heraf foregår gennem stiftsøvrigheden. Under tilsyn af menighedsråd og kirkeinspektion har kommunerne ansvar for anlæg og drift af kirkegårde.

Udgifterne til kirkernes indvendige vedligeholdelse og kirkernes drift samt til anskaffelse af inventar afholdes af de enkelte menigheder. En stor del af kirkebetjeningen udføres ved frivillig arbejdskraft. Ved de fleste kirker er hvervet som organist, degn og klokker således ikke vederlagt.

Tabel 13.2. Oversigt over kirkelige udgifter 1989.

	Stats- kassen	Lands- ¹⁾ kassen	Menigheds- råds-kasserne	Ialt
		- 1.000 kr. -		
Udv. vedligeh. af kirker	-	2.064	-	2.064
Indv. vedligeh. af kirker	-	-	1.632	1.632
Udg. ved gudstjeneste m.v.	-	-	613	613
Andre udg.(kontorhold, drift af bygninger og lokaler m.v.)	266	334 ²⁾	6.271	6.871
Nye kirker	-	1.000	2.656	3.656
Kirkegårdsgårde	-	90	-	90
Præstelønninger og pensioner	5.911 ³⁾	-	-	5.911
Præsternes befordring	123	123	-	246
Præstegårde	1.278	-	-	1.278
Ialt	7.578	3.611	11.172	22.361

- 1). Omfatter her kirkefondens faktiske udgifter i 1989. I kapitel 6 er anført den på finansloven afsatte bevilling, landskassens tilskud i finansåret til kirkefonden.
- 2). Andre udgifter omfatter forsikring af kirkerne og udgifter vedrørende kirkeinspektionen.
- 3). Af lønudgiften afholdtes 3.463.000 kr. af Præsteembedernes Fællesfond og resten af staten. Fællesfonden får sine indtægter fra danske kirkeskatter, forrentning af sognenes formuer samt lejeindtægter fra leje- og tjenesteboliger.

Kilde: Statsregnskab 1989, landskasseregnskab 1989 samt materiale på Rigsombudet.

Ud over de nævnte udgifter til kirkelige formål har nogle kommuner i 1989 haft udgifter til kirkegårde.

Hjemmelen i styrelsesloven fra 1924 til at udskrive skatter til kirkens drift blev for første gang bragt i anvendelse i 1972 af Tórshavn og Argir kommuner. Hjemmelen til at udskrive kirkeskat er senere blevet anvendt af i alt 21 kommuner. (Kirkeskatteprocenten varierer fra ca. 0,10 til 0,65).

13.2. Organisation og Foreninger Tilsluttet Folkekirken.

K.F.U.K. og K.F.U.M.

De kristelige foreninger for unge kvinder og unge mænd, der hver har godt 200 medlemmer i Tórshavn, har begge til formål at arbejde for Guds riges udbredelse blandt unge, men arbejder iøvrigt inden for alle aldersgrupper. Bevægelserne samlede oprindeligt medlemmer og interesserede til bibelmøder og fællesbøn, og dette er fortsat grundlaget for deres virke.

Udover bibelarbejdet har foreningerne en række aktiviteter, forskelligt hobbyarbejde, forelæsninger, spil, film, udflugter og sommerlejr. Endvidere støttes et ydremissionsk arbejde. Begge foreninger afholder jævnligt medlemsmøder og andre møder - ofte ved fællesarrangementer mellem de to foreninger. Foreningerne er engageret i blad- og forlagsvirksomhed, og der er knyttet spejderafdelinger til foreningernes afdelinger.

I Klaksvík driver de to foreninger en børnehave, og på K.F.U.K.- og K.F.U.M.-hjemmene i Tórshavn er der udlejet værelser til skolesøgende unge kvinder og mænd. Færøernes ældste K.F.U.K. forening er i Vágur, hvor der også er aktiviteter for børn og unge.

Indre Mission.

Indre Mission på Færøerne (Heimamissionin), der er en udløber af Indre Mission i Danmark, arbejder inden for rammerne af den evangelisk-lutherske kirke og forkynder fra omkring 30 missionshuse rundt omkring på øerne. Der er 5 fastansatte forkyndere. Disse virker over hele landet, mens det lokale arbejde først og fremmest varetages af frivillig arbejdskraft. Indtil 1. januar 1990 var forkynderne ansat og lønnet af Indre Mission i Danmark, men siden hen har alle medarbejdere været lønnet af Heimamissionen, som således nu er en selvstændig færøsk bevægelse.

Heimamissionens virke omfatter kristelige møder, sangkor, ungdomsforeninger og søndagsskoler. Missionen udgiver to blade, ligesom man har sit eget bogforlag og båndcentral.

Den færøske sømandsmission, som driver sømandshjem i Tórshavn, Runavík og Reykjavík, samt en sømandsstue i Nexø på Bornholm hører under Heimamissionen.

Det økonomiske grundlag for arbejdet i Heimamissionen og sømandsmissionen er frivillige gaver, som for sømandsmissionens vedkommende hovedsagelig samles ind gennem de ca. 60 sømandskvindekredse på Færøerne.

Det kirkelige missionsforbund.

Det kirkelige missionsforbund ("Kirkjuliga missiönsfelagið"), er et lægmandsfællesskab af troende, som sammen med præster på evangelisk-luthersk folkekirkeligt grundlag ønsker at vække og styrke det åndelige liv og at samle børn, unge og ældre til et helligt samfund. Missionsforbundet har nogle få ansatte forkyndere på Færøerne, og 1 missionær der virker i Ethiopien. Den væsentlige del af missionsforbundets arbejde udføres af frivillige.

Af aktiviteter kan nævnes søndagsskolevirksomhed, håndarbejdsaftener og sangkor for voksne og børn. Forbundets forlag har til huse i missionshuset i Tórshavn, og dets bog- og båndcentral ligger i Klaksvík. Forbundets nyeste aktiviteter er et lejrsted i Haldarsvík, som er beregnet for børnelejre, ungdomslejre og bibelkurser.

Det økonomiske grundlag for missionsforbundet er frivillige gaver.

13.3. Kristne Trossamfund Uden For Folkekirken.

Brødremenigheden.

Brødremenigheden er et trossamfund bestående af selvstændige lokalmenigheder. Den første menighed begyndte i Tórshavn i 1880. Der findes i dag omkring 30 menigheder på Færøerne.

Menighederne har deres egen bibeloversættelse, og egen sangbog. Den forkynder evig frelse af nåde ved omvendelse og tro på Jesus Kristus med efterfølgende dåb.

Man regner med at brødremenigheden omfatter 7-10% af den færøske befolkning.

Der holdes møder en til flere gange om ugen. "Brødsbrydelsen" (nadveren) anses for den centrale møde, idet man samles søndag formiddag for at mindes Herrens død og opstandelse ved lovprisning og taksigelse. Af andre møder kan nævnes evangelisk møde, bønne- og opbyggelsesmøde og ungdomsmøde.

De fleste menigheder har søndagsskole. I en del menigheder har man hobbyaktiviteter og sangkor for voksne og børn. Foruden søndagsskolebladet udgives der i menighederne fire tidsskrifter, samt en del anden litteratur. På Vågø har menighederne et kursuscenter (Zarepta). Om sommeren er der børne- og ungdomslejre.

Alt menighedsarbejde er frivilligt og finansieres af gaver. Der er seks missionærpar tilknyttet menighederne på Færøerne; desuden arbejder der 26 missionærer fra menighederne på Færøerne i 9 forskellige lande.

Den katolske kirke.

Den katolske menighed på Færøerne er en del af bispedømmet København, der omfatter Danmark, Færøerne og Grønland.

Menighedens opgave er at vidne om Guds kærlighed for det færøske folk og at arbejde for kristen kærlighed, fred og retfærdighed menneskene imellem.

Menigheden består af ca. 70 medlemmer, heraf et antal franciskanersøstre og en sognepræst. Der afholdes en daglig gudstjeneste i klostret KERIT i Tórshavn. Om søndagen og på de større helligdage fejres en højmesse i Mariukirkjan.

Søstrene er engagerede i Skt. Frans' skole i Tórshavn og driver også en børnehave.

Frelsens hær.

Frelsens Hær er en international, evangelisk og social organisation, hvis mål er at kæmpe for, at alle mennesker skal "underkaste sig den Herre Jesu Kristi herredømme". Man søger at nå dette mål ved et forebyggende og opbyggende arbejde blandt børn og unge, samtidig med at man driver et udadvendt og oplysende arbejde af både praktisk og åndelig karakter.

Frelsens Hær har knapt 150 soldater. Foruden hornorkestret er der spejderarbejde, sanggrupper, søndagsskoler og forskellige andre aktiviteter for børn og unge. Frelsens Hær har afdelinger i Tórshavn og i Vágur.

Pinsemenigheden (Hvitusunnusamkoman).

Menigheden, der arbejder mest sammen med pinsemenigheden i Norge, arbejder ud fra bibelens ord om det evige liv, som er at kende den eneste sande Gud og den, som Gud har sendt, Jesus.

Menigheden har ca. 150 medlemmer, og menighedens søndagsskole samler et halvt hundrede børn. Ledelsen består af en forstander og seks "ældstebrødre". Der holdes omkring 250 møder årligt.

Syvendedags adventisterne.

Syvendedags adventisterne er en verdensbevægelse med rod i den radikale reformation (16. årh.), som tog sit nuværende navn og organisationsform i den store adventvækkelse i første halvdel af det 19. århundrede i Amerika. Syvendedags adventisterne lægger i deres forkyndelse vægt på frelsen i troen på Jesus Kristus og forkynder hans snarlige genkomst, idet de fastholder de 10 buds gyldighed og at disse er en genspejling af skaberens karakter.

Adventistsamfundet begyndte sit virke på Færøerne i 1913. I dag har menigheden ca. 90 medlemmer organiseret i en menighed i Tórshavn, hvor menighedens kirke ligger. Der er også medlemmer uden for Tórshavn, herunder særligt i Kollafjørður.

I Tórshavn driver samfundet en børneskole, 1. til 7. klasse med 75 elever og 5 fuldtidsansatte lærere. Denne skole er et led i menighedens arbejde, som også omfatter prædikevirksomhed, foruden udbredelse og salg af kristen litteratur. En gang om året indsamles der midler til samfundets internationale hjælpearbejde, hovedsagelig i udviklingslandene. Hver lørdag formiddag samles menigheden til bibelstudium og gudstjeneste, der er åben for alle.

Jehovas Vidner.

Jehovas Vidner er et internationalt, kristent samfund af forkyndere. I mere end 210 lande og områder forkynder de, at Guds rige med Jesus Kristus som konge er oprettet i himmelen, og at dette rige vil gribe ind i jordens anliggender. De forkynder, at den nuværende verdensorden nærmer sig sin afslutning, fordi Gud, hvis navn er Jehova, snart vil fjerne ondskaben. På Færøerne findes der menigheder i Tórshavn, Klaksvík, Runavík og Tvøroyri. Mødestederne der bygges af Jehovas Vidner selv kaldes rigssale. Der er ca. 120 aktive vidner på Færøerne.

Filadelfia-menigheden.

Filadelfia-menigheden i Tórshavn er en såkaldt pinsemenighed. Dette navn gav folk denne bevægelse, fordi den bygger på de begivenheder, der fandt sted første pinsedag, hvor Helligånden kom til jorden for at være i mennesker.

Filadelfia er en selvstændig menighed (ikke underlagt en organisation), men har et godt samarbejde med andre lignende menigheder på Færøerne og i de øvrige nordiske lande.

Menigheden tæller ca 250 medlemmer. For at blive medlem må man være genfødt og døbt på sin egen tro og bekendelse. Menigheden ledes af et ældsteråd, hvor den ældste kaldes forstander. Menigheden har også valgt et antal menighedstjenere (diakoner) til at varetage de praktiske ting. Alle sager af væsentlig betydning (økonomi m.v.) bliver forelagt menigheden til godkendelse, og det er således menigheden, der er den afgørende instans.

Menigheden drives økonomisk ved frivillige midler. Tiende bliver ikke påbudt, men flere af medlemmerne giver tiende. Der indsamles kollekt ved møderne.

13.4. Andre trossamfund.

Bahá'í troen.

Bahá'í troen er en selvstændig verdensreligion, som bygger på Bahá'ífláh's lære. Bahá'í'ere tror, at Bahá'ífláh er den forjættede, som Kristus, Moses og Guds andre sendebud har bebudet vil skabe verdensomspændende enighed, fred og sammenhold mellem menneskene.

Blandt Bahá'í troens hovedmål er Guds, religionens og menneskeslægtens enhed, ligestilling mellem kønnene, og en international regering og domstol. Bahá'í samfundene på Færøerne bliver som andre Bahá'í samfund rundt omkring i verden, vejledt af Retfærdighedens Verdenscenter i Haifa, Israel.

Bahá'í troen har været repræsenteret på Færøerne siden 1954. Bahá'í'ens første Lokale Åndelige Råd blev stiftet i 1973. Der afholdes møder regelmæssigt, ligesom der arrangeres bønemøder, læsekredse og konferencer. Derudover holdes der 9 særlige helligdage.

Bahá'í samfundet på Færøerne har en bygning i Tórshavn. Alt arbejde inden for menigheden finansieres udelukkende af det, som trosfællerne frivilligt giver til sagen.

14. KULTURELLE FORHOLD.

Radio.

Útvarp Føroya (Ú.F.) begyndte sine udsendelser i 1957. Direktøren for Ú.F., der er tjenestemand under landsstyret, står for den daglige ledelse, og radiatorådet (bestående af et 6-mandsudvalg, hvoraf 5 medlemmer vælges af Lagtinget og 1 af lytterforeningen) fastlægger hovedlinierne for programlægningen.

På mellembølge sender radioen med en 5 kilowatt sender, men en ny kraftig mellembølgesender, der særligt er rettet mod den færøske fiskerflåde og mod færinger udenlands blev taget i anvendelse i sommeren 1990. På FM-båndet sendes fra 3 hovedstationer og 8 mindre sendere. Stereoudsendelserne kan høres over hele landet.

Ú.F. har på forskellige områder etableret et samarbejde med Danmarks Radio. Útvarp Føroya producerer alle programmerne selv, og alle udsendelserne er på færøsk. Sendetiden dækker - især i vinterhalvåret - det meste af dagen.

Omkring 1/5 af radioens sendetid er nyheds- og aktualitetsudsendelser, hvoraf der sendes 10 kortere eller længere udsendelser hver dag. I næsten halvdelen af sendetiden sendes musik og musikprogrammer af forskellig art. Radioens programudbud omfatter desuden aktuelle reportager af forskellig slags, litteraturudsendelser, hørespil, sprogudsendelser, naturudsendelser, interviws, foredrag om færøsk historie og natur, gættekonkurrencer, underholdningsudsendelser og oplæsning, børne- og ungdomsudsendelser og udsendelser med erhvervsstof.

Fjernsyn.

Sjónvarp Føroya (SVF) påbegyndte sine prøveudsendelser den 1. april 1984 samtidig med, at de private fjernsynsforeninger ophørte med deres sendevirksomhed.

Den daglige ledelse varetages af en direktør, der er tjenestemand under landsstyret. En bestyrelse bestående af 6 medlemmer, hvoraf 5 er valgt af Lagtinget og 1 af lytterforeningen, godkender de fjernsynsprogrammer, der forelægges af direktøren, og fører kontrol med, at der er balance i udsendelserne.

SVF der har en fjernsynsstue og 2 kontrolrum i Tórshavn, har udsendelser på 5 af ugens dage. Sendetiderne er tirsdag, torsdag og fredag aften. Lørdag og søndag sendes der både i eftermiddags- og aftentimerne.

Antallet af faste færøske udsendelser er forøget i de senere år. På nyheds- og aktualitetsområdet har fjernsynet en række faste udsendelser (nyhedsudsendelse 3 gange om ugen, aktualitets- og debatudsendelser 1 til 2 gange ugentligt, et færøsk kulturprogram hver 14. dag). Udsendelserne for børn sendes flere gange om ugen. Nogle af disse er færøsk producerede mens andre er udenlandske, men med færøsk tekst og tale.

En væsentlig del af stoffet kommer fra Danmarks Radio, men der er også i de seneste år modtaget stof fra islandsk, norsk og svensk fjernsyn. Det færøske fjernsyn køber ligeledes en del aktuelle udsendelser fra BBC og der sendes nu også jævnligt via satellit. I de senere år har fjernsynet forøget den del af det udenlandske stof, som har færøsk tekst.

Tórshavn kommune åbnede i 1989 en parabolstation, som gør det muligt for befolkningen i Tórshavnområdet (gratis) at modtage udsendelserne fra TV 3, BBC 1 og MTV (musikkanal).

SVF's drift finansieres næsten udelukkende over fjernsynslicensen, som i 1990 udgjorde 1.100 kr. pr. fjernsynsmodtager. I 1989 opnåede fjernsynet ret til at bringe reklamer. Indtægterne herved har hidtil været ret begrænsede.

Aviser.

Følgende 8 aviser udkommer på Færøerne:

Navn	Ugentlige udgaver	Oplagstal 1990	. Talerør for:
Dimmalætting	3	13.000	Sambandspartiet
Sosialurin	5	6.000	Socialdemokratiet
Dagblaðið	3	5.000	Folkeflokkun
14. September	2	4.000	Republikanske parti
Oyggjatsfjandi	2	5.000	Ingen partitilknytning
Fríu Føroyar	1	1.400	Uafhængig socialistisk
Norðlýsið	1	1.200	Ingen partitilknytning
Eysturoyggin	1	800	Ingen partitilknytning

Antal trykte eksemplarer er oplyst af de respektive bladredaktioner. Antallet af solgte eksemplarer antages at ligge en del lavere.

Bogudgivelser.

I 1990 udkom ialt 161 (148) værker på færøsk, 89 (62) originale og 72 (86) oversættelser. Af det samlede antal bøger var der 20 genoptryk.

(Tallene i parentes er de tilsvarende tal for 1989). Det samlede antal trykte bøger på færøsk siden den første bogs fremkomst i 1822 er hermed på 2.711 bøger. De 161 bøger er på ialt 18.674 (16.159) sider og en samlet bogladepris på 19.656 kr. (17.617 kr.). Af de udgivne bøger i 1990 er 115 bøger (svarende til ca. 71% (83%)) blevet trykt i udlandet.

Uden for Færøerne udkom i 1990 28 (10) bøger, som enten er skrevet af færinger eller som vedrører Færøerne. I 1990 blev 5 færøske bøger udgivet på andre sprog (tysk, esperanto, finsk, dansk og islandsk).

Af de 72 oversættelser til færøsk var 21 fra dansk, 18 fra engelsk/amerikansk, 16 fra svensk, 7 fra tysk, 5 fra norsk, og 5 fra andre sprog.

Årets bogproduktion kan opdeles i følgende kategorier: 10 (0) romaner, 1 (3) novellesamlinger, 0 (2) skuespil, 7 (2) digtsamlinger, 64 (74) børnebøger og 31 (23) skolebøger, og 48 (44) faglitterære udgivelser.

Foruden de 161 bøger, der udkom i 1990, udkom også 67 (42) julebøger, almanakker og andre årbøger, samt 72 (61) blade og tidsskrifter.

I januar 1991 blev M.A.Jacobsens litteraturpris tildelt D.P.Danielsen (skønlitteratur) og Svenning Tausen (faglitteratur). I februar 1991 uddeltes Tórshavn byråds børnebogspris for 1990 til Elin Mortensen og Ólivur við Neyst.

Biblioteksvæsen.

Ved hjemmestyreordningen blev biblioteksvæsenet overtaget som færøsk særanslgende og Føroya Landsbókasavn, oprettet i 1928 som selvejende institution, blev samtidig lagt under landsstyret og fik pålagt opgaver som landsbibliotek, overcentral og bibliotekstilsyn. Biblioteket skal samle al færøsk litteratur og så vidt muligt al litteratur, der vedrører Færøerne. Endvidere skal Landsbókasavnið som central- og forskningsbibliotek "virke for udbredelse af kundskaber og oplysning i landet".

Det har tilsyn med folkebibliotekerne, fordeler Lagtingets bevillinger og sørger bl.a. for boganskaffelse og katalogisering til de biblioteker, der ikke selv har uddannet personale hertil.

Landsbókasavnið modtager og fordeler pligtafleveringen (fire eksemplarer) fra landets trykkerier og har desuden ret til yderligere frieksemplarer til sine udenlandske bytteforbindelser.

I tilknytning til bibliotekets færøske afdeling udarbejdes nationalbibliografien, en registrering af alt materiale vedrørende Færøerne - siden 1940 trykt som selvstændigt tillæg til Dansk Bogfortegnelse.

Af bibliotekets samlede budget for 1990 på 4.2 mill. kr. blev knapt 0.6 mill. kr. anvendt til indkøb og indbinding af bøger, til abonnement på aviser og tidsskrifter m.v.

Bogbeholdningen er på ca. 115.000 (111.000) bind, heraf ca. 18.500 i forskningsafdelingen. Biblioteket har desuden tidsskrifter og mikrofilm (hovedsagelig færøske aviser).

I 1990 udlånte Landsbókasavnið godt 9.000 (10.000) bøger til knapt 3.400 låne-re, hvortil kommer benyttelsen af den færøske afdeling, som indeholder bøger, håndskrifter, pjecer, grammofonplader og kasettebånd m.v.

For at tilbyde byggerne en bedre biblioteksservice har landsbókasavnið etableret en ordning med en bogbus til dele af Streymoy og Eysturoy. Bogbussen besøgte i det meste af året 22 forskellige bygder en gang om ugen.

Til sin håndskriftssamling har biblioteket tilvejebragt kopier af håndskrifter, der er arkiveret på Det kgl. Bibliotek og Dansk Folkemindesamling, derudover har biblioteket fået bøger, tidsskrifter og særtryk som gave fra enkeltpersoner, biblioteker og andre institutioner på Færøerne og i udlandet.

Næsten en fjerdedel af befolkningen bor i kommuner, hvor der ikke er noget bibliotek. Det eneste heltidsbibliotek uden for Tórshavn, der har åbent hver dag, er Klaksvík bibliotek. De 13 øvrige folkebiblioteker, der kun har åbent få timer om ugen, er både folke- og skolebiblioteker.

Tilsammen har disse små biblioteker godt 91.000 bøger med et udlån i 1990 på ca. 50.000 (52.000). Biblioteket i Tórshavn udlånte i 1990 89.000 bøger, og biblioteket i Klaksvík knapt 13.000 bøger. Statistikken viser også, at interessen for faglitteratur er lige så stor som for skønlitteratur.

I foråret 1988 vedtog Lagtinget en ny lov om central-, folke- og skolebiblioteker. Ifølge loven inddeles landet i 7 distrikter, hver med et centralbibliotek, der som folkebibliotek tager sig af bibliotekstjenesten på stedet, og som i øvrigt betjener distriktet som centralbibliotek.

Endvidere påhviler det alle kommuner, at etablere en folkebibliotekstjeneste (med egne lokaler hvis mere end 10.000 bind) og der skal være skolebibliotek på alle folkeskoler.

Landsarkivet.

Færøernes landsarkiv, der blev grundlagt i 1932, blev i 1952 overtaget af hjemmestyret og er således en institution, der hører direkte under landsstyret.

En af landsarkivets opgaver er at bevare alle oplysninger, som kan forklare kommende generationer, hvorledes samfundet har ændret sig gennem tiderne. Dette materiale kan være både af offentlig og af privat oprindelse. En anden hovedopgave er at tilvejebringe det materiale, som administrationen og øvrigheden mangler i deres daglige arbejde.

Endvidere har landsarkivet pligt til at fremskaffe bøger og diverse akter til forskere, ligesom arkivet udlåner akter til institutioner og arkivets egen læsestue. Det er ligeledes en del af arkivets arbejde, at indsamle bøger og materiale fra private og enkeltpersoner for på den måde at indsamle og bevare historiske kilder af offentlig og privat oprindelse.

Færøernes Landsarkiv omfatter i dag 4,5 kilometer hylder. Her opbevares alle akter for rigs- og landsmyndighederne, som er bevarede på Færøerne. Som eksempel kan nævnes sorenskriverens arkiver, Lagtingets fra 1615, kirkens fra 1669, landfogedens fra 1706, stiftamtmandens fra 1720, Færø Amts fra 1816, Færøerne lagtings fra 1852, sundhedsvæsenets fra 1812 og syslernes fra omkring 1800.

Færøernes Landsarkivs hovedmagasin og læsesal har lokaler i laboratoriebygningen, Debesartrød, mens administration og ekspedition ligger i "Postmeistarahúsi-num" i Debesartrød. Herudover har landsarkivet lejet forskellige andre lokaler.

Foruden det store arkivmateriale ejer Færøernes Landsarkiv en hel del bøger og andre akter i danske arkiver. Det drejer sig om materiale, som blev sendt til Danmark ved århundredskiftet, og som man endnu ikke har mulighed for at opbevare på Færøerne.

Som gave fra Sverige modtog Færøerne i august 1990 det historisk meget værdifulde færøske middelalderhåndskrift "Kongsbogen", som bl.a. indeholder Seyerbrevið (Fårebrevet). "Kongsbogen" opbevares nu af landsarkivet.

Museum.

Føroya Fornminnissavn blev grundlagt i 1898 som en selvejende institution med det formål at indsamle og udstille kulturhistoriske genstande. Ved en lagtingslov etableredes Føroya Fornminnissavn i 1952 som nationalmuseum, der sorterede direkte under landsstyret, og dets formål blev udvidet med en række administrative og videnskabelige opgaver.

Føroya Fornminnissavns opgaver omfatter forvaltning af fortidsminde- og bygningfredningsloven, arkæologiske og etnologiske undersøgelser, indsamling og forskning samt bevaring og udstilling af oldsager og indsamlede etnologiske genstande. Desuden fører museet tilsyn med lokalmuseer, som får offentlig støtte efter lokalmuseumsloven.

Museet ledes af landsantikvaren, som desuden varetager fortidsmindeforvaltning, bygningsbevaring, lokalmuseumstilsyn og repræsenterer museet i fortidsmindenaævnen og overfredningsnaævnen. Der er ansat 13-14 personer på museet, heraf 4 videnskabelige medarbejdere og 1 konservator.

Museets kulturhistoriske udstilling blev i 1990 besøgt af ca. 4.000 personer, hvortil kommer et stort antal skoleklasser. Fornminnissavnið's bådeudstilling havde i 1990 ca. 2.000 besøgende, og et stort antal skoleklasser.

Dívugarður i Saksun havde i 1990 ca. 2.500 voksne besøgende, hvortil kommer besøgende børn og skoleklasser. Føroya Fornminnissavn udgiver 3 gange årligt tidsskriftet, "Mondul".

Nordens Hus.

Nordens Hus på Færøerne er opført af Nordisk Ministerråd og Færøernes landsstyre, og husets løbende drift finansieres af ministerrådet (92%) og landskassen (8%).

Nordens Hus, som åbnede i 1983, er et mangesidigt kulturhus på 2.600 m², hvis formål er at formidle kultur (herunder forsknings- og undervisningsspørgsmål) mellem Færøerne og det øvrige Norden samt være kulturhus for færøske anliggender på Færøerne.

Huset ledes af en bestyrelse på 8 medlemmer, hvoraf de 3 vælges af Færøernes landsstyre og de resterende 5 af Nordisk Ministerråd efter forslag fra de respektive landes regeringer. Husets daglige arbejde ledes af en direktør, der udpeges af den siddende bestyrelse i samarbejde med det øvrige personale. Direktør Jan Kløvstad (Norge) er husets nuværende leder.

Husets virksomhed bygger på et samarbejde mellem såvel nordiske sammenslutninger, foreninger og organisationer af forskellig art, som med færøske institutioner, grupper og enkeltpersoner. Det er en målsætning for husets ledelse, at så mange af arrangementerne som muligt også bliver vist udenfor Tórshavn.

Husets lokaler bliver brugt til mange formål af forskellig art. Færøernes symfoniorkester og adskillige musik- og teatergrupper øver regelmæssigt her. Foreningen Norden afholder mange af sine møder i huset, og i samarbejde med danseforeningen i Tórshavn bliver der arrangeret børnedans i vinterhalvåret og i turistsæsonen blev i 1990 tilrettelagt et ugentligt færøsk kulturprogram med musik, viser, oplæsning m.v. Den færøske radio og det færøske fjernsyn bruger også huset til optagelse af programmer af forskellig karakter.

Blandt husets mange aktiviteter kan iøvrigt nævnes, at der i 1990 var et stort antal kunstudstillinger, og mange forskelligartede koncerter, hvoraf godt halvdelen havde nordisk eller international deltagelse. Den årlige jazz/blues- og folkemusikfestival i august bød på 4-6 koncerter hver dag i de dage festivalen varede. Både færøske og udenlandske teaterforestillinger blev opført i huset, som ligeledes var rammen om et stort antal kongresser, konferencer samt nordiske og færøske møder og kurser.

Teatervirksomhed.

Den eneste egentlige teaterbygning på Færøerne er Sjónleikarhúsið i Tórshavn (211 tilskuerpladser), der ejes og drives af Havnar Sjónleikarfelag. Teatret fik i 1989 for første gang ansat en daglig leder (fr. Gulla Øregaard). Teaterbygningen anvendes også som biograf.

Scener med et forholdsvis udbygget teknisk udstyr findes endvidere i bygdehusene i Húsavík, Sandur, Kollafjørður og Gøta samt i Strendur og Oyrabakki.

Andre steder anvender man skoler, idrætshaller og forsamlingshuse til teateropførelser, og der findes scener i de fleste nyopførte skoler.

Da disse scener imidlertid som regel er henlagt til gymnastiksale, der ofte er i brug om aftenen, kan de kun i begrænset omfang anvendes af lokale amatørgrupper.

I 1989 oprettedes som en selvejende institution Leikpallur Føroya (Den færøske Teaterscene), der som formål har at videreudvikle - og skabe interesse for professionel- og amatørteaterkunst, at støtte eksperimenterende teaterarbejde til udvikling af en særlig færøsk teaterkunst og at administrere al offentlig støtte til teater på Færøerne.

Institutionen ledes af en bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af Meginfelag áhugaleikara Føroya MáF, (Landsorganisationen for færøsk Amatørteater) og af Leikarafelag Føroya (Foreningen for hel- og halvprofessionelle teaterarbejdere).

Meginfelag áhugaleikara Føroya består af 14 amatørforeninger og -grupper. En af landsorganisationens opgaver er at yde konsulenttjeneste til og afholde kurser for landets mange teaterforeninger o.a.

Den store teaterinteresse på Færøerne og de mange (amatør)skuespillerforeninger giver sig udtryk i, at der hvert år opføres et stort antal - store og små - forestillinger (klassiske og moderne -, færøske og udenlandske skuespil, kabaretter, musicals m.v.)

MáF er optaget i nordisk samarbejde gennem sit medlemskab af nordisk Amatørteaterråd (NAR). Ligeledes er MáF medlem af Færøernes Kunstnerforening (LISA).

Klaksvík byråd overlod i 1985 huset "Atlantis Bio" til Klaksvík teaterforening, der selv har restaureret huset, således at det kan bruges til teater. Foreningen står for den daglige drift af huset.

Musikliv.

Der er ét symfoniorkester på Færøerne, nemlig Føroya Symfoniorkestur, med ca. 45 aktive medlemmer. Der er ialt 8 hornorkestre (brassband) og 5 harmoniorkestre på Færøerne, som i alt har ca. 250 aktive amatørmusikere, og der afholdes ialt godt 100 koncerter/offentlige fremførsler om året.

Det ældste af disse orkestre er Havnar Hornorkester (1903), mens de yngste, der ofte har tilknytning til musikskolerne, er dannet i de seneste år. Disse orkestre er medlemmer af Centralforeningen af færøske Hornorkestre.

Der er 25-30 kor, herunder større kirkekor. Der skønnes at være ca. 450 aktive amatørkorsangere, og korene afholder hvert år et stort antal koncerter/offentlige fremførelser.

Havnar Jazzfelag har til formål at fremme interessen for musik, særligt jazz-, blues- og rockmusik. Foreningen planlægger og igangsætter hvert år en række arrangementer med udenlandske gæstemusikere og færøske grupper.

Tórshavn Jazz-, Fólka- og Blues-Festival, der er en nordisk festival for rytmisk musik, afholdes hvert år i august måned. Festivalen, der strækker sig over 3-4 dage, støttes både af færøske myndigheder og Nordens Hus og af forskellige kulturelle fonde.

Føroya Koncertfelag, der har til formål at arrangere regelmæssige koncerter med færøske og udenlandske kunstnere, står hvert år for en række musikarrangementer i Tórshavn og i en række store og små bygder. I koncerterne har dels medvirket færøske musikere og sangere og dels udenlandsk besøg fra Danmark, Norge, Sverige m.fl.

Kunst.

Der er en betydelig interesse for billedkunst i den færøske befolkning, og der arrangeres hvert år et stort antal kunstudstillinger, hvoraf de fleste er salgsudstillinger.

Pengeinstitutterne og andre private og halvoftentlige virksomheder køber også færøsk kunst, ligesom de færøske offentlige myndigheder har tradition for at købe kunst til offentlige bygninger.

Færøske billedkunstnere dannede i 1980 foreningen "Føroysk Myndalistafólk" (Færøske Billedkunstnere), der med få undtagelser omfatter de kunstnere, som fast arbejder med billedkunst, og hovedparten af de kunstnere, som regelmæssig deltager i udstillinger. Medlemstallet er 20-30. Foreningen "Føroysk Myndalistafólk" er repræsenteret i "Listafólkasamband Føroya", LISA (den færøske kunstnersammenslutning).

Enkelte billedkunstnere får årlige hædersgaver på de årlige lagtingsfinanslove, men det offentlige giver ikke almindelig støtte til billedkunstnerne.

Listafelag Føroya (Den færøske Kunstforening) har til formål at støtte færøsk kunst og at arrangere udstillinger. Listafelag har således stået for hovedparten af de store udstillinger med færøsk kunst, som har været afholdt - på Færøerne eller i udlandet - igennem de seneste 15-20 år, herunder også de traditionelle Olai-udstillinger, som har eksisteret siden 1948.

Lagtinget oprettede i 1948 en offentlig kunstsamling, Føroya Listasavn, som har til formål at indkøbe og dokumentere færøsk billedkunst. Dele af denne offentlige kunstsamling er placeret i Listaskálin, der er en udstillingsbygning, som Listafelag Føroya (Den færøske Kunstforening) opførte i 1970, og som har været organiseret som en selvejende institution, finansieret over Lagtingets finanslov.

I 1989 blev de to institutioner Føroya Listasavn og Listaskálin lagt sammen til et egentligt kunstmuseum, der bærer navnet Listasavn Føroya. Kunstmuseet er organiseret som en selvejende institution med en bestyrelse på 4 medlemmer. Medlemmerne vælges af landsstyret (formanden), Tórshavn kommune, Listafelag Føroya og Føroysk Myndlistafolk (Færøske Billedkunstnere). Billedkunstneren Bárður Jákupsson er ansat som museumsleder.

I museets udstillingsbygning Listaskálin vises i sommerhalvåret en basisudstilling af færøsk billedkunst, som omfatter dele af samlingen. Betydelige dele af samlingen er placeret i Lagtingets og landsstyrets bygninger og andre offentlige steder.

I vinterhalvåret arrangeres skiftende udstillinger af færøsk eller udenlandsk billedkunst i Listaskálin. Museet arrangerer endvidere udstillinger af færøsk kunst i udlandet (gerne i samarbejde med Listafelag Føroya).

Der er enkelte andre udstillingssteder i Tórshavn. I en forhenværende smedie ("Smíðjan") i den gamle del af Tórshavn, har Tórshavn kommune således indrettet en udstillingsbygning, der lånes ud til kunstnere til mindre udstillinger.

I en af Føroya Sparikassi's filialer findes der også et lille lokale, som stilles til kunstnernes frie disposition.

IDRÆT.

Iðróttarsamband Føroyar (ÍSF).

ÍSF, der blev stiftet i 1939, er landsforening for alle idrætsforeninger på Færøerne. ÍSF er højeste myndighed vedrørende idrætsvirksomhed, og foreningens formål er at fremme, samordne og tilrettelægge al idrætsvirksomhed på Færøerne, at arrangere turneringer og at godkende sådanne både på Færøerne og i udlandet, at fremme samarbejdet om idrætsspørgsmål med landsmyndigheder og andre myndigheder, samt endelig at repræsentere Færøerne i forhold til andre lande.

105 idrætsforeninger med godt 12.000 enkeltmedlemmer er medlemmer af ÍSF. ÍSF bliver finansieret gennem kontingenter fra medlemsorganisationerne, en fast bevilling på den færøske lagtingslov samt indtægter fra anden side.

ÍSF er organiseret med særforbund på samme måde som tilsvarende organisationer i nabolandene.

Det første særforbund, Fótþóttssamband Føroya, FSF (Det færøske fodboldforbund), blev stiftet i 1979, og der er nu særforbund på følgende idrætsgrene: Fodbold, håndbold, roning, bordtennis, badminton, volley-ball, gymnastik, svømning, judo samt særforbundet for handicappede.

Hertil kommer en ungdoms- og udviklingsafdeling, som hører direkte under ÍSF, og som bl.a. tager sig af kursusvirksomhed. Andre idrætsgrene, som er repræsenteret i ÍSF uden at have et særforbund, er ridning, atletik, skydning og cykling.

Specialforbundene ledes af forretningsudvalg og turneringsudvalg, som vælges på specialforbundenes generalforsamlinger. Specialforbundenes formænd har sæde i ÍSF's bestyrelse ligesom formanden for de handicappedes idrætsforbund. Formanden for ÍSF er formand for forretningsudvalget, som har tre medlemmer. Forretningsudvalget, der har den daglige ledelse, administrerer alle finansielle spørgsmål og sørger for, at generalforsamlingens vedtagelser og bestyrelsesbeslutninger bliver gennemført.

Dansk-færøsk Kulturfond.

Dansk-færøsk Kulturfond, der blev stiftet i 1951, har til formål at fremme den kulturelle forbindelse mellem Færøerne og Danmark. Fondets kapital er tilvejebragt ved tilbagebetalinger af de rentefrie lån, der af staten blev ydet til færinger, der var under uddannelse i Danmark under krigen.

Formuen andrager nu ca. 5 mill. kr.

Fondets bestyrelse består af 1 repræsentant for Statsministeriet, departementschef Peter Wiese, der er formand, 1 repræsentant for Kulturministeriet, docent Anne-Karin Høgenhaven, Det kgl. danske Musikkonservatorium, Rigsombudsmanden og 2 af landsstyret valgte repræsentanter, adjunkt Dánjal Petur Højgaard og lektor Eydun Andreassen. Fondets adresse er konsulent Inger Skydsgaard, Statsministeriet, Prins Jørgens Gård 11, 1218 København K.

Forespørgsler vedrørende fondets virksomhed kan også rettes til Rigsombudsmanden på Færøerne.

Blandt de formål, som Dansk-færøsk Kulturfond har støttet i 1990, kan nævnes koncerter og filmarbejde, kunststillinger, bogudgivelser og oversættelsesvirksomhed. Fondet har også foretaget indkøb af færøsk kunst.

Bilag. 1 Oversigt over formænd/borgmestre for de færøske kommuner.

	Kommune	Formand	tlf/fmd.	tlf/adm.
Norderøerne:	Fugloy,	Jóannes Christiansen	51137	51145
	Svínoy	Eyðun Jacobsen	51111	
	Viðareiði	Dánial Lydersen	51178	51083
	Hvannasund	Absalon í Buð	52111	52007
	Klaksvík	Óli E. Heinsen	55278	56388
	Kunoy	Heine O. Heinsen	56810	56814
	Mikladal	Hjalmar Johannesen	56641	
	Húsar	Jacob M. Joensen	56603	
Østerø:	Elduvík	Malvinus Reyná	44554	41348
	Oyndarfjørður	Hallur Ellingsgaard	44673	44545
	Fuglafjørður	Sigfríður Vørðhamar	44177	44006
	Leirvík	Jákup Tróndheim	43313	43006
	Gøta	Páll Gregersen	41773	41012
	Runavík	Hans Tausen Olsen	47512	47035
	Nes	Halður Vang	47700	47586
	Skála	Eyðbjørg Thorleifsson	41666	41179
	Sjógv	Eliesar Høj	47168	47158
	Sunda	Sigtór Andreasen	22416	22113
	Eiði	Hans Jákup í Kollsbyrgi	23077	23012
	Gjógv	Sofus Debes Johannesen	23398	23163
	Funning	Andor Sivertsen	23221	23222
	Nordstrømø;	Halldórvík	Atli Fossadal	23367
Saksun		Jógvan Magnusson Joensen	22303	
Hvalvík		Torkil Olsen	22413	22350
Hósvík		Signheðin Davidsen	22291	22366
Kollafjørður		Johan Joensen í Líðini	21448	21120
Kvívík		Kristian Magnussen	21228	21294
Sydstrømø:	Vestmanna	Maria Hansen	24165	24103
	Tórshavn	Poul Michelsen	15160	15160
	Argir	Erland T. Jacobsen	15389	12934
	Kirkjubø	Helma Frýdal	28081	
	Hest	Johan Wang Niclasen	28027	28042
Vågø:	Nólsoy	Hilmar Joensen	27119	27038
	Sandavág	Jógvan Sjørður Hansen	33064	32470
	Miðvág	Regin Poulsen	32382	32429
	Sørvág	Daniel Tausen	32054	32004
Sandø:	Bø	Hervør Guttusen	32380	
	Mykines	Bjarni Hansen	10986	
	Sand	Tummas Løkjá	61066	61034
	Skopun	Herman Winther	61720	61349
	Skálavík	Linhjálmm Christiansen	61261	61221
Suderø:	Húsavík	Bjarki Magnussen	61371	61483
	Skúvoy	Arni Jensen	61459	61444
	Hvalba	Arnold West	75134	75033
	Tvøroyri	Dánjal av Rana	71252	71085
	Fámjin	Ebba Hovgaard	71496	71595
	Hov	Kaj Tausen	73839	73657
	Porkeri	Jógvan Midjord	73275	73603
	Vágur	Mannbjørn Tausen	73044	73024
	Sumba	Gunnar Poulsen	70555	70344

Bilag 2. Befolkningsudviklingen i 1990 i de enkelte kommuner.

Kommune	Folke tal 1/1	Indvand- rede	Udvand- rede	Til- flyt. komm.	Fra- flyt. komm.	Fødte	Døde	Folke- tal 31/12
Fugloyar	61	0	0	1	8	1	2	53
Svínoyar	57	1	1	2	1	0	0	58
Viðareidis	307	0	8	5	8	7	1	302
Hvannasunds	494	4	1	56	7	7	7	494
Klaksvíkar	4.993	112	183	64	90	104	32	4.965
Kunoyar	116	0	2	2	1	2	2	115
Mikladalur	80	0	1	2	0	1	0	82
Húsa	50	0	0	6	6	3	0	53
Elduvík	132	2	6	1	19	3	5	108
Oyndarfjørður	184	0	4	7	7	3	3	180
Fuglafjørður	1.665	48	82	41	46	29	13	1.644
Leirvík	859	10	28	22	39	21	8	836
Gøta	972	14	43	23	20	21	7	958
Runavík	2.491	47	85	74	78	51	16	2.485
Nes	1.152	26	59	38	23	26	7	1.154
Skáli	716	4	21	23	17	13	4	714
Sjóar	1.006	8	10	15	18	20	10	1.011
Sunda	475	3	9	10	9	6	1	475
Eiðis	718	19	28	31	29	14	4	720
Gjaár	66	0	5	5	0	0	4	62
Funnings	106	1	0	5	0	3	2	113
Haldarsvíkar	306	1	1	1	10	8	1	304
Saksunar	27	0	0	0	0	0	1	26
Hvalvíkar	368	10	14	1	14	8	2	357
Hósvíkar	268	2	2	2	15	2	3	254
Kollafjarðar	930	8	35	24	24	25	5	922
Kvívíkar	593	6	20	18	24	6	3	578
Vestmanna	1.284	14	35	27	52	24	10	1.254
Argja	1.485	42	86	150	113	39	3	1.510
Kirkjubøur	192	7	1	1	15	3	0	186
Hestur	61	0	0	5	9	0	1	57
Nolsoyar	306	7	10	6	7	5	3	304

Bilag 2. Befolkningsudviklingen i 1990 i de enkelte kommuner.

Kommune	Folke- tal 1/1	Indvand- rede	Udvand- rede	Til- flyt. komm.	Fra- flyt. komm.	Fødte	Døde	Folke- tal 31/12
Sandavágs	758	3	31	12	16	14	4	736
Miðvágs	1.087	19	41	23	29	13	6	1.067
Sørvágs	1.003	21	35	14	33	25	10	984
Bíggjar	74	0	2	3	0	1	1	75
Mykines	24	0	0	6	1	0	1	28
Sands	647	11	14	14	18	9	6	643
Skopunar	604	8	15	9	9	5	5	599
Skálavíkar	230	3	4	6	9	6	3	229
Húsavíkar	190	9	2	9	15	1	1	191
Skúvoyar	92	0	1	4	5	2	0	92
Hvalbiar	836	5	12	22	16	16	3	850
Tvøroyrar	2.122	46	79	28	28	39	31	2.096
Fámjins	127	0	5	0	2	1	2	120
Hovs	165	1	1	3	4	6	3	167
Porkeris	395	3	10	16	6	11	2	407
Vágs	1.689	31	63	42	38	27	23	1.665
Sumbiar	522	5	10	16	17	5	6	514
Tórshavnar	14.748	504	904	441	330	315	86	14.688
I alt	47.833	1.065	2.009	1.285	1.285	951	353	47.485

Kilde: Landsfolkeregisteret.

Bilag 3. De samlede bruttoinvesteringer på Færøerne 1985-1990.

	1985	1986	1987	1988	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾
- mill. kr. -						
Private investeringer:						
A. Faste investeringer						
Skib	743	479	463	292	-	-
Fly m.v.	-	-	-	158	-	-
Fiskeindustri, havbrug	167	219	182	153	-	-
Andre invest.	349	442	378	337	-	-
Boligbyggeri	224	293	300	320	-	-
I alt	1.482	1.433	1.323	1.260	-	-
B. Lagerændringer	÷ 47	193	180	110	-	-
Pr. investeringer i alt	1.438	1.626	1.503	1.370	600 ³⁾	- 4)
Offentlige investeringer:						
Veje, tunneler, havne	198	215	288	333	248	226
El, post, tele, radio/TV	148	247	200	301	166	93
Undervisningsinstitutioner	25	12	51	46	91	25
Sygehuse m.v.	6	6	11	23	42	24
Sociale institutioner	20	20	19	51	41	19
Øvrige kommunale invest.	90	111	103	161	125 ²⁾	- 4)
Off. investeringer i øvrigt	30	32	26	30	23	25
Offentlige investeringer i alt	517	643	698	945	736	412
Samlede investeringer ialt	1.955	2.269	2.201	2.315	1.336	412

1). Foreløbig opgørelse.

2). Skøn.

3). Skøn excl. skibe.

4). Der foreligger ingen opgørelse for 1990.

Kilde: Hagleildin og Det rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Bilag 4. Færøernes eksport 1985 og 1987-1990.

	1985	1987	1988	1989	1990
	- værdi 1.000 kr. -				
Hel fisk	242.825	496.295	464.878	479,9	656,9
Heraf: fersk laks	6.598	149.920	115.492	228,0	345,6
frosset laks	65.399	55.413	64.419	94,1	95,3
frosset ørred	1.335	23.111	57.711	5,6	2,3
Saltfisk	348.933	453.079	403.719	416,4	350,4
Heraf: torsk	215.944	320.588	269.266	289,6	240,4
Fiskefilet	787.861	524.629	489.187	703,0	724,4
Heraf: fr. torskef.	315.697	124.925	141.525	160,4	156,6
fr. kullerf.	170.434	145.466	125.526	168,7	126,5
fr. sejfilet	238.139	213.265	186.860	301,3	380,9
Skaldyr	183.700	292.454	411.120	498,5	421,1
Heraf: rejer	171.625	284.639	389.289	458,7	355,6
Andre fiskeprodukter	35.704	54.850	75.267	68,4	74,1
Heraf: røget og tilberedt fisk	12.801	33.163	42.195	50,6	49,7
Frosset fiskefars	22.903	21.687	33.072	17,8	22,9
Industrifiskeprodukter	232.140	129.069	205.812	166,5	87,8
Heraf: fiskemel	99.734	82.756	120.147	98,4	61,4
Andre varer					
excl. skibe og frimærker	2.498	11.644	14.835	10,0	3,2
Frimærker	34.000	32.000	33.000	31,0	29,0
I alt excl. skibe	1.867.664	1.994.023	2.097.821	2.373,7	2.336,9
Skibe	66.000	469.650	279.917	187,6	227,2
I alt	1.933.664	2.463.673	2.377.738	2.561,2	2.564,1

Kilde: Det Rådgivende Udvalg vedrørende Færøerne.

Bilag 5. Importens fordeling på hovedprodukter 1985-1990.

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 ¹⁾
	- mill. kr. -					
Varer fortrinsvis til landbrug	38,6	63,0	85,3	110,2	129,8	146,9
Varer fortrinsvis til bygge-/anlægs-virksomheder	237,0	297,5	362,7	408,6	328,9	212,0
Varer fortrinsvis t. øvrige byerhverv	493,9	592,5	632,5	676,3	564,0	424,5
Brændselsstoffer	465,6	262,3	221,0	186,6	250,7	248,1
Maskiner og andet kapitaludstyr	238,3	400,2	358,1	314,6	248,9	106,5
Køretøjer til erhvervsm. brug	65,4	106,3	103,8	79,2	42,1	16,0
Personbiler	59,1	82,6	108,6	76,4	61,5	16,9
Varer fortrinsvis t. direkte forbrug	550,6	640,4	686,3	701,2	631,6	490,1
Andre varer	53,1	63,8	73,2	103,0	118,7	197,3
Import i alt excl. skibe	2.201,5	2.508,7	2.631,7	2.656,1	2.376,1	1.858,5
Skibe og fly	429,0	363,0	881,4	412,8	154,2	205,0
Import i alt	2.630,5	2.871,7	3.513,1	3.068,9	2.530,3	2.063,5

¹⁾. Forløbige tal.

Anm.: Tabellens gruppering følger den internationale BEC-gruppering bortset fra at ubearbejdede fisk og skaldyr er flyttet fra "varer fortrinsvis til direkte forbrug" til "varer fortrinsvis til øvrige byerhverv".

Kilde: Danmarks Statistik (skibsimport 1988 - fra Nýggjárshagtøl 1988/89).

Bilag 6. Specifikation af statens udgifter på Færøerne (netto) i 1990-1991.

Emne/område	1990	1991 ¹⁾	
Bloktilskud	525,0	538,8	
Statens administration	4,9	4,7	
Rigsombudets driftsudgifter			
Sundhedsvæsen	0,7	0,8	
Landslægen			
Kommunikation m.v.	10,3	10,3	
Vágur lufthavn			
Undervisningsvæsen	8,5	7,4	
Lærerpension	8,5		
Videnskab og kunst	1,4	1,3	
D G U	1,2		
Hædersgaver	0,2		
Fiskeri	125,0	125,0	
Skibstilsynet	1,9		
Inspektionsskibe og -fly	100,1		
Marinestationen	11,2		
Fyrvæsenet			
(incl. Loraine Stationen v/Eiði)	9,2		
Meteorologisk Institut	2,6		
Socialvæsen	218,5	238,9	
Folke- og invalidepension	167,1		184,7
Bistandsydelse	51,4		54,2
Rets- og politivæsen	33,6	36,0	
Politi- og arrestvæsen	29,1		30,0
Dommerembedet	4,5		4,5
Kirkevæsen	8,8	9,0	
Lønninger	5,9		
Præstegårde	2,9		
Andre udgifter	39,6	43,0	
Diverse pensioner	6,6		
Flyvestationen	32,7		
Investeringstilbud	0,3		
I alt	976,3	1.015,2	

1). Budgettal + egen skøn.

Bilag 7. Undervisningsvæsenets driftsudgifter 1986-1990.

	Lands- kassen	Kommu- nerne	I alt 1990	I alt 1986	I alt 1987	I alt 1988	I alt 1989
- mill. kr. -							
Folkeskolen	175,0	84,0	259,0	224,4	236,7	261,8	258,0
Privat skole	1,1	-	1,1	1,2	1,4	1,5	1,0
Specialskole	14,5 ¹⁾	-	14,5	11,9	13,3	13,1	16,5
Gymnasie/HF	38,9 ²⁾	-	38,9	34,6	36,4	38,7	41,1
Handelsskole	14,0 ¹⁾	0,1 ¹⁾	14,1	7,8	8,2	9,7	12,1
Teknisk skole	21,1 ²⁾	3,0	24,1	25,0	25,3	30,7	25,3
Udstyr til Teknisk skole/Handelsskole	1,0	-	1,0	-	-	3,2	3,5
Færøernes seminar.	11,0	1,5	12,5	8,6	9,8	12,1	12,6
Navigat.skole	8,5	-	8,5	7,5	11,7	10,3	8,7
Maskinskolen	7,4	-	7,4	3,1	6,1	10,0	5,9
Folkehøjskole ^{3) 1)}	2,8 ⁵⁾	-	2,8	2,3	2,4	2,5	2,8
Husholdn. do	0,8	-	0,8	0,7	0,9	1,0	0,7
Fær. Universitet	12,2	-	12,2	7,0	9,5	13,0	14,6
Fritidsundervis.	7,2	-	7,2	8,2	11,2	7,3	4,4
Musikskolen	4,6	6,0	10,6	5,4	6,0	8,6	10,6
Landsskolecentr.	3,2	-	3,2	-	-	1,3	3,8
Fiskivinnuskúlin	3,5	-	3,5	-	-	-	1,8
Sjóvinnuskúlin	0,2	-	0,2	-	-	-	-
I alt	327,0	94,6	421,6	347,7	378,9	424,8 ⁴⁾	423,4

1). Foreløbige tal.

2). Incl. skolehjem.

3). Visse af højskolens indtægter er ikke medregnet.

4). I beløbet indgår ca. 2 mill. kr. afholdt af private midler til:
Privatskolen (0,5), Handelsskolen (0,8) og Seminariet (0,7) mill. kr.

5). Bevilling for 1990.

Kilde: Statsregnskabet, landskasseregnskabet, kommuneregnskaber og skolernes regnskaber.

Bilag 8. Antal elever udskrevet fra folkeskolen, højere uddannelser og erhvervsuddannelserne 1986-1990.

	1986	1987	1988	1989	1990
Udskrevet efter 10. kl.	598	490	531	517	475
Udskrevet efter 9. kl.	170	106	160	250	166
Udskrevet efter 8. kl.	31	24	19	22	14
Udskrevet efter 7. kl.	8	0	7	8	12
Folkeskolen i alt	807	620	717	797	667
Studentereksamen	156	151	163	139	131
HF - eksamen	108	898	95	127	98
Handels og Kontor	34	13	21	49	-
Statskontr. fagprøve	255	278	390	538	440
Højere fagprøve	80	72	90	99	90
Bank/Sparekasse	37	37	100	145	133
Merkonomprøver	100	129	104	356	378
Højere Handelseksamen	37	48	49	101	128
Datanomkursus	26	14	14	23	15
FHS - elever	105	109	108	150	179
HD - elever	-	-	-	22	31
Svendeprøver	142	181	156	176	178
Skibsførere	40	26	33	14	16
Styrmænd	30	16	-	-	-
Fiskeskippere	30	48	47	9	26
Kystskippere	54	50	29	20	20
Skibskokke	15	19	13	10	18
Motorpassere	-	10	6	-	21
Maskinister	36	29	-	25	33
Maskinmestre	20	21	13	43	-
Udvidet maskinmestereksamen	-	-	14	15	33
El. installatør	-	-	-	-	10
Lærereksamen	24	25	2	23	-
Pædagoger	-	-	-	-	24
Sygeplejersker	14	17	18	11	17
Tekn. assistenter/tegnere	14	68	22	29	16
Byggeteknikere	-	-	-	-	10
Landmåler teknikere	-	-	-	-	21
I øvrigt	46	5	6	-	-

Kilde: Skolerne.

Bilag 9. Oversigt over anmeldte overtrædelser af straffeloven 1986-1990.

	1986	1987	1988	1989	1990
Forbryd. mod den off. myndighed m.v. (kap.14 og 15)	16	10	7	20	8
Forbryd. i off. tjeneste/hverv (kap.16 og 17)	14	8	10	10	6
Forbryd. vedr. penge (kap.18)	1	0	0	1	0
Forbryd. vedr. bevismidler (kap.19)	10	32	26	47	50
Almenfarlige forbryd. bl.a. brandstiftelse (kap.20)	4	17	7	20	9
Forbryd. i familieforhold (kap.23)	0	0	1	1	0
Forbryd. i familieforhold bl.a.voldtægt og blufærdighedskr. (kap.24)	29	13	23	20	15
Forbryd. mod liv og legeme bl.a. manddrab og vold mod sagesløs (kap.25)*	50	50	65	62	55
Forbryd. mod personl. frihed (kap.26)	1	0	0	1	0
Freds- og æreskrænkelser (kap.27)	22	38	54	33	45
Indbrudstyverier (§ 276)	310	265	172	340	299
Tyverier iøvrigt (§ 276)	326	301	283	240	281
Andre berigelsesforbryd. bl.a. underslæb og bedrageri (kap.28)	40	63	88	19	24
Hærværk (§ 291)	388	473	504	538	451
Brugstyveri (§ 293)	183	158	155	157	146
Andre formuekrænkelser (kap.29)	2	2	4	1	3
Overtrædelse af straffeloven i alt	1396	1430	1399	1510	1392

* Heraf manddrab: 1988: 1.

Bilag 10. Oversigt over andre anmeldelser til kriminalpolitiet samt over politiets virksomhed i øvrigt.

	1986	1987	1988	1989	1990
Ildebrande	41	58	57	55	57
Overtrædelse af våbenloven	12	25	13	17	21
Overtrædelse af toldloven	5	0	1))
Overtrædelse af spirituslovgivn.	4	6	0) 12) 14
Overtrædelse af skatte- og afgiftslovgivn.	0	0	1))
Overtrædelse af dyreværnsloven	0	0	6	1	2
Overtrædelse af lov om euforis.stoffer samt narkotikaundersøgelser i øvrigt	1	51	35	99	93
Fremmedsager (opholds- og arb.till.)	125	332	649	500	524
Overtrædelse af udlændingeloven	31	52	78	33	32
Andre anmeldelser	58	129	111	-	-
Færdselsuheld	2.029	1.946	2.036	2.145	1.694
Heraf med personskaade	122	103	91	106	74
Dræbte ved færdselsuheld	14	12	11	7	7
Antal sigtede for overtrædelse af færdselsloven med undt. af spirituskørsel og parkerings-sager	1.321	1.422	1.177	1.425	1.583
Antal sigtede for spiritus- og promillekørsel (færdselslovens § 16)	318	302	316	321	312
Udrykninger	3.529	3.135	3.407	2.752	2.985
Dræbte ved andre ulykker end færdsel	9	4	7	11	-
Trawlersager (fiskerfartøjers overtrædelse af fiskerilov-givningen)	0	1	7	9	6
Indsatte til afsoning, herunder varetægtsfængslede	99	153	214	286	234
Afsoningsdage	2.525	2.773	4.408	5.122	5.273
Detentionsanbragte	337	387	353	546	503
Fogedsager			1.920	3.254	5.401
Fredningssager			122	141	141
Faderskabsanerkendelse til politiprotokollen	237	294	287	345	382
Lærlingesager, godkendte lærlingekontrakter	368	402	376	261	155

Kilde: Landfogeden på Færøerne (Politimesteren).

Bilag 11. Behandlingsmåden for straffesager og andre lovovertrædelser.

	1986	1987	1988	1989	1990
Statsadvokatsager	349	433	342	367	417
Heraf: a) spirituskørsel	233	239	244	249	231
b) groft uforsvar- lig kørsel	33	86	45	30	81
Sager om spir.kørsel afgjort udenretlig			76	102	96
Politisager	306	287	310	383	428
Ankesager, antal	22	34	36	39	28
Idømte/vedtagne bøder	1.686	1.781	1.664	1.898	1.898
Idømte/vedtagne bødebeløb	1.562.975	2.936.500	2.327.000	1.999.797	1.919.250

Kilde: Landfogeden på Færøerne (Politimesteren).

